FATHERS' LIBRARY,
ST. JOSEPH'S CHURCH,
SAN JOSE, CAL.
ALMA COLLEGE
LIBRARY
Alma, California

CASUS

CONSCIENTIÆ.

—

TOMUS IV.

CASUS

CONSCIENTIÆ

DE MANDATO OLIM EMINENTISSIMI ET REVERENDISSIMI DOMINI DOMINI

PROSPERI LAMBERTINI,

S. R. E. CARDINALIS AC BONONIÆ ARCHIEPISCOPI

DEINDE SANCTISSIMI D. N. PAPÆ

BENEDICTI XIV.

PROPOSITI AC RESOLUTI.

OPUS CONFESSARIIS OMNIBUS ATQUE ANIMARUM CURAM GERENTIBUS PERUTILE AC NECESSARIUM.

CUM INDICE LOCUPLETISSIMO.

TOMUS IV.

ANNO DOCLXX. — MDCCLXXV.

Property of
ClgA
Please return to
Graduate Theological
Union Library

ST. PATRICK'S SEMINARY LIBRARY, COLLEGE, ST. JOSEPH'S CHURCH, LIBRARY, SAN JOSE, CALIFORNIA, Alma, California

ALMA COLLEGE 239.6 LIBRARY L176 Alma, California

LEODII,
EXCUDEBAT H. DESSAIN,
CANCELLARIÆ EPISCOP. TYPOGRAPHUS.
MDCCCLIV.

4814

Reimprimi permittimus.

Datum Leodii, 15ª Julii 1853.

H. NEVEN, Vic.-Gen.

FATHERS' LIBRARY
LIBRARY
ST. JOSEPH'S CHURCH,
Alma, California
SAN JOSE, CAL.

CASUS CONSCIENTIÆ

BONONIENSIS DIOECESIS

PRESBYTERIS

AD DISCUTIENDUM PROPOSITI, AC RESOLUTI.

ANNO MDCCLXIX.

MENSE JANUARII.

CAS. I. — Chrysostomus Jubilæi tempore in occasione proxima constitutus, atque propterea sine absolutione dimissus, quoad usque ab ipsa recedat, redit ad Confessarium, occasione serio relicta, sed interea elapso jam tempore Jubilæi peccatum reservatum commisit. Qu. An Chrysostomus in hisce circumstantiis possit acquirere Jubilæum, atque ejus privilegio absolvi ab hoc reservato?

Resp. Confessarium electum tempore Jubilæi, non solum habere facultatem absolvendi a quibuscumque censuris, et peccatis, et commutandi vota, atque opera ad Jubilæum consequendum præscripta; sed etiam facultatem habere, consecutionem Jubilæi in aliud tempus prorogandi. Hac autem facultate uti potest Confessarius non solum cum infirmis, et carceratis, sed etiam

cum aliis quocumque impedimento detentis. Cum itaque vere impeditus censeri debeat Chrysostomus, qui licet tempore habili bona fide ad Confessarium accesserit, et cætera de more præstiterit; est tamen constitutus in proxima occasione peccandi, optime se geret Confessarius, si ipsi differat absolutionem, quoadusque occasionem dimittat, atque ad absolutionem suo tempore obtinendam, proroget pro ipso Jubilæi consecutionem. Poterit ergo Chrysostomus cum obtinebit absolutionem, acquirere Jubilæum; atque hæc est communis Doctrina Theologorum, quos inter refert Vega 2, p. sum. cap. 7. cas. 19. Franciscum Toletum super hoc casu tres Pontifices consuluisse, nempe Pium V., Gregorium XIII., et Sixtum V., a quibus vivo vocis oraculo eamdem habuit responsionem.

An vero Chrysostomus Jubilæi privilegio possit etiam absolvi a reservato post ipsum commisso, variant Auctores. Negare videntur Sanctarellus, Sanchez, Alphonsus de Leone, a Lugo citati, qui tract. de pœnit. dis. 20. sec. 8, ad hoc suadendum hanc affert rationem.— Quia licet propter causam jam incœptam prorogetur jurisdictio, non tamen prorogatur alia jurisdictio, sed illa sola, quæ prius concessa fuerat, et ad eadem facienda: prior autem jurisdictio fuerat ad absolvendum a peccatis, et censuris contractis intra tale tempus, et non ad aliud: ergo si manet eadem jurisdictio, manet ad idem objectum, nempe ad eadem peccata, et censuras; nam si esset ad alia, esset alia jurisdictio, de novo acquisita, non eadem prorogata. Id vero confirmat, quia causam esse incœptam, non facit quod propter connexionem et unionem confessionis possit Confessarius absolvere ab aliis peccatis diversis, eo quod non possit absolvere ab illis prioribus sine istis novis, sed solum dat jus ad perficiendam eam solum causam, quæ cœpta fuerat, et circa idem. Confessio autem cœpta fuerat circa peccata jam commissa, ergo ab illis solum prioribus potest absolvere ratione causæ incœptæ.

His tamen non obstantibus existimat Bossius de trip. jub. sec. 1, cas. 39, posse Chrysostomum hanc absolutionem obtinere. Utitur vero ad hoc declarandum ea

probandi ratione, quæ ut vim habeat, opus non habet ea confutare, quæ Lugo afferebat. Non enim repetit hanc facultatem ab eo, quod causa fuerit incœpta, sed unice attendendum existimat, quod Jubilæi consecutio fuerit prorogata. Dum enim Bulla Jubilæi concedit Confessario electo auctoritatem differendi absolutionem, et consecutionem Jubilæi ultra tempus in Bulla præscriptum, concedit etiam prorogationem absolvendi a reservatis omnibus commissis ante consecutionem; alioquin pœnitens, qui obediendo Confessario distulisset consecutionem Jubilæi, et ex fragilitate in nova reservata incidisset, non posset amplius consequi Jubilæum, quod absque prævia absolutione obtineri non potest.

Hæc tamen doctrina, quam cum Fausto, et Viva apud Ferrarium v. *jub.* probabiliorem existimo, dubia fortasse videri poterit, si Confessarius pœnitentem inveniens hoc modo indispositum, distulerit quidem absolutionem, et Jubilæum prorogaverit quoad Indulgentiam, sed cætera, pro quibus non aderat impedimentum, de more perfecerit, nimirum et reservationem abstulerit, et vota prout oportebat commutaverit; nam in hoc casu suspicandum videretur, an Jubilæum solum prorogatum ob Indulgentiam, in solius Indulgentiæ consecutione possit pœnitenti favere. — Verum hanc etiam objectionem Bossii responsio præoccupavit. Nam quomodocumque se gesserit Confessarius, duo semper sunt vera: alterum nempe, quod Jubilæum nondum est obtentum; alterum, quod ne obtineatur obstani reservata. Si Jubilæum nondum est obtentum, quamquam Confessarius jam abstulerit reservationem, potest iterum auferre, ut patet in pœnitente, qui tempore Jubilæi bis accedat cum reservato in eadem hebdomada, quia licet in Bullis Pontificum apponi soleant ea verba *pro hac vice tantum*, hæc tamen non referuntur ad actum absolvendi, sed ad tempus Jubilæi. Si vero obstant reservata, ne Jubilæum obtineatur, cum sit intentio Pontificis, quod hic pœnitens Jubilæo non frustretur, hac etiam efficiet, ut ab his reservatis possit absolvi. Patet ergo posse utrumque obtinere Chrysostomum, nimirum Jubilæum consequi, et a reservatis absolvi.

CAS. II. — Silverius cum tempore Jubilæi accessit ad Confessarium, et ab ipso obtinuit absolutionem a censuris, habebat in animo implendi reliqua opera, et Jubilæum vere lucrandi, postmodum vero culpabiliter hoc prætermisit. Qu. An per hanc omissionem reincidat in easdem censuras?

Resp. Ugolinum, Angles, Alterium, apud Giribaldum tract. 8, de Sac. pœnit. c. 21, opinari Silverium nostrum reincidere in easdem censuras. I. Enim, qui voluntarie omittit necessaria ad Indulgentiam obtinendam, carere debet privilegio ad hunc finem concesso. II. Qui tempore absolutionis non habet intentionem lucrandi, valide non absolvitur; ergo qui habet quidem, sed postea non exequitur, debet reincidere. III. Absolutio videtur tacite imbibere hanc conditionem, si Jubilæum obtineatur; ergo hoc non obtento censura redibit.

Communissima tamen sententia est, eum, qui tempore Jubilæi bona fide accedit ad Confessarium, habens animum lucrandi Indulgentiam, et perficiendi opera necessaria ad eam obtinendam, ita manere absolutum ab omnibus censuris, et Casibus reservatis expressis in Confessione, ut etiam si postea non lucretur Jubilæum, non reincidat in censuras reservatas, nec reviviscat reservatio semel ablata. Certum est enim, quod ad hoc, ut quis tempore Jubilæi possit absolvi a censuris reservatis necesse non est, quod incœperit præstare opera præscripta, aut illa compleverit, quia secus absolutio hæc danda esset post communionem, quod fieri non potest. Certum pariter est, absolutionem hoc modo datam, non esse conditionatam, sed absolutam; et quidem si sermo sit de absolutione a peccatis, de hac dubitari non potest, quia hæc a futuro eventu pendere non potest. Absolutio vero a censuris, licet quandoque detur ad reincidentiam, hoc tamen fieri non potest, nisi in casibus in jure expressis, vel quando a concedente hanc facultatem apponitur hæc limitatio. Cum itaque casus, de quo est sermo, non exprimatur in jure, neque Pontifex in Bulla Jubilæi hanc limitationem apponat, nulla oritur dubitatio, quin hoc modo absolutus, fuerit absolute absque ulla conditione absolutus. Si ergo absolutio hæc oppor-

tuno tempore data est, et fuit absoluta, non erit suspicandum de reincidentia, licet postea culpabiliter opera præscripta fuerint prætermissa, ut patet in eo, qui ad Confessarium accessit bono animo acceptandi, et exequendi pœnitentiam impositam, cujus peccata non reviviscunt, licet postea pœnitentiam exequi culpabiliter prætermiserit.

Non valent autem rationes in contrarium adductæ. Nam ad primam attendi debet concedentis intentio, non meritum suscipientis, dummodo ad eam partem privilegii, qua fruitur, non ponat impedimentum. Deinde licet alia opera executus non fuerit, nec Indulgentiam lucratus, aliqua tamen præstitit, nempe sinceram Confessionem, et serium animum cætera exequendi, quæ cum unice requirerentur ad valorem absolutionis, potuit frui hoc privilegio. — Ad secundam, qui tempore absolutionis non habet intentionem lucrandi Jubilæum, valide non absolvitur, quia in ipso deficit aliquid, essentialiter requisitum ad valorem absolutionis, dum actu impenditur, sicuti ob eamdem rationem valide non absolvitur, qui non habet animum exequendi pœnitentiam sibi impositam. Nihil vero deficit in casu nostro, et aliunde absolutio non pendet ab eventu futuro. — Tertia ratio confutata jam est, cum superius observavimus, absolutionem hanc nullam imbibere conditionem. Non faciet itaque omissio Silverii, ut reincidat in censuras.

CAS. III. — Cæcilia tempore Jubilæi adit bona fide Confessarium complicem in re venerea, atque ab ipso obtinet absolutionem peccatorum, inter quæ erant quædam reservata, et cujusdam voti commutationem; elapso autem Jubilæi tempore, exorto dubio, adit simplicem Confessarium, qui ipsam edocet de nullitate illius Confessionis, et postea eadem Confessione audita, absolvit etiam a reservatis, et votum permutat. Qu. An hic simplex Confessarius bene se gesserit?

Resp. atque ad primum dico, Confessarium bene se gessisse declarando nullam Confessionem Cæciliæ. Cum enim Confessarius complex positive reprobatus sit, et

quasi laicus habeatur relate ad complicem sui criminis in re venerea, non potest ipsi suffragari favor Jubilæi. Facultas enim, quæ in Bulla Jubilæi concedi solet, Confessarium non facit, sed in eo, qui Confessarius supponitur, ampliat jurisdictionem. Cum itaque complex criminis nec amplius Confessarius sit, nec ullam pro complice habeat jurisdictionem, nullam ab Jubilæo facultatem acquiret. Neque vero Cæciliam juvabit aut bona fides, aut error communis. Non bona fides, nam hæc non dat jurisdictionem; non error communis, qui non habetur in casu, cum error Cæciliæ sit error particularis, nec suspicari possimus, Ecclesiam in eo jurisdictionem supplere, a quo peculiariter ipsam ademit.

An vero etiam bene se gesserit commutando vota Cæciliæ, et ipsam absolvendo a reservatis, paulo obscurius videtur. Primo enim dubitari potest an Cæcilia per Confessionem, factam quidem bona fide, sed nullam, lucrata sit Jubilæum, cum ad Jubilæum consequendum requiratur Confessio, tanquam conditio. Secundo dubitari etiam potest, an licet lucrata sit Jubilæum, ejus tempore elapso possit obtinere a simplici Confessario commutationem votorum, et absolutionem a reservatis, cum hæc facultas solum competat Confessariis pro tempore Jubilæi.

Itaque ad primum respondeo, quod quando Indulgentia non conceditur solo intuitu Confessionis, sed confessio præscribitur una cum reliquis operibus ad lucrandum Jubilæum, in eo solum est necessaria, qui potest confiteri. In eo enim, cui ob aliquod impedimentum impossibilis redditur ipsa confessio, sufficiet contritio cum voto confitendi, si cætera necessaria præstentur. Cum ergo Cæcilia possit in casu nostro considerari tanquam pœnitens, cui Confessio redditur impossibilis, si vere contrita fuerit, et cætera præstiterit, potuit consequi Jubilæum.

Ad secundum respondeo, quod si Cæcilia lucrata est Jubilæum, etiam ejus tempore elapso, potuit obtinere a simplici Confessario et voti commutationem, et absolutionem a reservatis, quia Jubilæum semel obtentum dat jus omni tempore eligendi Confessarium pro his,

quæ usque ad finitum tempus Jubilæi erunt reservata.

At, inquies, quomodo se geret Confessarius, si Cæciliam interrogans dubitet, an vere lucrata sit Jubilæum, cum, licet bona fide se gesserit, fortasse tamen non fuerit vere contrita?

Resp. Cæciliam in hoc casu posse a Confessario considerari tamquam legitime usque ad illud tempus impeditam; quæ propterea, etiam elapso tempore duarum hebdomadarum, privilegio Bullæ uti potest, eligendo scilicet Confessarium approbatum, et ab ipso obtinendo commutationem etc. quemadmodum de impeditis passim docent auctores. — Hæc omnia fuse disputat Bossius de trip. jub. sec. 1, c. 35, sec. 4, c. 19, et alibi plures citans Doctores, quorum auctoritati innituntur singula, quæ cum ipso asseruimus.

MENSE FEBRUARII.

CAS. I. — Tiburtius, contractis valide sponsalibus cum Caja, iisdem in suo robore permanentibus, contrahit nova sponsalia cum Mævia. Interim Caja moritur. Qu. An teneatur Mæviam ducere?

Resp. attenta ratione sponsalium non teneri Tiburtium Mæviam ducere. Nam ex communi Doctorum, primis sponsalibus in suo robore permanentibus, posteriora sponsalia fuerunt invalida; fuerunt enim de re turpi, et illicita, contra jus jam ab altera perfecte acquisitum. Quod autem invalidum est, nullam inducit obligationem. An autem sponsalia hæc si non valuerunt ratione sponsalium, valuerint saltem ratione promissionis, ut putat Covarruvias; dico neque valuisse ratione promissionis, cum nulla fuerit hæc promissio, utpote rei illicitæ, et alteri debitæ; quod autem ab initio validum non fuit, ut habetur in regulis juris, progressu temporis non convalescit. Facit etiam ad hanc rem axioma alterum, quod promissio emissa tempore inhabili, non obligat tempore habili, unde fit, quod si conjugatus profiteatur, cum eo tempore sit inhabilis, non tenebitur

mortua uxore, ad religionem redire. Cum ergo promissio facta Mœviæ, durante validitate sponsalium cum Caja, facta fuerit tempore inhabili, non tenebitur Tiburtius, mortua Caja, ducere Mœviam.

At inquies : nova sponsalia a Tiburtio contracta valere quidem non posse in præjudicium priorum sponsalium, debere tamen esse valida in præjudicium Tiburtii quatenus ipsum obligent ad servandam promissionem factam Mœviæ, si cessat obligatio priorum sponsalium, quod ostenditur paritate. Nam ut habetur cap. *Quid.* de conv. Conjug. Si conjugatus profiteatur in præjudicium uxoris, non valet ut professio, valet tamen in præjudicium suum, ut votum castitatis. Verum respondeo, id verum esse, quando obligatio eo tempore, quo contrahitur, partim valere potest, partim non valere ; tunc enim, cessante impedimento, pro ea parte, quæ valere non potest, tota convalescit. Id patet in exemplo proposito. Profitens enim in religione potuit se obligare ad partem in eo voto contentam, scilicet ad non petendum debitum. Ligatus vero aliis sponsalibus nullo modo potest suam fidem alteri adstringere. Quemadmodum ergo votum emissum a Filiofamilias in præjudicium patriæ potestatis absolute invalidum est, quia, dum emittitur, nulla ex parte a Filiofamilias observari potest, sic in re nostra.

Hæc porro valent solum de obligatione ex secundis Sponsalibus orta, quæ sponsalia in hoc casu absoluta supponuntur. Si enim Tiburtius conditionate sponsalia hæc contraxisset, si Caja remitteret, aut moreretur, si Mœviam aut virginem defloraset, aut Viduam honestam graviter læsisset in fama, tunc utique aut ratione purificatæ conditionis, aut ratione damni illati ducere teneretur. Videatur Sanchez lib. 1. de Spons. disp. 50.

CAS. II. — Flaminius Cajo petenti centum aureos, libenter mutuat, non quidem in numerata pecunia, sed exigendos a creditore, a quo ipse non posset exigere sine difficultate, labore, et expensis. Qu. An sit usurarius?

Resp. Flaminium absolute loquendo esse usurarium. Nam sic mutuans sentit a mutuo beneficium pecunia æstimabile, et mutuatarius ultra expensas, quas facit,

gravatur laboribus ad eos nummos recuperandos, quos postea in integrum mutuanti restituere tenebitur. Sicuti enim communiter docent credita difficilis solutionis, minoris emi posse quam valeant, non solum ratione periculi, sed etiam ratione incommodi, quod in ipsis exigendis sustineri debet, ita Flaminius mutuans centum aureos cum laboribus, et expensis exigendos, et postea totidem repetens absque ullo incommodo, plus repetit quam dederit, quod ab usura excusari non potest.

Dixi absolute loquendo : Nam si mutuatarius mutuum sua sponte susciperet in hujusmodi debito litigioso, vel quia ratione sui muneris majorisque auctoritatis, quam habet, se facile recuperaturum speraret, vel quia lege gratitudinis, et amicitiæ, ob beneficium mutui vellet illud onus suscipere, tunc Flaminius nec usuram, nec injustitiam committeret hoc modo mutuando, quia in hoc casu ratione mutui nihil lucraretur. Ita cum Bart. a S. F. disp. 16, de usura.

CAS. III. — Petronilla pœnitentiæ oblita, cum erubescat iterum accedere ad confessionale, mittit famulam, ut Confessarium interroget de satisfactione sibi imposita. Qu. An Confessarius id manifestans frangat sigillum?

Resp. Duplici ex capite dubitari posse, an Confessarius in casu nostro sigillum violasset. Primo : ratione pœnitentiæ, quatenus ejus manifestatio potuisset Petronillæ conscientiam revelare. Secundo : ratione licentiæ, quatenus debuisset ipsam vel non attendere, vel non præsumere. Ad primum quod attinet, dico, triplicem esse pœnitentiæ differentiam, quæ potuit a Confessario manifestari ; alteram nempe, quæ solet pro veniali generatim imponi, ut si dixisset, Imposui tres angelicas salutationes : alteram, quæ pro veniali quidem solet imponi, sed est idonea ad ejus speciem determinandam; ut si dixisset, Imposui tres salutationes recitandas pro ea quam objurgavit. Tertiam denique quæ solet imponi pro peccato mortali, ut si dixisset, Imposui recitationem Rosarii. Hac posita distinctione, communiter docent non frangere sigillum manifestationem pœnitentiæ, quæ ge-

neratim solet imponi pro peccato veniali. Hoc ipso enim, quod aliquis confessus est, non potuit non confiteri saltem venialia. Secus vero dicendum de pœnitentia, quæ vel refertur in specie ad aliquod veniale determinatum, vel potest inducere suspicionem, an peccata, quæ aliquis confessus est, fuerint peccata lethalia, quia in hoc casu pœnitentis conscientia aliquo modo manifestatur, et redditur odiosa confessio.

Quod vero attinet ad licentiam pœnitentis; sunt qui negant cum Alensi, Scoto, Durando, aliisque, posse Confessarium de licentia pœnitentis ejus Confessionem revelare. Primo enim, quia præceptum sigilli est de jure divino: non potest autem homo privatus, qualis est pœnitens, in jure divino dispensare. Secundo, quia Confessarius ea, quæ scit ut Confessarius, scit ut Deus, ergo pœnitens non potest dare licentiam, ut loquatur ut homo, quia forum internum pœnitentiæ mutaretur in externum. Tertio denique, quia quamquam pœnitens possit cedere juri sui, non potest cedere juri Sacramenti, pro cujus religione sigillum præcipitur. Contrarium tamen communiter docent cum divo Thoma in q. disp. 21, q. 3, art. 3, et ratio est, quia secretum sigilli licet fuerit imperatum in dignitatem ipsius Sacramenti, principaliter tamen fuit imperatum in favorem confitentis, ut facilis, et suavis reddatur confessio; hoc ipso ergo quod quis cedit juri suo, non fit injuria Sacramento, sicuti non fit injuria juramento, si remittente altero, non servetur quod sub juramenti religione promissum est.

Duo tamen sunt, de quibus Auctores hæc docendo conveniunt. Alterum est, quod Confessarius, etiam habita pœnitentis licentia, ea uti non debet, nisi in rebus magni momenti, idque in favorem Sacramenti, atque in bonum totius communitatis fidelium, ne qui audiunt de pœnitentibus loqui cum relatione ad Confessionem, ipsam habeant odiosam. Alterum est, quod hæc licentia debet esse expressa, spontanea, et libera; neque enim sufficit licentia præsumpta, interpretativa, et virtualis, etiam quando in bonum pœnitentis est adhibenda; quin imo Confessarius, etiam cum ipsam habet ex ore

pœnitentis, cavere debet, ne metu quodam reverentiali fuerit extorta.

Hinc autem apparet, quid sit respondendum ad Casum propositum. Si enim pœnitentia fuerit primi generis, potuisset utique in quocumque casu ipsa manifestari sine fractione sigilli. Si vero fuerit secundi, et tertii, non laudarem Confessarium, qui ipsam manifestasset, quamquam esset certo conscius de pœnitentis licentia. Primo quidem, quia hoc necesse non erat, et poterat alia via, alioque tempore pœnitenti satisfacere. Secundo, quia poterat dubitare, pœnitentem post licentiam concessam, invitam futuram cum animadverteret, posse detegi suam Confessionem. Dico tamen prudentem Confessarium juxta Casum expositum debere jure suspicari an vere adsit pœnitentis licentia. Potuit enim vafra mulier, poterit quivis alius subdole fingere alterius commissionem, Confessarios adire, atque hac arte secretum aliquod in damnum pœnitentis extorquere.

MENSE MARTII.

CAS. I. — Plautilla pia fœmina et dives, Maritum nacta perditæ conscientiæ, tota est ut promoveat ipsius bonum spirituale, continuis Eleemosynis et Missarum celebratione, qua in re ingentes facit expensas. Qu. An hoc ipsi liceat?

Resp. Filiuccium, Navarra, Reginaldum, Lessium, aliosque sex Casus distinguere, quibus licet uxori largiri Eleemosynas. Primo : de bonis, quæ cum nupsit sibi reservavit ad proprios usus, vel quæ constante Matrimonio per hæreditatem, vel donationem ipsi obvenerunt, dummodo Filii propterea in necessitatem non incidant, quibus ordine charitatis prius est subveniendum, quam aliis. Secundo : Si ob impotentiam Mariti bonorum administrationem acquisierit, ita quidem ut eas non excedat, quas vir facere aut consueverat, aut debebat. Tertio : subtrahendo sibi de ea summa pecuniæ, quæ ad vestitum, aut victum fuit ipsi a Marito assignata. Quarto : si propria industria absque detri-

mento domesticæ gubernationis aliquid lucrata fuerit, si tamen hæc lucra ex mutuo consensu non essent communia. Quinto: cum istæ Eleemosynæ eas non excedunt quas aliæ suæ conditionis facere solent, nec ipsi constat de contraria voluntate Mariti. Sexto denique, cum facit Eleemosynas, ut damnum impediat, sive temporale illud fuerit, sive spirituale, quod Marito immineret.

Patet autem, hanc distributionem Casum comprehendere, de quo est disputatio. Et recte quidem, si de moderatis Eleemosynis sermo esset, haberetur congruentissima ratio; tum quia viri consensum præsumere posset, tum quia si haberetur dissensus, hic esset irrationabilis. At vero movent difficultatem ingentes expensæ, quas facit Plautilla. Has tueri videtur prudentissimæ Abigailis exemplum, quæ copiosa donaria obtulit Davidi, ut ejus ultionem animadverteret Nabalis capiti jam impendentem. At ex una parte ejus donaria non poterant ingentia vocari comparate ad immensas Nabalis divitias, ex altera non minus requirebatur ad iram Davidis compescendam, nec alia supererat via. Plautilla autem piis aliis operibus poterat Maritum juvare. Primo itaque animadvertere oporteret, an hujusmodi expensæ, non solum absolute, sed etiam respective ad bona mariti ingentes fuerint. Est etiam observandum, an Plautilla super aliqua bona dominium haberet, quibus etiam, ad eum finem, Elecmosynas faceret, et saltem ex parte sibi subtraheret, quod pro Marito erogabat. Si enim Plautilla Mariti largitate ad sua commoda omnino utebatur, et solum de bonis Mariti in ejus spiritualem utilitatem ingentes faciebat expensas, ipsi objici poterant gravissima illa verba Augustini Ser. 278. *Dicit tibi Deus: jussi ut dares, sed non de alieno: si habes, da de tuo, si non habes, quod des de tuo, melius nulli dabis.*

CAS. II. — Faustinus tribus jam abhinc annis et ordinatus in Sacerdotem, et approbatus in Confessarium, toto hoc tempore ne unquam celebravit, nec unquam Confessiones excepit. Qu. An utraque hac omissione peccaverit graviter, et quot peccata commiserit?

Resp. atque ad primam omissionem quod attinet, dico cum Giribaldo tract. 5, de Sac. mis. c. 5, d. 1. esse qui putent cum D. Bonav. Alensi, Riccardo, Cajetano, aliisque non peccare mortaliter Sacerdotem, qui secluso scandalo, atque contemptu, nunquam celebret, dummodo in Paschate communicet. Arbitrantur enim nullum esse præceptum, divinum aut humanum, obligans Sacerdotem ad Sacrum faciendum; cum ea Christi verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, non ad singulos Sacerdotes, sed ad totam Ecclesiam dirigantur, ne Sacrificium deficiat. Securior tamen, atque in praxi consulenda sententia docet quemlibet Sacerdotem ratione muneris Sacerdotalis præcise teneri sub culpa gravi aliquoties in vita, imo etiam aliquoties in anno Sacrificium offerre. Desumitur ratio ex iisdem Christi Domini verbis, quæ modo citata sunt, in quibus contineri præceptum, relatum etiam ad singulos Sacerdotes, declaravit Tridentina Synodus sect. 22, cap. 1, dicens, Christum Dominum illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem, Sacerdotibus præcipere ut offerrent, uti semper Ecclesia Catholica intellexit et docuit.* Pariter sess. 23, de ref. c. 14, præcipit Episcopis, *ut curent Sacerdotes saltem diebus Dominicis, et Festis solemnibus, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent.* Super quæ verba Sanctus Carolus Borromæus, ejusdem Sanctæ Synodi spiritu plenus, in 1. Con. prov. tit. de freq. Sacrif. oblatione hæc statuit: *Tridentini Concilii auctoritatem secuti, præscribimus Sacerdotibus reliquis, cujuscumque gradus, dignitatis, et conditionis illi sint, ut iisdem diebus* (nempe Dominicis, et reliquis Festis, de quibus mentionem habuerat) *Missam celebrare non omittant.*

At inquies, si hæc probarent, sequeretur Sacerdotes omnes non solum obligari ad celebrandum aliquoties in anno, sed etiam peccare graviter si aliquo die Festo nullo impedimento irretiti celebrare prætermitterent, quod certe nimis arduum videtur. Verum respondeo, hanc utique instantiam negotium facere pluribus Theologis, qui de hac re post Synodum Trid. scripserunt.

Observant enim, quod cum loquitur de Diaconis, et Subdiaconis, adhibet verbum illud *decere;* cum vero de Sacerdotibus sermonem habet, substituit verbum *curet*, quæ locutionis diversitas apud ipsos relinquit suspicionem præcepti; quemadmodum opportune admonet Benedictus XIV, in aurco Opere de Missæ Sacrificio lib. 3. c. 1. *Cum tamen*, inquit Juveninus de Sac. disp. 5, q. 7, c. 1, *nec Concilii Tridentini Patres, nec Sanctus Carolus in Concilio Mediolanensi definierint, Sacerdotem, cui non incumbit animarum cura, peccare lethaliter, si singulis Dominicis, ac reliquis Festis diebus non celebraverit, neque etiam nos audemus definire.* Quamquam tamen intactam relinquamus hanc controversiam, ex iis, quæ diximus, clare colligitur saltem esse amplectendam, tanquam verissimam, mitiorem illam sententiam, qua communius asseritur in præcipuis anni solemnitatibus quemlibet Sacerdotem ad Missæ celebrationem teneri; atque adeo Faustinum peccasse graviter, qui tribus ab annis hanc celebrationem omisit.

Quod vero attinet ad alteram omissionem, respondeo cum de Lugo de Sac. Pœnit. disp. 22, sec. 1, absolute loquendo non peccasse Faustinum, toto eo tempore omittendo Confessionem audire. Obligatio enim audiendi Confessiones oriri potest vel ex justitia, vel ex obedientia, vel ex charitate. Faustinus autem ex justitia non tenebatur: supponimus enim, non habuisse curam animarum. Titulus vero ex obedientia, et charitate proveniens habitualiter, per se loquendo, non urget; unde Faustinus toto eo tempore reperiri potuit in iis circumstantiis, in quibus neque obedientia, neque charitate cogeretur. Dixi autem propterea absolute loquendo; nam imprimis ut gravissime docet Benedictus XIV. Instit. 94, licet ad omissionem cum peccati labe tria requirantur, quod nempe rem omissam perficere quis potuerit, quod debuerit, quod facere prætermiserit, *nemo tamen erit communi sensu adeo destitutus, qui non intelligat in grave scelus prolabi eum miserum Sacerdotem, qui licet necessario Confessarium agere non debeat, tamen hoc pio munere perfungi declinat ob superbiam, quæ ipsum accedere ad novum examen prohibeat, aut*

ob timorem ne ipsius ignorantia detegatur. Præterea sæpe accidere potest, quod Confessarius aut plures pœnitentes, aut etiam aliquando integram communitatem in ea spirituali necessitate reperiat, in qua nisi ipsis subveniat, æterna salute periclitentur; in quibus utique circumstantiis, si id facere prætermittat, graviter peccabit.

Hinc autem, ut pressius ad casum veniamus, clare colligitur, graviter peccasse Faustinum omittendo toto eo tempore Missæ celebrationem, non peccasse autem omittendo Confessiones excipere, nisi quando aut obedientia, aut charitas ipsum urgebat. Quot vero peccata commiserit, non potest tam facile definiri: non modo enim attendendæ sunt omissiones secundum numerum occurrentium festivitatum, quibus celebrare tenebatur, sed etiam attendenda est ratio scandali, cum ex de Lugo *omissio hæc grave scandalum generet, et sit indicium corruptissimæ vitæ.* Denique attendendum est etiam, ut concludit citato loco Bened. XIV, *circumstantias quasdam posse occurrere, in quibus sub mortali teneatur Sacerdos celebrare per annum, etiam si Dominicis, et diebus Festis celebret, puta si celebranda Missa opus esset, ut infirmo Viaticum deferetur.*

CAS. III. — Parochus vocatur ad puerum graviter ægrotantem, qui licet nonum annum attigerit, dubium ipsum relinquit, an adhuc obtineat perfectum usum rationis. Qu. I. Præciso hoc dubio, an debeat hac occasione ipsum communicare, licet nondum communicaverit? II. Posito hoc dubio, quid agere debeat?

Resp. ad primum negativam sententiam tenere Cordubam, Præpositum, Vasquez, aliosque, quos inter Hurtadus de Sac. Euch. Disp. 10. hæc habet: « Observandum est pueris prius advenire tempus obligationis præcepti Confessionis, quam Eucharistiæ adhuc pro articulo mortis sumendæ, quia minor discretio sufficit, ut quis confiteri, quam communicare teneatur, quia ad obligationem confitendi sufficit, ut quis sic inter bonum, et malum discernat, ut possit mortaliter peccare, ad quod minor discretio sufficit, quam ad perfecte discernendum inter Panem Cœlestem, et communem, et ad judi-

candum de præparatione ad illum Panem Cœlestium digne recipiendum requisita, quod requiritur ad obligationem communicandi etiam in articulo mortis. Unde contingere potest, ut puer in articulo mortis existens teneatur confiteri, et non teneatur communicare. Hæc ex Hurtado. »

Sed, his non obstantibus, affirmativa sententia, ut videri potest apud Giribaldum tract. 4, de Euch. c. 8, dub. 2, tot habet Auctores, ut tuto possit, et debeat in praxim reduci. Ratio autem est, quia præceptum divinum communicandi extra mortis articulum, cum sit indeterminatum, et relictum Ecclesiæ determinandum, quandonam urgeat illius obligatio, potest Ecclesia determinare quod pueri non teneantur ante perfectum usum rationis; at præceptum divinum communicandi in articulo mortis, cum non habeat tempus indeterminatum, non est relictum determinationi Ecclesiæ, sed per se immediate obligat omnes capaces, existentes in tali periculo. Sed pueri rationis, et doli capaces, quamvis nunquam communicaverint, sunt tamen capaces præceptum servandi, sicuti capaces sunt annuæ confessionis, audiendi Missam, et abstinendi a carnibus: cognoscunt enim, et adorant Christum existentem in Eucharistia; tenentur ergo in articulo mortis Viaticum sumere, licet nondum communicaverint.

Ad secundum respondeo haberi pro utraque parte rationes. Pro negante videtur esse, quod possessio sit pro prohibitione, tum quia ille, qui prius caret usu rationis, in dubio præsumitur talis, nisi contrarium probetur; tum quia, quando constat de lege, et prohibitione, dubitatur autem, an aliquis ab illa comprehendatur, possessio videtur esse pro lege. Cum ergo prohibitio dandi Eucharistiam incapacibus sit certa, et dubium sit, an hic comprehendatur, ipsi incumbit onus probandi, atque per consequens non poterit illi dari. Aliunde tamen etiam in eo dubio danda videtur Eucharistia. Non enim videtur esse major prohibitio Ecclesiæ dandi Eucharistiam parvulis non habentibus usum rationis, quam sit obligatio ex jure Divino non dandi ipsis Extremam Unctionem; et tamen quando dubium est de puero,

an sit jam doli capax, sicut datur illi Sacramentum pœnitentiæ, sic etiam datur Extrema Unctio sub conditione. Similiter ergo, licet Ecclesiæ prohibitione danda non sit pueris Eucharistia ante usum rationis, non tamen neganda erit in dubio, occurrente mortis articulo.

In hac rationum varietate existimat Lugo, non esse obligationem dandi Eucharistiam ejusmodi puero stante illo dubio, sed neque haberi fundamentum convincens ad eam negandam. Prohibitio enim dandi parvulis fundatur fere in consuetudine explicata in Rubricis Ritualis Romani, in quibus tamen non magis explicatur ea prohibitio circa Eucharistiam, quam circa Extremam Unctionem. Sicut ergo prohibitio Extremæ Unctionis non habet locum in casu dubio, ita neque locum habebit prohibitio Eucharistiæ. Id porro confirmat etiam Giribaldus, addens loco citato, melius esse si communio huic puero a Parocho ministretur, quia in tali dubio videtur favendum tum obligationi præcepti divini, tum pueri utilitati, qui capax est recipiendi fructum, et gratiam Sacramenti, et potest sufficienter instrui si opus est, nec ulla Sacramento irrogatur injuria.

MENSE APRILIS.

CAS. I. — Alcibiades furatus Cajo Horologium, et centum Aureos, Horologium idem, et æquivalentem pecuniam tradit Confessario, ut pro ipso restituat. Moritur Confessarius, nondum facta restitutione, et bona hæc Confessario credita transeunt ad hæredes. Qu. An Alcibiades, cum hæc nequeat recuperare, ne prodat se ipsum, teneatur alia via restituere?

Resp. cum divo Antonino part. 2, tit. 2, c. 4, § 1, Navarro in man. c. 17, n. 67. non teneri in casu nostro Alcibiadem ad restituendum Horologium; teneri vero ad restituendos centum aureos. Non tenetur, inquam, ad restituendum Horologium. Cum enim Horologium hoc adhuc extet in specie, atque adeo ejusdem dominium adhuc permaneat apud Creditorem; cum debitor non fuerit in aliqua culpa; cum fecerit quod in se est, tradendo illud pro restitutione personæ, quam omni ex capite

fidelem arbitrabatur ; utique si Horologium periit, casus interitus non erit imputandus debitori, qui bene se gessit, sed imputari debebit creditori, apud quem ejus dominium perseverabat. Dixi debitorem non fuisse in culpa, quia cum in hoc casu supponamus, debitorem eximi ab onere restitutionis per se ipsum, ob periculum infamiæ inde secuturæ, fideliter, et prudenter gerit negotium creditoris, dimittendo ipsi rem debitam media persona Confessarii, qui non solum ratione proprii muneris Sacerdotalis et judicis spiritualis, quo fungitur, habetur pro fideli et maxime idoneo, sed etiam quotidiana praxi suadente communius exigitur ad tale munus exequendum ; unde creditor ipse non debet esse quoad hoc rationabiliter invitus, et præsumitur consentire.

Quod vero Alcibiades esto eximatur ab onere restituendi Horologium, non eximatur tamen ab onere restituendi centum aureos, opposita ratione facile ostenditur. Cum enim ea summa pecuniæ non sit eadem in specie, quæ fuit accepta, eo usque remanet sub dominio debitoris, quousque non fuerit tradita creditori, atque apud ipsum pervenerit; ergo si antequam fuerit tradita creditori, casu aliquo pereat, quamquam perierit sine culpa debitoris, ipsi tamen periisse censenda est, cum interitus rei cedat dominio rei. Id ipsum ostenditur ex c. *Significante de pignor.* ubi Pontifex determinat, quod qui per certum, et fidelem nuntium pecuniam debitam creditori remisit, si nuntius perfide egerit, non eximatur ab onere iteratæ solutionis. Scio utramque hanc resolutionem suos habere contradictores; verum cum ex una parte qui contradicunt præscindant a circumstantia, in qua debitor non tenetur restituere per se ipsum ; ex altera vero ipsi etiam admittant distinctionem rei existentis in specie, vel potius æquivalenter, diversamque hinc inferant obligationem restituendi ; propterea media hæc via communi doctrinæ accommodatior videtur.

CAS. II. — Lucillus graviter læsus ab Antonio, non animo vindictæ, sed ad leniendum dolorem, prorumpit

coram amicis in graves querimonias, quibus injurians infamatur. Qu. An graviter peccet, et compensare teneatur?

Resp. plura esse attendenda, ut accusemus, vel excusemus Lucillum, tum de gravi peccato, tum de onere compensationis. Absolute enim loquendo ipsum excusant Petrus Navarra, Tannerus, Doctor Angelicus, Silvius, Lessius, aliique; narrans enim amico injuriam ab altero acceptam, ad leniendum dolorem inde conceptum, videtur uti jure suo. Esset enim nimis dura conditio, et socialem vivendi consuetudinem prorsus excedens, si graviter læsus dolorem suum homini familiari communicare non posset, atque hac manifestatione ipsum aliquantulum mitigare. Neque obstat, quod inde sequatur alterius infamia apud amicum hoc audientem; hoc enim evenit omnino per accidens, et auctor injuriæ debet hoc imputare sibi, qui crimen commisit, non homini læso, qui jus habet mitigandi dolorem, quem animo concepit ob illatam injuriam.

Dixi *absolute loquendo* cum laudatis auctoribus amicum esse excusandum, qui ad leniendum dolorem, acceptam injuriam amico communicat. At in re nostra Lucilli casum exasperat gravitas querimoniarum, et numerus audientium. Distinguendum est itaque quoad numerum audientium, qui movet majorem difficultatem. Vel Lucillus poterat dolorem lenire uni tantum amico, a quo levamen haberet id manifestans, et quanquam hoc posset, quodam detrahendi pruritu, rem eamdem narravit pluribus, quorum non esset eadem prudentia, nec probitas; vel ad solamen habendum una ipsi supererat via, rem videlicet narrando pluribus, qui ad modum unius ipsi obviam fuerunt, probi omnes, prudentes, parati demum juvare sibi, quin alterius noxam timere deberet. Si primum, tunc utique peccavit Lucillus, et compensare tenebitur. Si secundum, licet prorumpat in querimonias coram pluribus audientibus, adhuc ipsum excusat Joannes della Crux in *dir. part.* 8, *art.* 2, quia naturale videtur in simili etiam circumstantia dolorem conceptum per querimonias exprimere, et esset omnino durum, et arduum contra propensionem naturæ ipsum

cohibere. Idem vero dicendum de gravibus querimoniis: vel enim graves fuerunt, dolorem animi plus æquo exaggerantes ; vel graves fuerunt exaggerantes injuriam, ex qua distinctione facile apparet quid sit respondendum.

Quod vero attinet ad onus compensationis, respondeo, quod cum adsunt circumstantiæ excusantes ipsum a peccato, eædem excusabunt ab onere restitutionis. Ut enim observat Rosignolius 1. *de rest. dis.* 3, § 3, peccata, quæ opponuntur justitiæ desumunt potius gravitatem ab involuntariete rationabili, quæ est in persona læsa, quam ex materia, circa quam versantur, quod potest ex eo evinci, quod si quis ab altero auferat res magnæ et notabilis quantitatis, cui dominus non sit invitus, non est peccatum grave injustitiæ, nec oritur obligatio restitutionis, quamvis res accepta sit notabilis, et gravis. Cum ergo, ut vidimus, qui alterum graviter læsit, non possit esse rationabiliter invitus, ne qui injuriam accepit, ad afflictionem animi compescendam jure quodam naturæ alteri manifestet, neque exigere poterit compensationem infamiæ, quæ inde fortasse secuta esset ; dixi fortasse, nam in his circumstantiis audientes moveri non solent, et querimonias hujusmodi iræ potius attribuunt, quam veritati.

CAS. III. — Titius emisit votum communicandi qualibet feria sexta : Qu. I. An vi hujus voti teneatur petere Communionem in Feria sexta Parasceve? Qu. II. An Parochus, dempta occasione Viatici, possit ea die Eucharistiam petentibus administrare?

Resp. ad primum ex communi Doctorum votum esse legem privatam, quam sponte, et libere sibi vovens imponit ; atque adeo ejusdem obligationem intentioni voventis esse commensurandam. Si ergo vovens communionem qualibet feria sexta, eam vovit juxta communem Ecclesiæ consuetudinem, secundum quam publice fidelibus administrari consuevit, non tenebitur eam petere feria sexta in parasceve : nam pro hac die habetur ratio peculiaris. Si vero hoc votum emittens, hanc etiam diem peculiariter contemplatus est, et pro ipsa determinate se obligavit ad sumendam Eucharistiam, putans non

modo id licitum esse, sed etiam laudabile, cum ab aliquo audisset, non quidem publice, sed pluribus tamen privatim devote concedi; tunc utique quodusque in hac opinione versatur, tenebitur petere Eucharistiam; nam ad hoc voto se obstrinxit, et adhuc ignorat an ejus materia sit licita.

An autem, vel Titio ratione voti petenti, vel cuilibet alteri, dempta occasione Viatici, possit Parochus ea die Eucharistiam administrare, quæ erat pars altera casus; ad hoc explicandum ea transcribam, quæ *lib.* 3, *de Sacrif. Mis. c.* 18, habet in hunc modum Benedictus XIV. Feria sexta in Parasceve ne cuiquam, exceptis Infirmis, Eucharistia tribuitur, vetitum est Decreto Sacræ Congregationis Rituum die 19 Feb. 1622. Certum est etiam nonnisi Infirmis eo die tribuendam esse Eucharistiam, etiamsi in eum diem caderet festivitas Annuntiationis Beatæ Mariæ Virginis, ut Meratus observat. Celebre tamen est Decretum Congregationis Concilii de quotidiana Communione passim editum in pluribus libris, quod emanavit die 12 Februarii 1679, quo mandatur Ordinariis, ut curent, ut circa Communionem in feria sexta in Parasceve, Missalis Rubricæ, et Ecclesiæ Romanæ usus servetur. Quod quidem abunde probat, prohibitam eo die Communionem, tum quia Rubrica Missalis jubet in Missa feriæ quintæ in Cœna Domini asservari aliquot particulas pro Infirmis, si opus fuerit, ex quo intelligitur, non asservari pro sanis; tum quia juxta Romanam consuetudinem feria sexta non tribuitur Eucharistia, ut observat Emin. Petra ad Const. 20, Eugenii IV.

MENSE MAII.

CAS. I. — Parochus, cujus Ecclesiæ a divite Benefactore donatum est Ostensorium magni pretii, cum ipsa Ecclesia Ostensorium aliud habeatur pariter magni pretii, sed Calices argentei pro ejus opportunitate deficiant, convenit cum alio Parocho, in cujus Ecclesia abundant Calices, deest vero Ostensorium pretiosum, et servata

æqualitate, peritorum judicio, absque ulla juris solemnitate Calices cum Ostensorio permutat. Qu. An fecerint contra Bullam *Ambitiosæ*, aut alia jura assensum Apostolicum exigentia?

Resp. Quæstionem hanc a Doctoribus latissime disputatam, maxima tamen obscuritate adhuc esse involutam. Stant enim pro utraque parte auctores, jura, rationes, numero, perspicuitate, efficacia eodem modo præstantia; et etiam quod attinet ad consuetudinem Curiæ Romanæ, sunt, qui asserant; sunt vero, qui dicant vel de ipsa non satis constare, vel non esse introductam tanquam obligatoriam. In hac opinionum dissensione, si esset pro dignitate res pertractanda, non esset hujus loci tractatio, cum brevitas harum resolutionum vix posset auctores recensere, aut textus exponere. Ut aliquid dicam, perstringam paucis ratiocinationem Angeli Bossii tom. 6. tit. 18, § 1, qui plura disputans aditum aperit ad casum propositum cautius resolvendum.

Primo itaque exponit eorum opinionem, qui pluribus argumentis innixi arbitrantur in alienatione ab una Ecclesia alteri facta non requiri solemnitatem *Extra. Ambitiosæ* quoad assensum apostolicum, sed etiam sive postea alienatio hæc venditione peracta fuerit, sive permutatione. Finis enim prohibitionis de non alienandis bonis Ecclesiæ, ut clare colligitur ex proœmialibus ejusdem verbis, fuit in consulendo Ecclesiæ indemnitati, et ne bona Ecclesiæ profanis usibus applicarentur. Sic enim habent: *profanis usibus applicare, aut cum maximo illorum, aut divini Cultus detrimento exquisitis mediis usurpare præsumunt.* Opportune autem adnotat Riccius *Dec.* 38, quod in hac *Extrav. Ecclesiæ* nomen non accipitur pro quacumque Ecclesia particulari, sed pro Ecclesia universali, quæ Ecclesia universalis, etiamsi unius particularis bona sæcularibus alienet, præjudicium sibi universali infert, et Summis Pontificibus pro tempore sedentibus. At vero si una Ecclesia particularis per venditionem, permutationem, aliumve contractum alienet alteri Ecclesiæ itidem particulari, nihil deperit; Ecclesiastica Ecclesiæ terminos non transgre-

diuntur, neque profanis usibus applicantur. Ergo dicendum est, prohibitionem alienandi sine assensu Apostolico non efficere alienationem ab una Ecclesia alteri factam ; cessante enim causa finali prohibitionis, cessat quoque prohibitio juxta textum *in cap. Cum cessante, de appel.*

Hoc statuto principio, colligit Bossius, quod si hæc doctrina, etiam usurpata cum maxima ampliatione, prout extenditur ad omnem alienationem ab una Ecclesia alteri factam, licet alicui difficultati videri possit obnoxia, suam tamen habet laudabilem probabilitatem ; verissima erit existimanda, si limitatur ad solam permutationem. In praxi videlicet inter particulares Ecclesias, ex juxta causa, consentiente Prælato ordinario, licitam esse absque assensu Apostolico permutationem de rebus Ecclesiasticis, cum hæc permutatio expresse, et in terminis sit a jure communi concessa, *Cap. Hoc jus porrectum § Sibi invicem 10, q. 2, c. 1, de reb. Eccles. non alien., et cap. Ad quæst. de rer. permut.* Nisi enim hoc arbitremur, Auctores Auctoribus, jura juribus, rationes rationibus contrariari videbuntur.

Hinc autem, ut ad rem nostram pressius veniamus, si ex auctoribus probatissimis, validisque, quæ afferunt, tum jurium, tum rationum momentis, loquendo saltem de simplici permutatione, hæc poterit censeri valide facta, etiam secluso assensu Apostolico, dum ab una Ecclesia fit alteri, id utique a fortiori probabilissimum erit in casu proposito. Primo enim sermo est de permutatione ab una Ecclesia in alteram. Secundo de evidenti utriusque utilitate. Tertio de mobilibus pretiosis fere ejusdem generis, eodem modo proxime pertinentibus ad cultum divinum, atque ex judicio peritorum, habentibus eumdem valorem intrinsecum. Quarto denique nulla est suspicio, an hæc permutatio sit contraria voluntati eorum, qui bona hæc Ecclesiæ donarunt ; quam quidem contrarietatem videntur respicere aliqui textus, qui solent apponi. Suppono autem, in hac etiam permutatione necessariam fuisse facultatem Ordinarii, atque adeo male se gessisse Parochos permutantes, si hanc omiserunt. An autem quæ diximus, licet speculative con-

siderata probabilia videri possint, ad praxim reducenda sint, judicent alii.

CAS. II. — Pamphilus accepta pingui eleemosyna pro Missæ celebratione, dedit alteri celebrandam, retenta magna parte stipendii. Qu. I. An debet restituere? II. Cui facienda sit hæc restitutio, an domino, a quo accepit Eleemosynam; an Sacerdoti, qui celebravit?

Ad hujus Casus resolutionem, duo sunt præmittenda. Alterum quod in Decreto S. C. Consilii approbato ab Urbano VIII, et confirmato ab Innoc. XII. sancitum sic fuit: *Omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscipit celebrandam cum certa Eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem Eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.* Quo Decreto emanato, cum aliqui id licitum sustinerent, asserentes ipsum Decretum non fuisse acceptatum, Alexander VII proscripsit sequentem propositionem: *Post Decretum Urbani potest Sacerdos cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, aliqua parte sibi retenta*, quem turpem quæstum magis adhuc cohibere studuit Encyclica emanata anno 1741.

Secundo: Animadvertere oportet, hac etiam posita prohibitione, duos Casus ponere Auctores, in quibus licitum est stipendii partem retinere. Primo scilicet, cum stipendium non datur titulo solius Missæ, sed titulo gratitudinis, amicitiæ, paupertatis, familiaritatis etc. Secundo: Si Sacerdos cui committitur celebratio, rei conscius, liberaliter, et omnino sponte excessum istum condonet.

An autem, exceptis hisce casibus, teneatur Pamphilus restituere, qui accepta pingui Eleemosyna, magnam ejus partem sibi retinuit, negant Suarez, Vasquez, Navarrus, aliique, vel quia prohibitio Decreti sub gravi non obliget, cum nullam pœnam imponat, nec formula utatur ad hoc innuendum usitata; vel quia statim ac Pamphilus stipendium accepit, ejus dominium acquisivit, et licet acquisierit cum onere dicendi Missam, huic tamen oneri jam satisfecit, unde fit, quod quamquam peccave-

rit, peccavit quidem contra obedientiam, quæ legi debebatur, non vero contra justitiam, quæ ipsum obliget restituere.

Verum respondeo, teneri Pamphilum, atque sub gravi, restituere partem, quam sibi retinuit. Prohibitionem enim Decreti obligare sub gravi, facile constat, tum ex gravitate materiæ quam afficit, tum etiam ex formulis, quibus exponitur. Hinc enim abusus vocatur *damnabile lucrum*, pro quo removendo prohibet Sacerdoti etc., quæ ratio loquendi non nisi excessus sub gravi præcavendos solet innuere, quod etiam ex antecedentibus clarius descendit, ubi obtestatur divinum judicium. Quod vero prohibitio hæc non solum afficiat actus honestatem, sed justiam etiam respiciat, colligi potest ex ipsis verbis, quæ comprehendunt propositionem damnatam. Dicebat enim propositio, posse Sacerdotem satisfacere, stipendii parte sibi retenta. Sequitur ergo veram esse propositionem contradictoriam, nempe quod non possit satisfacere, atque adeo restituere teneatur.

Neque refert, quod Faustinus statim ac Eleemosynam accipiat, acquirat etiam ejus dominium; illud enim non acquirit nisi juxta dantis voluntatem, cujus intentio est, non solum ut Missa celebretur, sed etiam ut celebretur tali stipendio, atque adeo censetur dominium transferre non in eum, qui Eleemosynam accipit, sed in eum, qui est Missam celebraturus. Peccavit ergo contra justitiam, qui partem stipendii sibi retinuit, quia dantis intentionem executus non est, et restituere tenetur. Ita communius Doctores, illi præsertim, qui post damnatam propositionem scripserunt, ut Vidald. Concina, Contin. Tournelli, etc.

Sed videamus, cui sit facienda hæc restitutio. Daniel Concina lib. 3, de Euch. dist. 2, de Missa hæc habet. « Dum quis Sacerdoti singularis pietatis fama prædito » Eleemosynam consueto majorem confert, quia majori » fervore, et devotione celebrari ab illo Missam credit; » is non potest alteri Sacerdoti, etiam collato integro » stipendio, celebrandam Missam committere. » Hinc porro videtur, quod si hic Sacerdos committens alteri Missæ celebrationem, stipendii partem retinuisset, de

beret ipsam domino restituere, quia majus stipendium largitus supponitur non ratione Missæ, sed ratione majoris devotionis, in quo sua intentione frustratus est. Præciso autem hoc casu, communius censent Auctores citati, restitutionem faciendam Sacerdoti celebranti, quia translato in eum onere, est etiam translatum jus ad totum stipendium.

CAS. III. — Mos erat in quadam Parochia, ut quoties fiebat publica Supplicatio in festo Sanctissimi Corporis Christi, qui telas venales habebant, eas gratis commodarent Ecclesiæ, ut pendulæ expanderentur ad umbram procreandam. Sed quoniam aliquando accidit, ut orto repente turbine, damnum aliquod passi sint, convenerunt simul, et juramento interposito se obstrinxerunt, ne amplius commodarent, adjecta pœna, ut qui contra fecerit, solveret aureum publico Valetudinario. Qu. An hoc juramentum sit validum, et an teneantur contravenientes ad hanc pœnam solvendam?

Resp. facillimum esse ex principiis communibus hunc casum resolvere, si generatim, et in abstracto ipsum consideremus, dicendo nimirum nec esse validum juramentum, nec teneri contravenientes ad pœnam solvendam. Est enim commune principium, non esse validum juramentum, quando ejus materia vel est impeditiva melioris boni, vel est contraria divinis consiliis. Hoc autem habetur in casu nostro : nam hoc juramentum impedit ex una parte divinum Cultum, et populi commoditatem ad eum facilius prosequendum, ex altera vero iis verbis opponitur, quibus nos mutuum demus, et Deum honoremus de nostra substantia. Sicuti ergo per multos Auctores non valent juramenta de non mutuando, et fide jubendo, ob eamdem rationem neque valebit juramentum propositum. Pariter est commune principium, quod, principali corruente, corruit accessorium, nec locum habere pœnam, ubi nulla intervenit culpa. Cum ergo obligatio ad aureum solvendum publico valetudinario, sit accessoria juramento, nec ulla sit culpa in eo transgrediendo juramento, cujus materia est illicita, corruet cum juramento hæc obligatio, neque contravenientes te-

nebuntur ad pœnam. Ad pœnam, inquam, non tenebuntur; nam aliud est medio juramento ad aliquid se absolute obligare, aliud vero, se ad aliquid obligare in pœnam alicujus transgressionis. Primum ut obliget sufficit, quod actus sit honestus. Secundum autem ut obliget, ulterius requiritur, quod aliqua habeatur transgressio, ut passim Auctores. Neque hæc infirmantur ex detrimento, quod aliquando passi sunt hujusmodi telas mutuantes, cum hoc detrimentum evenerit ipsis omnino per accidens.

At vero quamquam, quæ diximus, ex communi Doctorum generatim sint vera, practice tamen, et in casu particulari alium aspectum possunt induere. Sic v. g. licet non teneat juramentum generale de non mutuando, nec fidejubendo, tenebit tamen juramentum de non mutuando Filiofamilias, aut lusori, qui mutuo abuti solent ad malum; et non amplius illi Fidem jubendo, qui in propriæ familiæ detrimentum Fidem jam fregit. Sic in re nostra quamquam non teneat generale juramentum de non mutuando in Dei cultum, tenebit tamen juramentum de non mutuando in ea circumstantia, in qua Dei cultus alia ratione promoveri potest, et si promoveatur hac ratione determinata, damnum emergit, quo Dei cultus potius impediri videtur. Attendendæ sunt ergo practicæ circumstantiæ, atque secundum ipsas practice judicandum.

MENSE JUNII.

CAS. I. — Valerianus bona fide emit equum a fure, eumque vendit eodem pretio, postquam, eum sæpius commodando, quinque aureos lucratus est. Post hanc venditionem comparet verus dominus, qui equum aliunde recuperare non potest. Qu. An Valerianus pretium equi teneatur domino restituere, aut quidpiam aliud?

Resp. et primo quidem quod attinet ad pretium equi, stant pro affirmativa sententia Aragonius, Ledesma, Bannus, aliique apud Sayrum *tract.* 2, *c.* 2, atque hæc præsertim afferunt argumenta. I. Per venditionem rei alienæ non transfertur dominium rei in emptorem; ergo

neque transferunt dominium pretii in venditorem, cum contractus sit nullus, utpote rei alienæ, neque debeat claudicare, ut nempe valeat ex una parte, non valeat ex altera. II. Pretium habitum ex venditione rei alienæ, succedit loco rei venditæ; sicuti ergo si venditor haberet rem, teneretur eam restituere domino comparenti, ita ea vendita debet restituere ejusdem pretium, quod stat loco rei. III. Qui emerat bona fide rem alienam a fure, jam fecerat jacturam dati pretii: tenebatur enim eam reddere domino comparenti, qui pretium exigeret; ergo per novam venditionem factus est ditior de toto illo pretio ab Emptore accepto; ergo illud vero domino restituere tenetur.

Sed his non obstantibus, præscindendo a fructu, quem Emptor bonæ fidei, rem commodando reportavit, de quo infra dicemus, contrariam sententiam communiter tenent Covarruvias, Sotus, Navarrus, Molina, Vasquez, Rebellius, aliique, quos longo ordine citat Layman, lib. 3, tract. 2. c. 3. Omnis enim obligatio restituendi ex duplici capite proficiscitur, nempe vel ex injusta acceptione, quo nomine intelligitur quælibet actio, vel omissio injusta, et per injuriam nocens proximo; vel ex re accepta apud creditum possessorem adhuc extante. Atqui Valerianus bonæ fidei possessor, non tenetur equum restituere ratione injustæ acceptionis, quia ipsum emit bona fide, et bona fide pariter vendidit, neque tenetur ratione rei acceptæ, cum equus apud ipsum non extet, nec aliquid de illo perseveret, cujus causa factus sit locupletior, cum supponatur eodem pretio vendidisse; ergo ex nullo capite tenetur ipsum restituere domino comparenti. Id porro clarius constabit, si argumenta solvantur, quæ pro contraria sententia proposita sunt.

Ad primum itaque dico, quod licet per venditionem rei alienæ, si uterque, vel solus Emptor ignoret, esse alienam, dominium rei venditæ non transeat in Emptorem; nihilominus contractus ille venditionis, et emptionis est validus, et venditor comparat dominium pretii accepti, licet sit ipse fur, dummodo Emptor ignoret esse alienum, ut constat ex *l. Qui res § ultimo ff. de furtis*, ubi habetur, pecuniam a fure vendente acceptam, ab Emptore

ignorante rem venditam fuisse alienam, non esse furtivam, ex quo sequitur furem venditorem comparasse dominium illius, ex *l. Si pecunia c. de rei vindicatione*, *ex l.* 1, *et penult. c. Si quis alteri vel sibi*, ubi etiam indicatur, dominium pretii transire in venditorem rei alienæ, emptore id ignorante; et ex *l. Rem alienam ff. de contract.* per quam constat expresse, contractum, quo venditur, aut alio modo res aliena distrahitur, validum esse, licet dominium rei non transeat in Emptorem, sed solum dominium pretii in venditorem; ut latius explicant Molina, et Sanchez.

Ad alterum dico axioma illud jurisperitorum, collectum ex juribus n. 1864, quod nempe pretium succedat loco rei, valere solum in judiciis, quæ jurisperiti vocant universalia, seu universales actiones, eo quod unius juris petitione plures res censentur peti simul, etsi nominatim singulæ non exprimantur, ut sunt hæreditas, fideicommissum generale, etc. Si enim bona, aut mala fide aliquis accepit hæreditatem ad alterum spectantem, vendiditque ex illa aliquid, pretium, quod pro illa accepit, accedit hæreditati loco rei venditæ. At vero in judicio, quod jurisperiti vocant singulare, scilicet de singulari re, vel ex singulari contractu petita, pretium non succedit loco rei, ut patet ex juribus, quæ superius attulimus.

Ad tertium resp. ementem a fure bona fide rem furtivam, non statim facere jacturam pretii, sed posse se salvare indemnem recuperando suam pecuniam; et licet comparenti domino teneatur rem restituere sine pretio; id tamen ad rem nostram non officit, cum hoc proveniat ex eo, quod teneatur ad restitutionem ratione rei acceptæ, quæ semper manet in dominio domini; pretium vero, quod ex venditione retrahit, transit in dominium illius, et cum sit idem, seu æquale pretium, quo ipse bona fide emit a fure, in eo non fit ditior. Valerianus itaque non tenetur pretium equi, quem vendidit, comparenti domino restituere.

An vero teneatur ad aliquid aliud, quæ erat pars altera casus. Resp. detractis expensis, teneri Valerianum ad restitutionem quinque aureorum, quos equi locatione

lucratus est. Fructus enim hujusmodi ex eo genere sunt, qui mixti appellantur, quia partim a re locata proveniunt, partim vero ab industria locantis. Equi enim locari consueverunt, et locatione fructificare, et licet in his fructibus percipiendis partem aliquam sibi vindicaverit industria Valeriani, principalius tamen tamquam ab equo provenientes debent considerari; atque adeo cum Valerianus in his factus sit ditior, ad eorum restitutionem tenebitur. Eadem ratione restituere debet, si equum adhibuit vel in mercibus asportandis, vel in itineribus pro suis negotiis peragendis. cum factus sit ditior parcendo expensis, quas propterea facere debuisset. Ita communiter de reg. rest. cum Giribaldo *tract. de rest.* c. 2.

CAS. II. — Decedens Aquilius sine hæredibus necessariis, relinquit hæredem Ecclesiam Parochialem, sed hæreditatem onerat pluribus legatis, quorum alia respiciunt celebrationem Missarum pro ejus suffragio, alia dotes in puellas pauperes arbitrio Parochi erogandas, alia vero splendidos sumptus pro quadam solemnitate cum magna pompa celebranda ; quæ quidem legata ita absorbent hæreditatem, ut vix quidquam pro Ecclesia hærede remaneat. Qu. An Parochus in adeunda nomine Ecclesiæ hac hæreditate possit uti beneficio legis falcidiæ, detrahendo scilicet ab ipsis legatis statutam portionem in utilitatem Ecclesiæ?

Resp. convenire Doctores non esse detrahendam falcidiam a legatis relictis ad pias causas, cum hæres instituta est causa profana. *Auth. Similiter Cod. ad leg. falc. ibi similiter falcidia cessat in his, quæ ad pias causas relicta sunt.* Disputatur tamen magna animorum contentione, an ex legatis piis sit detrahenda falcidia, quando pia causa, seu ipsa Ecclesia instituta est hæres. Stat pro utraque parte magna auctorum caterva, quorum plures stant pro affirmativa, hac adducti ratione ut inquit Card. Petra t. 2. *p.* 177. quod privilegia inter se conquassantur; stant plures alii pro negativa hac pariter ratione permoti, ut inquit Card. de Luca *de Legatis disc.* 25. quia unica est Ecclesia et Deus; neque

est justum, ut unum cooperiatur Altare, ac alterum discooperiatur. Quia tamen apud auctores variæ passim exceptiones habentur, propterea puto opportunam distinctionem Ferrarii verbo *Falcidia.*

Vel enim ipsæ causæ piæ, videlicet tam instituta hæres quam legataria, sunt æqualiter favorabiles cultui Divino, Religioni, aut animæ Testatoris, et tunc non est detrahenda falcidia de legatis piis a causa pia instituta, idque ob eam rationem, quam modo protulimus, quia non debet unum Altare discooperiri, ut alterum cooperiatur, et præsertim si in loco pio hærede remaneat aliquod jus honorificum distribuendi legata pia, et aliquod commodum, ut de societate hærede circa distribuendas dotes legatas, quæ in casu obitus sine Filiis habeant reversionem, ut dicit Rota *in Hortana* Fac. dic 3 Mar. 1684. Vel causa pia, seu Ecclesia instituta hæres est magis favorabilis cultui divino, religioni, et animæ Testatoris, quam causa pia legataria, et tunc Ecclesia potest detrahere falcidiam, quia privilegium non currit contra privilegiatum. Navarrus *in praxi for. q.* 21. *n.* 20. Vel denique causa pia legataria est magis favorabilis animæ Testatoris, quam causa pia instituta hæres, et in hoc casu ex legatis piis non potest deduci Falcidia, nam privilegium ut ex legatis piis non deducatur Falcidia, fundamentum suscipit in præsumpta voluntate Testatoris, qui cum possit illam prohibere, videtur ob animæ suæ bonum velle ne detrahatur, quin potius ut integra legata persolvantur, maxime si legata sint pro celebratione Missarum, pro suffragio Testatoris, vel pro exoneratione conscientiæ suæ, quia, ut inquit Card. Petra loco citato, certo supponitur, Testatorem voluisse et prædilexisse tale onus in suffragium ejus Animæ.

Habes autem ex hac doctrina quid pressius sit respondendum ad casum propositum. Primo, scilicet non posse detrahi Falcidiam a legatis respicientibus celebrationem Missarum pro suffragio Testatoris, quia contraria præsumitur ejus voluntas. Secundo, non posse detrahi Falcidiam a legatis respicientibus dotes, arbitrio Parochi erogandas, cum hoc arbitrium faveat Ecclesiæ, etiam secluso alio emolumento. Tertio, posse fortasse

detrahi Falcidiam a tertio legatorum genere, pro ea parte, quæ respicit pompam profanam, nisi tamen expediret profanam ipsam pompam in sacram convertere.

CAS. III. — Domitilla virgo precibus importunis ab Eranisto juvene sollicitata, defiorari patitur; nam nisi statim id faciat, videt ipsum non desiturum, aliisque domum accedentibus, stupri infamiam subitura est. Qu. An Eranistes in hac circumstantia teneatur aut dotare, aut nubere?

Resp. certum esse apud omnes, cum, qui vel dolo, vel metu, vel fraude, vel mendaciis, aliove modo apto inducere involuntarium, puellam virginem deflorat, eumdem teneri vel eam sibi Matrimonio copulare, vel eam dotare, vel saltem procurare, ut pro conditione sui status eodem modo nubat, ac si esset virgo. Quicumque enim alteri nocet cum injuria, damnum, quod intulit resarcire tenetur. Cum ergo stuprator aliquo ex dictis modis virginem violans, noceat cum injuria tum Patri, tum Virgini, tum in honore, tum in bonis temporalibus, tenebitur ex justitia ad malum, quod intulit, reparandum.

Variant autem auctores, an preces importunæ alicui ex dictis modis debeant æquiparari, eamdemque pariant obligationem. Affirmat Cordubus *lib.* 1. *q.* 13. et cum ipso *Navar. cap.* 16. *n.* 16. negat Azorius *part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 5. *Ledes. Silv.* aliique, qui ut ostendant nullam esse in hoc casu restitutionis obligationem, hanc potissimum rationem adducunt, quia preces, et suasiones, licet sint assiduæ, et importunæ, potius augent, quam minuunt voluntarium.

At vero, qui hoc negant, tot apponunt limitationes, ut in sententiam affirmantem sensim declinent. Limitant enim primo, quando preces sunt adeo urgentes, ut involuntarium mixtum inducant. Secundo, quando sunt adeo importunæ, ut malit virgo potius pati suæ virginitatis detrimentum, quam assidue velut enecari tam extraordinariis vexationibus. Tertio, quando preces vehementes et importunæ essent ab homine magnæ auctoritatis,

cui virgo nihil auderet recusare. Quarto denique, quod expresse facit ad rem nostram, limitat Rebel. *lib.* 3. *q.* 8. quando importunitas esset ita extraordinaria, ut ipsa malit violari, quam suspicionem stupri, et notam infamiæ incurrere, quam puella timet nascituram, si cum viro in loco suspecto reperiatur, a quo aliter discedere recusat. Cum ergo Domitilla reperiatur in hac circumstantia, ut nisi consentiens importunis precibus Eranisti deflorari patiatur, infamiam stupri subitura sit, ex dictis colligitur, teneri Eranistum ad damni compensationem.

MENSE JULII.

CAS. I. — Parochus ad Infirmum vocatus, cum ex illius Confessione audiat esse concubinarium, et quidem cum prole suscepta, suadet Matrimonium. Ipso annuente, ut secrete hoc peragatur, adhibet testes duas ex mulieribus domesticis facti jam conscias. Qu. An hoc Matrimonium sit validum?

Resp. triplicem testium differentiam communiter numerari. Alii enim sunt testes omni exceptione majores, qui ratione personæ fidem faciunt undequaque plenam, nullaque, aut minima exceptione repelli possint. Alii sunt testes idonei, qui a jure non reprobantur, sed tanquam probatæ fidei, et bonæ opinionis admittuntur. Alii demum sunt testes inhabiles, qui quidem genus quasi subalternum constituunt, et in alia duo genera inferiora dividi possunt, quorum alii sunt inhabiles ex genere suo, ob defectum plenæ rationis, ut amentes, furiosi, ebrii etc. alii vero sunt inhabiles a jure ob aliquam notam, quatenus vel sunt infames, vel sunt perjuri, vel consanguinei, vel domestici, vel excommunicati, vel aliam habent hujusmodi exceptionem.

Hac posita distinctione, sunt qui putant ad valorem Matrimonii requiri testes omni exceptione majores, aut saltem idoneos. Id vero probant ex eo, quod causa matrimonialis sit causa gravissima, et maxime ardua, atque adeo non per quoslibet judices, sed per discretos

et circumspectos sit pertractanda, ut habetur *cap. 1. de consang. Si per test. circumspectos omni exceptione majores inveneris.* Addunt vero id postulare Tridentini Decretum, cum ad hunc finem editum fuerit, ut prohiberentur matrimonia clandestina, et impediretur, ne quis publice secundum Matrimonium inire posset, eo quod primum probari nequit. Notum est enim, quod jure communi Matrimonia clandestina ea dicebantur, quæ legitime probari non poterant, atque ad legitimam probationem jure communi requiri testes idoneos. Si ergo voluit Tridentinum, Matrimonia non esse amplius clandestina, atque legitime posse probari; dicendum omnino est, voluisse pro Matrimonio testes omni exceptione majores, aut saltem idoneos.

Verior tamen sententia apud Girib. tract. 10. de Sac. Matr. c. 7. dub. 11. communiter docet, ad valorem Matrimonii sufficere quoscumque testes rationis usum habentes, nec desiderari qualitates requisitas a jure, ut in aliis negotiis habiles, ac legitimi censeantur. Primo enim, testes alias illegitimi non repelluntur a jure, quando sunt instrumentarii, hoc est instrumento apponuntur ex communi contrahentium consensu, ut accidit in Matrimonio. Secundo, cum testes inhabiles cum alio fide digno concurrunt, habilitas unius supplet inhabilitatem alterius. Id porro habetur in Matrimonio, ubi testes requisiti concurrere debent una cum Parocho. Tertio in causa favorabili admittuntur testes alias inhabiles; est autem hujusmodi causa Matrimonialis. Denique id clare colligitur ex Tridentino; concilium enim solum exigit duorum testium præsentiam, nec ullas in illis qualitates requirit, quas non omisisset, si fuissent necessariæ ad Matrimonii valorem.

Adest vero hujus rei congruentia. Fuit enim valde conveniens, ut in iis, quæ requiruntur ad valorem Sacramenti maxime necessarii ad naturæ propagationem, ea tantum Ecclesia præciperet, quæ usu ipso commodiora essent, et faciliora, sicuti Christus Dominus Sacramenta instituit in materia usu communiori, ne fideles ob ejusdem defectum Sacramentis destituerentur. Hoc autem verum non esset, si ad valorem Matrimonii requi-

rerentur testes omni exceptione majores, aut saltem idonei; sæpe enim in villis non reperiuntur, nisi personæ vilis conditionis, pauperes, domestici, consanguinei, etc.

Neque movent difficultatem, quæ in oppositum dicebantur. Ad primum enim, Textus, qui probat causam Matrimonialem, utpote arduam atque gravissimam, tractandam esse per testes idoneos et circumspectos, unice loquitur de Matrimonio, quantum ad ejus dissolutionem. Cautum porro erat etiam jure antiquo, ut licet ad Matrimonium dissolvendum requirerentur testes, omni exceptione majores, non tamen requirerentur ad probandum idem Matrimonium esse contractum, et licet requirerentur, hoc non obesset, cum eorum vitium præsentia Parochi supplere non posset.

Ad alterum dico, ex hoc timendum non esse, ne etiam post Tridentinum, aut Matrimonia sint clandestina, aut legitime probari non possint. Cùm enim statuerit ad Matrimonia publice contrahenda necessariam esse præsentiam Parochi, et duorum, vel trium Testium, ubi hæc habetur præsentia, nec habebitur clandestinitas, nec probatio legitima poterit desiderari.

At inquies; potissima ratio, cur ad valorem Matrimonii sufficere debeant etiam testes inhabiles, ex eo desumi videtur, quod præsentia Parochi suppleat eorum defectum. Verum etiam *cap. Cum esses, de test.* ultra duos testes exigit Pontifex ad valorem Testamenti etiam præsentiam Parochi, et tamen exigit testes idoneos; inquit enim: *Cum presbytero, et tribus, aut duabus aliis personis idoneis.* Cum ergo magis intersit valor Matrimonii, quam Testamenti, si utrobique, posita præsentia Parochi, requiruntur pro Testamento testes idonei, requirentur etiam pro Matrimonio.

Ad hoc tamen respondeo, paritatem hanc evincere oppositum. Sicuti enim Pontifex, quia hoc voluit pro Testamento, hoc etiam expressit, ita etiam Concilium, si hoc voluisset pro Matrimonio, hoc etiam expressisset. Neque valet major dignitas Matrimonii: nam potius, ut dicebamus, attendenda est major commoditas pro ipso contrahendo. Patet itaque ex hactenus dictis validum

fuisse illud Matrimonium, ad quod contrahendum Parochus duas Fœminas testes adhibuit.

CAS. II — Idem Parochus ab eodem infirmo rogatus pro testamento condendo, cætera prout de jure persolvit, sed ut cautius secretum custodiat, easdem fœminas adhibet testes. Qu. An hoc testamentum sit validum?

Resp. absolute loquendo, atque juxta terminos casus testamentum hoc invalidum esse. Casus enim procedit de testamento generatim accepto, nec eas circumstantias considerat, quæ privilegio aliquo ab jure introducto uti consueverunt. Hac autem ratione testamentum hoc non valere, clare colligitur ex decretali *Cum esses, de test.* superius citata, ubi Alexander III. sic statuit : *Testamenta, quæ Parochiani coram presbytero suo et tribus, vel duabus personis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere.* Quæ quidem verba, ut alios præteream, opportune ad rem nostram in hunc modum exponit Benedictus XIV. inst. 105. «Decretalis *Cum esses* testes idoneos exigit, non « quidem in *superlativo gradu*, cum testimonium etiam « egenorum, probitate ac fide præstantium, satis idoneum putetur, sed requirit, ut viri tantum, non mulieres testimonium ferant, ut Fagnanus fuse demonstrat.« Post quam declarationem non est, cur dubitemus non valuisse testamentum, cui fœminæ testes adfuerant.

Habentur tamen testamenta aliqua privilegiata, aut in iis circumstantiis confecta, in quibus de juris solemnitate ita remittitur, ut ex communiori sententia, etiam fœminæ pro testibus habeantur. Sunt autem hujusmodi, testamentum ad causas pias, testamentum inter liberos, testamentum militis, testamentum, quod conditur, vel tempore pestis, vel in carcere tyranni, vel in loco aliquo ita deserto, ut aliæ personæ magis idoneæ reperiri non possint. Hæc enim testamenta etiam coram fœminis habita, quibus præter sexum alia non obstat prærogativa, passim ab auctoribus habentur ut valida. Vide Bossium *de test. tempore pestis, tit.* 9.

CAS. III. — Villicus, qui plura identidem surripuit,

et quidem notabiliter, domino diviti, cum sine incommodo restituere non possit, monetur a Confessario, ut petat a domino condonationem; Villicus autem benigniorem sperans domini uxorem, ipsam adit, et generaliter petit, ut si quid de rebus domini in propriam utilitatem consumpserit, velit condonare, quæ libenter annuit. Qu. An hujusmodi condonatione ab onere restitutionis liber evadat?

Cum casus instituatur de Villico, qui licet incommodum patiatur in restitutione faciendâ, non est tamen impotens, tota ratio, quæ ipsum excusare poterit ab onere restitutionis, desumenda erit a validitate condonationis. Hoc posito dico, certum esse apud omnes remissionem creditoris excusare debitorem ab obligatione restituendi. Nam sicuti creditor potest donare alteri jus, quod habet in debitorem, ita etiam donare poterit ipsi debitori; quod idem est ac remittere, cum remissio sit quædam species donationis. Verum ut hæc remissio sit valida, prout attinet ad rem præsentem, duo requiruntur. Requiritur primo, ut persona, quæ remittit, sit sui juris, habeatque facultatem donandi, seu sit domina ejus rei quam donare intendit. Requiritur secundo, ut remissio sit omnino libera, et voluntaria, id est non violenta, non metu et fraude extorta, quia fraus, et metus, et quidquid violentiam inferre potest, tollit rationem liberi, et voluntarii.

Hinc autem apparet, condonationem, de qua loquitur casus, Villicum non liberare ab onere restitutionis, cum utraque conditio in ipsa deficiat. Deficit prima, quia Villicus plura surripuit, et quidem notabiliter domino; condonationem autem non obtinuit a domino, sed ab ejus uxore, quæ super ea bona dominium non habens, non habebat jus condonandi. Deficit secunda, quia fraude, et dolo hanc condonationem extorsit; non enim verum debitum manifestavit, sed eam adhibuit loquendi rationem, quæ innuere videretur, se eorum potius petere remissionem, quæ inadvertenter cum sua familia consumere potuisset, quam remissionem petere solent Villici timorati. Id ipsum vero ostendere debuit uxoris facilitas in remittendo, quæ innuere visa est, ipsum po-

tius a scrupulo, quam a gravi debito eximere velle. Ita cum Navar. c. 17. n. 79. Rebel. p. 2. de oblig. Lib. 2. et aliis.

MENSE AUGUSTI.

CAS. I. — Confessarius in executione litterarum Sacræ Pœnitentiariæ, quibus nomine Titii postulavit facultatem absolvendi pro quodam impedimento dirimente, cum legat in ipsis litteris clausulas aliquas limitantes hanc facultatem, quærit a Titio, an habeantur in casu eæ circumstantiæ, quibus positis irrita esset hæc absolutio; qui Titius respondet non haberi. Qu. I. An Confessarius debeat exequi has litteras, licet aliunde certo sciat irritam futuram hanc absolutionem? Qu. II. Quid faciendum si hoc noverit ex præauditis in Confessionibus ejusdem Titii?

Videretur dicendum posse Confessarium in utraque circumstantia, Sacræ Pœnitentiariæ Litteras executioni mandare. Licet enim in ipsis haberi soleat hæc clausula, *si ita esse per diligentem oratoris examinationem, ac post monita, et consilia opportuna illi præstita inveneris,* quibus verbis ostenditur, curam omnem, diligentiamque esse impendendam, ut executor cognoscat, an verum sit, quod majori Pœnitentiario expositum fuit, an res ipsa, circumstantiæ, causa, et rationes consentaneæ sint, et veritati conformes pro obtinenda dispensatione, cum hæc dispensatio committatur non pro *mero* solum, sed pro *mixto* conscientiæ foro; attamen cum dispensandus monendus sit quidem, ne ullam proferat falsitatem, sed nulli testes adhibendi sint, nec juramentum sit ab ipso extorquendum; propterea videtur, quod Confessarius stare debeat omnino assertioni sui Pœnitentis, et ipso negante verificari formulas irritantes dispensationem, ad ejus executionem tuto procedere.

Attamen casus iste ea distinctione accipi debet, qua ipsum excipit Benedictus XIV. instit. 87., ubi Parochos instruens, quomodo debeant executioni mandare, quæ ja Cardinale Pœnitentiario præcipiantur, n. 54. utrum-

que quæsitum complectitur, atque hisce verbis resolvit. *Quod si Confessarius pro certo habeat falsum esse, quod summo Pœnitentiario propositum fuit, ab exequendo dispensationem abstineat, licet qui ipsam postulavit, rei falsitatem tueri contendat, modo tamen Sacerdos id non perceperit, cum Pœnitentiæ Sacramentum dispensando administravit, non enim uti licet iis, quæ tunc deprehenduntur.* Ratio autem est, quia, ut vidimus, executio hæc non committitur pro mero foro conscientiæ, atque hoc examen non absolute imponitur executori, sed solum in casu quod ipse aliunde rei veritatem, justamque causam non cognoverit. Non excluditur ergo executoris scientia, imo est attendenda, quatenus ipsa etiam influere possit ad investigandum, an preces expositæ veritati nitantur ; atque adeo cum executor uti quidem possit scientia habita extra confessionem, non autem illa, quam in Confessione acquisivit, discrimen apparet cur in primo casu exequi nequeat, bene vero in secundo.

CAS. II. — Parochus committit Capellano, ut in Ecclesia Parochiali assistat Matrimonio Cajæ cum Titio. Capellanus vero non modo non fungitur hac facultate in Ecclesia Parochiali, sed vocatus a Caja in alia domo extra Parochiam, ad quam se receperat rusticandi causa, ibi assistit Matrimonio. Qu. An valide?

Resp. duplici ex capite de hujus Matrimonii nullitate dubitari posse. Primo nimirum, quatenus Capellani facultas utpote delegata, nulla etiam posita limitatione, extra Parochiam exerceri non possit; secundo, quatenus delegata facultas, licet suapte natura possit exerceri etiam extra Parochiam, hac tamen Parochi commissione limitata fuerit, ne valide exerceretur.

Hac posita distinctione, ad primum respondeo quod omnes tanquam certum supponunt, proprium Parochum etiam extra Parochiam valide assistere Matrimonio. Quamquam enim hæc assistentia proprie loquendo non sit actus jurisdictionis, improprie tamen reducitur ad jurisdictionem voluntariam, cum exerceatur inter volentes, nec ullam postulet causæ cognitionem. Exigit

autem jurisdictionis voluntariæ natura, quemadmodum opportune advertit Covarruvias *lib. 3. variar. cap. 20. n. 8.* ut etiam extra territorium valide exerceatur, cum judex alieni territorii conqueri nequeat, si per alienum judicem erga ejus subditos actus ille exerceatur, qui sine strepitu fit, nec judicem postulat pro tribunali sedentem. At vero si sermo sit de facultate delegata, ut esset in re nostra facultas Capellani, sunt qui dubitant, an hanc habeat extensionem. Afferunt enim in eam rem. l. 2. ff. de Off. Procons. ibi : *Omnes Proconsules statim quod urbem egressi fuerint, habent jurisdictionem, non tamen contentiosam, sed voluntariam, ut ecce manumittit; apud legatum vero Proconsulis nemo potest manumittere, quia non habet jurisdictionem talem.* Id ipsum confirmant auctoritate Anastasii Germanii, aliorumque, qui putant Episcopum, tanquam Ordinarium, posse beneficia conferre extra Diœcesim, ejus tamen Vicarium, cui hoc Episcopus delegavit, non posse.

Verior tamen communiorque sententia est jurisdictionem voluntariam etiam delegatam extra proprium territorium extendi. Textus enim, unde hoc evincitur, indistincte docent, jurisdictionem voluntariam extra proprium territorium posse exerceri, nec vim faciunt in eo, quod jurisdictio exercentis sit ordinaria; sed unice attendunt, quod nulla irrogatur injuria judici alieni territorii cum exerceatur absque ullo strepitu, et figura judicii, quæ ratio æque militat etiam in delegata.

Respondent autem ad textum oppositum, Legatum Proconsulis nullam habuisse jurisdictionem, nisi a Proconsule demandaretur, Proconsulem autem ante Provinciæ ingressum non potuisse mandare jurisdictionem; quæ utique in casu nostro non militant, cum supponamus facultatem hanc fuisse a Parocho demandatam. Neque movet exemplum propositum, cum potius communiter doceant Vicarium ex delegatione Episcopi beneficia conferentem, posse valide conferre etiam extra Diœcesim, ut habet inter alios Rebuff. de forma Vicariatus n. 227.

Quod vero attinet ad alterum fundamentum dubitandi, Rosignolius tom. 1. de mat. prænot. 37. duplicem

proponit difficultatem, Prima est si Parochus simplici Sacerdoti facultatem in hæc verba concedat : *Conjunge in Matrimonio Titium, et Cajam in mea Ecclesia, vel in mea Parochia*, an talis Sacerdos possit adhuc valide assistere extra Parochiam delegantis. Altera est, quid sentiendum si dixerit delegans limitative : *Concedo tibi facultatem assistendi Matrimonio Titii, et Cajæ, sed tantum in mea Parochia, non aliter, nec alio modo.* Utramque autem in hunc modum resolvit :

In ordine ad primam asserendum existimo, posse « adhuc valide extra Parochiam assistere. Ratio ex eo « deducitur, quia illa particula in mea Ecclesia, vel in « mea Parochia, non stat restrictive, sed tantum de- « monstrative, ad indicandum scilicet facultatem esse « ad conjungendos solummodo Parochianos delegantis. « In ordine ad secundam absolute sentiendum est, il- « lum Sacerdotem delegatum non posse valide extra « Parochiam assistere. Ratio est, quia licentia valet « tantum secundum normam, et intentionem expres- « sam concedentis, et sic cum illa particula stet tantum « restrictive, *tantum*, *non aliter*, *nec alio modo*, non « potest delegatus ultra illam munus sibi commissum « exercere.» Hæc Rosignolius : ex cujus verbis colligitur, quid sit respondendum ad propositum casum. Validum nempe esse hoc Matrimonium, cum Ecclesia Parochialis designetur *demonstrative non restrictive.*

CAS. III. — Leopoldus in Confessione generali cujusdam Feminæ audiens, ipsam tribus abhinc annis fuisse sollicitam in actu Confessionis, interrogat an denuntiaverit; quæ respondet non habuisse motivum : nam Confessarius non multo post pœnitentia ductus, ipsi veniam petiit, monitis salutaribus scandalum abstulit, et magna pietatis fama postea vixit. Qu. An his non obstantibus debeat Leopoldus ipsam obligare ad denuntiandum ?

Resp. varias esse super hunc casum Auctorum resolutiones, juxta varias interpretationes, quas sibi proponunt circa finem intentum in Pontificiis constitutionibus. Aliqui enim cum Leandro tract. 5. de Pœnit. disp. 13 q.

7. existimant, finem intentum in obligatione denuntiationis alium non esse, quam proximi emendationem, atque adeo cum ratio legis sit anima legis, juxta eorum sententiam dicendum videtur non esse amplius denuntiandum Confessarium sollicitantem, qui signa dedit suæ emendationis. Addit Bossius de trip. jub. ap. de Conf. sol. n. 94 quod obtenta emendatione, cum cesset ratio publici detrimenti, præceptum naturale de servando famam, et honorem proximi, præferendum est præcepto positivo denunciandi, præsertim cum non simus in casu hæretici formalis.

Alii vero, quorum sententia et communior et verior, dicunt cum Rosignolio part. 1. de pœnit. q. 7. art. 21. §. 3. onus denuntiationis non solum inductum esse ad finem emendationis, sed etiam ad finem exemplaris punitionis, ut alii deterreantur ab hoc execrabili, et nefando crimine perpetrando. Cum ergo finis hujusmodi adhuc vigeat, etiam supposita emendatione, dicendum omnino erit quod licet Confessarius jam emendatus supponatur, adhuc urgeat præceptum, et obligatio denuntiationis. Accedit eodem, quod si teneremus primam sententiam, quilibet Confessarius sollicitans, et quælibet persona sollicitata, eludere facile posset sive denuntiationem, sive obligationem denuntiandi. Posset enim quilibet Confessarius sollicitans apparentia pœnitentiæ signa præbere, et quælibet persona sollicitata pie posset opinari perpetrato etiam hoc scelere ipsum ex animo pœnituisse. Hinc plures docent cum Bonacina, et Sanctarello, quod si Confessarius præmissis verbis sollicitatoriis, sollicitationis immediate pœniteat, sit adhuc denuntiandus, sollicitatio enim jam facta est; et cum denuntiatio non solum ordinetur ad emendationem, sed etiam ad exemplarem punitionem, sic exigente conditione delicti; hinc est, quod eodem commisso omitti non debeat, cum ejus finis principalis adhuc perseveret.

At inquies favere huic confessario diuturnitatem trium annorum, qui, ut habetur in casu, a tempore sollicitationis jam effluxerunt. Plures enim apud Farinacium in praxi q. 13. n. 26. existimant criminosum quemcumque

spatio trium annorum præsumi emendatum, et eodem spatio quamcumque actionem criminosam quoad pœnas præscribi.

Verum respondeo, instantiam hanc prorsus eludi a Pontificia constitutione Benedicti XIV., quæ incipit *Sacramentum Pœnitentiæ*, in qua summus Pontifex omnino obligat ad denuntiandum, licet *longum tempus ab ipsa sollicitatione jam effluxerit*, post quæ verba non est, cur amplius dubitemus in Pontificiis Constitutionibus tanquam finem intendi exemplarem punitionem sollicitantium, contra quam nullum tempus præscribat, quod cum fiat ad publicam fidelium utilitatem, satis apparet quid ad Bossii rationem sit respondendum. Debet itaque Leopoldus feminam juxta casum sollicitatam obligare ad denuntiandum.

MENSE SEPTEMBRIS.

CAS. I. — Hermogenes mutuat Alberto centum aureos, accepta loco pignoris eximia pictura, tanti æstimata a peritis. Adjicit vero hoc pactum contractui, ut si Albertus intra annum sortem non restituat, pictura oppignorata cedat loco sortis in dominium mutuantis. Qu. An hic contractus sit licitus?

Resp. Pactum, de quo loquitur casus, est pactum, quod vocant legis commissoriæ, quod sic appellari consuevit, eo quod non solvens tempore debito incidit in commissum, et amittit jus rei suæ recuperandæ ob culpam commissam, non solvendo tempore determinato. Quæstio vero procedit, de puro contractu mutui. Si enim pactum hujusmodi vel habeat rationem pœnæ conventionalis, vel rationem compensationis pro damno emergente, vel induat speciem quamdam venditionis ad sortem hoc modo recuperandam, responsio erit derivanda ab aliis principiis.

His explicatis, conveniunt auctores, quod pactum legis commissoriæ, quamquam licitum sit in contractu emptionis et venditionis, est tamen illicitum in contractu mutui, quando vel pignus est majoris valoris, quam debitum, vel nullam habet pretii taxationem, taxan-

dum postea a peritis cum cedere debebit mutuatario. Primum ex eo colligitur, quod pactum legis commissoriæ tanquam illicitum, et usurarium, tum jure canonico, tum jure civili in pignoribus reprobatur, quæ reprobatio si communiter admittitur, cum sola de excessu pretii habetur præsumptio, erit a fortiori admittenda, cum hic excessus fuerit determinatus. Probatur etiam ratione. Est enim usurarius contractus, cum vi mutui aliquid supra sortem exigitur. Hoc autem accidit cum mutuo adjicitur pactum, ut pignus sortem excedens, mutuanti cedat loco sortis, ut habetur ex Giribaldo tract. 3, de cont. c. 3, de mutuo dub. 9. Hæc autem ratio probat etiam alteram partem. Pacisci enim in mutuo, quod sibi res illa potius vendatur, quam alteri, et quod sibi potius satisfiat per rem determinatam, inducit obligationem civilem, non absimilem illi, qua mutuans obligaret mutuatarium ad emendum ex sua officina, vel ad vendendum sibi rem aliquam, quam aut vendere nollet, aut potius vendere cuicumque placuerit, quas quidem obligationes omnes reprobant ut usurarias; atque hæc est Molinæ sententia, qui l. de cont. disp. 324, communem appellat.

Hinc autem apparet quid sit respondendum ad propositum casum: esse nempe usurarium contractum Hermogenis. Nam licet pignus acceptum sit ejusdem valoris, et tanti æstimatum initio contractus, tamen hæ circumstantiæ non infirmant argumenta, quæ proposuimus. Primo enim jura commemorata absolute, et indefinite damnant in pignoribus pactum legis commissoriæ, nec distinguunt inter pignus, quod excedit valorem sortis, et pignus, quod tantum adæquat; ergo nec nos debemus distinguere. Secundo ratio proposita eodem modo concludit, cum pactum hoc præter justum pretium imponat onus mutuatario amittendi determinate rem ipsam oppignoratam, quod inducit obligationem civilem pretio æstimabilem.

At vero cum hæc vera sint potissimum duplici ex capite, tum quia dum pactum apponitur in ipso contractu habetur præsumptio, quod mutuatarii consensus sit saltem mixte involuntarius, cum consentiat ex necessi-

tate accipiendi mutuum, tum quia amissio pignoris videtur procedere ex mutuo, qua mutuum est, et a sola temporis dilatione ; propterea si temporis intervallo hoc pactum apponeretur, dici posset licite appositum, quia cessaret dicta præsumptio, et amissio pignoris ordinata videretur ad servandum indemnem mutuatorem.

CAS. II. — Parochus accitus a Confratribus Sodalitatis ad facienda Sacra solemnia, contendit suum Capellanum anteponendum Capellano Confratrum pro fungendo munere Diaconi? Qu. An jure?

Respondet ad hanc Casum Benedictus XIV. Institutione 105, n. 117, cujus propterea verba referre sufficiet. « Vetusta consuetudine, et plusquam centenaria « factum est in hac Civitate, ac Diœcesi, ut solus Paro- « chus accitus a Sodalibus, aut alius Sacerdos Paro- « chi loco suffectus solemnia Sacra faciat pro vivis aut « defunctis, in Ecclesiis et Oratoriis Sodalitatum, quæ « Parochiæ limitibus continentur. Revera id tanquam « certissimum habitum fuit, cum inter Parochum S. « Mamantis, et Sodalitium Beatæ Virginis *a Libertate* « controversio ageretur in Sacra Congregatione Concilii « die 15 Maii an. 1728. Tota sane quæstio ad Diaco- « num, et Subdiaconum eligendum, qui rem divinam « solemniter faceret, redacta fuit. Nam Parochus id « sibi tribuendum, contra vero Sodalitium, id sibi « convenire censebat ; petitum igitur fuit : *An Parochus « interveniens ad cantandam Missam, vel ad dandam « Benedictionem, habeat jus sibi eligendi Diaconum, « Subdiaconum, cæterosque Ministros?* Sac. vero Con- « gregatio respondit : *Negative.*»

CAS. III. — Prudentius ægrotans ad mortem, religiose petit a Parocho Confessionem, et Viaticum, solumque admonet, ne verbum faciat de Extrema Unctione, non quidem quod ipsam contemnat, sed quod ad ejus memoriam tristitia, et horrore perturbetur. Qu. An Parochus si blande nequeat tristitiam hanc amovere, possit ipsi tandem acquiescere?

Resp. hujus casus resolutionem ab ea quæstione pendere, an periculose ægrotantes, jure Divino, aut Ec-

clesiastico Extremam Unctionem recipere teneantur. Stant pro affirmativa graves Theologi, inter quos Juveninus, et Auctor rei Sacramentariæ, atque hæc afferunt argumenta. Primo, ea verba Jacobi *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ*, strictum præceptum complecti videntur. Nam si quidquid Jacobus asserit de ministro, de materia, et forma hujus Sacramenti, stricti sunt juris, illud etiam quod additur, *inducat Presbyteros Ecclesiæ*, præceptum significabunt. Secundo, ea Jacobi verba non de consilio, sed de præcepto interpretatur traditio. Ratio enim cur sumi debeat hoc Sacramentum sæpe vocatur Canonica auctoritas, Mandatum Apostolicum, aliisque modis exprimitur, qui strictam legent significant. Tertio quando effectus est necessarius, causa quoque est necessaria. Est autem necessarium ægroto superare dæmonis tentationes, ad quem effectum ordinatum est hoc Sacramentum. Quarto, certum omnino est in jus divinum peccare, qui hoc Sacramentum contemnit. Atqui infirmus, qui in periculo constitutus non recipit Extremam Unctionem, eam non verbis quidem, sed factis contemnit, ergo peccat in jus divinum. Quod vero habeatur in hac re etiam præceptum Ecclesiasticum, probant ex ea cura, quam tum Ecclesia quovis sæculo adhibuit, ut infirmos periculose decumbentes inungeret, tum pii homines gravi morbo laborantes conatum omnem semper adhibuerunt, ut hoc Sacramentum susciperent.

Stant vero pro negativa communius Theologiæ Moralis Scriptores, nam primo, apud ipsos laudata verba Divi Jacobi non continent præceptum, sed consilium, et admonent quid sit faciendum. Secundo, non oritur obligatio ex natura rei supposita institutione Sacramenti, quia non fuit institutum ut medium necessarium, sed solum ut medium valde utile ad bene moriendum, et decedendum in gratia. Tertio, non obligat consuetudo Fidelium, cum introducta non fuerit animo inducendi obligationem, sed unice ex devotione, et pia voluntate, unde graviter non peccaret, qui etiam voluntarie hoc Sacramentum omitteret. Addunt tamen fieri posse per accidens, ut hæc omissio sit graviter peccaminosa,

scilicet ratione contemptus, ratione scandali, et in ea circumstantia, in qua existens in peccato lethali non posset recipere alia Sacramenta, si tamen in praxi hoc possibile sit; nam qui potest Extremam Unctionem suscipere, poterit saltem suscipere Sacramentalem absolutionem.

Utramque sententiam attingere placuit, ut Parochi videant quanta cura incumbere debeant, ne ægroti decedant sine hoc Sacramento, et ægroti instruantur quanta sollicitudine debeant illud sibi procurare. In hac porro varietate si placuerit eligere posteriorem sententiam, quæ utique sua habet fundamenta, et est longe communior, sola scandali ratio attendenda videbitur, ut judicet Parochus, an possit ægroto tandem æquiescere. Hoc autem scandalum juxta varias circumstantias poterit suboriri sive Parochus urgeat, sive dissimulet. Nam si dissimulet, fortasse scandalizabuntur adstantes, si videant ægrotum sine Extrema Unctione decedere; si urgeat, fortasse scandalizabuntur, si quem pium, et valde probum jure putabant, videant renuere, atque adeo tota hæc resolutio juxta varium circumstantiarum complexum, prudentiæ Parochi erit committenda.

MENSE OCTOBRIS.

CAS. I. — Dubitans Aliprandus an esset media nox, tamen comedit; Basilius vero certo quidem in media nocte a comestione cessavit, sed inter horologia hanc indicantia delegit ultimum. Qu. An uterque possit ad Communionem accedere?

Resp. Et primo quidem, quod attinet ad dubium Aliprandi, stant pro negativa sententia Sanchez, Fagundez, Salas, Palaus, aliique cum Joanne de Lugo, *disp. de Euch.* 15 *sect.* 2, *n.* 42. quorum hæc est potissima ratio. In dubio, de quo est controversia, nulla est possessio libertatis ex parte illius, qui certo scit se comedisse, et solum dubitat, an quando comedit, elapsa fuerit media nox; sed eo tempore, quo vult communicare, tota possessio est pro præcepto communicandi jejuno, quod

tunc certo obligat, et tollit non jejuno libertatem communicandi; quæ certa obligatio elidi non debet ab alio dubio, nam in dubio melior est conditio possidentis. Revera enim, si res ageretur in foro externo, qui scit certo se comedisse, et dubitat, an media nox esset elapsa, si accedens ad sacram Eucharistiam, ab ipsa repelleretur, incumberet ipsi onus probandi, se esse jejunum; ergo etiam idem dicendum in foro interno.

Posse tamen Aliprandum in tali dubio speculativo sumere Eucharistiam, tenent Jo. Sanchez. et Diana cum Pasqualigo in suis decis. 341, atque inter alia hoc habent fundamentum. In tali enim dubio, ex parte illius qui comedit, habetur possessio libertatis, et potestatis communicandi, qua non debet spoliari propter jus dubium præcepti communicandi jejuno, neque apparet, cur illi possessioni prævalere debeat possessio præcepti, quod certo non obligat, nisi sequenti die, ut nempe qui debet communicare, a media nocte cibum non sumpserit. Si ergo Aliprandus habet jus communicandi, neque per hoc dubium ipso jure privatur, poterit communicare.

At vero, ut quisque videt, negativa sententia longe est probabilior, et certe apud auctores communius defenditur. Palaus enim ad fundamentum oppositum animadvertit, neminem habere libertatem communicandi, nisi constet de dignitate, et habilitate ad hoc requisita, sicuti nemo habet libertatem accipiendi ordines, nisi probata ætate, quæ ad illam requiritur. Sicut ergo dubius de ætate non potest recipere ordines, ita dubius de jejunio non potest recipere Eucharistiam.

Quamquam tamen prima sententia speculative anteponenda videatur, placet in praxi Bossii temperamentum, quo *de cons. dub. p.* 2, *tit.* 2. §. 46. attenta Ecclesiæ benignitate, non improbabile existimat, posse Aliprandum juxta casum expositum communicare. Præsumendum enim videtur piam, et benignam Matrem Ecclesiam sua lege de jejunio naturali communicaturis servando, non velle tam rigide Fidelium suorum conscientias in simili casu dubio : cessante autem obligatione legis Ecclesiasticæ, absque culpa, et irreverentia poterit quis in tali casu dubio communicare.

Quod vero attinet ad dubium Basilii, respondeo cum Giribaldo *tract. 4, de Euch. c. 10, p. 6.* quod si diversa fuerint horologia non certo aberrantia, poterit quis sequi quod maluerit, quia diversa horologia se habent velut diversæ opiniones probabiles, quorum quamlibet amplecti licet. Quia tamen unum sequitur pro regula sui jejunii, non potest amplius illud mutare, et sequi alterum; sicut etiam accidit in opinionum delectu. Videndum est ergo, an Basilius horologium elegerit pro media nocte indicanda, et postea pro arbitrio mutaverit; quo posito, non ipsi liceret.

CAS. II. — Domitilla, hausta aqua ad os abluendum, dubitat an guttam aliquam deglutierit. *Qu.* An posito hoc dubio a Communione debeat abstinere?

Pro hujus casus resolutione, potest quis pro arbitrio doctrinam applicare, quam modo exposuimus, eademque ratione piæ Matris Ecclesiæ benignitatem promovere. Potest vero liberius Domitillæ favere; nam licet acciderit, quod in ore abluendo guttam aliquam aquæ salivæ permixtam contra voluntatem deglutierit, non propterea deberet a Communione abstinere. Tradunt enim Doctores communiter, quod ut frangatur jejunium naturale ex Ecclesiæ præcepto ad Communionem requisitum, debet aliquid sumi per modum potus, aut cibi; hoc autem modo non sumitur quælibet aquæ guttula, quæ salivæ permixta casualiter in stomachum mittitur. Hinc etiam affirmant, non frangi naturale jejunium si sanguis descendens a capite, aut manans ex ore, si aqua per nares attracta in stomachum trajiciatur, quæ et similia facile contemni debent, ne scrupulis aditus aperiatur, et qui sunt magis meticulosi a Communione absterreantur, si aliquando dubitaverint an nivem, vel nebulam faucibus hauserint. Sunt hujus sententiæ Reginaldus, Coninchius, Filliuccius, aliique communiter.

CAS. III. — In quodam Oratorio publico celebratur singulis annis Festum Sancti Titularis, ita quidem, ut aliquando celebretur in die propria, sæpius vero in Dominica, quæ est infra octavam. Sacerdotes vero, qui

in eodem Oratorio ad celebrandum confluunt, recitant Missam de Titulari cum *Gloria* et *Credo*. Qu. An bene se gerant?

Resp. male se gerere Sacerdotes dum celebrant Missam de Titulari in Dominica infra ejus octavam, in qua nec ipsa Missa solemnis de Sancto cani potest, ut expresse prohibetur Decreto a S. R. C. die 24 Julii an. 1660. in hunc modum evulgato : *Missa solemnis in Dominica infra octavam alicujus Sancti, non debet celebrari de eodem Sancto, licet de consensu Ordinarii fiat Processio ad ejus Ecclesiam*. Igitur multo minus poterunt dici de eodem Sancto Missæ privatæ, quæ minori gaudent privilegio. Ratio autem est, quod cum Officium ea die fieri debeat vel de Dominica, vel de alio Sancto duplici occurrente, quæcumque alia Missa, quæ non sit de Dominica, vel eo Sancto occurrente, est Missa votiva, quæ diebus Dominicis prohibetur.

Neque refert, quod octava reputetur unum et idem Festum, ut inde inferatur Missam, quæ de Sancto infra ejus octavam dicitur, non esse Missam votivam ; nam, ut ait Meratus part. 1, tit. 4. id verum est, quando perseverat Officium octavæ, secus vero quando interrumpitur, eo quod fiat Officium alicujus Festi ; tunc enim pro eo die non perseverat Officium octavæ. Cæterum hujusmodi Missas, quæ infra octavam alicujus Sancti dicuntur, diebus alio Officio impeditis, votivas esse, et more votivo celebrandas eruitur ex Decreto S. R. C. quod idem Meratus loco citato refert his verbis : *Qui celebrant Missas de Beata M. V. eo die, quo fit de aliquo Festo semiduplici infra octavam ejusdem B. M. V. debent dicere Missam de Octava, sed more votivo sine Gloria, et Credo, nisi fuerit Sabbatum, quia tunc dicenda erit Gloria sine Credo.* Cui Decreto aliud concordat ab eadem Cong. emanatum 2 Dec. 1684. quod idem Meratus refert in Indice Decretorum sub n. 474. Non licet itaque Sacerdotibus Missam de Titulari celebrare, cum ejus Festum die Dominica infra octavam peragitur.

MENSE NOVEMBRIS.

CAS. I. — Occurrente Festo Titulari, vel Consecrationis Ecclesiæ Parochialis, orta est quæstio inter Sacerdotes, qui in eadem Parochia habent permanens domicilium, an ipsi de Titulari, vel de Consecratione, Officium cum octava jure valeant recitare. Qu. A Parocho hujus quæstionis solutio?

Resp. negative. Obstat enim Decretum vulgatum a S. R. C. die 17 August. an. 1709. in hæc verba: *De titulo, et consecratione Parochialis Ecclesiæ, quæ non est Cathedralis, non debet fieri Officium in die, neque per octavam a Sacerdotibus, qui non sunt de Clero Parochiali, licet sub eadem Parochia degant.* Simplex itaque domicilium jus non dat Sacerdotibus recitandi Officium Titularis, vel Consecrationis illius Parochiæ, sub qua degunt; sed ulterius requiritur ex Decreto, ut sint *de Clero Parochiali.*

Illi autem de Clero Parochiali censentur ad effectum recitandi Divinum Officium, qui, vel obligati sunt Choro illius Ecclesiæ, si Chorum habeat, ut ex Dec. S. R. C. 30 Aug. 1702., et 28 Septemb. ejusdem anni; vel qui in ea Parochia beneficium etiam simplex habent, ut ex alio ejusdem Cong. Dec. 16 Maii 1744. vel demum, qui ejusdem Parochiæ servitio addicti sunt, ut Cong. eadem declaravit 15 Septemb. 1742., quod tamen Decretum de iis non intelligitur, qui pro Missa tantum celebranda sunt conducti. Sed de his, aliisque titulis, quibus potest aliquis Officia particularia Parochialis Ecclesiæ recitare, fuse agit Cavalieri tom. 1, c. 1. dec. 14. et alibi.

CAS. II. — Parochus certo sciens, infantem in partu periculoso fuisse ab obstetrice rite baptizatum, tamen ad solatium parentum, qui huic baptismo non acquiescunt, ipsum rebaptizat. Archipresbyter, hoc audito, ipsum reprehendit tanquam factum irregularem, addens, quod ad hoc præcavendum debebat baptizare sub conditione. Qu. I. An vere hic Parochus factus sit irre-

gularis? Qu. II. An evasisset irregularitatem Archipresbyteri consilium exequendo?

Resp. laborandum non esse, ut varias auctorum sententias pro hac quæstione dilucidanda attentius perquiramus ; agit enim de hac dissertissime Benedictus XIV. tam duabus *instit.* 8. nempe, et 84. *tum. lib.* 7, *de Synodo Diœc.* c. 7, Contraham autem in pauca ejusdem doctrinam, atque illam perstringam ad solutionem secundi quæsiti; nam ubi innotuerit ex mente Pontificis irregularitatem contrahi a rebaptizante, etiam sub conditione, id erit expressius concludendum si baptisma iterum conferatur hac non adjecta. Itaque laudata instit. 84. ubi fusius hanc quæstionem pertractat. 1 n. affert hæc verba Catechismi Romani *part.* 2, *de Sac. Bapt. n.* 57. *Neque enim desunt, qui nullum scelus admitti posse arbitrentur, si quemvis sine delectu cum adjunctione illa baptizent : quare si infans ad eos deferatur, nihil prorsus quærendum putant, an is prius ablutus fuerit, sed statim ei baptismum tribuunt; quin etiam quamvis exploratum habeant, domi Sacramentum administratum esse, tamen sacram ablutionem in Ecclesia, adhibita solemni cæremonia, cum additione repetere non dubitant, quod quidem sine sacrilegio facere non possunt, et eam maculam suscipiunt, quam divinarum rerum scriptores irregularitatem vocant. Nam ea baptismi forma, ex Alexandri Papæ auctoritate, in illis tantum permittitur, de quibus re diligenter discussa, dubium relinquitur an baptismum rite susceperint; aliter vero nunquam fas est, etiam cum adjunctione, baptismum alicui administrare.* Post hæc clarissima verba, addita etiam auctoritate Cong. Conc. et S. Caroli Borromæi in tertia *Syn. Med.* n. 13. eorum probat opinionem, qui putant irregularitatem ab illis contrahi, qui sub conditione baptismum administrant, cum nulla est suspicandi causa, an primus baptismus fuerit rite peractus. Laudaverat autem n. 11, eorum sententiam, qui hoc ideo fieri arbitrabantur, quia in hunc modum agentes temere et inconsulto rem maximi ponderis suscipiunt, præsertim cum interposita conditio deliberatum baptizandi ani-

mum nequaquam immutet. Siquidem qui hoc modo baptizat, nullum in dubium revocat, an vere et valide primus baptismus fuerit administratus. Hinc dicitur ipse secundum baptismum reipsa contulisse, quippe novum baptismum jam baptizato tradit, qui sane verus baptismus nuncupari debet, liceat ea conditio interponatur. Patet itaque et Parochum rebaptizantem esse irregularem, et incursurum irregularitatem, etiam baptizando sub conditione.

CAS. III. — Cum Rubrica Missalis, quæ præmittitur Missæ votivæ de Sponso et Sponsa præscribat = *Si benedictio nuptiarum facienda sit die Dominica, vel alio die Festo, dicatur Missa de Dominica, vel Festo etc.* quidam contendunt per hæc verba *vel alio die festo*, festum intelligi de præcepto, ideoque inferunt, posse Parochum in nuptiarum benedictione dicere Missam votivam de Sponso et Sponsa, in festo etiam duplici non de præcepto. Qu. An sic explicantes præfatam Rubricam verum assequantur ejusdem sensum?

Resp. Sic explicantes præfatam Rubricam genuinum ejus sensum non assequi; cum ex una parte interpretatio hæc aperte repugnet rubricæ de Missis votivis; ex altera vero nullam habeat satis firmam rationem, cui possit inniti. Primo enim, quod hæc interpretatio Rubricæ de Missis votivis aperte repugnet, omnes facile norunt. Hæc enim rubrica a diebus duplicibus, etsi non Festivis de præcepto, generatim excludit omnes Missas votivas privatas, ut clare colligitur ex rubrica tum generali Missalis tit. 4. et tit. 5., tum peculiari, quæ præmittitur Missis votivis in fine ejusdem Missalis appositis, incipiendo a Missa *pro eligendo Summo Pontifice.* Hisce autem Rubricis consona sunt S. R. C. Decreta, quæ si aliquando in duplicibus Missam votivam permittunt, non nisi cantatam, et solemnem concedunt, idque admodum parce, et pro quibusdam tantum gravioribus causis. Ergo si prædicta Rubrica intelligatur de Festis solum de præcepto, adeo ut alio quocumque die, etiam duplici, licita sit Missa votiva

pro Sponsis, quæ private dicitur, nec respicit rem gravem, et publicam Ecclesiæ causam in sensu decretorum, interpretatio hæc Rubricæ et Decretis erit aperte contraria.

At vero neque habet satis firmam rationem, cui possit inniti. Nam verba illa *vel alio die Festo*, quibus innituntur hujus sententiæ assertores, Festum de præcepto per se non significant, sed ambigua sunt, et æque possunt intelligi de quocumque alio festo duplici. Nemo enim ignorat, Festi nomen a Rubricis, et auctoribus indeterminate accipi pro Festo quocumque, sive sit de præcepto, sive duplex simpliciter, imo etiam semiduplex. Et quamquam concederetur, ut adversarii asserunt, diem Festum absolute prolatum, diem significare cum festivitate, et solemnitate celebratum; tamen etiam Festum duplex, quantum attinet ad divina Officia, est, et dici solet Festum solemne, ut notat Cavalieri cap. 15. de bened. nupt. Cum itaque ea verba adductæ Rubricæ per se dubia sint, et ambiguam habeant significationem, nulla est firma ratio, cur ea in hoc casu de Festo de præcepto intelligi debeant; quin potius cum obscura, et incerta, per certa, et clara explicare conveniat, ratio ipsa suadet oppositum; nempe esse intelligenda de duplici quocumque, cohærenter ad Rubricam, et decreta supra relata, quæ minime dubia sunt, quæque in duplicibus generatim excludunt Missas votivas.

At inquies, ea verba *vel alio die Festo*, satis determinari ad significandum Festum de præcepto ex dictione *alio*; quæ cum ad præcedentia referatur, eamdem qualitatem Festi (scilicet de præcepto) importat, cum Dominica, de qua precedenter loquitur Rubrica, sit Festum de præcepto. Verum respondeo cum Cavalieri cap. supra citato, quod dictio *alius* non est semper repetitiva similium in qualitate, sed etiam contenta est, ut ipse ait, alteritate subjecti, quemadmodum eo capite et aliis exemplis probat.

At rursus opponi potest, quod si valet eadem Rubrica pro Missa de Sponsis, quæ valet pro aliis Missis votivis, supervacaneum fuisset huic Missæ ipsam adjicere, cum nihil peculiare de ea disponeret. Verum omnino est

falsum, quod hæc Rubrica nihil peculiare pro hac Missa disponat. Præscribit enim commemorationem de ea faciendam, quando Missa de Dominica, vel Festo duplici occurrente dicenda est, quæ commemoratio de aliis Missis votivis, ipsis inhibitis, fieri non debet. Quapropter licet Rubrica hæc cum aliis conveniat, prout a diebus duplicibus excludit Missas votivas pro Sponso et Sponsa, discrepat tamen in eo, quod Commemorationem de ipsa etiam dictis diebus admittat, quod quidem omnino sufficit, ut superflua non fuerit, imo necessario adjicienda.

Quamquam vero hæc ita se habeant, non inficior tamen Benedictum XIV. Instit. 80. per ea verba *vel alio die Festo*, Festum de præcepto intelligere, ductum fortasse auctoritate Gavanti, cujus etiam auctoritas gravissima est, qui ea verba eodem modo explicare videtur, dum parte 4, tit. 17. n. 21. infert ex hac Rubrica, Missam pro Sponso, et Sponsa semper esse dicendam extra diem Festum de præcepto. Nihilominus tamen Benedictus XIV. nobis non omnino adversatur. Nam etiam si ea Rubrica de Festo de præcepto acciperetur, non inde tamen recte consequeretur, ut infert Gavantus, extra hos dies Missam pro Sponso et Sponsa semper dici debere, cum hujusmodi dispositio Rubricæ nulla particula restrictiva, vel taxativa afficiatur, quare trahi commode potest ad omnes similes casus: quod enim disponitur in uno casu, censetur dispositum in alio simili, cujusmodi est casus quilibet occurrentis Festi duplicis, quod juxta Rubricas respuit Missas votivas. Nobiscum sentiunt Halden part. 3. tit. 7. Piscara lib. 2. sect. 6. c. 4., et potissimum Cavalieri loco citato, aliique, quorum quidem attenta doctrina, attenta communi Rubrica de Missis votivis, attentis Decretis S. R. C., attenta consuetudine, sententia hæc præferenda videtur, cum præsertim ea facile concilientur, quæ possent opponi, ut ex dictis colligitur.

MENSE DECEMBRIS.

CAS. I. — Contractis Sponsalibus inter Hircanum, et Apolloniam, factisque denuntiationibus, Hircanus manifestat Parocho, se non posse ducere Apolloniam : obstant enim sponsalia (quod antea nesciebat) secreto ab ipso contracta cum ejus sorore jam defuncta. Postmodum vero adit Parochum, et aperte fatetur, se hoc impedimentum falso excogitasse, ut haberet justum motivum resiliendi a sponsalibus ; pœnitentia enim ductus se retractat, et paratus est ad Apolloniam ducendam.

Qu. An Parochus, hac audita retractatione, possit tuto ad matrimonium procedere?

Resp. Absolute loquendo, iisque circumstantiis præcisis, quæ in casu nostro reperiuntur, probabilius esse non posse Parochum, audita etiam Hircani retractatione, tuto procedere ad ejus Matrimonium cum Apollonia. Ratio ex eo desumitur, quia ubi est probabilis conjectura de impedimento dirimente, res est deferenda ad Ordinarium, ut de eo cognoscat. Sic enim legitur in cap. fin. de Clandest. *Cum autem apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis ;* ut per ly *constiterit*, ut Mascardus animadvertit, intelligitur judicialis potestas, quæ cum in Parocho non resideat, debet res ad Ordinarium deferri. Ergo a fortiori res ad eumdem deferenda est, quando impedimentum constat ex Confessione partis, quamquam postea Confessionem pristinam retractaverit, quia retractanti non est credendum per textum *in cap. suas de prob.* Præterea illa contrarietas assertionum ab eodem circa idem, saltem inducit dubium, quod habet potius præsumptionem pro existentia impedimenti, quam pro negatione ejusdem, cum ejusdem contra seipsum admittatur dictum, et potius credatur dicenti contra se, quam pro se, quia nemo potest esse testis in sui favorem ; in dubio autem impedimenti suspendendum est Matrimonium, donec

plene per Ordinarium cognoscatur super illo impedimento ; præsertim cum in hac re, cum agatur de peccato vitando, ad impediendum Matrimonium non requiratur notorietas impedimenti, sed sufficiat, ut quoquo modo innotescat Ecclesiæ, etiam per unicum testem. His aliisque rationibus ducti, stant pro negativa sententia Sanchez lib. 3, disp. 15., Rosignolius de Mat. Cont. 15. disp. 3, § 42., Pontius lib. 5, c. 36. quorum quidem argumenta, si res, ut aiebam, absolute considerentur, validissima sunt.

Nihilominus tamen si circumstantiæ casus considerentur, videtur dicendum posse Parochum opportunis interrogationibus dubium deponere, atque ita procedere ad Matrimonium. Si enim a parentibus Apolloniæ deprehendat, nullam esse suspicionem de sponsalibus habitis cum ejus sorore, si intelligat ab Hircano verum extitisse motivum, cur hac fictione occasionem captaret ad Matrimonium declinandum, illudque evanuisse; si demum extorta primum modis omnibus sincera Confessione ejusdem Hircani, ipsi demum aperiat, posse facile super hoc impedimentum dispensationem obtineri, nullos sumptus, nulla incommoda, nullam diffamationem esse timendam; se omnia secreto, et quam citissime curaturum; his, inquam, præhabitis cautionibus, si nihilominus persistat Hircanus asserendo, nullum adesse impedimentum, nulla opus esse dispensatione, quamquam cognoscat quam grave malum admitteret, Matrimonii nullitati se ipsum exponendo; rebus hoc pacto dilucidatis, poterit Parochus omnem ab animo suspicionem depellere, atque procedere ad Matrimonium.

Neque fortasse sentirent oppositum Doctores : laudati Sanchez enim, et Rosignolius procedunt in casu concubinarii, qui, cum vellet concubinam ducere, quam, vivente uxore, cognoverat,fassus est Parocho interroganti, promissionem Matrimonii una cum adulterio intervenisse, Parochoque testanti esse impedimentum dirimens, revocavit confessionem negans fidem Matrimonii datam; in hoc autem casu, ut quisque videt, nimis indignum est, ut quod sua voce quisque dilucide protes-

status est, in eodem sermonis contextu infirmare possit, proprioque testimonio resistere. Præterea ultra spontaneam confessionem stant vehementissimæ conjecturæ de impedimenti existentia, cum frequentissimum sit, concubinarios turpi amore captos mutuam sibi de Matrimonio contrahendo fidem dare, quo mutua amoris signa sibi præbeant; id vero concubinarium hunc præsertim fecisse, ex eo præsumitur, quod statim, mortua uxore, de Matrimonio cum ipsa contrahendo tractatum habuit. Nihil porro habetur hujusmodi in casu nostro, nam retractatio non fuit in eodem contextu sermonis, atque impedimento vix detecto; nullæ sunt præsumptiones contrariæ; motivum supponitur, unde potuit oriri ficta illa manifestatio; et retractatio Hircani potius ordinata videtur in bonum fidei alteri debitæ, quam in ejus favorem. Cum itaque rationes, et jura, quibus in casu exposito ostensum est, recurrendum esse ad Ordinarium, oriantur præsertim ex præsumptionibus, quæ infirmant veritatem ejus retractationis, quæ cedit in favorem se retractantis, ex iis potius concludi debebit recurrendum non esse in casu nostro, dummodo Parochus propositis, aliisque opportunis interrogationibus veritatem eruerit; quod ni faceret, cum maxima Hircani injuria ipsum impium existimaret, qui etiam proposita obtinendæ dispensationis tanta facilitate, ad Matrimonium nullum contrahendum paratus haberetur. Addi potest auctoritas Phyliarchi, qui tom. 1. part. 2. lib. 4. off. de sac. asserit, Sacram Pœnitentiariam in casu adhuc obscuriori interrogatam respondisse esse conjungendos.

CAS. II. — Hermogenes audiens ab Antonio, ipsum esse paratum ad nominandum Ridulphum pro Parochia sui Patronatus, atque ad legandos in ejus favorem centum aureos, ipsi præ oculis ponit alium Sacerdotem; et licet noverit minus dignum Ridulpho, tamen ipsum ita laudat, ut Antonius, mutata voluntate, tum in Parochia, tum in centum aureis ipsum substituat. Qu. An Hermogenes teneatur aliquid restituere?

Resp. plura esse animadvertenda pro hujus casus

clariori resolutione. I. enim duplex distinguitur bonorum differentia, a quorum acquisitione potest aliquis impediri. Alia enim conferentis sunt propria, quemadmodum ea sunt, quæ testamentis, vel donationibus distribuuntur. Alia vero non sunt propria conferentis, sed ejus tantum distributioni commissa, vel a privata persona, ut in Æconomo, vel a Republica, ut in Principe. Priora debentur aliis ex sola misericordia, aut liberalitate, posteriora vero debentur dignioribus ex justitia distributiva. II. Animadvertere oportet, posita esse in duplici differentia ea bona publica, quæ secundum ordinem justitiæ distributivæ sunt dividenda. Quædam enim sunt præcipue instituta in bonum, et utilitatem particularium, quædam vero principaliter ordinata sunt in utilitatem Reipublicæ, atque ut sint eorum mercedes, qui laborant in Ecclesia, vel in Republica, et secundario ut sint præmia meritorum. Sunt hujus generis beneficia Ecclesiastica, et munera Magistratuum. Hinc III. qui hæc bona distribuit, ad duo debet attendere : primum est commodum Ecclesiæ, vel Republicæ, ut scilicet illum eligat, qui dignus sit exercere officium, ad quod assumitur, atque hoc tenetur facere ex justitia commutativa, cujus quidem est munus constituere æqualitatem inter ministrum, quem eligit, et stipendium, officium, vel beneficium, cui præficitur. Alterum vero est meritum eorum, qui ad officium assumuntur, quia beneficia Ecclesiastica, et munera Magistratuum, non solum sunt ordinata, ut essent stipendia ministrantium, sed etiam ut essent præmia, quæ secundum ordinem justitiæ distributivæ dignioribus sunt distribuenda ; ergo qui illa distribuit tenetur habere non solum rationem idoneitatis ministrorum, verum etiam meritorum, quæ in unoquoque illorum inveniuntur, alias peccabit contra justitiam distributivam.

His autem præmissis, quæ ab Auctoribus communiter proponuntur, facile apparet, quid sit respondendum ad casum propositum ; Hermogenem scilicet ad nullam quidem restitutionem teneri relate ad centum aureos de quibus in causa fuit, ut alteri Sacerdoti legarentur ; teneri vero ad restitutionem, quod attinet ad Parochiam

ejus suasione eidem Sacerdoti collatam. Non tenetur, inquam, ad ullam restitutionem relate ad centum aureos; qui enim solis precibus, blanditiis, aut suasionibus impedit aliquem, quominus consequatur bonum, in quo, vel ad quod nullum jus habet, præter liberalem voluntatem ejus, qui donare constituit, ad nullam restitutionem tenetur. Ratio autem est, quia ita movens collatorem non peccat contra justitiam, sicuti neque peccat contra justitiam ipse collator mutando suam voluntatem.

Quod vero teneatur ad restitutionem quod attinet ad Parochiam alteri Sacerdoti ejus suasione collatam, ex dictis descendit. Sicuti enim Antonius, cognito digniori Ridulpho, tenebatur ipsi ex justitia Parochiam conferre; ita Hermogenes hoc impediendo, licet vi, aut dolo non fecerit, contra justitiam peccavit, atque ita ad restitutionem tenebitur, quantum Ridulphi spes, et damnum illatum arbitrio boni viri æstimabitur. Ita Rebell. lib. 3, qu. 2. Lessius lib. 2, de just. c. 12, dub. 18 Bartholomæus a S. Fausto, et alii apud ipsum.

CAS. III. — Pamphilus emisit votum jejunandi qualibet feria secunda. Cum autem hoc anno incidat in eadem feria pervigilium Nativitatis Domini. Qu. An obstet hoc votum, quominus uti possit benigna illa tolerantia, quæ in hoc pervigilio permittere solet refectiunculam copiosiorem?

Resp. super hac re attendendam esse intentionem voventis. Si enim vovens jejunium qualibet feria secunda, hunc casum contemplatus est, et intendit se liberum esse, hac, si libuerit Ecclesiæ, tolerantia gaudere, tunc utique arbitrio hoc uti poterit, cum votum sit lex privata, tantum obligans, quantum voventis intentio. Si autem de hoc casu non cogitans, generatim vovit jejunium, tunc pro hujus casus resolutione legi poterunt, quæ fuso calamo scribit Angelus Bossius lib. de trip. jub. sec. 4, cas. 18, hanc agitans quæstionem, quid dicendum, si in hoc pervigilio incidat dies jejunii pro jubilæo assignatus. Expensis enim variis Doctorum opinionibus, tanquam probabiliores ad trutinam revocat opinionem Fagundez; qui pro ea serotina collatione

permittit sexdecim uncias, et opinionem Azorii, qui hunc excessum solum extendit ad duodecim uncias, atque hanc dicit anteponendam, cum videamus viros probos, et timoratos in dicta Vigilia Natalis Domini, aut mane hora prandii capere collationem ordinariam, et noctu cœnare, aut in dicta collatione vespertina, non excedere notabiliter aliorum jejuniorum collationem consuetam.

Hoc peracto, progreditur, et n. 161, declarat, quod etiam dato, quod consuetudo sumendi quantum libuerit in dicta collatione Vigiliæ N. D. possit excusare a peccato violationis præcepti de jejunio in dicta Vigilia, non tamen satisfacere poterit oneri jejunandi, vel ratione Jubilæi, vel ratione pœnitentiæ, vel ratione voti, quia non vere jejunaret. Hinc autem habemus, quomodo pressius ad casum propositum respondeamus. Si enim tolerantiam hanc ita extendamus, ut cum jejunii substantia conciliari non possit, et quædam videatur derogatio præcepti, tunc utique Pamphilus tolerentia hac uti non poterit, cum vere voverit jejunare. Secus vero si secus.

ANNO MDCCLXXI.

MENSE JANUARII.

CAS. I. — Agapitus obstrictus voto perpetuæ castitatis, cogitans de dispensatione obtinenda, contraxit sponsalia cum Caja. Ea mortua dispensationem obtinuit, et vellet ducere Bertam Cajæ sororem. Qu. An ex illis sponsalibus oriatur impedimentum publicæ honestatis?

Resp. satis compertum esse commune illud effatum, quod omne impedimentum perpetuum Matrimonii etiam tantum impediens, evadat impedimentum dirimens respectu sponsalium, atque adeo operetur, ut eadem sponsalia, stante hoc impedimento, valide celebrari non possint. Cum ergo votum simplex castitatis perpetuæ impediat matrimonium, aptum erit irritare sponsalia,

atque adeo impedire, ne valide contrahantur. Posita autem nullitate sponsalium, quæ Agapitus, impeditus voto castitatis perpetuæ, cum Caja contraxerat, non poterit hinc oriri impedimentum publicæ honestatis, quominus contrahere nequeat cum ejus Sorore, cum ex Tridentino impedimentum hoc non oriatur nisi ex sponsalibus validis.

At vero cum Agapitus in his sponsalibus contrahendis cogitaret de obtinenda dispensatione, videtur quod ejus sponsalia in hæc resolvantur, *Contraho tecum si Papa dispensaverit;* atque adeo nascitur locus huic gravissimæ difficultati, an ea sponsalia, quæ imbibunt conditionem hujusmodi, valida sint. Triplex porro super hac re habetur sententia. Docet prima, Sponsalia hæc esse invalida, quia conditio impossibilis ab hoc contractu rejicitur. Esse autem impossibilem hanc conditionem *si Papa dispensaverit,* probant ex eo, quod conditio pendens a Principis voluntate impossibilis reputatur; ut habetur ex l. *Continuus* 137. § *cum quis ff. de verborum oblig.*, ubi postquam dictum fuerit *nullius momenti futuram stipulationem, ubi omnino conditio impleri non potest,* hæc habentur : *Nec ad rem pertinet, quod jus mutari potest, et ad id, quod nunc impossibile est, postea sit possibile fieri : non enim secundum futuri temporis jus, sed secundum præsentis æstimari debet stipulatio.* Docet altera, Sponsalia hujusmodi obligare quidem, sed esse revocabilia ante, et post impetratam dispensationem, nisi ea impetrata ratificetur consensus. Sponsalia enim contracta a personis inhabilibus non possunt habere cum consensum firmum et irrevocabilem, qualis habetur inter personas habiles ad contrahendum, atque adeo dicunt de hisce sponsalibus disputari debere, ea ferme ratione, qua de sponsalibus inter impuberes. Docet vero tertia, adjectam conditionem impedire non posse, quominus ea promissio valida sit, et neutri fas esse resilire altero invito, sive ante dispensationem, sive eadem obtenta. Conditio enim, quæ pendet a Principis voluntate, tunc solum impossibilis reputatur, quando Princeps dispensare non solet. Cum ergo in re nostra familiariter habeantur hujus-

modi dispensationes, nulla habebitur impossibilitas in ea conditione : id vero constat ex eo, quod habetur ex l. apud Julianam § *Constat ff. de leg. Quoniam commercium eorum nisi jussu principis non est, cum distrahi non soleant.*

Ex his opinionibus, *Sanchez* lib. 5. disp. 5. n. 13, primam vocat probabilem, alteram dicit se non percipere, cum stare nequeat, aliquem esse obligatum, et semper posse resilire; tertiam vero putat probabiliorem, hac potissimum ductus ratione, quod promissio hæc *Contraho si Papa dispensaverit*, duo importat, promissionem nempe petendi dispensationem, et ea obtenta contrahendi, quæ duo cum licita sint, et possibilia, nihil impedit, quominus ea promissio valida esse possit.

At vero quæcumque eligatur ex his opinionibus, nihil evincitur pro validitate sponsalium Cajæ, et Agapiti, atque adeo nihil resultat pro impedimento publicæ honestatis. Quamquam enim Patroni tertiæ sententiæ valide pugnent pro validitate contractus in ratione promissionis, tamen ante impletam conditionem nemo dubitat non esse sponsalia, quia deficit perfectus consensus. Id porro clarius constat ex c. 1. de Spons. in 6. ubi ex sponsalibus conditionalibus deciditur, ante impletam conditionem non oriri impedimentum publicæ honestatis, eo quod nondum valida sint defectu consensus. Cum ergo decesserit Caja ante obtentam dispensationem, sponsalia cum ipsa contracta obstare non poterunt, ne Agapitus ducat ejus sororem.

CAS. II.—Sempronius Usurarius accepto pignore pro mutuo centum aureorum, convenit cum mutuatario de certis usuris sibi persolvendis, et ipsa sorte certo tempore restituenda. Accidit autem, quod cum mutuatarius elapso hoc tempore nec usuras persolverit, nec sortem restituerit, Sempronius pignus vendiderit, acquisito pretio, tum usuris, tum sorti correspondente. Qu. An Emptor, re cognita, teneatur hoc pignus mutuatario restituere?

Resp. Emptorem, re cognita, teneri restituere quidem pretium pignoris correspondens usuris, non vero

correspondens sorti. An vero mutuatarius habeat jus in ipsum pignus cum onere compensandi Emptorem in pretio sortis, aut potius contentus esse debeat de pretio correspondente usuris, relinquendo pignus in Emptoris potestate, respondeo cum distinctione. Vel enim pretium usurarum superat pretium sortis, vel superatur. Si superat, dominium pignoris erit apud mutuatarium, si superatur, erit apud Emptorem, cum onere alterutri imposito, alterum pro rata compensandi, quod per partes ostendo.

Nam ad primum quod attinet, suppono Sempronium non potuisse alia via sortem recuperare, quam pignoris venditione, nec ullam conditionem fuisse adjectam contractui quæ venditionem hanc impediret. Hoc autem posito, dicendum videtur, quod etiam posita nullitate contractus, in cujus securitatem pignus accepit, potuit Sempronius pignus vendere ad compensationem sortis mutuatæ. Nullitas enim contractus obstat quidem, ne interesse ullum ab ipso proficiscatur, aut fructus aliqui percipiantur, sed efficere nequit, quod partes reintegrandæ non sint in sortis valore. Sicuti ergo Sempronius ratione mutui jus habebat in ordine ad omnia bona mutuatarii pro sui reintegratione, a fortiori habebat jus in ordine ad tale pignus, quod utpote specialiter assignatum pro tali sorte, habebat relate ad ipsam rationem hypothecæ. Potuit ergo Sempronius mutuatarii pignus, pro ea parte quæ sortem respiciebat, licite vendere, et ejus dominium in Emptorem transferre. Emptor itaque re cognita, tenebitur quidem usurarum pretium restituere, non autem sortis.

Quod attinet ad alteram partem, hæc adducitur ratio, quod, qui habet majus jus ad aliquam rem, in ejusdem acquisitione debet aliis præferri, qui habent minus jus ad eamdem rem. Hoc autem jus majus vel minus existimatur pro minori, vel majori valore quem respicit, ut communiter docent disputantes de jure retractus ratione communionis. Cum ergo pignus dividitur, tum ratione sortis, tum ratione usurarum; si alteri competat jus in sortem, alteri in usuras, jus pignoris vindicandi illi conveniet, cui major valor spectabit. Dicendum est ergo,

quod si valor sortis sit major, pignus erit Emptoris, si major sit valor usurarum, erit mutuatarii. Vide *Rossign.* tom. 3. de Mut.

CAS. III. — Tarquinius Mercator, Emptorum Monopolio coarctatus ad merces vendendas infra infimum pretium, fraudans in pondere, venditionem reducit ad pretium justum. Qu. An licite faciat ?

Resp. licitudinem venditionis ex duplici capite repetendam esse. Primo ex æqualitate inter datum, et acceptum : Secundo ex consensu utriusque contrahentis, qui dici solet forma contractus. Jam vero si de æqualitate sit sermo, hæc omnino servata supponitur in venditione Tarquinii; quamquam enim merces in pondere diminuerit, in hac tamen diminutione servavit proportionem ad pretium justum. Coactus enim ex una parte suas merces vendere, ut sibi suisque rebus consuleret, ex altera prævidens damnum, quod sibi contingere poterat ex injusta emptorum conventione, licite poterat se indemnem servare, et mercium mensuram ad pretii statuti æqualitatem reducere.

Major difficultas oriri potest ex Emptorum consensu, qui utique supponi debet solum intervenire ad tantam quantitatem mercium, non vero ad minorem; si enim scivissent quantitatem esse imminutam, contractui ipsi non consensissent. Verum respondeo quod licet in casu nostro ex defectu consensus in Emptore possit inferri insubsistentia contractus, non sequitur tamen, illicitam fuisse venditionem Tarquinii. Volente enim Emptore emere, non peccat venditor, si utitur jure suo, præcavendo scilicet, ne præjudicium sibi inferatur in justa compensatione mercis venditæ, et cum, ut supponitur, habeat jus ad vendendum, non debet sibi emptor juste et rationabiliter reputare ad injuriam, si servata æqualitate vendiderit. Neque refert, quod emptor in quantitate decipiatur, nam prius ipse venditorem decepit, diminuendo per Monopolium valorem pretii quod exigebat ipsa merces; unde si licet vim vi repellere, artemque arte deludere, satis non video, cur non potuerit venditor emptorem decipere, qui prius studuit ipsum

fallere in pretio. Addo, absolute loquendo non defuisse in hac venditione Emptoris consensum ; cum enim voluerit majorem quantitatem, non est præsumendum, noluisse minorem, quæ in illa includebatur; sed tantum hanc noluisse illo pretio, quo majorem volebat. Quapropter non deficit consensus quantum ad substantiam, sed solum quantum ad quantitatem, qui consensus defectus non invalidat contractum, sed solum dat jus ad reintegrationem, cui, ut vidimus, in hac venditione locus dari non potest, cum fuerit servata æqualitas dati, et accepti. Ita passim Auctores agentes de monopolio.

MENSE FEBRUARII.

CAS. I.—Evaristus pœnitens cum Sacramentali Confessione aliqua tantum peccata exposuisset, putans Confessarius ipsum absolvisse suam accusationem, pœnitentiam imponit, et absolvit. Ipse vero ob quamdam reverentiam interpellare non ausus, acquiescit atque discedit. Qu. modo ab alio Confessario, an valida fuerit illa absolutio, et an teneatur peccata quæ exposuit, iterum manifestare?

Resp. prudentem Confessarium debere consulere Evaristo, ut ad majorem conscientiæ suæ tranquillitatem, eam Confessionem iterum clavibus submittat, novamque absolutionem de peccatis in ea confessis obtineat. Ut enim nos docet Synodus Tridentina sess. 14, c. 5 : Ex institutione Sacramenti pœnitentiæ universa Ecclesia semper intellexit, institutam etiam esse a Domino integram peccatorum Confessionem, et omnibus post baptismum lapsis jure divino necessariam existere. Quamobrem cum ea Confessio in hac integritate defecerit, debet iterum submitti clavibus, et nova perfici absolutione. Quod si Confessarius hæc consulens pœnitenti, magnam rationabilemque iterandæ Confessionis difficultatem in ipso reperiat, atque ex ejus manifestatione deprehendat, usque adeo in eo valuisse metum reverentialem, ut ad veram moralem impotentiam reduci posset, auctor est nobis *Na-*

varrus c. 9, n. 12, *Henriquez*, *Coninchus*, aliique, dimitti posse Evaristum tanquam valide absolutum, et liberandum ab onere iterum manifestandi peccata, ea ratione ab ipso manifestata.

Ratio ex eo deducitur, quia in hac hypothesi adest debitus dolor, materia sufficiens, et debita forma. Nihil ergo obstat, cur non debeat esse validum Sacramentum. Neque officit quod materia non sit integra, sed dimidiata, cum hoc non proveniat ex parte pœnitentis, qui paratus accessit ad omnia peccata tam in specie, quam in numero manifestanda, nec fuit in ejus potestate omnia exponere, unde hic casus reduci debet ad eum defectum integritatis qui oritur ab impotentia, per quam pœnitentes ab integritate materiali communiter excusantur. Hinc porro sequitur, non teneri pœnitentem nisi ea peccata exponere, quæ omisit in prima Confessione ob acceleratam absolutionem. Si enim valida fuit prima Confessio, et efficax absolutio, peccata omnia fuere remissa, nec ulla est ratio, cur novæ Confessioni subjici debeant, ea plane ratione, qua de peccatis oblitis solet disputari.

CAS. II.—Confessarius in lethali constitutus, repente vocatus ad audiendam Confessionem, statim accedit, habens animum eliciendi actum Contritionis, antequam proferat absolutionem. Qu. An sic audiens Confessionem graviter peccet?

Resp. hujus casus resolutione duplici difficultati esse occurrendum. Prima est, an peccet Confessarius, si in lethali constitutus accedat ad audiendas Confessiones, quin prius sibi consulat per Confessionem Sacramentalem. Altera est, an saltem peccet incipiens audire Confessiones sine contritione, paratus tamen ad eamdem eliciendam, antequam proferat absolutionem. Ad primum quod attinet, *Daniel Concina* tom. 8, disc. de Sac. n. 26, aperte docet: *Ministrum sibi conscium peccati mortalis teneri Sacramentaliter confiteri, antequam Sacramentum administret, si adsit copia Confessarii, et non urgeat necessitas succurrendi periclitanti.* Affert in hanc rem auctoritatem Catechismi Ro-

mani part. 2, c. 5, § 45, ubi dicitur : *Cum Sacramenta administramus aut perficimus, toties Confessio prætermittenda non est.* Adducit etiam rationem, tum quia idem motivum præcepti, quod currit in Eucharistia, valet etiam in aliis Sacramentis, tum quia minister cum teneatur ministrare Sacramenta in statu gratiæ, debet habere moralem certitudinem de sua justificatione, sicut habere debet de materia et forma; hæc autem certitudo nequit haberi per contritionem, quæ difficillime et a paucis obtinetur.

At vero quamquam doctrina hæc, quæ documentis aliis rationibusque ab ipso illustratur, aptissima videri potest ad ostendendam, suadendamque in ea circumstantia Confessionis Sacramentalis convenientiam, apta tamen non est ad evincendam necessitatem. Sententia enim probabilior, quæ communis videri potest, expresse docet, sufficere contritionem. Probatur autem ex Rituali Romano de Sac. in genere, ubi dicitur : *Sacerdos si fuerit peccati mortalis sibi conscius, quod absit, ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere, nisi prius corde pœniteat. Sed si habeat copiam Confessarii, et temporis, locique ratio ferat, convenit confiteri.* Hæc enim verba, licet ab eodem *Concina* proponantur in suæ opinionis confirmationem, si tamen notetur verbum illud *convenit*, sententiam hanc aperte declarant. Colligitur nempe ex Rituali Romano sufficere pœnitere per contritionem; Confessionem vero esse de convenientia, non autem de necessitate, in quo sensu interpretanda videntur etiam verba Catechismi Romani. Id vero probatur etiam ratione, tum quia in aliis Sacramentis non habetur præceptum neque naturale, neque divinum, neque Ecclesiasticum, ut habetur in suscipienda Eucharistia; tum quia licet confessio valde conveniat, tamen satis est, ut Sacerdos adhibeat moralem diligentiam per contritionem, quin summam adhibeat per Confessionem. Neque valet eadem ratio pro materia, et forma Sacramenti; ibi enim cum agatur de substantia, seu de veritate rei, probabilitas non potest efficere, ut materia, et forma inepta evadat apta; sed in licita administratione Sacramenti cum agatur tantum de modo, id est de

honestate actionis, bene probabilitas efficit, ut actio honesta sit, quando prudenter honesta judicatur, quamvis forte in se talis non sit. Videatur *Sylvester, Layman, Roncaglia, Bonacina, Filiuccius* et alii passim.

Restat itaque, ut inquiramus, an saltem graviter peccet incipiens audire Confessionem sine contritione, paratus ad eamdem eliciendam, antequam proferat absolutionem. Duplex autem etiam in hac re habetur sententia. Affirmat cum aliis *Continuator Tournelii* tom. 4. p. 33, hanc afferens rationem, quia talis actio est Sacramentalis, et pertinet ad ministrum consecratum, cum Sacerdos non minus consecretur ad audiendam Confessionem, quam ad proferendam absolutionem. Communior tamen Theologorum pars cum *Cardinali de Lugo* de Sac. d. 8. n. 138, tenet oppositum. Stat enim pro ipsis aptissima ratio, quod Confessarius audiendo Confessionem, licet non se habeat mere passive, ut aliqui putant, sed vere operetur formando judicium de statu pœnitentis, tamen non conficit Sacramentum, quod solum conficitur, dum profert verba Sacramentalis absolutionis. Itaque probabilius videtur, quod Confessarius hoc animo accedens, si notam habeat sui cordis dispositionem, et ita prematur pœnitentis periculo, ut tempus non habeat ad contritionem antea eliciendam, dummodo vere conterat, antequam proferat absolutionem sacramentalem, lethalis culpæ redarguendus non sit.

CAS. III. — Camilla partui proxima advocat simplicem confessarium, et apud ipsum accusat peccata reservata. Qu. An simplex Confessarius in hoc statu possit ipsam absolvere?

Resp. certissimum esse, quemlibet Sacerdotem in articulo mortis habere jurisdictionem absolvendi directe a quibusvis peccatis, et censuris. Ut enim cætera omittam, Concil. Trid. ses. 14. de Sac. pœnit. c. 7. hæc habet: *Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes, a*

quibusvis peccatis, et censuris absolvere possint. Ex hoc Tridentini textu, aliisque juribus patet ratio hujus concessionis, ut quilibet Sacerdos in tali articulo possit directe absolvere a quacumque culpa, et censura reservata, ne scilicet in tali articulo constituto desit Sacramentum pœnitentiæ, necessarium in eo statu ad consequendam æternam salutem. Quamobrem cum aliunde hæc facultas derivari non possit, quam a vitæ periculo, in quo quis constituatur, ab hac unica ratione repetenda erit hujus casus resolutio, inquirendo scilicet, an partui proxima in hoc discrimine reperiatur.

Jam vero si mulierem consideremus, vel primum partum proximo edituram, vel illam hujusmodi, quæ, si jam peperit, semper tamen experta est, se parere cum periculo, et habere difficultatem, concedunt omnes, ipsam reperiri in eo vitæ discrimine, ad quod potest extendi facultas absolvendi a quocumque peccato. Si vero de quacumque prægnante etiam robusta et forti sermo instituatur, quæ alias peperit, pluries experta est, se non esse in partu periclitatam, placet *Benzonio*, *Sanchez*, *Dianæ*, *Bonacinæ*, aliisque, ipsam non reperiri in morali periculo vitæ, atque adeo, etiam cum partui proxima est, a quocumque Confessario a reservatis absolvi non posse. Huic tamen doctrinæ anteponenda videtur sententia *Panormitani* in c. *Pastoralis* § *præterea* dist. 3, quam etiam tuentur *Sylvester*, *Molina*, *Hurtadus*, aliique, quorum opinio est, quamlibet prægnantem, licet assuetam feliciter parere, reputandam esse in mortis periculo ; tum quia potest in utero habere gemellos, aut partum majorem solito, atque ita periclitari; tum quia ea esse potest fœtus positio, ut non nisi difficulter, et cum matris discrimine extrahi possit, tum denique ob varia, quæ in quolibet partu contingere possunt periculosa accidentia. Et sicuti ipsæ mulieres, si in lethali reperiantur, ob partus periculum confiteri tenentur, ita etiam, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, proximæ partui absolvi poterunt a quolibet Confessario etiam a reservatis.

—

MENSE MARTII.

CAS. I. — Parochus legens Instrumentum donationis cujusdam Prædii, animadvertit Prædium hoc ita esse relictum Ecclesiæ, ut esset in arbitrio Parochi illud alienare, prout expediens judicaret in utilitatem ejusdem Ecclesiæ ; idque absque ulla juris solemnitate. Quapropter cum opus habeat Ecclesiam labentem resarcire, utitur hoc arbitrio, et absque ulla solemnitate Prædium vendit. Qu. An hoc ipsi liceat ?

Respondeo Pyrrhum Corradum de dispens. lib. 9, c. 7, n. 14. existimare bona Ecclesiastica, testatore sic disponente, sine beneplacito Apostolico permutari posse et alienari. Affert autem hanc rationem, quod in traditione rei potest quis adjicere quæcumque pacta, et quascumque leges, et conditiones, etiam cum tradit Ecclesiæ, cum quilibet rei suæ sit optimus moderator et arbiter, et proinde dispositio hominis facit cessare dispositionem legis. Asserit autem, se vidisse in praxi hanc doctrinam servari, actu scilicet petendi beneplaciti Apostolici super hujusmodi alienationibus, se bis observasse porrectas supplicationes non fuisse receptas, utpote quæ versarentur in re minime necessaria.

Probabilior tamen videri debet negativa sententia, quam tuentur *Quaranta*, *Bordonus*, *Sopranus*, aliique a *Bonacina* relati q. unica de alien. q. 4, n. 11, et ratio est, quia illa conditio, seu voluntas Testatoris tanquam illicita et turpis, utpote lata contra jura et constitutiones Pontificias, servanda non est, et haberi debet pro non adjecta, cum, ut habet Glossa, et explicat *Panormitanus*, nemo possit efficere, ut in dispositione sua leges locum non habeant. Postquam autem Ecclesia acceptavit bona tali conditione donata, vel relicta, illarum dominium acquisitum est Ecclesiæ, et facta sunt Ecclesiastica, et consequenter in eorum alienatione requiritur solemnitas a jure Ecclesiastico requisita. Addit vero *Bonacina* hanc aliam rationem, quod sicuti bona relicta Ecclesiæ incapaci cum hac conditione,

ut alienari non possint, possunt adhuc alienari sine solemnitate, quia Ecclesiæ acquisita non sunt ; licet hæc alienatio eo meliori modo quo potest in utilitatem Ecclesiæ legatariæ sit convertenda ; ita ex opposito bona Ecclesiæ relicta cum hac conditione, ut alienari non possint, cum Ecclesiæ jam sint acquisita, sine juris Ecclesiastici solemnitate alienari non poterunt. Non itaque licuit Parocho sine beneplacito Apostolico prædium alienare.

CAS. II. — Liborius se cum amicis jactavit de puellæ defloratione, quod erat falsum. Dixit autem in Confessione se gloriatum fuisse de gravi peccato, non exprimens neque qualitatem criminis, neque falsitatem. Qu. An satisfecerit ?

Resp. casum procedere de sola jactantia. Si enim Liborius se jactans de puellæ defloratione ipsam nominavit, si de ipsa defloratione sibi complacuit, si iterum desideravit, si coram pluribus id faciens, fuit proximo causa ruinæ spiritualis, tunc utique cum ipsa defloratione plura peccata interveniunt, detractionis nempe, complacentiæ, desiderii, scandali, quæ cum habeant speciem diversam, debent in confessione seorsim exponi. Loquendo autem de sola jactantia dico, Liborium satisfecisse integritati Confessionis Sacramentalis dicendo simpliciter se gloriatum fuisse de gravi peccato, atque id quidem seu vera fuerit defloratio, seu prorsus falsa.

Ratio autem est, quia jactantiæ malitia tota quanta est consistit in eo, quod offensa Dei eligatur ut medium ad captandam gloriam apud homines, quæ magna est Dei irreverentia, sed illa hujusmodi, quæ in omnibus peccatis mortalibus æque invenitur, et si in aliquo magis aggravat, in aliam tamen speciem ipsum non transfert. Id tamen distat inter jactantiam de peccato vere admisso, et falsam de non admisso, quod in priori casu frequenter inveniatur duplex lethale, alterum jactantiæ, alterum gaudii, secus vero in secundo. Cum tamen hoc gaudium separari possit ab ipsa jactantia, potuit separari in Liborio, atque adeo ejus Confessio potuit esse

satis expressa, cum eadem militet ratio sive jactantia fiat de vero crimine, sive de falso.

At inquies, qui consilium dat de aliquo peccato, debet exprimere ejusdem speciem, ergo etiam qui de ipso gloriatur. Verum resp. latam esse disparitatem. Qui enim peccatum consulit, non solum peccat contra charitatem proximi, cui consilium præbet de ruina spirituali, sed etiam contra virtutem, cui opponitur tale peccatum : singulæ enim virtutes nos obligant, ne contra illas agamus, tum ne directe procuremus, quod alii illas violent. Accedit eodem diversa obligatio, quæ a diverso ad peccandum consilio potest oriri, quod in jactantia non accidit. Qui enim alteri dedit consilium ad furandum, ipso non restituente, tenetur restituere; qui vero de furto gloriatur, ad nihil tenetur. Videatur *Sanchez* lib. 1, in dec. c. 2, et alii auctores ab ipso citati.

CAS. III. — Venantius Confessarius a quodam suo Pœnitente debitis incertis gravato, magnam pecuniæ quantitatem accepit in pauperes ab ipso erogandam ad conscientiæ suæ exonerationem; ipse vero partim pro se retinuit, partim vero suis parentibus dedit vere pauperibus. Qu. An licite fecerit?

Resp. atque in primis pro casus resolutione suppono, non modo parentes, sed etiam Venantium ipsum vere pauperes fuisse, atque eleemosynas pro ratione indigentiæ fuisse singulis distributas. Tota enim quæstio ad hoc revocatur, an Venantius utpote executor, et mandatarius, eleemosynas dispensandas ex mandato sui pœnitentis, sibi suisque dispensare potuerit. Tria enim sunt, quæ obstare videntur. Primo, inter dantem et accipientem debet esse distinctio, præsertim in materia justitiæ, et misericordiæ, quæ est ad alterum, quæ distinctio non amplius servatur, dum executor applicat sibi pecuniam acceptam ad distribuendum. Secundo, Pœnitens, cui injunctum fuit onus tradendi certam summam pecuniæ pauperibus, non potest eam retinere titulo paupertatis, ergo neque executor. Tertio, Patronus non potest se præsentare ad beneficium; ergo neque executor potest sibi applicare pecuniam.

Verumtamen dico in hac re explorandam esse mentem mandantis, atque ex ejus intentione præsumendum esse quid Venantio licuerit. Pœnitens enim, qui Venantio commisit pecuniam in pauperes distribuendam, vel conscius erat paupertatis illius, suæque familiæ, vel non. Si paupertatis illius notitiam habebat, dico, Venantium non posse quidquam sibi applicare. Ratio autem desumitur ex duplici capite, primo, quia executor adimplere debet voluntatem mandantis, ut dicitur in *c. Tua nos, de rest.* quam voluntatem non impleret applicando sibi in hoc casu pecuniam. Conscius enim Pœnitens illius paupertatis, censetur illum exclusisse, mandando, ut pecuniam in pauperes distribuat, alioquin expressisset velle se, ut aliquam partem possit sibi applicare. Secundo, quia commissarius, cui data fuit facultas eligendi aliquem ad majoratum, ex communi Doctorum sententia non potest se ipsum eligere. Ergo neque Venantius, qui jussus est pecunias in pauperes distribuere, potest ipsas sibi applicare, licet vere sit pauper; excipe tamen nisi extrema, vel gravi necessitate laboraret.

Si vero Venantii paupertas nota non erat pœnitenti, vel incidit postea in paupertatem ea longe majorem, quam pœnitens perspectam habebat, dico, Venantium pecuniam acceptam vel in pia opera, vel in pauperes distribuendam, sibi, suisque vere pauperibus posse applicare. Executor enim non efficitur deterioris conditionis ob impositum onus distribuendi aliis. Atqui hoc onere non imposito capax esset hujus pecuniæ participandæ: ergo ab hoc onere excludi non debet, ne hanc capacitatem retineat. Præterea debitor obnoxius restitutioni bonorum incertorum, potest titulo paupertatis bona incerta sibi applicare, saltem de licentia Episcopi, aut Confessarii, juxta peculiaria locorum decreta. Ergo a fortiori id poterit executor.

Neque obstant, quæ in oppositum afferebantur. Ad I enim respondeo, distinctionem hanc in casu nostro servari: mandans enim censetur applicare executori, non ipse sibi. Ad II disparitas est, quia Confessarius injunxit opus pœnale, seu eleemosynam, quam non facit

pœnitens retinendo pecuniam. Dum vero executor applicat sibi pecuniam, censetur fieri eleemosyna, cum mandans eam ipsi largiri censeatur. Ad III pariter longe dispar est ratio, quia in patrono præsentante habetur peculiaris dispositio in c. *Per nostros, de jure patronatus*, ubi interdictum est, patronum se ipsum eligere, aut præsentare, ut vitetur ambitio. Videatur *Angelicus* 2, 2, q. 32, art. 2, ad 9, *Rodriguez* tom. 3, q. 70, art. 4, *Sanchez* lib. 6, in oper. moral. c. 11, n. 59, et alii.

MENSE APRILIS.

CAS. I. — Exposito Sanctissimo Sacramento in quadam Parochiali Ecclesia, in qua eo die occurrit Anniversarium a Testatore relictum, et fit officium Missas Defunctorum admittens, putat Parochus pro adimplenda Testatoris mente posse, et debere Missas privatas Defunctorum legi, et unam etiam saltem cantari. Qu. An verum putet?

Resp. attendendum esse qualis sit Expositio, et pro qua causa habeatur. Si enim sit privata, et pro particulari causa, puta pro infirmo, poterunt Missæ defunctorum, tam privatæ, quam in cantu celebrari; dummodo non celebrentur ad idem altare, ubi est expositum Sacramentum, juxta decretum S. R. C. die 7 Maii anno 1746, quod Decretum licet de Missa cantata expresse verba non faciat, quia tamen de Missis Defunctorum simpliciter loquitur, de Missis etiam in cantu intelligi posse advertit *Cavallerius* t. 3, c. 7, de Exp. SS. Si vero Expositio habeatur vel quadraginta horarum, vel pro publica causa, tunc Missas Defunctorum prohiberi ex citato Decreto jam patet, cum in ipso expresse habeatur, *dummodo tamen oratio coram Sanctissimo Sacramento non sit pro publica causa.* Quæ prohibitio valet etiam in casu, quo Missæ sint a Testatore præscriptæ, ut eadem Sacr. Rituum Congregatio declaravit die 2 Decembris 1684. *Durante expositione SS. Sac.*

occasione quadraginta horarum, regulariter celebrari non potest Missa privata de Requiem, licet occurrat Officium hujusmodi Missas admittens, neque cantari potest Missa Defunctorum pro adimplenda mente Testatoris, sive Anniversario satisfaciendo. Habetur etiam Decretum aliud editum die 27 Aprilis 1697. *In Ecclesiis, in quibus occasione quadraginta horarum expositum detinetur Augustissimum Sacramentum, congruentius abstinendum est a celebratione Missarum Defunctorum, etiam si ex præscripto Testatoris essent celebrandæ.* Licet autem hisce Decretis non omnino videantur excludi Missæ Defunctorum saltem privatæ, ut patet ex illis verbis *regulariter, congruentius*, nihilominus ab ipsis prorsus esse abstinendum adhuc magis evincitur ex instructione Clementis XI, pro Expositione quadraginta horarum, in qua Summus Pontifex absolute mandat n. X : *Non celebrentur Missæ* de Requiem, *tempore quo peragitur oratio Quadraginta Horarum.*

Hic tamen excipienda est dies Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, qua die, Solemni etiam Expositione durante, poterunt Missæ Defunctorum tam privatæ, quam in cantu celebrari, dummodo non ad idem altare, ut docet *Cavallerius*, loco citato, qui præterea Dec. 45. opinatur, has Missas dici posse in iis etiam Expositionibus, quæ in quibusdam Ecclesiis in Suffragium animarum Purgatorii institui solent. Hinc autem apparet, quid sit existimandum de Parochi judicio, quod etiam exposito Sanctissimo Sacramento, pro adimplenda mente Testatoris Missæ Defunctorum possint celebrari.

CAS. II. — Contracto vix Matrimonio ad præsentiam Capellani delegati, spargitur rumor, absentem Parochum, qui eum delegaverat, die pristina obiisse. Hoc rumore suborto, sunt qui dubitant de valore hujus Matrimonii. Qu. Quid sit judicandum ?

Resp. Judicandum esse pro valore hujus matrimonii. Hujus rei probationem breviorem faciet nimia prolixitas, qua solent auctores de hac re disputare. Quanquam enim dum modum inquirunt, quo delegata jurisdictio

finitur et cessat, eo tandem deveniunt, ut ex eorum doctrina hujus matrimonii validitas colligi possit, momenta tamen, quibus hoc aggrediuntur, tam varia sunt, et opposita, ut si in unum coacerventur, invicem destruantur, si attendantur separatim, quæ unam semitam insistenti probationes videntur, insistenti alteram, objectionum loco esse possint. Rationes enim quas afferunt inter se opponuntur, opponuntur jura, opponuntur paritates. Ut itaque ad eumdem terminum sine tot ambagibus deveniamus, breviter dico quod, licet attentis rationibus, attentis juribus, attentis paritatibus, in utramque partem disputari possit, an jurisdictio delegata, prout attinet ad rem nostram, delegantis morte finiatur, tamen in casu proposito dicendum est, matrimonium contractum ad præsentiam Capellani ignorantis mortem delegantis, validum esse.

Ratio desumitur ex l. Barbarius, ex l. 2, c. de sent. et interl. cap. *infamis* 3, q. 7, etc., ad probandum de re jud. ex lib. 4, tit. 4, part. 3, quæ leges licet in agente nullam supponant jurisdictionem, tamen jubent, ex quadam æquitate propter commune bonum, quæ sic gesta sunt, sustinenda esse, supplente Republica jurisdictionem. Cum itaque maxime intersit bonum cummune, matrimonia hoc modo contracta tanquam valida sustineri, ne incommodis gravissimis aditus aperiatur, dicendum propterea est, supplente jurisdictionem Ecclesia, pro validis habenda esse.

CAS. III. — Silvester Confessarius, cognito ex Antonii Confessione impedimento dirimente, ab ipso invincibiliter ignorato, prudentibus motivis adductus, reliquit ipsum in bona fide. Nunc autem deprehendit, eumdem Antonium, indignatione concepta, putatæ uxori debitum negare. Qu. primo, an in hac dispositione possit ipsum absolvere? secundo, an possit cogere, ut reddat?

Resp., atque ad primum dico, non posse Silvestrum absolvere Antonium invincibiliter ignorantem impedimentum dirimens matrimonium, si ipsum inveniat sic actualiter affectum, ut nolit reddere debitum ob iram, indignationem, vel ob aliam causam injustam; pœni-

tens enim in hac animi dispositione, cum credat se injuste debitum denegare, est in statu peccati.

Ad alterum dico, non posse cogere, nec laudare, ut debitum reddat. Ratio autem est, tum quia mentiretur Silvester, dicendo Antonio, illam, cui debitum negat, esse suam uxorem, tum quia incitaret ipsum ad peccatum, cogendo ad copulam, quæ est intrinsece mala propter impedimentum dirimens, invincibiliter ignoratum, ex quo sequitur. ut non subsistat verum matrimonium. At inquies, quomodo ergo se geret Silvester in hoc discrimine? *Resp.* quod in eo casu, cum nequeat Confessarius monere pœnitentem, ut debitum reddat, solum in genere admonere potest, ut firmiter proponat, nolle ulla circumstantia Deum offendere; aut generaliter affirmare, teneri conjuges reddere debitum. Ita cum *Soto* in 4, dist. 18. q. 7, art. 8, et alii.

MENSE MAII.

CAS. I. — Aliprandus secreto sciens, et quidem cum Juramento de hoc non manifestando, famulum centum aureos domino surripuisse; cum videat alium famulum innocentem propter hujus furti suspicionem graviter vexari, verum furem manifestavit. Qu. An peccaverit graviter, sive ratione secreti, sive ratione Juramenti?

Resp. circumstantiarum varietatem attendendam esse secundum quas Aliprandus potuit furem manifestare. Si enim alia ipsi supererat via, qua innocentem famulum liberaret; si famulum liberando, vel eidem, vel majori periculo eum exponebat, a quo secretum acceperat, tunc utique secreti vinculum, et juramenti religio hanc veri furis manifestationem Aliprando prohibebat, atque adeo a gravi peccato excusari non posset. Si vero absque ejus periculo, qui ipsi secretum manifestaverat, a periculo gravi eruendus erat famulus innocens, cui alia ratione opitulari non poterat, tunc dico non peccasse Aliprandum neque ratione secreti neque juramenti. Non peccavit enim ratione secreti, quia secretum

non potest obligare contra charitatem alteri debitam. Debemus autem ex charitate curare damna innocentis. Potest ergo secretum manifestari, quoties vergit in damnum innocentis. Pariter non peccavit ratione juramenti. Juramentum enim non est vinculum iniquitatis, et secretum censetur factum cum hac tacita conditione : modo non tenear revelare : juramentum porro additum promissioni, sequitur conditionem ejusdem. Ita cum *Navarra* tract. 14. *Molina*, tract. 4. disp. 36. *Lopez* 2. part. c. 43, et aliis.

CAS. II. — Felicianus Vino generoso aquam apposuit in ea quantitate, quæ illud non efficit deterius eo Vino, quod ab aliis passim vendebatur, atque eodem, quo alii, pretio ipsum vendidit. Qu. An teneatur aliquid restituere ?

Resp. non esse invalidum, neque injustum contractum, quando vitium, quod tacetur, non est absolute notabile; neque notabiliter efficit rem minus utilem ad usum propter quem venditur, quamquam venditor præsumeret fore, ut emptor non emeret, vel non tanto pretio, si vitium cognosceret. Primo enim semper non censetur rationabiliter invitus, cum non sileatur vitium et noxium. Secundo, si quodlibet vitium esset manifestandum, hoc cederet in notabile detrimentum mercatorum, multum enim de justo pretio detraheretur, et paucissimi emptores invenirentur. Tertio, sic usu receptum videtur etiam apud homines timoratæ conscientiæ, qui obligationem vitii manifestandi eo sensu accipiunt, quatenus commercia hominum postulant, quæ quidem commercia usu ipso non postulant, ut vitia omnia manifestentur, sed ea solum, quæ notabilia sunt, vel in se, vel in ordine ad usum, quem emptor intendit. Id vero ea cautione faciendum est, ut tantum detrahatur de pretio, quantum postulat ratio vitii quod occultatur, et etiam ulterius præcaveri debet præjudicium aliorum emptorum, si forte prævideatur, rem ipsam successive esse vendendam, et quidem pretio justo majori, propter vitium quod ignoratur. Ita cum *Valentia* tom 3. disp. 5. q. 20 *Molina*. tract. 2. disp. 353. *Azorio* 3. part. lib. 8, c. 22. et aliis apud *Sporer*.

His præsuppositis, ut veniamus ad casus resolutionem, cum in ipso sermo habeatur non de vitio, quod rei naturaliter inest, sed de fraude, quæ rem bonam facit vitiosam, videndum præterea est, an aliqua necessitate cogatur venditor ad hanc sibi procurandam utilitatem sine emptorum detrimento, et sine præjudicio aliorum venditorum. Dico itaque, si Felicianus certo sciat vinum, quod vendit, esse generosius eo, quod in ea regione vendi solet, propter majorem soli fertilitatem, majoremque diligentiam, quam in vitibus deligandis, et excolendis adhibuit, si non speret, se ab hac majori aut diligentia, aut sumptu fructum correspondentem esse reportaturum, cum facile hoc ipsi non cederetur, et aucto pretio emptores non inveniret : Secundo, si aquam apposuit in ea solum quantitate, cujus incrementum det solum fructum correspondentem majori suæ diligentiæ, et vini ipsius bonitati : Tertio, si expertus novit, hanc aquæ mixtionem non reddere vinum deterius, etiam in sui duratione. Si denique ad proportionem mixtionis aquæ, pretium imminutum non attulit præjudicium aliis venditoribus, qui vinum purum majori pretio vendentes, non ita facile emptores invenirent; in his circumstantiis dico, Felicianum neque peccare, neque propterea ad ullam restitutionem teneri, præsertim si etiam noverit, emptores vel statim usuros, vel aliis non vendituros majori pretio propter opinionem majoris bonitatis ejusdem, ex majori, quam noverant a Feliciano adhibitam, diligentia. Prudentes tamen Confessarii debent advertere, non esse hæc consilium petentibus tam facile permittenda, ne dolis et fraudibus aditum aperiant, sed solum benigne esse excusandos, qui bona fide peregerunt.

CAS. III.—Obstetrix quædam infantem, in periculoso partu eductum, secundina adhuc involutum, dubitans de ejus vita, baptizavit. Parochus vero id ratum habuit, et in loco sacro infantem sepelevit. Qu. Uterque bene se gesserit ?

Resp. quod licet quæstio hæc pluribus fortasse inutilis videri posset, cum vix unquam audiatur, etiam in

partu periculoso, infantem educi, secundina adhuc involutum, acriter tamen a Doctoribus disputatur, cum facile adverterint tantam esse Baptismi necessitatem, ut casus omnes præcavendi sint, in quibus irrita reddi posset ejusdem collatio. Hunc porro casum, tamquam non omnino impossibilem, esse inter cæteros præcavendum, ne alia commemorem, exemplo esse potest partus cæsareus, in quo cum maxime infantis vita periclitetur, diligentia omnis adhibenda est, ut citius, quam possit, baptismi collatio mortem prævéniat. Pendet vero resolutio hæc ab ea quæstione, an infans secundina indutus valide baptizetur. Affirmat *Possevinus*, *Vasquez*, *Angelus*, *Coninchus*, *Layman*, aliique, quos refert *Giribaldus* tom. 2. de Sac. Bapt. c. 2, dub. 4, quorum ea est ratio, quia pellis secundina qua infans involutus nascitur, dum corpori adhæret censetur esse pars hominis, et veluti cutis ejus, et proinde sufficiens, ut ejus lotione homo lotus dicatur.

Negat vero alia sententia, quia infans secundina indutus, non potest attingi, et ablui aqua baptismi; secundina enim est pellis densa a natura instituta ad continenda excrementa fœtus inclusi; atque adeo impedimento esse debet, ne aqua ad fœtum perveniat. Falsum est porro, quod debeat considerari veluti pertinens ad corpus infantis : si enim esset infantis pars, esset pars animata, et cum infante sepeliri deberet, quod nemo concedit. Ita *Valentia* tom. 4. disp. 4, quæst. 1, ex cujus doctrina colligitur, de hujus baptismi valore esse valde dubitandum.

Hinc autem I. deducitur, an Parochus bene se gesserit Obstetricis factum ratum habendo. Cum enim probabilitate non careat, ut vidimus in prima sententia, baptismum hoc modo collatum validum esse, potuit laudare Parochus Obstetricis industriam, quod in extremo infantis periculo, ignorans doctrinam, de Baptismo in hisce casibus sub conditione conferendo, ea ratione consuluerit ejusdem saluti, quia nulla committitur irreverentia erga Sacramentum si puero alioquin perituro consulatur per medium probabile, quamvis incertum, cum melius sit puero tale remedium adhibere, quod

forte prodesse poterit, quam nullum. Male vero se gessisset Parochus, si in quocumque casu absolute docuisset, licere Baptisma hoc modo conferre, cum ipsi incumberet duo admonere : I. in casu necessitatis conferendum fuisse Baptisma sub conditione : II. si, secundinis eductis, deprehensus fuerit adhuc vivere sic baptizatus, esse ipsum, saltem sub conditione, baptizandum ; cum in administratione Sacramentorum non liceat sequi opinionem probabilem, cum certa potest sustineri.

An autem Parochus bene se gesserit puerum sic baptizatum in loco sacro sepeliendo, respondeo affirmative. Non enim æquum videtur, ut in dubio valoris Baptismi puniatur infans privatione sepulturæ Ecclesiasticæ : qua pœna puniuntur pagani, non autem illi, quibus Baptismus collatus est, quamquam ob aliquam circumstantiam de ejus valore dubitetur, in dubio enim præsumendum est in favorem actus, ut magis valeat, quam pereat, et in odiosis benigniorem partem debemus amplecti. Ob eamdem rationem corruit etiam altera conjectura, quod scilicet obstetrix in baptismo conferendo de infantis vita dubitaret, cum in hac re, ut optime advertit *Paulus Lavorius*, dubia omnia benigne debeant interpretari.

MENSE JUNII.

CAS. I.—Hermogenes, qui publice et graviter detraxit Petro, coactus a Confessario ad se retractandum, adit Petrum ipsum, petens injuriæ condonationem, paratus ad ipsam resarciendam pecunia. Qu. primo, an Petrus possit injuriam condonare ? secundo an læsio famæ possit pecunia compensari ? tertio, an Hermogenes obtenta hac condonatione sit tutus in conscientia ?

Resp. Cajetanum, Silvestrum, aliosque putare hominem non esse dominum propriæ famæ et honoris, sicuti neque vitæ, sed ejus dominium residere penes Rempublicam ; unde inferunt, quod sicuti homo non potest se ipsum interficere, quia noceret communitati cujus est

pars, sic eadem ratione non potest se ipsum infamare, neque permittere, ut ab aliis infametur, sicuti permittere nequit ut occidatur. Afferunt in eam rem verba Ecclesiastici 41. *Curam habe de bono nomine*, ubi videtur constitui hominem tantum custodem suæ famæ, non vero dominum, ut esset dominus pecuniarum, ut habemus Prov. 22, *Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ.*

Contrariam tamen sententiam tradunt communiter Theologi, hominem scilicet per se loquendo, vere et proprie dominum esse suæ famæ et honoris, sicuti dominium habet divitiarum, aliorumque bonorum temporalium. Ut enim inquit *Angelicus* 2. 2. q. 64. art. 5. ad 3. homo est dominus eorum omnium, quæ acquirit libero arbitrio : est ergo dominus etiam famæ, quam labore, et industria acquirit et auget. Hinc sancti homines famam suam neglexerunt suorum criminum manifestatione, Christi Domini exemplum secuti, qui cum in multis criminibus accusaretur, nihil respondebat, ita ut miraretur præses vehementer. Quare altissimum perfectionis opus a Sanctis judicatum est nolle se defendere et excusare, cum possent suam innocentiam manifestare, quod videtur probare Paulus dum dicit, *Non vos defendentes, sed date locum iræ.* Si autem possumus non propulsare calumniam, si possumus accusare nos ipsos, possumus ut veri domini famam nostram prodigere, atque adeo si per injuriam propria fama spoliemur, possumus detractori restitutionem remittere. Neque opponuntur Scripturæ verba in contrarium allata, quia in iis locis solum commendatur custodia famæ et honoris, ex præcepto charitatis, et insinuatur exercitium virtutum, quo nihil vitiosum facientes, bonum nomen habeamus.

Dixi autem per se loquendo, quia dantur plurimi casus, secundum quos *Aug.* (de bono vid. c. 20.) plures reprehendit, qui propriam famam negligebant, hanc addens rationem, *quia nobis necessaria est vita nostra, aliis vero fama nostra.* Si enim loquamur de homine, cujus fama aliis est obligata, et cujus infamia vergit in infamiam communitatis cui pertinet, vel ipse sic fama

spoliatus non potest debite suum officium exequi, ac aliorum commodum procurare, hic utique ex justitia tenebitur famæ suæ defensione, communitatis famam defendere, et bonum commune procurare. Præterea si sermo sit de crimine hæresis, vel aliis gravioribus criminibus, non possumus famam nostram prodigere, cum omnino teneamur ad fidei protestationem, vel ad scandalum amovendum.

Hinc autem apparet quid sit respondendum ad 1 quæsitum. Si enim detractio, quæ Petrum infamavit, nullum scandalum peperit, si præjudicio non fuit nec ejus muneribus, nec toti communitati ad quam pertinebat, potuit utique Petrus illatam injuriam Hermogeni condonare, secus vero si secus.

Ad alterum dico, probabile esse per se loquendo dari compensationem in restitutione famæ et honoris, cum bonis fortunæ. Colligitur ex *Divo Thoma* 2. 2. q. 62. art. 2. ubi dicit *infamiam pecunia esse compensandam, quando in suo genere non restituitur* ; quorum quidem verborum est sensus, quod si v. gr. Titius debet 100 Cajo, Cajus vero injuste abstulit famam Titii, quam Titio restituere non vult, et illa fama arbitrio boni viri æstimatur 100 aureis, si cætera simul concurrant, quæ ad validam licitamque compensationem sunt necessaria, possit Titius, qui infamiam pertulit illos 100 aureos in suæ famæ compensationem retinere. Hoc autem ut fiat, restitutio famæ debet esse possibilis, et damna provenientia ex illius ablatione debent esse pecunia æstimabilia. Hinc porro sequitur, quod si Petrus poterat se compensare in pecunia Hermogenis ob famæ ablationem, poterat etiam ob eamdem rationem ab ipso Hermogene pecuniam accipere. Dixi autem per se loquendo, cujus ratio patebit in responsione ad III.

Dico enim, quod si detractio Hermogenis infamavit Petrum, ut privatam personam, si ipsi præjudicio non fuit, ne minus apte sua munera exequeretur, si ea de ipso manifestavit, quæ nullum scandalum parerent, tunc utique, obtenta Petri condonatione, sive illa gratuita fuerit, sive per pecuniam obtenta, tutus esse poterit in conscientia, nam in hisce casibus poterat Petrus ve-

remittere, vel compensare. Si vero detractio afficiebat Petrum ut partem communitatis, si versabatur circa hæresim, aut alia crimina enormia, si denique exercitium impediebat suorum munerum; sicuti Petrus in hisce circumstantiis non poterat condonare, sic neque Hermogenes, hac etiam habita condonatione, potest esse tutus in conscientia, sed debebit ablatam famam restituere. Ita cum *Soto*, *Bannez*, *Valentia*, *Aragonio*, *Petro Navarro*, aliisque passim.

CAS. II. — Metildes in Domo Nobili et diviti, famulam gerens, ad tollendas gravissimas rixas, quæ in ipsa domo quotidie excitantur ob quamdam catellam, venenum eidem secreto propinavit, quamquam sciret octo aureorum pretio a domino emptam fuisse. Qu. An teneatur ad damni compensationem?

Resp. ægre quidem, nisi fortasse bona fides ipsam excuset, defendi posse Metildem a gravi peccato, sive contra charitatem, sive contra justitiam, sed non propterea obligandam videri ad damni compensationem. Dico graviter peccasse Metildem, sive contra charitatem, sive contra justitiam, propter gravem injuriam quam intulit domino, gravemque mœrorem quem in ipso excitavit. Dominus enim habebat jus, ne privaretur honesta illa recreatione quæ ex illa catella sibi proveniebat, quam quidem magnam fuisse probat pretium quo ipsam emerat, atque propterea supponendum erat, quod, eadem amissa, magna tristitia esset afficiendus. Neque aliquid probant gravissimæ rixæ, quæ propter illam catellam quotidie exoriebantur, nam ad famulam non pertinebat illas compescere, nec ullum habebat jus ad vexationem redimendam, quam fortasse patiebatur. Si enim eam vexationem sustineri non poterat, alia ipsi supererat via, nempe eam domum deserendi, et aliam, si inveniret, adeundi.

At vero quamquam, ut aiebam, a peccato excusari non possit, potest tamen excusari a damni compensatione, cum damnum nullum dedisse videatur. Quamquam enim magnum esset in domino pretium affectionis, et in eadem emenda octo aureos insumpsisset, nu-

lum tamen habebat valorem intrinsecum, nullam in humano commercio æstimationem, nullam utilem proprietatem, unde aliqui fructus possent reportari. Nullum, inquam, habebat valorem intrinsecum, quod per se notum est; nullam in humano commercio æstimationem, quod videmus in picturis, aliisque id genus, quæ licet non habeant valorem intrinsecum, tamen in humano commercio sunt pretio æstimabilia, quod certe in catellis non accidit, quæ ad solam delectationem inserviunt. Nam licet voluptuosiores aliqui eas in deliciis habere consueverint, ii tamen tam pauci sunt, ut humanum commercium nequaquam constituant. Nullam denique habebat utilem proprietatem, unde aliqui fructus possent reportari, ut iis canibus accidit, qui venationi sunt utiles, et ad tubera effodienda solent adhiberi; de quibus utique si sermo haberetur, si quis alicui venenum propinasset, damnum illatum compensare deberet. Neque refert, quod dominus assuetus esset aliquem habere ex hisce catellis, atque adeo, hac mortua, aliam esset empturus, cujus pretium propterea debet erogare Metildes. Hoc enim non officit, quominus pereunte catella nullus valor perierit, nec ulla necessitate astringitur dominus ad aliam emendam. Addo etiam ex alio capite posse famulam ab hoc onere liberari. Dominus quippe nobilis, et dives supponitur, atque adeo præsumendum videtur, quod licet esset invitus de injuria, non tamen esset invitus de pretio, ad cujus restitutionem ne cogitet quidem. Hæc, ut quisque videt, ex iis facile derivantur, quæ docent Auctores de radicibus restitutionis.

CAS. III. — Christophorus, habita copula cum duabus conjugatis, suscepit duos filios, marem, et feminam. Adoleverunt isti : bona fide contraxere Sponsalia et facta est prima denuntiatio. Qu. An Christophorus, qui solus novit impedimentum, teneatur denuntiare ?

Resp. Duplici ex capite investigari posse, an Christophorus eximendus videatur ab onere denuntiandi ; vel quatenus solus noverit impedimentum, vel quatenus impedimentum , quod solus novit, ortum habet ex proprio delicto. Ad primum quod attinet, docet cum multis

Thomas Sanchez lib. 3. disp. 17. teneri quemlibet sub peccato lethali, impedimentum, quod novit inter volentes contrahere, manifestare, licet occultum sit, et probare non possit. Primo, quia teste *Angelico*, quem omnes sequuntur, saltem Superiori præcipienti tenetur quilibet peccatum detegere inferens damnum tertio. Ex hoc autem, quod impedimentum non detegatur, sequitur grave damnum. Si enim impedimentum sit dirimens, manebunt conjuges in perpetuo concubinatu, sibique erunt illegitimi: si autem sit solum impediens, irrogatur Sacramento gravis injuria, dum in gravi peccato contra Dei, et Ecclesiæ statuta contrahitur. Secundo, quia in aliis rebus ideo aliquis denuntiare non tenetur quod solus novit et probare non possit, quia suum testimonium non sufficit, ut illi malo consulatur. Sed in præsenti casu hoc locum non habet, cum ad impediendum contractum matrimonii celebrandi, unus testis sufficiat, etiamsi ipse fuerit denuntiator. Tertio, quia hæc denuntiatio non tendit ad punitionem criminis admissi, sed ad vitandum ne admittatur; ergo quamvis denuntiator probare nequeat, nec suum testimonium sufficeret ad impediendum, tenetur denuntiare, quia aperiet Prælato viam, ut diligenter inquirat de impedimento, et curet ipsos contrahentes retrahere tum monitionibus, tum minis, ne tacito impedimento ineant matrimonium.

Hanc tamen doctrinam limitant aliqui, si contrahentes sunt in bona fide, neque existimant subesse impedimentum. Quamquam enim plurimi doceant, manifestandum esse impedimentum, etiam quando probari non potest, hoc ideo dicunt, quia agitur de peccato vitando, et non inferendo damno tertio, ad quod solus ille sufficit. At in hoc casu, nullum est peccatum quod vitetur, neque damnum quod inferatur, quia contrahentes sunt in bona fide, et ideo non peccant contrahendo. Matrimonium etiam Ecclesia censebit validum prolesque nascetur legitima, cum sit suscepta bona conjugum fide, et matrimonium in facie Ecclesiæ contractum, neque infertur injuria Sacramento, cum ibi non sit Sacramentum. Ergo nullum est peccatum, quod

vitari debeat, nullum imminet damnum, quod repelli sit necessarium, nulla uno verbo causa videtur, quæ in hoc casu exigat denuntiationem.

At vero quamquam ex hoc capite, quod solus noverit impedimentum, eximendus videretur Christophorus ab onere denuntiationis, erit utique eximendus ab alio, quod scilicet impedimentum hoc ortum habuerit ex proprio delicto. Neque enim videtur, qua possit ratione ad hanc denuntiationem compelli, aut quibus verbis ipsam exprimere. Si enim confuse dicat, se scire illos esse consanguineos, non indicans quomodo, aut qua ratione id sciat, et unde proveniat ea consanguinitas, nullius plane momenti in re adeo gravi ejus testimonium judicabitur, neque ab judice Ecclesiastico juste admitti poterit. Testis enim de consanguinitate deponens, non reddens rationem suæ depositionis, juxta receptam doctrinam de testibus, inutilis est. Non potest autem singillatim, et distincte eorum cognationes exponere, quin etiam distincte suum peccatum exponat. Eum autem compellere ad suam culpam detegendam, nulla ratio permittit. Neque enim me nulla infamia laborantem prodere teneor, ex communi receptaque sententia, licet interroger. Si enim omnes excusant aliquem, quando ex ejus manifestatione timetur scandalum, erit utique a fortiori excusandus Christophorus, si ab ejus manifestatione timeatur suæ infamiæ periculum. Ita cum *Pontio* lib. 5. c. 34.

MENSE JULII.

CAS. I. — Parides rapit Helenam, quæ post raptum, suæ sortis contenta, libere apud ipsum permanere consentiens, antequam parti tutæ reddatur, contrahit cum ipso Sponsalia. Qu. An, quæ jura in raptu irritant Matrimonium, irritent etiam Sponsalia ?

Resp. stare pro utraque parte rationes et jura. — Qui enim tuentur inter raptorem, et raptam, antequam parti tutæ reddita fuerit, valere sponsalia, licet non valeat matrimonium, his probant argumentis. Primo,

L. *Si quis officium, ff. de rit. nup.* licet prohibeatur Rectorem Provinciæ in ea ducere uxorem, non tamen prohibetur contrahere sponsalia. Secundo, Trid. sess. 24. de mat. c. 1. irritatur matrimonium clandestinum, cum tamen adhuc valeant clandestina sponsalia. Tertio, juxta Gloss. pœna imposita contrahenti matrimonium, non videtur imposita contrahenti sponsalia.

His tamen rationibus non movetur pars maxima Theologorum, quos affert *Sanchez* lib. 7. q. 18, qui partem affirmativam in hunc modum ostendunt. Primo enim in l. *Oratio ff. de Spons.* probatur, prohibitio matrimonio, etiam prohiberi sponsalia, et prohibito uno, prohiberi præambulum ad illud, ex quo colligit *Bart.* quod prohibito uno, censetur prohibitum id per quod pervenitur ad illud. Secundo constat ex Gloss. recep. in l. *Si ita quis ff. ea leg.*, quod prohibitus alienare, prohibetur facere actum, unde sequitur alienatio, unde prohibitus alienare, prohibetur compromittere, per quod potest pervenire ad alienationem. Tertio, Statutum prohibens alicui vendere, videtur prohibere promissionem de vendendo facere, ut post alios consulit Decius cons. 502, quæ, ut quisque videt, irritationem matrimonii videntur extendere ad irritationem sponsalium.

Non valent autem quæ in oppositum afferebantur: nam ad primum respondent, quod licet jure civili prohiberetur Præsidi, ne in sua Provincia contraheret matrimonium, non tamen ipsi prohibebantur sponsalia, quia prohibitio matrimonii non erat perpetua, sed solum ad tempus, scilicet durante officio. Ad alterum dicunt, quod cum Trid. Conc. limitando jus antiquum, ideo statuerit, ne inter raptorem, et raptam existentem in potestate raptoris, possit contrahi matrimonium, quia non videtur adesse liber consensus ad contrahendum matrimonium necessarius, hæcque ratio militet etiam in sponsalibus, requirentibus pariter consensum liberum; sequitur, ut pari modo etiam sponsalia censeantur prohibita. Contra autem licet idem Consilium prohibeat volentibus matrimonium contrahere, ne sine Parocho contrahant, non tamen censetur prohibuisse similiter sponsalia sic con-

trahi, quandoquidem nec eadem ratio militat in utrisque, nec prohibitio Matrimonii perpetua est, cum coram Parocho possint iterum contrahere, qui clandestine contraxerant. Denique reponunt ad ultimum, quod licet jus Tridentini sit exorbitans a jure communi, et limitans illud, hoc tamen non obstat, quominus ad sponsalia extendi non debeat. Nam etiam jus limitans extenditur ad casum similem similitudine rationis; in casu autem nostro non solum habetur ratio similis, sed prorsus eadem, omnimoda scilicet libertatis integritas, quæ in Matrimonio, æque ac in sponsalibus debet ab jure defendi. Pariter ex identitate rationis non solum jura exorbitantia et limitatoria extenduntur, sed etiam jura pœnalia juxta Gloss. sig. c. 1.

Addo ad complementum, irritationem sponsalium inter raptorem, et raptam adhuc degentem sub potestate raptoris, declaratam fuisse a Congregatione Cardinalium, ut habet *Molina*, a *Bonac.* citatus, de Mat. qu. 4, puncto ult., num. 10.

CAS. II. — Norbertus Nereum inducit ad jurandum, licet noverit perjuraturum, ut hujus perjurii manifestatione uti possit ad ejus iniquissimas fraudes manifestandas, quibus cum gravi damno vexatur. Qu. An graviter peccet?

Resp. certum esse, non existente justa causa, neminem posse juramentum petere ab eo qui creditur pejeraturus; cum quilibet ex charitate teneatur Dei offensam impedire, dum commode et absque suo damno id facere potest. Ita communiter cum *Suarez* lib. 4. c. 14. num. 16. Hoc autem usque adeo est verum, ut sic inducens ad jurandum fiat reus ejusdem peccati, quod jurans committit. Vel enim inducens ad jurandum sine veritate, vel sine justitia, vel sine judicio, fit reus ipse perjurii; et contra justitiam, vel judicium, graviter, vel leviter peccat, prout ab alio delinquitur, qui sic ad jurandum inducitur. Cum enim non habeat justam causam exigendi juramentum, non solum censetur permittere alterius peccatum, sed etiam censetur inducere ad jurandum cum peccato. Qui autem inducit alium ad peccandum,

simile peccatum committit. Neque obest, quod alter paratus esset ad ita jurandum : nam exigens juramentum, cooperatur saltem illi actui externo juramenti, cui deest veritas, justitia, aut judicium. Ita cum *Suarez* loco citato num. 19. Addo tamen cum *Azorio*, prima part. I. 11. c. 12. q. 2, quod sic inducens ad jurandum saltem probabiliter persuaderi debet, ipsum esse peccaturum, nam si solum dubitet, non peccabit, cum in dubio præsumere debeat in favorem jurantis.

Dico tamen, hoc non obstante, Nobertum inducere posse Nereum ad jurandum, licet ipsum noverit pejeraturum. Docent enim communiter cum *Divo Thoma* q. 98. art. 4. justa causa sic postulante, juramentum exigi posse etiam ab eo, qui creditur juramento abusurus ad peccandum. Judex enim exempli gratia, sui officii ratione ita exigente, potest petere juramentum etiam ab eo, quem novit pejeraturum, quia ut suo muneri satisfaciat, habet justam causam permittendi perjurii. Ratio autem est quia non petitur, nec intenditur perjurium, sed juramentum, quod alter licite potest elicere sine mendacio, et perjurium respectu petentis non est intentum ac volitum, sed censetur permissum. Possumus autem aliqua permittere ob bonum finem, cum charitas regulariter loquendo non obliget cum nostro gravi incommodo ad non permittendum proximi peccatum. Cum ergo Norbertus fraudibus Nerei cum gravi damno vexetur, nec, ut suppono, alia via ipsi supersit ad eas eludendas, quam permissione perjurii, ut ejus manifestatio suam probet innocentiam, habet ipse, ut quisque videt, justissimam causam, ut exigat juramentum a Nereo, quamquam ipsum pejeraturum cognoverit.

CAS. III. — Theodorus, Parochus, occurrente Festo ejus Ecclesiæ Titulari in die, qua juxta rubricas, Officium Sancti Titularis transferri debet, vellet ea die unicam saltem Missam solemnem de eodem Sancto canere ratione Festi, quod celebrat. Qu. primo, quinam sint dies excepti, in quibus neque de Titulari fieri potest Officium? secundo, an his diebus possit una saltem Missa solemnis cani de eodem Titulari, cujus Officium transfertur?

Resp. dies exceptos, quibus neque de Titulari fieri potest officium, ad sequentes a Rubrica reduci; Dominica prima Adventus, Vigilia et Dies Nativitatis Domini, Circumcisio, Epiphania, et dies ejus Octava, Feria quarta Cinerum, Dominica prima Quadragesimæ, Dominica Passionis, Dominica Palmarum, et deinceps usque ad Dominicam in Albis inclusive, Ascensio Domini, Vigilia, Pentecostes, et deinceps usque ad Dominicam Trinitatis inclusive, Festum Corporis Christi, Assumptio B. V., et Festum omnium Sanctorum. His sane diebus, cum officium quodcumque etiam primæ classis fieri et Missam celebrari vetitum sit, neque officium de Titulari, nec ejus Missas privatas recitari licitum erit.

An autem his diebus cani saltem possit unica Missa de eodem Titulari, cujus officium transfertur, dubium alterum est, quod dirimitur a Rubrica Missalis de Transl. Fest. tit. 5, quæ concedit, ut si Festum transferendum sit titulare Ecclesiæ, vel ad eam Ecclesiam sit concursus Populi, ad celebrandum Festum quodcumque, cujus officium transferri debet, in eadem Ecclesia (ultra Missam officio conformem, si adsit obligatio celebrandi, ut in Cathedralibus et Collegiatis Ecclesiis) possit cantari Missa, cum unica Oratione *Gloria* et *Credo*, de Festo quod transfertur, ad satisfaciendum devotioni Populi; aliquibus tamen ex supradictis diebus exceptis, nempe Dominica prima Adventus, Feria quarta Cinerum, Dominica prima Quadragesimæ, Dominica Palmarum cum tota Hebdomada majori, Dominica Resurrectionis, et Dominica Pentecostes cum duobus diebus sequentibus, diebus quoque Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Ascensionis, et Corporis Christi.

Quæri tamen hic potest, an diebus, quibus nec unica Missa de Titulari, cujus officium transfertur, cantari potest, possit saltem de illo addi commemoratio in Missa solemni de die sub unica conclusione. Sed quæstio hæc ex ipsa Rubrica definiri modo non potest; modo, inquam, nam ut olim legebatur ante Urbanum VIII, et Missam, et commemorationem permittebat, nullamque diem excipiebat, sed ut modo legitur, de hac commemoratione verbum non habet. Addi nihilominus posse

suadere videtur ratio ex ritu desumpta, addendi Missæ solemni commemorationem de SS. Sacramento ratione solemnis supplicationis, et Expositionis ejusdem pro oratione quadraginta horarum, quæ ratio probat, paritate saltem, solemnis Festi, adeoque etiam Titularis, commemorationem, in solemni Missa de die, etiam in duplici primæ classis locum habere.

MENSE AUGUSTI.

CAS. I. — Cassianus votum emisit, se aut Lauretum profecturum, aut Calicem argenteum donaturum Ecclesiæ. Postmodum vero morbo correptus occubuit. Qu. primo, an Hæres teneatur votum hoc adimplere? secundo, an ipsi liberum sit, aut loco defuncti Lauretum pergere, aut Calicem Ecclesiæ donare?

Resp. cum *Navarro*, *Silvestro*, *Lessio*, aliisque, quos citat *Bonacina* disp. 4, q. 2, punct. 5, constare apud omnes, vota realia defuncti ita afficere hæredes, ut adstringantur obligatione ea persolvendi. Quamquam enim propria voti obligatio ita sit personalis, ut solum voventem afficere possit; quia tamen obligat personam voventis, quatenus ille est dominus, et administrator rei promissæ; sicuti dominium hoc, atque administratio ad hæredes transmittitur, qui quoad hoc repræsentant omnino personam defuncti, ideo obligatio votorum realium transit omnino in hæredes, non quidem ratione voti, sed ratione contractus. Qui eo ipso, quod hæreditatem adierunt, censentur obligationem contraxisse solvendi omnia debita, et vota defuncti.

Neque vero, ad hanc contrahendam obligationem requiritur expressa Testatoris intentio, quatenus in testamento hoc illis injunxerit; quin imo adhuc tenerentur, etiamsi a Testatore fuissent exempti. Nam esse hæredem necessario importat recipere bona defuncti, repræsentando ejusdem personam, quoad omnem ipsius obligationem respectu ad eorum administrationem.

Quemadmodum enim ut teneantur hæredes ad debita hæreditatis persolvenda, necesse non est ut sic jubeantur vi Testamenti, quinimo deobligati a Testamento adstringerentur ex ipso onere hæreditatis, ita etiam dicendum de votis, quæ inter defuncti debita recensentur, ut communiter cum divo *Anton.* 2, part. tit. 11. c. 2.

At vero si sermo sit de votis personalibus, constat omnino apud ejusdem auctores vota hæc non transire ad hæredes. Materia enim voti personalis est actio voventis, sed actio voventis non potest transire ad hæredes ; ergo neque potest transire ad hæredes materia voti personalis. Præterea materia voti debet esse in potestate voventis, sed actio hæredis non est in potestate voventis ; ergo a vovente obligari non potuit. At inquies, si hoc verum esset, neque possent Testatores suos hæredes adstringere ad satisfaciendum pro eorum votis etiam personalibus, quod tamen sæpe videmus accidere. Verum respondeo, posse quidem hæredem gravari ad eleemosynas v. g. pro eo voto personali erogandas, sicuti cogi potest ad alia pia legata. Potest quoque cogi hæres non necessarius, ut non succedat, nisi posita conditione implendi ea vota; at alia ratione obligari non potest, cum Testator possit quidem de suis bonis disponere, non autem de actionibus suorum hæredum.

His præsuppositis, ut pressius ad casum veniamus, si vota sunt mixta, partim nempe realia, partim personalia, solent auctores in hunc modum distinguere. Si pars realis, et personalis expressa sit, tenentur hæredes ad realem solum : si vero sola pars personalis fuit expressa, ad nihil tenentur. Sic v. g. si vovit Defunctus jejunium, et eleemosynam, tenentur hæredes ad solam eleemosynam ; si vovit Defunctus peregrinationem, quamquam peregrinatio expensas exigat, quæ sunt aliquid reale, quia tamen in voto sola exprimitur peregrinatio, quæ est personalis, ad nihil tenentur. Hinc porro venientes ad vota disjunctiva, quorum pars altera sit realis, altera personalis, communiter docent, quod si Defunctus neutram impleverat, tenetur præcise hæres ad partem realem. Obligatio enim personalis, utpote

adhærens personæ Defuncti, cum ipso extincta est, et facta impossibilis, et proinde succedit præcisa obligatio ad partem realem.

Colligitur itaque ex hac communi doctrina quid sit respondendum ad casum propositum. Votum enim Cassiani erat disjunctivum, partim personale, nempe iter Lauretanum, partim reale, nempe calix argenteus donandus Ecclesiæ. Pars personalis cum ipso extincta est. Restat ergo pars realis, quæ ad hæredes transferatur, qui proinde tenentur Calicem argenteum Ecclesiæ donare, nec ipsi liberum est Lauretum pergere loco Defuncti. Hæc porro dicenda sunt in ea suppositione, quod Cassianus ante mortem nihil elegerit. Si enim decreverat iter Lauretanum, quod morte præventus exequi non potuit, tunc hæredes ad nihil tenerentur, ut patet ex dictis.

CAS. II. — Eusebius in suo Testamento legavit 100 aureos in opus pium erogandos, juxta intentionem suo Confessario manifestatam. Confessarius porro ab Hærede interrogatus de intentione Eusebii, respondet, hanc fuisse Testatoris intentionem, ut 100 aurei sibi tradantur secreto expendendi. Qu. An Hæres teneatur acquiescere Confessarii dictis?

Resp., teneri hæredem Confessarii dictis acquiescere. Constat enim ex Testamento centum aureos relictos esse ab Eusebio in opus pium erogandos, unde colligitur causam hanc piam esse et favorabilem, pro qua stant peculiares legum Dispositiones. Confessarius autem, ut habetur de Pœnit. dis. 6, cogi non potest ad revelanda secreta, neque ad causas, et personas manifestandas, ob quas, et quibus tribuendum est Eusebii legatum. Habemus etiam ex l. *Theopompus ff. de dote præl. Standum esse dicto illius, cui stari voluit is, cujus solius dicto et dispositioni standum esset.* Atqui standum esset dicto solius Eusebii, si opus pium determinasset in Testamento, ergo etiam standum erit Confessario. Præterea l. *Quem hæredi de reb. dub.* probat, *Hæredem cui dixit Testator: dato aliquid ei, cui dixero tibi, teneri ad dandum ei de quo, Testatorem intellexisse*

aliqua conjectura constiterit. Ex quo colligit *Bartol.* quod si Testator reliquerit mille alicui, ut dentur ab illo, illi quem dixerit legatario et hæredi, si eo mortuo dissenserit Hæres et legatarius, danda esse illa uni ex nominatis, qui verisimile creditur fuisse nominatus a Testatore ; et ita creditur uni, etiam contradicente altero, propter verisimilitudinem. Itaque etiam in casu proposito standum erit dicto disponentis, qui dixit, ut staretur dicto alterius asserentis, dandos sibi centum aureos ad quædam pia opera secreto erogandos.

At vero in oppositum afferri potest, hanc Eusebii voluntatem ad eam referri posse, quam Juristæ vocant voluntatem captatoriam, quia pendet a voluntate tertii. Voluntas autem captatoria non tenet, ut habetur l. *Captatoriæ de hæred.* Præterea dispositio hæc etiam quoad substantiam in alterius voluntate collata, habet quamdam præsumptionem fidei commissi taciti, quæ præsumptio, cum sit in fraudem legis, rejicitur. L. Lucius § fin. Denique suspicio esse potest, quod Confessarius eos centum aureos, vel saltem aliquos, velit sibi retinere. Verum respondeo, quod licet argumenta hæc *Navarrum* determinaverint, ut lib. 3, Conc. tit. de test. definiret, non teneri hæredem acquiescere Confessario ; tamen hoc ideo fecit, quia in casu ab eodem proposito nulla habebatur conjectura, per quam testamentum indicaret, eam pecuniæ summam ad causam piam esse determinatam. Cum itaque in casu nostro certo supponamus legatum Eusebii esse ad piam causam, cessat omnino hæc difficultas. Nam voluntas captatoria, ut fatetur idem *Navarrus*, valet in pia causa, et cum agitur de pio opere, nihil operatur suspicio fidei commissi taciti. Denique ad rem non est, quod ultimo loco proponebatur, timendum nempe esse, ne Confessarius eam summam, vel partem sibi retineat ; nam hæc ratio valeret etiam, si expresse dispositum fuisset, tradendos esse Confessario ad ejus arbitrium in opus pium erogandos.

CAS. III. — Pancratius Paterfamilias severe prohibuit tum Uxori, tum Filiis, ne ullo officii genere pro-

sequantur Filium alterum e domo ejectum, eo quia indigno Matrimonio se copulavit. Qu. An in hac dispositione possit absolvi?

Resp. Prudenti Confessario duo potissimum esse examinanda, ut judicium efformet de absolutione Sacramentali Pancratio impertienda. I. Debet inquirere, an Pater ex odio procedat, an solum spectet justam vindictam, ad emendationem delinquentis, ad honorem familiæ, ad majorem aliorum cautelam exemplo suo procurandam. II. Debet investigare, an vindicta, seu pœna, quæ deliquenti irrogatur, delicti mensuræ commensuretur, an potius paratum inveniat ad negandam quocumque tempore reconciliationem. Si enim Pancratius nullo sit percitus odio, si operetur cum moderamine, si paratus sit statim remittere, cum Filius ad frugem redibit : in hac utique dispositione poterit consequi absolutionem. Certum est enim, gravissime peccare Filios contra obedientiam, parentibus debitam, dum ipsis non modo insciis, sed etiam invitis et reclamantibus, celebrant nuptias, et sanguinis charitati maculam inferentes discordias excitant inter parentes. Potest ergo Pater offensus a Filio, in locum pœnæ, reconciliationem ad tempus ipsi negare, atque adeo prohibere tum uxori, tum liberis, ne ullo officii genere ipsum prosequantur. Advertant tamen Confessarii, paucos admodum inveniri, qui in hoc genere correctionis, justitiam et charitatem sincero animo spectent, et non etiam propriæ vindictæ cupiditatem explere velint. Ita passim auctores, ubi de vitiis oppositis charitati.

MENSE SEPTEMBRIS.

CAS. I. — Hermogenes Sacerdos, audiens a Liberata, quam prægnantem reddiderat, ipsam esse dispositam ad procurandum abortum, nihil respondet. Liberata ergo hoc silentio magis animata abortum procuravit effectu secuto. Qu. An Hermogenes factus sit irregularis?

Resp. Triplici ex capite oriri posse hujus casus difficultatem. Primo, an Hermogenes irregularitatem incurrerit præcise ex eo, quod abortum, cum posset, non impedierit. Secundo, quod non impedierit, quando ex justitia impedire debebat, cum esset Pater. Tertio, quod ita non impedierit, ut mulier prægnans animosior facta abortum procuraverit cum effectu. Jam vero ex primo capite negligi potest controversia hæc, nam qui præcise non impedit, nullum præstat influxum, et se habet veluti causa mere negativa, nec ullo modo vocari potest Homicida. Ex altero capite stant pro irregularitate *Silvester*, *Navarrus*, *Sanchez*, *Reginaldus*, aliique, quos refert *Diana* tom. 4. tract. de Irreg. res. 8, quorum ea est ratio, quod cum Pater tenetur servare et defendere vitam Filii, homicidium erit ipsi adscribendum, ipsumque constituet vere homicidam, atque adeo irregularem efficiet. Major autem ex tertio capite videtur oriri difficultas. Si enim Liberata Hermogenis silentio animosior facta est, verum habuit influxum, ipsumque Hermogenem experta est veluti cooperatorem ab abortum procurandum. Qui enim reddit alterum animosiorem ad homicidium patrandum, reus est homicidii.

Dico tamen hæc non obstare, quominus Hermogenes probabilius excusetur ab irregularitate incurrenda. Ratio autem est, quia Pater, sive ex justitia, sive ex pietate sola teneatur ad defensionem vitæ filii, non impediendo tamen illius mortem positive non concurrit, nec cooperatur, sed mere negative se habet, non defendendo quem defendere tenebatur. Irregularitas autem solum incurritur per cooperationem positivam ad homicidium. Incurritur enim solum ab eo, qui vere occidit; sed qui nullum influxum habuit in homicidium dici non potest vere occidisse, ergo dici non potest, quod incurrerit irregularitatem. Hinc si adimus *Turianum*, *Hurtadum*, et *Diana*, neque incurrit irregularitatem, qui sciens alios velle occidere aliquem propter injuriam sibi illatam, non contradicit.

Neque refert, quod Liberata silentio Hermogenis facta fuerit animosior ad abortum procurandum. Aliud est

enim, quod Liberata facta fuerit animosior, aliud quod Hermogenes fecerit ipsam animosiorem. Primum accidere potuit absque ullo influxu Hermogenis in ejus abortum, atque adeo non sufficit, ut Hermogenes irregularitatem incurrat. Alterum probaret quidem, Hermogenem cooperatum fuisse ad abortum, atque adeo sufficeret ad ipsum constituendum irregularem. Et vero hoc non habetur in casu proposito. Hermogenes enim se habet, ut causa mere negativa, et licet non contradicat, ut omnino deberet, tamen non suadet, aut ulla positiva ratione influit in abortum, ut ex dictis esset necessarium ad hoc, ut evaderet irregularis. Ita *Coninchius*, *Præpositus*, *Vasquez*, et alii a *Diana* relati loco citato, licet mentionem non faciant de majori animo, qui accessit prægnanti ex alterius silentio.

CAS. II. — Obtenta dispensatione ab impedimento affinitatis ad effectum contrahendi matrimonium, antequam matrimonium contrahatur habetur copula. Qu. An hæc copula sit simplex fornicatio, an etiam involvat malitiam incestus?

Resp. Ratio dubitandi est, quia sublato per dispensationem affinitatis impedimento, cessat ratio ejusdem affinitatis, quæ semel atque per virtutem dispensationis ablata est, nihil amplius operari potest. Sicuti enim, seclusa lege Ecclesiastica, non contraheret incestum, qui commisceretur cum ea quam levavit a Sacro Fonte Baptismi, vel cum matre ejus, ita neque contrahere dicendus est qui, obtenta dispensatione, commisceretur cum affine; ipsa enim dispensatio destruit legem Ecclesiasticam, eumque præstat effectum in ordine ad ipsam affinitatem, perinde ac si lege Ecclesiastica non interdiceretur.

Verum respondeo, obtenta etiam dispensatione, copulam habitam ante contractum matrimonium non esse simplicem fornicationem, sed involvere malitiam incestus. Ratio prima est, quia ex communi Doctorum Dispensatio est strictissimi juris : nam lex, quæ omnibus est æqua, si jus commune lædat ipsum corrigens, est odiosa et restringenda ; ergo concessa ad effectum ma-

trimonii ineundi, non debet trahi ad alium effectum, adeo ut eximatur a nota incestus, qui dispensatus ab affinitate fornicatur. Ratio altera ab eo derivatur, quia dispensare super lege ad aliquem effectum, non est omnino legem illam abrogare, sed solummodo dispensatur reddere habilem non obstante illa lege, ut possit consequi talem effectum, ad quem dispensatur. Ergo si lex illa absolute non abrogatur, etiam dispensatus illa lege tenebitur præterquam ad effectum ad quem dispensatur. Ergo si intelligitur præcise dispensatus ad matrimonium ineundum, matrimonio sublato, manebit in omnibus sub vinculo illius legis. Denique id etiam ulterius ex eo declaratur, quod præsumptio non est, quod dispensatus, qui moveri debet ex causa, ut docet cum *Rebuffo* Mandosius, voluerit relaxare legem ad habenas laxandas sceleribus ; ergo dispensatio præsumenda est præcise facta ad effectum matrimonii, quod stante dispensatione licite potest iniri, non autem ad fornicationes, ut eximantur ab incestu, si committantur.

Hinc autem apparet, quid sit respondendum ad rationem oppositam. Etenim per dispensationem non tollitur lex, sed solum suspenditur ejusdem effectus in ordine ad actum, super quo dispensatur ; adeoque posita dispensatione non habetur ea libertas a lege, quæ haberetur lege non posita, unde facilis habetur disparitas ad ea resolvenda quæ dicebantur. Videatur *Sanchez* lib. 8. de Mat. disp. 31, num. 7, ubi idem probat de dispensato a voto castitatis, qui fornicans fit reus sacrilegii.

CAS. III. — Juvenalis pauper adolescens, cum alia via ad ordines promoveri non posset, rogavit divitem, ut sibi patrimonium constitueret, promittens restitutionem post ordinationem, atque ita voti compos effectus est. Qu. primo an incurrerit aliquam suspensionem? secundo, an teneatur patrimonium restituere?

Resp. non loqui de aliqua peculiari suspensione, si forte alicubi lata sit per constitutionem Synodalem in eo Episcopatu, in quo aliquis potuit sic ordinari, sed casum procedere de jure communi. In hac autem suppo-

sitione licet ultro asseram cum *Sanchez*, *Diana*, *Zip*, *Gers. Barb.* aliisque, et constituentem sic patrimonium, et cum hac conditione ipsum acceptantem, peccare mortaliter, et ordinatum cum hoc patrimonio posse puniri ab Episcopo pœna extraordinaria, et ficte donantem re donata privari posse per sententiam ejusdem Episcopi, dico tamen, probabilius videri Juvenalem sic ordinatum, nullam suspensionem incurrisse, et licite posse, imo teneri dictum patrimonium restituere.

Principio enim, quod Juvenalis nullam suspensionem incurrat fuso calamo ostendit *Antonius a Spir. Sanct.* lib. 4. cons. 61, ubi diligentissime congerens jura omnia, a quibus timeri possent hujusmodi suspensiones, dilucide probat, nihil ad rem nostram efficere, cum partim abrogata sint, partim vero interpretationem habeant omnino diversam. Loquuntur enim de ordinato ineunte pactum cum ordinante de non petendo pensionem, seu alimenta ab ipso ordinante, vel cum beneficiario a præsentante, in quibus casibus apparet ratio aliqua Simoniæ. Atqui donatio patrimonii etiam ad eum finem, ut quis possit ordinari, et pactum de illo restituendo, est res distincta ab ordinatione, nullam inducens Simoniam, cum dare alicui patrimonium, quod vendi et emi potest, spirituale non sit. Ergo cum simus in casu omnino dissimili, non est facienda extensio prædictorum textuum, quorum pœna prodire videtur a Simonia, quam ii solum committunt, qui faciunt pactum remittendi, vel ordinandi, vel præsentandi ad beneficium. Neque vero dici potest, donantem patrimonium, ut quis ordinetur, ipsum ad ordines præsentare, nam ut quisque videt, solius Episcopi, vel beneficiati id proprium est. Prætermitto autem singulos textus, eorumque interpretationes exponere, cum harum resolutionum brevitas hoc non patiatur.

Quod autem Juvenalis patrimonium sic institutum restituere teneatur, cum Auctore citato in hunc modum ostendo. Quilibet enim in re sua est moderator, et arbiter. Atqui hæc patrimonii restitutio solum cedit in præjudicium restituentis. Ergo ordinatus, qui a principio promisit, se non petere patrimonium, vel illud re-

stituere, tenetur stare promissioni, cum hoc solum vertatur in ejus damnum, quod debuit prævidere, et volens subire potest.

At inquies, hoc vergere etiam in damnum Episcopi, qui tenetur alere eum, quem sine legitimo patrimonio ad ordines promovit; aliunde vero cautum esse, quod patrimonium alienari non possit, ne ordinatus cogatur mendicare, et alienationem a Concilio irritam declarari. Verum respondeo, falsum esse hoc cedere in præjudicium Episcopi, quoniam cum bona fide ipsum promoverit, et ita culpæ sit expers, alere non tenetur. Quod autem bona fide promoverit, constat ex eo, quod potuit vere patrimonium habere. Episcopus ergo patrimonii fictionem suspicari non debuit, quia delicta non præsumuntur. Pariter ea jura, quæ prohibent alienari patrimonium, et irritam declarant alienationem, loquuntur de vero patrimonio, non autem de ficto.

Hactenus vero de jure communi sermonem habuimus. Ad nos enim quod attinet, duo sunt adnotanda. Habetur primum in Synodo Diœcesana l. 2, c. 8, ubi de Patrimonii institutione in hunc modum præcipitur. *Prævie ad actum stipulationis intimetur Clerico suspensio ipso facto incurrenda, si ficte, et dolose se gesserit in repræsentando redditus non adæquantes taxam in præsenti decreto constitutam, tum Excommunicatio denuntietur latæ sententiæ contra testes, deponentes falsum circa bona patrimonii incurrenda æque ab omnibus, si fictum, aut falsum fuerit patrimonium, seu cum tacito, vel expresso pacto, quod ordinatus nunquam sit petiturus, vel aditurus.* Habetur alterum in libro casuum in hac Diœcesi reservatorum, ubi num. 6, sic legitur reservata *constitutio fictitii Patrimonii pro Sacris Ordinibus initiando, vel cum pacto illud nunquam petendi, vel retrocedendi, antequam eidem Ordinando suppetat, unde victus honestus aliunde subministretur.*

MENSE OCTOBRIS.

CAS. I. — Nicomedes accusat se apud Confessarium, quod pluribus ab annis se fingit amentem ad Eleemosynam facilius acquirendam, atque propterea non admittitur ad Sacramenta. Accidit vero, quod cum postmodum gravi morbo correptus fuerit, Confessarius videt Parochum non cogitare de Viatico ipsi ministrando, tanquam amenti. Qu. An Confessarius frangat Sigillum, si dicat posse ipsi dari Viaticum ? novit enim habere usum rationis.

Resp. utique Confessario cordi esse debuisse, ne Nicomedes, cujus Confessionem audierat, repentino morbo correptus Viatico privaretur. Ut autem praxis innotescat, qua in hac re se gerere debuisset, ne ullo periculo exponeret sigillum Confessionis, in mentem revocanda sunt, quæ de communione amentibus administranda tradi consueverunt. Est itaque animadvertendum, perpetuo amentibus communionem esse omnino negandam. Hæc enim habemus in Rituali Romano de Euch. *Amentibus, seu phrœneticis communicare non licet ; licebit tamen, si quando habeant lucida intervalla, et devotionem ostendant, dum in eo statu manent, si nullum indecentiæ periculum adsit* In aliis autem amentibus tenenda est Doctrina *Divi Thomæ* 3. p. qu. 80. art. 9, ubi ait : *Si prius, quando erant compotes suæ mentis, apparuit in eis devotio hujus Sacramenti, debet eis in articulo mortis hoc Sacramentum exhiberi, nisi forte timeatur periculum vomitus, vel expulsionis.* Idem ferme legitur in Cat. Rom. p. 2. c. 4. num. 64. ubi hæc habentur: *Amentibus propterea, qui tunc a pietatis sensu alieni sunt, Sacramenta dare minime oportet ; quamquam, si antequam in insaniam inciderent, piam animi voluntatem præ se tulerint, licebit eis in fine vitæ ex Concilii Carthaginensis Decreto Eucharistiam administrare, modo vomitionis, vel alterius indignitatis et incommodi, periculum nullum timendum sit.* His porro Doctrinis uti poterat Con-

fessarius, ut Parochum suaderet ad communionem Nicomedi administrandam. Poterat enim asserere, non fuisse ipsum perpetuo amentem, aliqua lucida intervalla aliquando habuisse, benigne omnia pro ipso esse interpretanda, cum nullum subesset irreverentiæ periculum, quæ omnia erant ad rem opportuna, nec ullam suspicionem ingerebant auditæ Confessionis.

An autem Confessarius sigillum fregerit, cum dixit Parocho posse Nicomedi dari Viaticum, cum noverit ipsum habere usum rationis; respondeo, quod si Confessarius in iis reperiebatur circumstantiis, ut Parochus suspicari posset, se aliam non habere Nicomedis notitiam, quam ex audita illius Confessione, sine fractione sigilli id non poterat affirmare. Ita *Cardinalis de Lugo* de Sac. Pœnit. disp. 23, sec. 1, ubi cum dixerit defectus, qui in Confessione non dicuntur, sed fiunt, non esse materiam sigilli, adeoque a fortiori sigillum non frangere, qui loquitur de judicio, de capacitate, et ingenio, quæ in ipsa confitendi ratione fuere manifestata, hanc ponit exceptionem, et ita concludit: *Aliud dicerem, quando aliquis, qui vel ob mortificationem, vel ob interesse temporale, se fatuum, et amentem fingit, hoc ipsum in Confessione manifestaret, ut sua peccata confiteri possit: tunc enim crederem sub sigillo contineri illud secretum sapientiæ, et status sui, quod manifestavit Confessario, narrando illud ad declaranda peccata, et committendo illud sub eodem sigillo.*

CAS. II. — Paulinus debitor, audiens Felicem creditorem suum, sui debiti syngraphum amisisse, debitum negat. Hinc Felix, cum alia via non supersit, falsa syngrapha amissam imitatus, cogit ipsum in judicio ad debitum solvendum. Qu. An hoc Felici licuerit?

Resp. I. certum esse quod Notarius falsam scripturam conficiendo, peccat mortaliter; tenetur enim munus suum juste et fideliter exequi, non solum ex debito officii, sed etiam ratione juramenti, per quod ad plura in particulari se obligavit. *Respondeo* II. probabilius esse quamcumque falsificationem scripturæ publicæ, etiam non cedentem in præjudicium alterius, esse pec-

catum mortale. Ratio autem est, quia talis falsificatio, licet non sit contra justitiam commutativam, est tamen contra justitiam legalem, et bonum reipublicæ, quod maxime periclitaretur, quoties aliquando liceret falsa instrumenta conficere. Unde videmus, falsificationes omnes, utpote reipublicæ maxime perniciosas, severis legibus prohiberi, quæ prohibitiones, cum justæ sint, obligant etiam in conscientia. Ita cum pluribus *Layman* lib. 3, tract. 3, part. 1, cap. 5.

At vero si sermo sit de scriptura privata, quam homo privatus, sine alterius præjudicio, ad se indemnem servandum falsificaret, de qua quidem procedit casus propositus, respondet *Mazzuchellus* de Cas. res. disp. 2, cap. 18, num. 33, falsificantem privatam aliquam scripturam, ut syngraphum, aut apocham, qua constaret, se certæ quantitati pecuniæ mutuo acceptæ satisfecisse, quia aliam legitimam a creditore confectam amisisset, nec alio modo probare posset solutionem, non esse damnandum peccati lethalis. Ratio autem est, quia falsificationes hujusmodi, privatarum videlicet scripturarum, non sunt ita reipublicæ perniciosæ, et auctores citati loquuntur tantum de falsificatione instrumenti, quod est scriptura publica.

CAS. III. — Pœnitens, cui est impositum a Confessario jejunium pane et aqua, et recitatio Rosarii flexis genibus, ad utrumque est impotens; potest tamen jejunare in forma Ecclesiæ consueta, et Rosarium recitare sedendo. Qu. An hoc facere teneatur?

Resp. Doctores communiter ponere distinctionem inter pœnitentiam dividuam, et individuam, et inter pœnitentiæ substantiam, et ejus modum. Hoc posito dicunt, quod si sermo sit de pœnitentia dividua, qui totam non potest adimplere, tenetur ad partem; si vero sermo sit de pœnitentia individua, qui partem non potest adimplere, ad nihil tenetur. Pariter ubi agitur de pœnitentiæ substantia communiter docent, quod licet Pœnitentia hæc sub tali modo imponatur, ad pœnitentiam tenebitur, qui poterit adimplere ejusdem substantiam, licet sub tali modo adimplere non possit. Addunt

vero non esse tam facile in pluribus judicare, quandonam materia pœnitentiæ dividua sit, vel individua, et aliquando in ejus impositione modum pœnitentiæ præponderare ejusdem substantiæ, et a Confessario speciatim intendi, attenta opportunitate medicinæ pœnitenti applicandæ. Quod ubi accidat, pœnitentiæ modus veniet in recto, et principaliter attendi debebit.

Hac posita distinctione, ut veniamus ad casum, sive recitatio Rosarii, et genuflexio, et eadem ratione, jejunium, et cibus pane et aqua sumendus, a nobis considerentur, vel quasi duo opera distincta ejusdem pœnitentiæ, vel quasi unum opus tali affectum circumstantia, absolute loquendo dicendum videretur, quod, qui non potest flexis genibus recitare, tenebitur recitare sedendo, qui non potest jejunare pane et aqua, jejunare tenebitur in forma Ecclesiæ consueta. Si enim hæc opera ponantur distincta, erunt ab invicem divisibilia, si considerentur ad modum unius, recitatio Rosarii, et jejunium erunt pœnitentiæ substantia, quæ servari debebit, licet impotentia habeatur in modo.

At vero finge animo Confessarium agere cum pœnitente, qui etiam in unica comestione, et abstinendo a carnibus et lacticiniis, splendide intemperanterque epulari quotidie consueverit, atque ita abhorreat a quacumque levissima mortificatione, ut vel a simplici genuflexione perhorrescat, quamquam Rosarium recitare soleat; certe in hoc casu in hac pœnitentia imponenda attendetur a Confessario potius pœnitentiæ modus, quam ejusdem substantia. Est enim pœnitentia medicinalis, quæ spectata substantia, nihil prodesset pœnitenti. Itaque ut judicetur, an pœnitens teneatur aut jejunare in forma consueta, aut Rosarium recitare sedendo, attendendum erit ad finem, ob quem pœnitentia imposita fuit, atque hinc dignoscendum, quid Confessarius principaliter intenderit. Vide *Sanch.* l. 1. c. 19, et alios passim.

MENSE NOVEMBRIS.

CAS. I. — Remigius constitutus in sacris, die 2 Novembris omittit recitationem utriusque Officii, nempe Octavæ, et Defunctorum. Venceslaus vero beneficiatus licet recitet Officium Octavæ, omittit Officium Defunctorum. Qu. primo, an Remigius duo peccata committat? Qu. secundo, an Venceslaus teneatur fructus aliquos restituere?

Resp. ad primum, probabilius esse, Remigium duo peccata committere. Quanquam enim *Pellizarius* de Mon. c. 6, q. 8, contendat, hæc duo officia præcipi per modum unius, atque adeo utriusque omissionem unum tantum peccatum constituere; oppositum tamen suadere videtur ipsa praxis Ecclesiæ. Quando enim Festum omnium Sanctorum occurrit die Sabbati, tunc officium Defunctorum transfertur. Considerantur itaque tanquam officia diversa, unde sequitur, quod ita distincte præcipiantur, ut omissio unius non officiat omissioni alterius. Neque dicas, quod licet præcepta diversa sint, non tamen inferuntur diversa peccata; cum idem habeant formale motivum. Sunt enim diversa præcepta, quæ v. g. præcipiunt in Quadragesima jejunium vigiliæ, nec tamen qui illud transgreditur duo peccata committit. Dico enim, rationem esse omnino diversam. Nam in re nostra non solum præcepta diversa sunt, sed etiam diversæ sunt obligationes, quæ ab ipsis præcipiuntur; quapropter qui unam violabit, unum peccatum committit, duo vero peccata qui violabit utramque.

Ad secundum resp. probabilius videri non esse obligandum Venceslaum ad ullam fructuum restitutionem. Bulla enim Pii V. ex qua posset oriri hæc obligatio, cum simus in odiosis et pœnalibus, ad casum nostrum extendenda non est. Nam summus Pontifex in ea Bulla sermonem instituit de officio ordinario, quod singulis diebus recitari consuevit, et ideo mentionem facit de horis, ut patet ex ipsius Bullæ contextu. Porro officium Defunctorum officium ordinarium non est, nec in ipso

Horæ et Vesperæ distinguuntur. Nisi ergo specialiter exprimatur, ad ipsum extendenda non sunt quæ de officio ordinario præcipiuntur. Vide *Dianam* p. 9. tract. 7. res. 29.

CAS. II. — Cum sit contrahendum Matrimonium inter Viduum, et Virginem, oritur controversia an hæ Nuptiæ sint benedicendæ. Qu. primo, quid Juris in hac re? Qu. secundo, an aliquam pœnam incurrat Parochus, qui sciens non esse benedicendas, ad piam conjugum petitionem benedixerit?

Resp. ad primum cum *Navarro* in sum, c. 22. num. 83, *Henriquez*, *Alterio*, *Hurtardo*, *Sanchez*, aliisque apud ipsos, attento jure canonico, cum primæ nuptiæ benedictæ sunt, non esse secundis nuptiis impertiendas Ecclesiæ benedictiones, sive uterque conjugum ad secundas nuptias transierit, sive tantum alteruter, sive masculus, sive femina antea fuerit conjugata. Colligitur hoc ex c. *Vir. de secund. nup.*, ubi sic legitur: *Vir autem, vel mulier ad bigamiam transiens, non debet a Presbytero benedici, quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.* Ubi in primis notanda est particula disjunctiva *vir, vel mulier*, quæ non ad utrosque conjunctive refertur, sed ad alterutrum, sive masculus fuerit, sive femina. Neque obesse potest, quod textus loquatur de bigamia, quæ proprie non habetur, ubi non est consummatio secundi Matrimonii, nam ut explicat Hostiensis, per ea verba, ad bigamiam transiens, intelligitur transiens ad secundas nuptias. Præterea id etiam evincitur ex fine prohibitionis, qui duplex distinguitur. Primo enim, cum benedictiones inductæ fuerint ad indicandam unionem indissolubilem Christi cum Ecclesia, Christi quidem unius Sponsi cum una Sponsa, non possunt ordinari ad significandam aliam unionem diversam a prima. Secundo, cum hujusmodi benedictiones comparentur consecrationibus virginum, Ecclesiæ, et Altarium, ex juris dispositione iterari non possunt, quia secus vilipenderentur. Uterque autem ex hisce finibus frustraretur, si iterum benedicerentur nuptiæ, sive maritus fuerit in

aliis nuptiis benedictus, sive mulier, ut per se patet.

At vero quamquam hoc habeamus in jure præscriptum, si tamen alicubi contraria consuetudine fuerit hoc jus abrogatum, poterit licite consuetudo servari per textum in c. fin. de consuet. Quamobrem erit in hac re omnino attendenda inveterata locorum consuetudo, quam si sequimur, hoc certum videtur quasi ubique observari, ut si uterque fuerit viduus et benedictus, non amplius benedicatur.

Hinc autem apparet, quid sit respondendum ad secundum quæsitum, nullam scilicet pœnam incurri, ubi hoc jus abrogatum jam fuerit. An vero, et quas pœnas incurreret Parochus, si sciens benedixerit secundas nuptias, ubi consuetudo hujus benedictionis recepta non est, advertere oportet, quod habetur c. 1, de sec. nup., nempe *Capellanum (quem benedictionem cum secunda constiterit celebrasse) ab Officio, beneficioque suspensum, cum litterarum tuarum testimonio ad sedem Apostolicam, nullatenus destinare postponas.* Super quæ verba observat 1° cum aliis pluribus *Angelus Bossius* de Mat. c. 9, num. 30, illam suspensionem ab officio, et beneficio, non esse latæ sententiæ sed ferendæ. Id vero colligit ex modo, quo loquitur Pontifex. Non enim dicit, quod Capellanus sit ipso jure suspensus, sed præcipit Episcopo, ut suspendat, et sic remittat ad Romanum Pontificem. Observat 2° num. 40, illam suspensionem ab officio et beneficio, non esse pœnam ordinariam infligendam cuicumque Parocho benedicenti secundas nuptias, neque enim Pontifex per eum textum statuit regulam generalem, sed in illo casu particulari juxta facti contingentiam, quod ex circumstantiis præsumendum est, fuisse admodum grave. Asserendum est itaque adversus Sacerdotem sic delinquentem, arbitrarie Episcopum debere animadvertere per pœnas, juxta majorem, vel minorem gravitatem delicti.

CAS. III. — Capellanus vocatus eodem tempore ad ministrandum Extremam Unctionem duobus Infirmis, utrisque in eodem gravi periculo constitutis, et eodem

modo distantibus, sed quorum alter habet ætatem 12 annorum, et nondum sumpsit Eucharistiam, nec sumere potest in ea occasione; alter vero est adultior; cumque ad utrumque accedere nequeat, quærit anxius a Parocho infirmo, quem debeat anteponere. Quid erit respondendum?

Resp. Supponit casus, et quidem jure, pueros doli capaces gravi morbo correptos infirmorum oleo esse inungendos, licet nondum communicaverint. Agit de hac re Benedictus XIV. l. 8, de Syn. c. 7, ubi postquam reprobaverit quasdam Synodales Constitutiones, quæ quatuordecim annos, vel etiam octodecim expectandos jubebant, antequam administraretur hoc Sacramentum, expresse docet, quod statim ac pueri rationis compotes, judicantur doli et culpæ capaces, si in gravem incidant morbum, poterunt infirmorum oleo liniri, quod rectius sancitum legimus inter Synodalia statuta Ecclesiarum Cadurcensis, Rutensis, et Tutelensis, et præsertim in Rituali Argentinensi, ubi edicitur: *Non denegetur etiam pueris, si septimum annum attigerint, nec iis, in quibus malitia supplet ætatem, etiamsi septenarii non sint.* Pergit vero, et absolute reprobat Synodalem Constitutionem a Germano Valente Guellio Episcopo Aurelianensi promulgatam, in quo decernitur: *Non datur hoc Sacramentum pueris, qui nondum communicaverunt*: etenim quotiescumque censentur capaces Sacramenti pœnitentiæ, sunt pariter idonei reputandi ad Extremam Unctionem, quæ est illius complementum, quamvis tanta non polleant judicii maturitate, ut videantur apti ad rite participandam Eucharistiam. Quare scite, et apposite præcipit in hac re Pastorale Mechliniense, quod ubi retulit ex Rituali Romano: *Non ministratur pueris rationis usum non habentibus:* statim subdit: *secus de pueris periculose ægrotantibus, qui peccati mortalis, et Confessionis capaces sunt, licet sint octo, aut novem annorum, et quamvis nunquam communicaverint.*

Quæstio itaque ad hoc revocatur, an debeat puer adulto anteponi, si uterque ad mortem ægrotet, nec possit utrique Sacramentum conferri. Et quidem si de adulto

sit sermo, qui Viaticum sumpsit, erit utique puer præferendus. Sacramentum enim Eucharistiæ uberrima confert auxilia ad vincendas dæmonis tentationes in hora mortis occurrentes, cum illa de se conferat quovis etiam tempore, et habeat specialem effectum conferre auxilia congrua ad perseverandum finaliter, ut communiter tradunt agentes de hoc Sacramento. Puer itaque, qui capax est doli, cum diaboli tentationibus obnoxius sit, cum molestias ægritudinis séntiat, cum impatientiæ motus patiatur, aliasque timere debeat insidias dæmonis calcaneo insidiantis, cum Eucharistiæ gratia confortatus non fuerit, majori utique premitur æternæ salutis discrimine, quam illud sit, in quo versatur adultus, qui Eucharistico pane nutritus est. Cum itaque, qui ex officio Sacramenta administrat, ut cum *Divo Thoma* omnes admittunt, ex charitate, et justitia teneatur majori necessitati succurrere; hæc procul dubio esse debebit responsio Parochi, ut puer anteponatur.

Si vero adultus nec ipse Viaticum sumpsit, tunc attendi debebit, an multo ante tempore communicaverit, atque ex hac circumstantia responsio Parochi erit attemperanda. Videatur *Jo. Sanchez*, disp. 27.

MENSE DECEMBRIS.

CAS. I. — Geminianus Sacerdos, quoties accedit ad celebrandum in alienis Ecclesiis, in quibus Officium, et Missa propria celebratur, renuit se earumdem Ecclesiarum ritui accommodare, contendens, debere se Missam celebrare correspondentem Officio proprio, quod ipse recitavit. Qu. An recte judicet?

Resp. neg. Sacerdotes enim sive Sæculares, sive Regulares celebrantes in aliena Ecclesia, semper possunt, aliquando vero etiam tenentur se ritui Ecclesiæ, in qua celebrant, conformare, Missamque officio illius Ecclesiæ, non proprio, convenientem celebrare. Assertum hoc variis constat S. R. C. Decretis, quorum unum, vel alterum hic satis erit exscribere. Illud autem in primis est apertissimum, quod editum est 11 Junii 1701, in hæc

verba : » Sacerdotes etiam Regulares, diebus quibus « propria officia recitant sub ritu duplici, celebrantes in « alienis Ecclesiis, quando peragitur festum cum sole- « mnitate, et concursu Populi, debent celebrare Missas, « conformando se ritui, et colori earumdem Ecclesiarum : « in aliis vero diebus possunt; sed quando prohibentur « Missæ votivæ, vel Defunctorum, debent se uniformare « saltem quoad colorem.» Quoties itaque Festum cum solemnitate in Ecclesia peragitur, præcipitur Sacerdotibus in ea celebrantibus, ut ejusdem ritui omnino se accommodent quoad colorem, et Missam; quando autem Festum absque solemnitate quidem fit, est tamen duplicis ritus, exigit tunc S. R. C., ut colorem saltem Ecclesiæ retineant, quamquam Missam recitare possint de proprio Officio. Ita quidem si idem sit color, quem exigunt officia Celebrantis, et Ecclesiæ ; sed si color officii Celebrantis diversus sit a colore officii Ecclesiæ, debet Celebrans se conformare Ecclesiæ in colore simul et Missa, quam celebrare non potest de suo officio sub colore Ecclesiæ, ex alio S. R. C. Decr. 7 Maii 1746. *Recitantes officium de Martyre, et celebrantes in Ecclesia, ubi dicitur de Confessore, utrum debeant se conformare in colore illis Ecclesiis, etiamsi ibi nulla sit solemnitas? Responsum fuit affirmative, etiam quoad Missam, quæ non poterit celebrari de Sancto Confessore, si color fuerit rubeus.* Quo Decreto commotus *Cavalerius*, qui t. 2. c. 12. docuerat posse Sacerdotem celebrare Missam correspondentem proprio officio cum colore Ecclesiæ, licet eidem officio non conveniente, eam doctrinam retractat in Append. de addend. et corrig. ad. tom. 3. c. 48. d. 2. Non solum itaque quando Festum cum solemnitate peragitur, verum etiam quandocumque color, qui in ea adhibetur, vel ratione duplicis ritus, vel festi alterius excludentis Missas votivas, et Defunctorum, in præcepto est, nec congruit officio Sacerdotis, qui celebrat, debet idem Sacerdos ritui Ecclesiæ, quoad Missam et colorem prorsus se conformare.

In aliis autem diebus possunt: sunt verba Decreti superius allati, quæ cum intelligi debeant de iis dic-

bus, qui ratione semiduplicis ritus Missas votivas et Defunctorum admittunt (nam quando hæ Missæ prohibentur, non solum potest, sed debet ex modo dictis ejusdem Ecclesiæ ritum sequi), jam sequitur assertionis pars altera, quod nempe celebrans in aliena Ecclesia semper possit ejusdem ritui se conformare. Quæ assertio etiam expressius colligitur ex S. R. C. Decr. 23 Augusti 1704. Cui Decreto quamquam videatur repugnans Decretum aliud sub die 7 Maii 1746, cum tamen dubium idem fuerit iterum S. R. Congreg. propositum 29 Jan. 1752, eadem S. C. confirmavit Decreta supra adducta, ac præterea docuit, generaliter teneri Sacerdotes tam Sæculares, quam Regulares se conformare ritui Ecclesiæ in qua celebrant. Unde tuto potest concludi cum *Talu* in suis ad Decr. 11 Jun. 1701. animadversionibus, Sacerdotem posse sine scrupulo Missas omnes privatas, et solemnes celebrare, ac etiam Defunctorum juxta ritum Ecclesiæ in qua celebrat. *Instituendo hanc sententiam Sacræ Congregationis*, ait auctor laudatus, *eamque sequendo servatur ex integro illa Missalis Rubrica*: Quoad fieri potest Missa cum officio conveniat, tit. IV. de Miss. vot. S. Mariæ, *respiciens potius Ecclesiam publicam, quam officium privatum Celebrantis.*

Ex his satis jam constat, Geminiani Sacerdotis judicium, qui existimat, debere se Missam celebrare correspondentem officio proprio, non Ecclesiæ in qua celebrat, adversari Rubricæ, maxime vero adversari S. R. C. decretis, quæ uniformitatem cum officio Ecclesiæ, non proprio, aliquando præcipiunt, semper autem permittunt, imo etiam consulunt.

Advertendum hic tamen est, quod si Ecclesia sit Regularium, vel Monialium, atque in ea celebretur Missa propria de Sanctis eorum ordinum, etsi debeat, vel possit, ex superius dictis, Missa de iis Sanctis ab aliis Sacerdotibus recitari, de quibus Regulares officium recitant, ea tamen celebrari debet cum Missali Romano, ut in Proprio de Sanctis, vel de Communi, ut sæpe declaravit S. R. C. apud *Merati* part. 1. tit. 14. n. 1, non autem legi poterit Missa propria de eo Sancto Regularibus concessa, nisi ex speciali indulto aliis etiam Sa-

cerdotibus in ea Ecclesia celebrantibus fuerit talis Missa concessa, ut idem docet *Merati* loco citato, aliique communiter.

CAS. II. — Obtenta dispensatione ab impedimento occulto affinitatis orto ex copula illicita, antequam dispensatio executioni mandetur, deducitur copula ad forum contentiosum, sed nihil probatur. Qu. An hoc obstet, quominus dispensatio suum effectum sortiatur?

Respondet ad simile casum Marius Alterius, t. 2, de Cons. disp. 8. de susp. c. 3, ubi loquens de occulto delicto ad forum contentiosum deducto, super quod lata est sententia absolutoria, procedit cum hac distinctione. Vel reus, in judicium delatus, fuit absolutus a tali delicto propter defectum probationum, et sic delictum asserit remanere in puris terminis occulti sicut prius; quo in casu valet dispensatio pro solo delicto occulto impetrata; vel quamvis fuerat absolutus, tamen delictum fuit aliquo modo semiplene probatum, et sic dici nequit, quod occultum remaneat, cum ex semiplena probatione in foro exteriori oriatur saltem infamia imperfecta, et talis, ut res non remaneat occulta, sicut antea, atque propterea dici debet eam dispensationem locum amplius non habere. Hinc porro, ut pressius ad rem nostram loquamur, dicendum videretur, quod si in foro contensioso pronunciatum fuerit super non existentia impedimenti ob defectum probationum, perseveravit ratio occulti, secus vero si fuerit semiplene probatum, quamvis intervenerit sententia absolutoria.

Verius tamen *Henriquez*, *Sanchez*, et cum aliis *Angelus Bossius*, de Mat. c. 2. num. 33, asserunt deductionem ad forum contentiosum, ubi intervenit sententia absolutoria, sive postea interveniat per defectum probationum, sive interveniat per probationes semiplenas, nequaquam officere, quominus dispensatio suum effectum sortiri non possit. Id vero ex eo probant, quod sive in judicio impedimentum probatum non sit, sive contra illud sit judicatum, manifeste sequitur quod non extrahatur ab esse occulto per illam deductionem ad forum contentiosum, sed relinquatur in suo esse; quin

imo potius magis operiatur, cum sententia declaratoria alicujus delicti faciat illud magis apparere, sententia vero absolutoria a delicto, delictum ipsum quodammodo perimat. Si ergo ea dispensatio poterat ad executionem mandari, antequam impedimentum adduceretur ad forum contentiosum, cum hæc deductio ejus potius, si quæ prius aderat, suspicionem peremerit, non poterit ipsam dispensationem suo effectu frustrari.

Non refert autem, quod opponebat *Alterius*, nam interveniente sententia absolutoria sive super delicto, sive super impedimento occulto, semper remanent occultum, cum sententia, ut aiunt, faciat de nigro album, et de albo nigrum. Vel enim sententia absolutoria est definitiva, vel tantum absolutoria ab instantia, seu ab observatione judicii. Si sit definitiva, nulli dubium est, quin vel delictum, vel impedimentum relinquat in suis terminis esse occulti. Si absolutoria ab instantia, adhuc res manet occulta, ut erat prius, quandoquidem per illam sententiam interlocutoriam judicium terminatum est, ac sublata infamia orta per deductionem ad forum contentiosum. Hoc enim solum discrimen agnoscit *Covarruvias* inter absolvi definitive, et absolvi ab instantia, seu ab observatione judicii, quod in primo casu lis est terminata, nec potest amplius in judicium deduci; in secundo potest quidem iterum in judicium deduci, sed ex novis indiciis, novisque probationibus; per utramque autem sententiam, alio non superveniente, res deducitur ad pristinum statum. Quocumque ergo sensu intelligatur probatum non fuisse impedimentum quod fuit deductum ad forum contentiosum, semper stat, quod hæc deductio usum dispensationis impedire non potest.

CAS. III. — Fridericus emptis ab Alberto pretiosis mercibus, cedit loco pretii creditum, quod habet apud Julianum, quem secreto novit proximo decoquendum, licet communiter habeatur vir integræ fidei, et valde dives. Qu. An graviter peccet, et restituere teneatur?

Resp. non deesse qui putant, contractum hunc undequaque licitum esse, et Fridericum, nec contra justitiam, nec contra charitatem quidquam admittere, atque

adeo neque peccare graviter, neque propterea ad ullam restitutionem teneri. Primo autem id probant ex eo, quod rem vendens quanti communiter æstimatur, non facit injuriam emptori, cum hoc justum rei pretium censeatur. Nec refert, quod ista æstimatio nitatur errore, dum putat illum debitorem esse solvendum, eo quia passim pro opulento habeatur, quia hic error non versatur circa substantiam rei, qualis nempe esset, si quis emeret chirographum fictum, vel vitrum pro gemma, sed circa aliquid extrinsecum, nempe circa conditionem aliquam, non rei quæ venditur, sed ejus, qui debet eam tradere, qui error non facit pretium iniquum, nec tollit pretium vulgare. Neque enim venditoris est explicare conditiones illas extrinsecas rei, nisi rogetur, sed emptoris est de illis inquirere, et omnia circumspicere. Quapropter nisi Fridericus mendaciis et fraudibus alliciat Albertum ad Juliani creditum acceptandum, injuriam ipsi non faciet. Secundo, qui vendit merces suas pretio currenti, sciens maximam copiam brevi proferendam in lucem, unde orietur notabile pretii detrimentum, non peccat contra justitiam, licet illa æstimatio ex errore, et ignorantia procedat. Ergo neque peccabit Fridericus cedens creditum in ea æstimatione, quam habet communiter apud Mercatores, licet hæc æstimatio sit falsa. Tertio, si sciam segetem delendam, vel domum incendendam ab hoste, possum nihilominus eam vendere pretio ordinario; et tamen nemo emeret si id sciret. Quarto denique, si obligatio nihil valeret, quando debitor non potest solvere, nihil etiam valeret, quando non vult solvere, nec ob potentiam potest cogi, et tamen obligatio hæc pretio ordinario licite vendi potest Mercatori, qui sua industria potest solutionem obtinere.

Æquius tamen existimant alii cum *Lessio*, lib. 2. de Just. et jur. c. 21. d. 10. dicendum omnino: quod Fridericus saltem contra charitatem graviter peccet, cum grave damnum inferat Alberto, et probabilius videri, quod etiam peccet contra justitiam, atque adeo debeat restituere. Sicuti enim jus fructuum agri sterilis de se est parvi momenti, nec potest vendi eo pretio, quo jus in agro fertili; ita jus in illum, qui non est solvendus.

Unde hoc vitium videtur intrinsecum rei, ac proinde manifestandum ; quod si non fiat, saltem contractus poterit rescindi, cum dolus ei causam dederit. Id vero non accidit in exemplis in contrarium adductis ; in iis enim res non est intrinsece deterior, aut minoris momenti, sed per accidens, per aliquod extrinsecum, minoris æstimata.

ANNO MDCCLXXII.

MENSE JANUARII.

CAS. I. — Defuncto Alberto ære alieno gravato, Fridericus ejus creditor in aureis ducentis, retinet apud se plurimas merces ejusdem Alberti, ejus nomine vendendas, et horologium aureum loco depositi. Qu. An in hisce mercibus, et in hoc horologio uti possit compensatione, licet noverit Albertum habere Creditores anteriores ?

Resp. communiorem Doctorum partem sententiam negativam tueri, tum quia Fridericus hac usus compensatione retineret sibi rem alteri obligatam ; tum quia Albertus si viveret, prius teneretur priora debita solvere, si non posset omnibus satisfacere. Quia tamen rationes, quas afferunt, generales sunt, et intelligendæ videntur de debitis tantum personalibus, propterea non videntur includere creditum Friderici, quod habet specialem hypothecam aut pignus.

Dicendum est itaque cum *Comitolo*, lib. 3. q. 39, quem postea secuti sunt *Homobonus*, atque *Fernandez*, licere Friderico in casu proposito compensationem. Ratio autem est, quod non tenemur ita providere rebus alienis, ut faciamus jacturam rerum nostrarum, et sinamus e manibus labi quod præ illis habemus. Præterea nulla est lex, quæ in compensatione facienda præscribat hunc ordinem ; et quamquam si viveret Albertus, in debitorum solutione ipsum servare teneretur, tamen si non servasset, putat *Molina* quod creditor non tene-

retur ad restitutionem, sed posset retinere pecuniam illam, contra ordinem restitutionis sibi solutam. Hæc tamen, quæ satis probabilia videntur si loquamur de mercibus, Alberti nomine a Friderico vendendis, novam induunt difficultatem si sermo sit de horologio ejusdem Alberti, quod ab Friderico servabatur loco depositi. Depositum enim, ut habetur in lege *Postremus*, Cod. de pact. et communiter docent Doctores, compensationem non admittit. Docent tamen *Navarrus*, *Tannerus* et *Lessius* legem hujusmodi vel solum spectare ad forum externum, vel esse intelligendam in iis circumstantiis, in quibus aliter obtineri possit compensatio ; quam doctrinam si sequimur, dicendum videtur posse Fridericum, tum in hisce mercibus, tum in horologio uti compensatione, licet noverit habere Albertum creditores anteriores.

CAS. II. — Dubitat Nerius, an equus sibi commodatus, et insignis pictura apud se deposita, sua culpa perierit. Qu. An teneatur ad restitutionem ?

Resp. communiter docere Theologos certum de debito, et dubium an solverit, ad solutionem teneri, non quidem ad totam, ut limitat *Layman*, sed solum ad partem pro rata dubii, nisi tamen debitor sit etiam dubius an debito fuerit satisfactum, quia tunc *Tannerus* existimat debitorem non teneri ad restitutionem, quia in tali casu melior est conditio debitoris possidentis. Pressius vero ad casum propositum ; ut in dubio Nerii decidamus pro ejus obligatione ad restituendum, juvat prius animadvertere, quæ et quotuplex culpa in re nostra sit attendenda, et quæ sit ratio sive commodati sive depositi. Culpa enim aliter sumitur apud Theologos, aliter apud Juristas. Culpa enim Theologica est peccatum contra legem et mores. Culpa juridica est omissio alicujus diligentiæ præstari dubitæ, unde sequitur damnum, quæ omissio aliquando potest coram Deo omni peccato vacare. Hæc autem culpa, quæ ad præsens spectat, dividitur in latam, levem, et levissimam. Culpa lata est omissio ejus diligentiæ, quam passim homines ejusdem conditionis in eo genere adhibere solent.

Culpa levis est omissio ejus diligentiæ, quam solent adhibere homines diligentiores; culpa levissima est omissio ejus diligentiæ, quam non nisi diligentissimi præstant.

Hinc porro colligitur quod dubius de culpa debet investigari de qua culpa sit sermo. Hæc autem distinctio attendenda est etiam in commodato. Aliud enim est commodatum in gratiam solius commodatarii, aliud in gratiam solius commodantis, aliud in gratiam utriusque. Si commodatum sit in gratiam solius commodatarii, obligatur commodatarius etiam ex levissima culpa, quia quo majus est beneficium, eo magis cavendum est ne pro beneficio damnum inferatur; atque id verum est non solum pro foro externo, sed probabilius etiam pro foro interno, ita quidem ut cum tanto rigore accipiendum non sit, cum in damno dato nulla intervenit culpa theologica. Si autem commodatum sit in gratiam solius commodantis, tunc obligabitur commodatarius solum ex culpa lata. Cum enim commodatarius potius præstet, quam accipiat beneficium, conveniens non est ut ad tam arctam diligentiam obligetur. Si denique commodatum sit in gratiam utriusque, tunc commodatarius tenetur de culpa lata, et levi, non autem de levissima, cum propriæ utilitatis aliquid quidem accipiat ex commodato, sed aliquid etiam in commodatum redundet. Id vero quod de commodato a sseruimus dici potest aliqua ratione etiam de deposito. Potest enim etiam depositarius aliquando beneficium recipere, aliquando præstare, aliquando vero partim recipere, partim præstare.

Nerius itaque ut suæ difficultatis solutionem acquirat, debet primo, investigare rationem sui dubii, debet secundo, attendere ad qualitatem culpæ, super quam dubium versatur, debet tertio, inquirere cujus commodo vertat sive commodatum, sive depositum. Hac enim facta animadversione, ex varia quæ nasci potest circumstantiarum combinatione, applicando doctrinam superius allatam, quæ communiter traditur, facile poterit responsionem eruere.

CAS. III. — Henricus famulus pluries animadvertens,

fures domesticos, et extraneos plura domino surripere, neque impedivit, neque domino indicavit. Qu. An teneatur restituere?

Resp. Si *Cajetanum* audimus, v. Restit. c. 5, videretur dicendum, nulla præterea facta investigatione, teneri Henricum ad restituendum. Putat enim eos etiam ad restitutionem teneri, qui etsi ex officio non tenerentur, tamen tenebantur ratione articuli necessitatis, et facile poterant sine suo incommodo damnum impedire, ut si scias aliquos statuisse spoliare domum, vel occidere, et nisi indices, sequatur damnum; censeris enim causa illius damni saltem indirecta, quod sufficit. Hanc tamen opinionem communiter deferunt, si excipias *Angelum* et *Richardum* paucosque alios, qui hanc addunt limitationem, si quod non impedias malo animo facias. Duo itaque antevertere oportet, ex quibus enascitur nostra solutio.

Primum est. Neminem ratione damni non impediti teneri ad restitutionem, nisi ad hoc obligatus fuerit ex officio, ut colligitur ex *Divo Thoma* qu. 62, art. 7, ad 5. Qui enim non obligatur ex officio, obligatur solum ex charitate. Violatio autem obligationis ex charitatis lege nascentis, non inducit necessitatem damni resarciendi, cum hoc proprium sit obligationis quæ nascitur ex justitia, ut omnes facile norunt. Alterum est. Teneri ad restitutionem eos omnes, qui obligati ex justitia impedire damnum alterius, ex gravi culpa id facere negligunt; quæ est communis Doctorum sententia. Dum enim tenetur aliquis alterius damnum ex justitia impedire, ejus impeditionis omissio est contra justitiam; ergo si ex illa omissione sequatur damnum, omittens est causa illius damni contra justitiam. Sicuti enim damnum quod sequitur ex injusta commissione est injustum, ita etiam quod sequitur ex injusta omissione. Cum ergo tenearis ad reparationem damni quod alteri datur, ex opere tuo contra jus ipsius facto, ita etiam teneris ad reparationem damni, quod datur ex omissione quæ fit contra jus ejusdem, quemadmodum debitor tenetur ad interesse quod sequitur ex non præstita solutione debita; ut recte *Medina* q. 9.

Hinc autem apparet quid sit respondendum ad casum propositum. Oportet enim distinguere an Henrico cura domus custodiendæ commissa fuerit, adeo ut ex justitia ejusdem rationem reddere teneretur; in hoc enim casu cum ex justitia teneretur aut furta impedire si poterat, aut si non poterat domino indicare; si hic muneri desit, tenebitur utique ad damni reparationem. Si autem Henrico cura custodiendæ domus peculiariter demandata non erat, et se habebat ad instar aliorum famulorum, tunc licet ex lege charitatis hæc furta impedire teneretur, cum tamen non habuerit obligationem ullam ex justitia provenientem, non tenebitur damnum resarcire. Excipe tamen nisi fortasse alii famuli certiores facti ejusdem dissimulationis, majorem ad furandum ansam arripuerint, et facti fuerint animosiores. Atque hæc quoad fures domesticos.

Quod enim attinet ad fures extrancos, cum omnibus indiscriminatim famulis demandata sit cura custodiendi domum contra extraneos invadentes, si hoc facere prætermittent, peccabunt contra justitiam, et tenebuntur ad restitutionem. Ita cum *Layman*, *Navarro*, *Lessio*, etc.

MENSE FEBRUARII.

CAS. I. — Liborius Sacerdos lethalis criminis conscius, repente vocatus ad Confessionem hominis graviter vulnerati, statim accedit, et cum periculum sit in mora, non cogitans sibi consulere de contritione, Pœnitentiam, Viaticum, et Extremam Unctionem summa celeritate ipsi administrat. Qu. An graviter peccet?

Resp. plura esse attendenda ut apposite huic difficultati occurramus; cum eadem responsio omnibus circumstantiis aptari non possit, 1° enim attendere oportet an Liborius super peccato suo non reflectat, an vero ejusdem meminerit. 2° an Sacerdos de sua existimatione periclitetur, si Sacramenta non administrat, licet suæ contritionis sibi conscius esse non possit. 3° an

quod dicitur de Confessione, sit etiam dicendum, tum de Viatico, tum de Extrema Unctione.

Principio autem notam suppono communem doctrinam, sancta nempe sancte esse tractanda, et Sacramenta, in statu peccati, sine peccato ministrari non posse, si Baptismum excludas in casu necessitatis. An autem sumpta a baptismo similitudine, detur ab hac doctrina exceptio aliqua, etiam pro aliis Sacramentis, et qualis judicari debeat casus necessitatis, sive in conferente, sive in ministro, id porro est, quod ex varia Doctorum mente debet exponi. Docet *Marchantius* tract. 1, de Sac. c. 4. quod Sacerdos extra statum gratiæ vocatus ad ægrum morientem, si ob repentinam accelerationem peccato suo non attendat, excusatur a novo peccato absolvendo talem moribundum sine contritione; si vero peccati meminerit, non excusatur ab elicienda contritione ob festinationem et angustiam temporis, quia sufficit brevissimum tempus, ad eliciendam contritionem, ita ut sine novo peccato non possit ministrare, nisi bona fide putet se habere.

At vero super hanc *Marchantii* doctrinam licet omnes existiment teneri Liborium sibi statim consulere de contritione, eamque brevissimo tempore elici posse, cum ipso tamen non satis conveniunt in eo casu, in quo conatur quidem pro contritione, sed de ea ipsi satis non constat, et necessitas urget. *Joannes* enim *de Lugo* disp. 8, de Sac. sec. 9, utitur paritate Baptismi, et illam extendit ad absolutionem sacramentalem, quæ aliquando potest existimari necessaria homini ad salutem, nec potest Sacerdos in illa temporis angustia se præparare per actum contritionis, et frequentius potest casus in absolutione evenire, quam in baptismo. Cum enim Sacramenta instituta sint in remedium animarum, non videtur irreverentia, si in extrema illa necessitate, ut subveniatur proximo, ministrentur a peccatore. Sic enim videmus multa fieri circa personam Regis, vel Principis, in casu necessitatis, quæ si extra illam fierent, gravissimam irreverentiam continerent. Itaque ex doctrina *Marchantii* colligi potest, quod si Liborius dum hac premitur urgenti necessitate super peccato suo non reflectit, novum

peccatum non committit dum ministrat pœnitentiam, et propter eamdem rationem si pergat non reflectere, neque de novo peccabit ministrando Viaticum, et Extremam Unctionem, nisi fortasse in peccato perseverans esset habitualiter dispositus Sacramenta ministrare quoties occurreret. Ex doctrina autem *Joannis de Lugo* potest inferri neque peccare, uamquam reflectat, in administranda Pœnitentia, si ipsam moribundo judicet necessariam.

An autem, saltem in ea circumstantia, in qua de suo honore periclitetur, excusari possit a novo peccato, dum summa celeritate ministrat etiam Viaticum, et Extremam Unctionem, afferam in hac re doctrinam ejusdem *de Lugo* disp. 9, de Sac. sec. 1. Scribit enim quod si quis in altari recordetur peccati a se commissi, et ita arcetur angustiis temporis, ut non possit attendere ad habendam contritionem, nisi cessando a Sacrificio inchoato cum sui honoris dispendio, tunc absque novo peccato posset Sacrificium consummare, et Eucharistiam sumere, quia reverentia Sacramenti non obligat cum tanto honoris dispendio. Posita autem hac opinione, dicendum etiam videretur quod si Liborius in magna populi frequentia, prope ipsam Ecclesiam ad hominem graviter vulneratum vocaretur, et ministrata jam pœnitentia nulla esse posset excusatio, qua se subtraheret a ministrandis aliis Sacramentis, ad suam famam tuendam, posset ipsa ministrare sine novo peccato. An autem hæc, vel hypothesis, vel doctrina sit admittenda, quisque pro circumstantiarum opportunitate poterit judicare.

CAS. II. — Aliprandus morti proximus, monetur a Confessario de magna pecuniæ summa incertis creditoribus debita, atque adeo in pios usus eroganda. Hoc audiens Aliprandus, qui bona fide processerat et hanc pecuniam sine incommodo familiæ distrahere nequit, dicit Confessario, se magnas Eleemosynas continuo fecisse, quas aut omisisset hujus conscius obligationis, aut fecisset in eum finem. Qu. An Confessarius ab hac restitutione possit ipsum eximere?

Resp. Ut certa ab incertis separemus, distinguere

oportet an Eleemosynæ ab Aliprando factæ præcesserint obligationes ab ipso contractas, propter quas magnam pecuniæ quantitatem incertis creditoribus debet, vel ipsas obligationes subsecutæ sint. Si præcesserunt, certum videtur non potuisse per ipsas obligationibus postea contractis satisficri. Eleemosynæ enim illæ, cum novæ obligationes contractæ sunt, in proprietatem pauperum jam transierunt, nec Aliprandus earum amplius dominium habebat, ut quavis ratione ejus voluntas interpretari posset pro solutione debitorum, quæ postea accesserunt. Si postea Eleemosynæ subsecutæ sunt, disputant de more Theologi an per ipsas Aliprandi debitis fuerit satisfactum. In hac tamen ambiguitate, id quoque certum videtur, quod si Aliprandus explicite voluit Eleemosynas dare liberaliter, etiam si adesset aliqua obligatio alicujus debiti obliti, cui per Eleemosynas satisfieri debeat, certe non poterit ea restitutio supplere, quæ fiat per Eleemosynas, etiam post contractum debitum erogatas.

Sed hoc omisso, communior Theologorum pars cum *Sanchez*, l. 1, c. 15, docet, quod debitor ex justitia, si debiti immemor liberaliter aliquid donet creditori, non possit id computari in partem restitutionis debitæ, quando deinde debiti recordatur, quia secus donatio illa non fuisset liberalis.

Oppositum tamen probabiliter docuit *Baldellus* cum aliis apud *Dianam*. Sic enim habet t. 1, l. 5, d, 25. Nec negari potest quod etiam in materia justitiæ possit sufficere ad illas obligationes tollendas intentio generalis, et implicita, quæ de facto habetur ab unoquoque satisfaciendi omnibus suis obligationibus, quibus absolute potest satisfacere per unamquamque suam actionem. Neque oblivio, vel incogitantia hujus, vel illius obligationis specialis, potest tollere, vel impedire voluntatem generalem, et implicitam satisfaciendi omnibus, quæ habentur, sed solum tollit aut impedit voluntatem specialem et explicitam satisfaciendi huic aut illi obligationi in specie, ut ex se patet, et idco etiam in casu posito, obligationes justitiæ dicendæ sunt vere tolli dependenter a voluntate eorum, qui per illas sunt obligati. Dicitur enim expresse l.

Cum ex pluribus ff. de sol. quod qui pluribus causis uni alicui debet pecuniam, neque exprimit, aut demonstrat, dum illam solvit, ex qua causa solvat, et cui obligationi intendat satisfacere, censendus est pro illa solvere, quæ apud ipsum est prior. Et ratio subditur quia versimile est diligentem debitorem, si esset admonitus, ita fuisse gesturum suum negotium. Ex quo textu clare habetur, quod voluntas implicita et generalis, quam unusquisque habet satisfaciendi, prout potest, per unumquemque actum suis obligationibus, potest habere locum etiam in materia justitiæ; idque non solum est verum quando in actu solvendi nulla causa exprimitur ex qua fiat solutio, sed etiam causa exprimitur minus principalis, ex aliarum oblivione, aut incogitantia; nam hæc oblivio, aut incogitantia facit solutionem pro illo alio titulo prorsus involuntariam, eamque resolvit in hanc conditionalem: trado vel solvo ex hoc titulo, nisi tenear alio potiori. Sua itaque probabilitate non caret potuisse Aliprandum illis Eleemosynis suis debitis satisfacere, nam diligens debitor si fuisset admonitus, eas in eum finem fecisset.

At inquies in contractibus, non conditionalis, sed actualis voluntas attenditur. Præterea censeri non potest Aliprandum duas oppositas voluntates simul habuisse, alteram donandi, alteram solvendi debitum. Tertio ex dictis solum eruitur probabile esse Aliprandum satisfecisse. Notum est autem debitum certum probabili satisfactione non compensari. Denique attendere oportet prop. 33, dam. ab Alexandro VII, in hæc verba: *Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas quas antea beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerat.*

Dico autem ad I: excludi in contractibus voluntatem conditionalem, quæ in actu nunquam adfuerit, secus atque accidat in casu nostro, in quo habetur vera voluntas, antea, ut supponitur absolute habita solvendi debitum, quæ semper perseverat quamdiu non revocatur. — Ad alterum non habuit Aliprandus duas oppositas voluntates, sed non cogitans de debito, ex prima voluntate habita potius censetur velle solvere, quam

velle donare, Ad III : Axioma illud procedit quando sola habetur probabilitas facti, non autem quando etiam accedit probabilitas juris. Est enim aliud v. g. esse solum probabile solutionem esse factam, et prorsus aliud esse probabile solutionem certo factam satisfacere. Patet autem in casu probabilitatem non versari circa factum solutionis, sed unice circa effectum illius. Ad ultimum præoccupata est difficultas cum diximus sermonem esse de eleemosynis factis post debita jam contracta. Propositio autem de iis loquitur quas beneficiatus *antea* fecerat. Patet ergo in circumstantiis expositis probabile esse, posse Confessarium ab hac restitutione Aliprandum eximere.

CAS. III. — Alipius Sacerdos celebrans ultimam Missam, post consecrationem animadvertit, se oblitum fuisse consecrandi aliam Hostiam pro expositione Vespere facienda : qua de re extrahit Pyxidem, et in ipsa reponens Hostiam ab ipso consecratam, cætera peragit cum Hostia minori ab alio jam consecrata. Qu. An hoc ipsi licuerit ?

Resp. viguisse olim abusum apud quosdam Parochos, ut dum renovarent Eucharistiam, consumerent Hostiam ab alio consecratam, eam vero quam consecrabant reponerent in Sacrario. Fortasse autem abusum hunc, consuetudinem arbitrantes *Henriquez* et *Facundez*, id absolute licitum docuerunt, exemplum desumentes ab eo quod accidit, si Sacerdos post consecrationem moriatur, tunc enim Sacerdos alter perficit Missam illius, et ex utroque celebrante fit unus minister, et unum essentiale Sacrificium, cui qui assistit præcepto satisfacit ; quod etiam confirmatur ex eo, quod die Parasceves potest consumere Hostiam, ab alio die præcedente consecratam.

Hos. tamen auctores tanquam locutos parum Theologice jure redarguit *Jo. de Lugo* de Euch. disp. 19, sec. 5, aperte asserens hoc esse contra sensum Ecclesiæ. omniumque Doctorum. Ecclesia enim in rubricis Missalis sæpius admonet, si post consecrationem contigerit species Sanguinis omnino effundi, aut in ipsis, vel in Ho-

stia venenum apparere, debere Sacerdotem, aliud vinum vel aliam Hostiam consecrare, quam sumat. Hoc autem nec esset necessarium, nec licitum, si doctrina illorum auctorum vera esset. Si enim ad Missæ integritatem sufficit consecratio et sumptio utriusque specici, sive sumantur quæ tunc consecrata sunt, sive quæ in alia Missa fuerunt consecrata, non oporteret in illis casibus aliam Hostiam consecrare, sed sufficeret sumere unam particulam consecratam ex sacrario, et cum illa prosequi Missam inceptam, et consummare Sacrificium, si ad ipsum sufficeret consecratio, et sumptio Sacramenti ab alio consecrati. Male ergo præcipit Ecclesia ut in iis casibus iterum consecretur, quod idem omnes Theologi dicunt necessarium propter perfectionem debitam Sacrifici.

Ratio autem ex eo desumitur, quia debet eadem victima consumi, et ideo jure non solum dicunt debere Sacerdotem participare in Missa de hoc Sacramento, sed debere participare de eodem Sacrificio. Dicitur enim in Conc. Tolet. 12, c. 5, in c. relatam de consc. dist. 2. Nam quale erit *Sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur?* Non urgent autem duo illa exempla, quæ in oppositum afferebantur; nam in priori, inquit *Tamburinus*, adest summa necessitas perfectionis Sacrificii; adest in posteriori Ecclesiæ dispensatio et ex utroque solum colligitur illud non esse contra omnimodam Sacrificii integritatem, sed esse contra morem, et intentionem Ecclesiæ, volentis juxta ipsius Sacrificii requisita, ut Sacerdos participet de Sacrificio a se confecto, in quo solum dispensavit, urgente illa necessitate, et stante illo passionis Dominicæ mysterio exhibendo. Dicendum est itaque non licuisse Alipio reponere in Sacrario majorem Hostiam a se consecratam, et Missam prosequi cum alia minori Hostia consecrata ab alio.

—

MENSE MARTII.

CAS. I. — Contractis sponsalibus inter Titum, et Rosam impuberes, Titus Rosæ pertæsus, durante adhuc impubertate, ipsa invita resilire quærebat; mox vero reconciliatis animis se juramento obligarunt, ne amplius resilire possent, etiam adepta pubertate. Qu. Primo, an durante impubertate posset Titus resilire? Qu. secundo, an obstaret juramentum, ne posset amplius resilire adepta pubertate ?

Resp. ad I, durante impubertate non potuisse Titum resilire. Habetur enim in hac re textus expressus *cap. De illis* 7, *de spons. imp.* ubi Alex. III sic loquitur : « De illis qui infra annos aptos matrimonii sponsalia contrahunt, sive uterque, sive alter reclamet antequam ad annos matrimonii aptos pervenerint, postulent separari, non sunt ullatenus audiendi. » Cujus dispositionis ea est ratio, ut immaturitati impuberum succurratur, quia ut ait Glossa, ob fragilitatem ætatis non censetur habere maturam deliberationem, sæpe enim ob ætatis inconstantiam contraherent sponsalia, et eadem dissolverent; et ideo pubertatis tempus est expectandum.

Ad alterum paulo subtilior est inquisitio. Habetur enim duplex sententia, et quidem utraque gravibus auctoribus gravibusque fundamentis innixi. Tenent quippe *Cardenas*, *Henricus*, *Paludanus*, aliique plures ex antiquioribus, non obstare juramentum, ne Titus et Rosa possint resilire, quorum duplex est ratio. Primo enim *cap. Pueri, et cap. Parvuli* 22, *q.* 5, impuberes prohibentur jurare. Si autem prohibentur jurare, haberi debet ut nullum juramentum præstitum tempore impubertatis. Secundo, ex communi sententia juramentum additum contractui, sortitur conditiones ejusdem contractus. Sponsalia autem impuberum in se habent tacitam conditionem, nisi facti puberes reclamaverint. Ergo hac conditione spoliari non debent etiam addito juramento.

At vero longe probabilior videri debet illorum sententia, quæ utique impedimentum agnoscit in juramento, ne Titus et Rosa facti puberes possint resilire. Hanc enim sequitur sive Canonistarum, sive Theologorum pars maxima, atque hæc habet fundamenta. Primo enim, *c. Ex litt. de Spons.* 11, expresse dicitur *impuberes jurantes Sponsalia cogendos esse ea perficere.* Neque obstat quod opponunt oppositæ sententiæ defensores, illos impuberes non reclamasse post pubertatem, atque adeo jure fuisse cogendos; nam prorsus ad libitum, et absque fundamento ab ipsis asseritur illos non reclamasse. Secundo : quamvis non constet apud Doctores an alii contractus impuberum juramento firmentur; id tamen provenit quod secluso juramento invalidi erant. Cum ergo Sponsalia impuberum secluso juramento valida sint licet dissolubilia, dicendum videtur juramentum adjectum ea confirmare, indissolubiliaque reddere. Corruit autem utraque ratio superius allata. Respondetur enim ad primam : Textus loqui de impuberibus qui ad testimonium ferendum apti non sunt; non enim cogendi sunt jurare. Respondetur ad alteram, id verum esse jure aliter non disponente. At in re nostra jus canonicum disponens *c. De illis de sp.* inesse tacitam conditionem sponsalibus impuberum, nisi post pubertatem resiliant, etc., disponit, ut vidimus, c. superius citato, id deficere quando juramento firmata sunt.

Doctores tamen hoc asserentes, quorum longum ordinem referunt *Salmanticenses*, tract. 9, de Mat. cap. 2, duo animadvertunt. Alterum est, quod hoc juramentum, ut firmet sponsalia, præstandum est ab impuberibus doli capacibus, tunc vero dici doli capaces, quando ita proximi sunt pubertati, ut intellectum ad discretionem habent ad firma omnino reddenda sponsalia. Alterum est, quod si puer ita doli capax non esset, ut posset sponsalia confirmare, tunc indigeret juramenti relaxatione, facile ab Episcopo concedenda propter imbecillitatem ætatis; potuit enim Deo obligari, cum haberet usum rationis.

CAS. II. — Emericus post contracta sponsalia cum Theresia, emisit votum simplex castitatis, deinde obtinuit dispensationem. Qu. primo, an licuerit Emerico castitatem vovere, præsertim si sponsam cognovisset? Qu. secundo, an obtenta voti dispensatione, reviviscat obligatio sponsalium?

Resp. ad primum, duplici modo potuisse Emericum post sponsalia cum Theresia contracta, votum castitatis emittere. Primo scilicet sincero animo, amore virtutis, ut honestam ageret vitam, et cœlibatum servaret. Secundo, animo fraudulento, ut eluderet priora sponsalia, et ope dispensationis postea obtinendæ alteri nuberet. Si animo fraudulento emisit, concedunt omnes peccasse graviter, atque teneri priora sponsalia adimplere, alioquin dolis et fraudibus aditus aperiretur. Concedunt pariter, neque seclusa fraude potuisse votum emittere, si sponsam violaverit, atque ipsi, ratione damni illati, implendam esse obligationem matrimonii potius quam voti. An autem etiam sincero animo, atque ad cœlibatum servandum potuerit Emericus castitatem vovere, maxima est Auctorum divisio.

Negantem sententiam defundunt *Lessius*, *Layman*, *Castropalaus*,, aliique apud *Sanchez*, qui l. 1, disp. 46 usque ad 20 ipsos commemoret, quoniam, ut ipsi inquiunt, nequit Deo promitti quod debitum erat homini. Sed per contractum sponsalium erat promissum homini proprium corpus, ergo nequit amplius offerri Deo. Confirmatur ex *c. Veniens, qui Clerici, vel voventes*, ubi pœnitentia imponitur feminæ, quæ post contracta sponsalia voverat castitatem.

Altera sententia licitum validumque hoc votum propugnat, quamquam sponsalia hæc fuissent juramento firmata. Defendunt hanc gravissimi Theologi, *Cajetanus*, *Suarez*, *Vasquez*, *Azorius*, *Gonetus*, *Pontius*, aliique, atque ad ipsam probabiliorem existimandam, attendere sufficit ad communem doctrinam, quod nempe in promissionibus, quæ statum constituunt, semper in promissione facta homini includitur conditio, *nisi meliorem statum eligero*, et quod Cœlibatus constituat statum meliorem statu matrimonii. Eligitur itaque status me-

lior per castitatis votum, quod suum corpus Deo offert, et consecrat. Ergo huic electioni censetur locum relinquere promissio facta in contractione sponsalium. Parum vero nos urgent rationes oppositæ. Non enim in præjudicium tertii dici debet hoc votum, quia omnes creaturæ Deo subjectæ sunt, nihilque perdunt, cum ipsi promissioni insit semper conditio rescindendi contractum, quoties voluntas advenerit corpus proprium Deo consecrandi. Auctoritas pariter ex adducto cap. *Veniens* nihil favet adversæ sententiæ, quia illa mulier post dilationem matrimonii, in ejus fraudem votum emiserat, ut votum eluderet, et nubere alteri posset, quo factum est, ut illam Pontifex pœnitentia mulctaverit. Atque hæc cum *Concina* lib. 2, de Matr. dis. 2.

Ad secundum, respondeo auctores qui docent licitum esse post contracta sponsalia castitatem vovere, docere etiam, quod subsequente voto castitatis sponsalia præcedentia dirimantur. Si autem post votum emissum dirimuntur sponsalia, qui votum emisit ab iis liber evadit, et obtenta dispensatione, cui voluerit nubere poterit. Advertit tamen *Concina*, loco laudato, quod ex honestate debet nubere illi, cui antea promiserat, tum ut vitentur murmura et scandala, tum ob periculum ne votum in fraudem editum sit.

CAS. III. — Damianus Provisor Francisci hac conditione, ut pro suo labore unum lucretur pro quolibet centenario, accipit ab ipso mandatum emendi 100 modios tritici taxato pretio decem librarum. Accidit vero, ut Damianus inveniens venditorem paratum ad vendendum triticum pretio septem librarum pro quolibet modio, emit hoc pretio nomine proprio, mox sibi vendit tanquam Provisori Francisci, pretio librarum decem, et insuper retinet unum pro quolibet centenario. Qu. An utrumque lucrum, vel saltem primum possit retinere?

Resp. Ut facilius deveniam ad hujus casus resolutionem, plura mihi ex usu communi sunt supponenda. Primo enim suppono Damianum non solum fuisse Provisorem Francisci, sed etiam mercatorem, ita ut a se

ipso emere potuisset Francisco vendenda. Secundo, fuisse Damianum virum industrium solertissimumque, non tamen eo majori stipendio a Francisco conductum, ut sua omnis industria ipsi locata præsumi deberet. Tertio, sine industria peculiari non potuisse triticum emi pretio 7 librarum. Quarto, pretium librarum 10, non solum fuisse intra latitudinem justi pretii, sed fuisse pretium quo fere communiter triticum habebatur. His enim suppositis, dicendum videtur esse satis probabile potuisse Damianum utrumque lucrum pro se retinere.

Quæ enim obstare viderentur hæc potissimum sunt. Primo. Quod ex eadem re duplex lucrum provenire non possit. Secundo. Quod idem mercator duas personas repræsentare nequeat, quo nempe fiat ut sibi vendat, et a se ipso emat. Tertio. Fuisse triticum emptum a Damiano pretio 7 librarum pecunia Francisci, atque adeo statim in ejus dominium transiisse. Quarto. Pretium 10 librarum fuisse a Francisco taxatum, non ut illo majus, sed ut illo minus, atque adeo ejus mentem fuisse, ut minoris emeret, si forte contingeret. Denique legem haberi : quod non valet emptio rei propriæ. Hæc tamen omnia facile refelluntur.

Dico enim ad primum : plures esse casus in quibus ex eadem re multiplex lucrum potest reportari. Rem enim vendens suspecto de fuga potest reportare lucrum ratione mercaturæ, et ratione periculi. Dico ad secundum : posse utique unum negotiatorem duas personas repræsentare; ita ut eadem persona possit emere a se ipso nomine Titii, et vendere sibi ipsi nomine alieno, et omnes alios similes contractus exercere: cum eadem persona possit esse duplicis juris respectu diversorum. Allegat in hac re casus et jura *Menochius*, et quotidiana nundinarum experientia facile comprobat. Dico ad tertium : quod si excipias pecuniam Ecclesiæ, pecuniam pupilli, pecuniam vel ab uxore vel a marito invicem donatam, potest quæcumque res emi etiam aliena pecunia, et, si emens intendat tam lucrum quam damnum ad se pertinere, vere sit dominus rei, licet pecunia qua emit sit aliena. Dico ad quartum : non ob hanc

rationem putare nos posse Damianum duplex hoc lucrum retinere, quia Franciscus taxaverit pretium librarum 10, sed quia, quamquam putaverit solum pretium majus excludere, tamen ratione stipendii quod Provisori solvebat, non poterat ab ipso exigere quod suam omnem industriam etiam peculiarem et extraordinariam pro se insumeret. Dico denique ad ultimum casum, statuta illius legis a proposito nostro omnino differre. Ibi enim lex decidit, quod si res mea sit penes alium, et ego illam emam sciens, vel ignorans esse meam, emptio non tenet, sed possum semper a venditore pretium repetere, cum sit iniquum me rei meæ pretium persolvere. At in re nostra, non ego nomine meo emo rem meam, sed nomine alieno, et ideo cessat etiam ratio legis, quod sit iniquum me solvere pretium rei meæ, nam eodem modo pretium rei a me ipso recipio, ac si reciperem a quocumque alio. Si enim mandatarius triticum emat ab alio mercatore, nemo negabit posse mercatorem vendentem lucrari pretium ex venditione, et Mandatarium retinere posse pretium sibi debitum ratione commissionis. Ergo emens a se ipso poterit lucrari ratione sui officii, et vendens nomine proprio poterit lucrari ratione mercaturæ.

Hæc autem speculative sint dicta, et communiori doctrina, si vere concurrant circumstantiæ omnes in hac resolutione suppositæ. Practice enim raro admodum accidet Damianum sic agere, quin parum fideliter negotium domini gerat, et in re propria judicem se constituens, tantum sibi lucrum, cum ejus damno non comparet, cui propterea satisfacere debeat.

MENSE APRILIS.

CAS. I. — Venceslaus opem fert Ambrosio extreme indigenti, exigens juramentum de restituendo, si pervenerit ad pinguem fortunam. Qu. An Venceslaus pactum hoc adjicere possit, et Ambrosius solvere teneatur?

Resp. Ambrosium in triplici statu dici posse extreme indigentem. Primo enim, ita dici potest extreme indi-

gens, ut hic et nunc in extrema necessitate versetur, quin ulla sit spes melioris fortunæ. Est exemplum in paupere incurabili infirmitate, et egestate laborante, qua ipsi spes omnis aufertur perveniendi ad statum meliorem. Secundo. Ita dici potest extreme indigens, ut quamquam hic et nunc extrema necessitate laboret, quatenus nihil habet in bonis, si tamen evadat ab illo periculo, spes magna est status melioris. Est exemplum in paupere infirmitate non incurabili sed extrema egestate depresso, qui si convalescat a morbo, non caret industria, qua sibi et aliis non sine emolumento possit opitulari. Tertio, ea esse potest extrema Ambrosii indigentia, ut hic et nunc ejus vita versetur in extremo periculo, si tamen illud evadat, non solum non amplius constituitur in extrema necessitate, sed valde dives et locuples est. Exemplum esse potest in divite mercatore a latronibus undequaque vallato qui eorum insidias nequit effugere, quin mille aureos persolvat, quos tamen in illo discrimine secum non habet, et licet domi habeat multo plures, illis tamen adjuvari non potest.

Hoc posito, dico quod si Venceslaus opem tulit Ambrosio in primo statu extreme indigenti, quatenus nec in re, nec in spe quidquam haberet unde sibi succurreret, non poterat Venceslaus hoc pactum adjicere. Est enim præceptum erogandi Eleemosynam sine spe retributionis, quod ipsum indicat eleemosynæ munus, quod largitionem importat sine pacto recipiendi, cum sit eleemosyna opus misericordiæ ad relevandam indigentiam hominis, ex compassione, et propter Deum, ut sæpe docent Scripturæ et Patres, et late explicatur apud Doctores ubi sermo instituitur de præcepto dandi eleemosynam, et quando nos obliget.

Si vero Ambrosius opem exposcens a Venceslao, in secundo, aut tertio statu reperiebatur, quatenus ipsi extreme tunc indigenti melioris conditionis spes affulgeret, dico Venceslaum fuisse quidem adstrictum ad sublevandam illius egestatem, sed jure potuisse onus retributionis in pactum deducere. Id porro facile ostenditur quia charitas obligat ad faciendum cum proximo, quod nobiscum fieri vellemus rationabiliter. Sicuti au

tem rationabile est nobis subvenire in necessitatibus, est etiam rationabile deducere in pactum retributionem, si illa sit nobis possibilis. Præterea illa est extrema necessitas, ultra quam major dari non potest. Ergo si Ambrosius quamquam egestate prematur, spem tamen habet melioris fortunæ, in ea necessitate versatur, qua major est altera, quæ hac spe destituatur; atque adeo non habet necessitatem extremam pro qua censeatur urgere præceptum subveniendi, quin possit adjici pactum retribuendi, si forte ipsi sors melior advenerit. Denique res tota conficitur ex cap. *Si quis de furtis*, juncta Glossa. Habetur enim in textu, quod *si quis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus propter necessitatem famis aut nuditatis, pœniteat hebdomadas tres, et si reddiderit non cogatur jejunare*, et Glossa habet illud *necessitatem* intelligendam esse non de *extrema*. Quomodo autem hæc sibi cohærent, aut quæ necessitas erit extrema, nisi necessitas nuditatis aut famis? Ista certe erat extrema, quia famem, aut nuditatem alia ratione depellere non poterat; in eo ergo statu erat extrema. At vero quia famem passus, aut nuditatem alio tempore poterat compensare, ideo non erat simpliciter extrema. Hinc ipse textus pro ablatione nullam injungit pœnitentiam, sed solum quia non reddidit. Sequitur ergo quod non peccavit auferendo, peccat autem retinendo, quia licuit accipere, non licet autem retinere, cum qui accepit factus est potens reddere, et cum accepit hac spe destitutus non erat. At inquies si hoc verum esset, etiam cum pauper egestate pressus sibi petit subveniri, nullaque pacti adjectione subsidium accepit, si sortem mutaverit, tenebitur. Verum respondeo, quod quando datur, nec pactum adjicitur retributionis, censetur donari atque adeo nulla remanet obligatio, nisi qui petit se pauperem simulet, ut passim Doctores de elcemosyna disserentes.

Hæc autem de pacto simpliciter. At vero cum in casus propositione sermo fuerit de juramento, quid esset respondendum si Ambrosius, quamquam constitutus in primo statu necessitatis, acceptasset pactum inique propositum a Venceslao, et juramento confirmasset; tene-

biturne restituere si forte pervenerit ad pinguem fortunam? Dicendum videretur teneri. Nam ex *Giribaldo tract.* 7. *de jur. cap.* 2, docet communis sententia contractus invalidos ob utilitatem privatam confirmari juramento, nam jurans illius observantiam renunciat beneficio legis contractum irritantis in sui favorem et utilitatem, et se obligat secundum suam naturalem et primordialem institutionem ; perinde ac si non esset irritatus a jure ; cum unusquisque possit renunciari ei, quod in sui favorem est introductum.

Verum respondeo ex eodem *Giribaldo*, citato loco, oppositum colligi. Hoc enim asserit de contractibus et pactis solo jure humano aut canonico irritis, cum superius affirmaverit contractus omnes contrarios juri naturali, aut divino, aut versantes circa materiam illicitam et peccaminosam, non posse confirmari juramento. Esset autem, ut quisque videt, juri naturali contrarium pactum oppositum a Venceslao.

CAS. II. — Eusebius relinquit Catharinæ legatum 50 aureorum quolibet anno solvendum, si virginitatem servaverit in habitu Ursulinarum, quem sumpserat. Catharina vero habitum quidem Ursulinarum retinuit, sed a viro cognita est. Qu. An tuta conscientia frui possit hujusmodi legato ?

Resp. quatuor esse investiganda ut hujus casus resolutio clarius proponatur. Primo. An illa conditio, utpote matrimonio contraria, servanda non sit tanquam inutilis. Secundo. An Catharina hoc ipso quod permanserit in statu Ursulinarum, habenda sit in ordine ad hoc legatum, quasi virginitatem servaverit. Tertio. An requiratur sententia judicis, ut non attenta hac conditione, legato privanda sit. Quarto. An copula habita, quæ occulta supponitur, hoc ipso quod sit occulta, Catharinæ præjudicare non debeat.

Dico itaque ad primum. Aliud esse legare puellæ si non nubat, vel nisi nubat ; aliud esse si permanserit virgo, si monasterium intraverit, si servaverit castitatem, etc. Primum legatum involvit conditionem quæ præsumitur in odium matrimonii, et ideo multi docue-

runt dispositionem, cum hac conditione esse inutilem, neque servandam. Secundum autem legatum non involvit conditionem in odium matrimonii, sed in favorem virtutis, quapropter inutilis censeri non debet, et hanc dispositionem sustinendam esse probat *Covarruvias lib.* 1, *vers.* 1, 19.

Ad alterum dico, aliud esse legare Catharinæ si permanserit in statu virginitatis cum habitu Ursulinarum, et aliud esse, ut habetur in casu, si virginitatem servaverit in habitu Ursulinarum. Licet enim uterque iste modus legandi sit in favorem virtutis, non in odium matrimonii, cum virtus suadeatur, et matrimonium non prohibeatur, attamen inter ipsos magna est differentia. Nam potest aliquis esse castus et virgo, et tamen non esse in statu castitatis, vel virginitatis, et e contra potest quis esse in statu castitatis, et tamen non esse neque castus, neque virgo, ut colligitur ex *Divo Thoma* 2, 2, q. 183. Cum autem casus propositus supponat statum Ursulinarum, et præterea virginitatem intendat, virtutem, non statum videtur intendere.

Ad tertium, respondet cum pluribus *Sanchez* 1, 7, de Mat. disp. 91., quod licet regulare sit pœnam minime obligare ante sententiam Judicis, id tamen fallit in pœna adjecta a Testatore. Debetur enim ac incurritur in foro conscientiæ, nulla expectata judicis sententia aut executione, quia vere, et proprie non habet rationem pœnæ, sed habetur tanquam conditio, sub qua, et non aliter Testator legare voluit, quod integrum illi est efficere. Præterea voluntas testatoris omnino est implenda; unde sicut in aliis a Testatore dispositis non desideratur sententia judicis ut executioni mandentur, ita neque desideratur ad pœnam sustinendam; maxime cum inter Testatorem, et legatarium quidam habeatur contractus, do ut des, vel do ut facias, qui firmus redditur legatario legatum acceptante; quare sicut dominium acquiritur per acceptationem, ita suo se consensu obligavit ad conditionem servandam, eaque non servata erit restituendum.

Ad quartum, respondet idem *Sanchez* loco citato n. 4, non referre quantumvis occulte non servetur condi-

tio. Cum enim non loquamur de pœna pertinente ad forum externum, non oportet delictum probari. Item quia deficit tunc relictum, ex defectu voluntatis in Testatore, qui noluit legare violanti conditionem. Quamquam ergo id sit occultissimum, superest obligatio restituendi relicta sub ea conditione.

His porro sic disputatis facillimum est casum resolvere. Si enim conditio illa est omnino servanda, si ipsam afficit virginitatis virtutem, non solum statum virtutis, si amissio legati non habetur ut pœna, nec ut obliget postulat sententiam judicis; si non officit quod copula supponatur occulta, superest concludendum non posse Catharinam tuta conscientia frui hujusmodi legato.

CAS. III.—Anna partui proxima, graviter reprehensa a Confessario, si forte cogitet prolem nascituram lactandam tradere alteri mulieri, scrupulis agitatur. Qu. ergo ab alio Confessario, an sine culpa id possit efficere?

Resp. jure quidem prudentem Confessarium Annam partui proximam redarguisse, si nulla causa impellente, prolem nascituram alteri mulieri lactandam tradere cogitabat. Redarguendus est enim enormis abusus, ad quem avertendum tota semper declamavit antiquitas. Est vero superfluum ad hoc ostendendum alios fontes adire, cum casus resolutionem nobis suppeditet Benedictus XIV, in aureo suo opere de Synodo Diœcesana l. 11, c. 7. Docet enim n. 11, se plures audivisse Episcopos insinuantes ut gravi præcepto compellant matres ad proprios filios suis uberibus lactandos, quorum insinuatio rite expensa, non est prorsus irrationabilis; etenim non solis Ecclesiæ Patribus, sed etiam ethnicis philosophis turpe et absonum visum est, ut mater filium, quem in utero aluit, postquam peperit alteri tradat enutriendum. Illas certe deprehendit Phavorinus philosophus apud Gellium inquiens: *Quod est enim contra naturam imperfectum, atque dimidiatum matris genus, peperisse, ac statim ab se abjecisse? Aluisse in utero sanguine suo nescio quid, quod non viderat, non alere nunc suo lacte quod videat jam viventem, jam hominem, jam matris officia implorantem?* Ex

Patribus vero S. Ambrosius l. 1, de Abraham c. 7, ex eo quod Sara lactaverit filium infert: *Provocantur feminæ meminisse dignitatis suæ*, cum in hoc gratia matrum et honor posita sint. Pariter Gregorius Magnus l. 4, ep. 64 docet pravam consuetudinem effecisse, *ut mulieres, filios quos gignunt nutrire contemnant, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant, quæ videlicet* (addit) *ex sola causa incontinentiæ videtur inventa, quia dum se continere nolunt, despicunt lactare quos gignunt?*

Postquam vero alia testimonia in eam rem erudite congesserit, pergit n. 10, et magis intime difficultatem expendens, animadvertit nonnullos Theologos apud *Cornelium a Lapide* a gravi culpa non excusare matrem, quæ absque legitima causa se subtrahit ab onere sibi a natura imposito propriam lactandi prolem, quod observante magno Basilio h. 9, in exameron. nulla quantumvis crudelissima fera subire detrectet. Horum tamen commemorata sententia laudat opinionem *Navarri*, quæ illam solius peccati venialis ream facit, urgente vero legitima causa ab omni culpa absolvit.

Hinc autem satis colligitur quid agere debeat posterior Confessarius cujus consilium ab Anna requiritur. Debet enim et ipse morem hunc commendare tanquam officio matris maxime consonum, et illum hujusmodi, ut si nihil obstet, sine culpa veniali eximi nequeat. Si vero gravis culpæ timore turbatam inveniat, ejus agitationem compescere debet, et ipsam interrogare qua potissimum ratione ad hoc faciendum moveatur. Qua in re ut cautius se gerat, eumdem audiat Benedictum XIV, qui n. 11, rem ita concludit : Cum autem non una, sed multæ occurrere queant legitimæ causæ, propter quas matres licite se a prædicto onere subducunt, ut puta si lacte careant, si mala afficiantur valetudine, si numerosa indigeant prole, et propterea huic procreandæ priusquam consenescant, operam dare cupiant, idcirco Episcopus ne Novatoris notam obtineat, abstinere debet a præfato præcepto ferendo, sed potius nobiles, et divites mulieres, a quibus solent filii lacte enutriendi nutricibus tradi, serio monebit atque hortabitur, ut

sanctissimas feminas imitentur quæ suis uberibus filios lactarunt, uti Sara Isaac, Rebecca Jacob, Anna Samuelem, ac ipsa Dei Genitrix sanctissima Virgo Filium suum Christum Dominum. Qua de re, inquit *Natalis Alexander*, Christianas mulieres adhortari pretium esse, ut filios suos propriis lactent uberibus, non alienis nutricibus tradant.

MENSE MAII.

CAS. I. — Camilla a partu recens proprium exponit hospitali, ut viri nobilis filium lactandum suscipiat. Qu. An graviter peccet, sive contra charitatem in filium sive contra justitiam in hospitale ?

Respondeo esse expressum in jure graviter peccare parentes, qui cum filios aut per se, aut per alios commode alere possint, alendos exponunt Hospitali. Legitur enim in *l. Necare ff. de lib. : Necare videtur non tantum is, qui partum præfocat, sed et is, qui abjicit, et alimenta denegat, et is, qui publicis locis misericordiæ causa exponit, quam ipse non habet, et in* l. 2. *de infant. expos. : Suum dicere non potest, quem enutrire contempsit ;* atque ita communiter docent, cum *Azorio, Navarro, Saurio, etc.* Hinc *cap. Si a Patre de inf., et long.* Pater, qui hoc scelus admiserit patria potestate privatur. At enim textus : *Si a Patre, sive ab alio, sciente ipso, vel ratum habente, et relegato pietatis officio, infans expositus extitit, hoc ipso a potestate Patris fuit liberatus.* Dixi autem si filios per se, aut per alios commode alere possint, nam ideo exponentes, quod ipsos præ inopia alere nequeant, communiter excusantur a culpa, quia in hoc casu cessat obligatio quam habent parentes suos filios alendi, et consulunt fœtui meliori modo quo possunt, exponentes illum hospitali expositis deputato. Id ipsum vero de hospitali dicendum, videlicet, hospitali exponentes filios suos legitimos ob necessitatem, non teneri hospitali pro expensis, quia necessitas excusat. Si tamen necessitas non est adeo gravis, quin possint aliqua ex parte satisfacere,

putat *Moronus* ad hoc teneri, quia hospitalia pro legitimis non sunt creata, nisi tamen sint talia, quæ etiam pauperes legitimos recipiunt, tali enim casu, non adeo rigorose procedendum existimat, cum expositus vere sit pauper.

Hinc autem apparet quid sit respondendum ad casum propositum. Si enim Camilla gravi egestate premebatur, pluresque filios habebat, quibus alendis satis esse non poterat, nisi in eorum alimoniam lucrum converteret, quod a viro nobili reportare sperabat; tunc utique gravis necessitas ipsam excusabit, ne contra charitatem peccet in filium, et contra hospitale injustitiam committat. Si autem id præstitit majoris lucri aviditate commota, cum aliunde, familiæ indigentiis alia ratione consulere posset, tunc utique *Navarrus*, *Reginaldus*, *Covarruvias*, *Sylvester*, aliique communiter, docent ipsam peccare mortaliter : suam enim obligationem naturalem contemnit, et filio inurit maximum dedecus, nulla legitima causa excusante.

An autem etiam peccet contra justitiam in hospitale, putat laudatus *Moronus*, resp. 89, attendendam esse hospitalium institutionem. Si enim hospitalia ad similes etiam partus excipiendos erecta sunt, atque ita redditibus affluunt, ut nulla vere pauperibus irrogetur injuria, qui propterea debeant recusari, nec ulla consuetudo habeatur, ut divites aliquid solvant, nihil solvendum erit pro filio in hunc modum exposito. Secus vero si secus ; ita quidem, ut in hoc casu solvendi onus ad Camillam non spectet, cum nihil spectet ad Matrem, nisi lac ipsi præbere, quod nisi præstet, expensæ aliæ ad Patrem pertineant.

CAS. II. — Eadem Camilla accipit a viro nobili pinguem mercedem pro filio lactando, sed cum hac conditione, ut interea temporis a viro abstineat, ne lac inficiatur. Ipsa vero, hoc non obstante, marito debitum reddit. Qu. An graviter peccet, et restituere teneatur?

Resp. pro hujus casus opportunitate plura esse attendenda. Primo enim vel Camilla hunc contractum inivit cum viro nobili, de consensu mariti, vel ipso incon-

sulto. Secundo, supposito mariti consensu, vel cum ipso copulam habuit propter incontinentiæ periculum quod in marito timebat, vel nullum timens periculum hujusmodi. Præterea attendere oportet ad ea quæ docent medicinæ periti in ordine ad lactis infectionem, quæ a viri congressu potest derivari. Primo enim tradunt copulam etiam iteratam, per se loquendo, lac non inficere. Secundo, infici lac semel atque mulier conceperit, et quidem non multo tempore post ipsum conceptum. Tertio, æquivoca prorsus esse fere omnia signa, quibus Mulier cognoscere potest se concepisse, atque adeo habita copula esse ipsi timendum an vere conceperit. Denique inquirendum superest num vir nobilis de pingui mercede, cum exposita conditione, cum Camilla paciscens, vere intenderit se mercedem subtracturum, nisi servaret conditionem, vel ita se gessit ut putandum videatur ipsum potius esse invitum de injuria quam de damno.

His positis distinctionibus ad casum respondeo; quod si Camilla sine viri consensu hanc posuit conditionem, in ipso contractu peccavit, id enim pollicita est quod in sua potestate non erat. Si vero id præstitit consentiente marito, et nihilominus nulla causa urgente cum ipso copulam habuit, a peccato excusari non potest, tum quia in re gravi promissam conditionem violavit, tum quia erat ipsi timendum, ne si conciperet, ejus lac inficeretur cum infantuli præjudicio. Si vero Camilla, inito hac ratione contractu, copulam habuit prudenti ducta motivo, ne maritus incontinentiam committeret, tunc habendo copulam non peccavit, quia bonum spirituale mariti debet prævalere; peccavit tamen infantem non restituendo, cum viro nobili cordi esset ne infecto lacte nutriretur; ipsa vero de lactis infectione debebat esse suspecta, quamquam certis signis nondum cognosceret se concepisse, præsertim cum ad hanc suspicionem avertendam pinguior merces fuerit ipsi soluta.

An vero, posito etiam, quod habita copula, ad plures menses infantem lactare perrexerit, teneatur ad restitutionem mercedis; probabilius videtur non teneri, nisi

vir nobilis de hoc se expresserit. Putandum est enim ipsum esse invitum non tam de damno, quam de injuria, ut admonuimus. Ita passim Doctores de petitione, et redditione debiti, et de restitutione disputantes.

CAS. III.— Parochus a nemine rogatus delegat per Epistolam Capellanum, ut assistat, si oportuerit, Matrimonio Cajæ. Antequam vero hæc Epistola ad ipsum perveniat, Theodoricus, qui adfuit Parocho, dum hanc Epistolam scriberet, certiorem facit Capellanum de hac delegatione : quare, adventante occasione, Capellanus hac ductus notitia Matrimonio assistit. Qu. An hoc Matrimonium sit validum?

Resp. negative. Ut hoc innotescat, animadvertere oportet, quod casus supponit Parochum a nemine rogatum, Capellanum per Epistolam delegasse, ut assisteret matrimonio Cajæ; atque adeo delegationem hanc non potuisse innotescere Capellani nuntio, qui nullum misit, neque per Epistolam Parochi, quæ supponitur non delata. Quod autem non sufficiat, quod innotuerit per Theodoricum, qui casu adfuit Parocho scribenti, colligitur ex natura ejusdem delegationis. Hæc enim delegatio se habet ad instar donationis, ad instar privilegii; et licet vere et propria jurisdictio non sit, tamen se habet quasi jurisdictio easdemque proprietates sortitur.

Jam vero donatio, ut jure communi perfecta censeatur, satis non est si aliquis, qui audivit donationem absenti factam, id motu proprio donatario referat; sed requiritur nuntius ad hoc destinatus ab ipso donante, vel ejus epistola; et ratio est quia hoc ad acceptationem requiritur, quæ est necessaria ut perficiatur contractus, cujus perfectio in voluntatum unione consistit *l.* 1. *ff. de pactis.* Voluntates autem absentium non conjunguntur, nec veniunt in unum, nisi voluntas unius alteri per epistolam, vel nuntium, qui ad hunc finem mittatur, fuerit intimata, ut probat cum multis *Gregorius*, *Lopez*, c. 15.

Privilegium pariter tunc solum effectum sortitur, cum de eo certior fit is cui conceditur. Probatur hoc ex de

filiali c. de consul. l. 2. ubi dicitur Filium egredi ex Patris potestate per dignitatem consularem *illico* a litteris præstitis, ubi Glossa *illico* inquit, hoc est præsentatis sibi litteris suæ electionis. Licet autem propositio hæc aliquas patiatur limitationes, tamen qui limitant, tanquam certum supponunt privilegium non prodesse ante propriam notitiam quando conceditur motu proprio, vel ad instantiam alterius, quam privilegiati; unde inferunt satis non esse quando privilegium motu proprio conceditur, vel ad instantiam alterius, si tertius, qui casu audivit, certiorem faciat privilegiatum; sed oportere sit is, qui impetravit privilegium, aut nuntius ejus, aut concedentis, qui intimet. Qua in re rationem afferunt superius adductam, quod scilicet concessio privilegii est quædam donatio; quæ ut valida sit intimari debet per nuntium ad hoc destinatum.

Denique jurisdictio non potest conferri ignoranti, et quamdiu quis ignorat jurisdictionem se habere, non valet quod agit, quemadmodum plurima jura declarant. Quod quidem non alia ratione procedit, nisi quia jurisdictio est concessio facta homini ad actum externum, et ita externum oportet esse ut ipsi innotescat. Quando autem est externa in absentia, et is cui conceditur nondum de illa certior est factus, perinde est ac si esset interna, adeoque non sufficit. Neque rem juvat, quod is qui interfuit manifestaverit; nam ut vidimus, manifestatio hæc idonea non est.

Cum itaque Parochus motu proprio Capellanum delegaverit, et Capellanus delegationem non acceperit, neque per epistolam Parochi neque per nuntium; dicendum omnino est quod neque acceptavit donationem, neque obtinuit privilegium, neque jurisdictionem acquisivit, atque adeo si sola Theodorici relatione fuit præsens matrimonio Cajæ, matrimonium hoc dici debet invalidum.

MENSE JUNII.

CAS. I. — Theodorus ad negotiandum paratus, dat mutuos Frederico ter mille aureos, ab ipso exigens singulis annis sex aureos pro quolibet centenario, ratione lucri cessantis; sed in hoc lucro computando deducit quidem expensas, et pericula in negotiatione occurrentia, non autem fructum correspondentem proprio labori, quem insumpsisset, nec amplius insumit. Qu. An Theodoros usuram committat?

Resp. communem esse Doctorum sententiam non committi usuram, non deducendo labores in negotiatione præstandos, quando aliquis coactus mutuat, sicuti mercenarius, ut inquit *Molina* t. dip. 316, qui rogatur cessare a labore adcommittandum aliquemad honestam recreationem, potest exigere pretium integrum, quod laborando compararet, ut morem gerat id postulanti, quoniam integrum illi est velle potius cum labore totum pretium acquirere, quam cessando a labore aliquid illius amittere. Quæstio autem agitatur de eo qui, sua sponte, et rogatus mutuat; qua in re variæ sunt Theologorum opiones.

Putat *Sylvester* v. usura, in computando lucro cessante non solum deducenda esse pericula et expensas, sed etiam labores non insumptos, hac ductus ratione, quod nemo vendere potest id quod non habet. Tenet *Lopez.* Cont. 24. labores non esse deducendos cum rigore sed in aliqua moderata parte, ad arbitrium periti prudentisque viri. *Azorius* p. 3, l. 8, c. 5, distinguit inter labores extrinsecos, sine quibus negotiatio exerceri non potest, eosque negat deducendos, quia sunt necessarii; et labores extrinsecos, sive illi antecedentes fuerint, sive concomitantes; ut si mercator erat merces transportaturus ad locum ubi pluris venduntur, eosque putat deducendos, quia illi ad negotiationem necessarii non sunt, nisi ex suppositione. *Sotus* vero l. 6, q. 1. et cum ipso *Bannez*, existimant non esse detrahendos laboros, operas et industrias, quæ mutuans erat facturus

in negotiatione, quia si mutuator non laborat, hoc provenit ex parte mutuatarii impedientis negotiationem illam, et ideo poterit vendere proprium otium damnificativum rei familiaris, quæ quidem ratio destruit rationem, quam *Sylvester* pro sua opinione afferebat. Id vero propterea etiam probabilius videtur quia labores quibus utitur mercator in lucro acquirendo, frequenter æquiparantur ipsi lucro; unde si illorum valor et pretium esset deducendum, nullum maneret lucrum de quo posset mutuans cum mutuatario pacisci.

Hæc *Soti* Doctrina æquior videtur. In ipsa tamen ad praxim deducenda, animadvertere oportet an labor in negotiatione a Theodoro insumendus talis sit, ut ipsum non obtet pecunia redimere, quia vel cupit illum subire ut otium, aliamve molestiam declinet, vel facili conatu cum cæteris negotiis illum est præstaturus. Observandum est etiam an Theodorus solutus ab onere hujus negotiationis, alteri negotiationi suam operam præstet, atque ab ipsa lucrum reportet; nam in hoc casu pro hac parte cessaret ratio lucri cessantis, et sine usura non posset a mutuo lucrum referre, nisi fortasse aut hæc opera esset ipsi laboriosior, aut hoc lucrum esset minus; quia tunc juxta sententiam *Lopez*, arbitrio prudentis viri hujus laboris deductio esset attemperanda. Ita cum *Rebellio*, *Molina*, et aliis.

CAS. II. — Jucundus promisit cum juramento, se decem aureos Aliberto daturum, si unam operam secum conferret ad puellam rapiendam. Re obtenta, cum recusaverit Jucundus promissionem implere, Alibertus, in bonis Jucundi pro decem aureis se compensavit. Qu. An Jucundus teneretur promissionem implere, et Alibertus uti potuerit compensatione !

Resp. atque ad primam partem quod attinet, dico, quæstionem hujusmodi magna animorum concertatione a Doctoribus agitari, quorum propterea pro utraque parte argumenta præcipua sunt perstringenda, ut innotescat an alicui temperamento sit locus, quod semel habito etiam pars altera resolvatur. Tenent itaque *Navarrus*, *Durandus*, *Medina*, *Comitolus*, *Valerius*, aliique plu-

rimi, promissionem, seu conventionem de danda alicui certa pecuniæ summa, ut aliqua actio turpis, et peccaminosa perpetretur, nullam habere, neque ante, neque post perpetrationem talis actionis turpis, et peccaminosæ vim obligandi ; et sic promittentem nihil teneri restituere promissario.

Colligitur hoc ex pluribus juribus sive canonicis sive civilibus. *Cap.* enim *pactionis, de pactis* ita statuitur : *Pactionis factæ a vobis...nullius penitus sunt momenti, quod etiam de aliis est dicendum, quæ observatæ vergunt in animæ detrimentum ; nam etiam juxta legitimas sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis... de jure vel de facto nullam obligationem inducit.* Pariter c. *In malis promissis,* verbis S. Isidori sic legitur : *In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum, quod incaute vovisti ne facias ; impia est promissio, quæ scelere adimpletur.* Et moveat quod habetur in casu, nempe Jucundum promisisse cum juramento, ex eodem jure canonico clare colligitur promissionem hanc non valere licet fuerit juramento firmata. Habetur enim de regulis juris in 6. *Non est obligatorium, contra bonos mores præstitum juramentum.* Et in ea re plures textus concordant, in quibus præsertim verbis S. Ambrosii improbatur Herodes, quod observandum juramentum S. Joannem Baptistam occidi jussisset, et verbis S. Augustini laudatur David, quod sicut juraverat, non occiderit Nabal.

Eamdem sententiam jure civili declarant. Leges enim adducunt in quibus exprimitur *turpes stipulationes nullius esse momenti. — Stipulationem conceptam causa flagitii faciendi, ab initio non valere. — Stipulationem interpositam de his, pro quibus pacisci non licet, servandum non esse, sed omnino rescindendam. — Indubitati esse juris pacta, quæ contra leges, constitutionesque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere,* et alia id genus.

Afferunt etiam in eam rem rationum momenta, et I° colligunt ex Augustino docente non posse meretricibus pecuniam rependi sine gravissimo peccato, qui nempe in pretium perpetrari criminis tribuitur. II° quia datio

et acceptio pro re turpi patrata, est novum peccatum, et approbatio peccati commissi. Qui enim dat, vel accipit propter peccatum commissum, videtur de novo approbare atque in eo complacere, quod utique mortale est. III° quia promissio illa de re turpi patranda fuit nulla, nec ullo modo obligans, utpote peccaminosa, ergo nullo modo servanda.

Hæc vero momenta eo usque perducunt, ut etiam contendant id esse restituendum, quod semel acceptum est ob causam turpem, ex conventione obligante ad operis pravi executionem. Hanc enim rationem adducunt, quod illa conventio ante operis impletionem est nulla, cum esse nequeat vinculum iniquitatis; ergo etiam est nulla impleto opere atque adeo restitui debet quod per hanc conventionem acceptum est. Probant consequentiam ex regula juris in 6. *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.* Atqui ex juribus allegatis conventio illa nulla est ante operis impletionem; ergo etiam nulla erit opere impleto. Præterea conventio illa, utpote contractus onerosus debet obligare tam promissarium, quam promittentem; alias si obligaret solum promittentem esse contractus gratuitus. Atqui non obligat promissarium, cum nemo obligari possit ad peccandum, ergo nec obligat promittentem; et consequenter est nulla ex parte utriusque, et consequenter acceptum, atque adeo ex tali conventione est restituendum. Qua in re opportuna videntur verba Augustini cap. 153, ad Macedonium : *Justius dicitur Advocato, Redde, quod accepisti, quando contra veritatem stetisti, iniquitati affuisti, judicem fefellisti, justam causam oppressisti, de falsitate vicisti.* Hæc sunt argumenta, quibus perpensis, concludit *Pontas* verbo promisso casu 8. *Repudiandam penitus ergo eorum opinionem censemus, qui tuentur, licet hujusmodi promissiones non obligant ante facinus perpetratum; iis tamen obligandi vim annecti, eo ipso quod crimen executioni demandatum est, etc.*

At vero quamquam Doctrina hæc tam gravibus fundamentis innixa videatur, non desunt tamen Theologi dignitate et numero fortasse majores, qui dicant oppo-

situm. Agentes enim de promissione facta feminæ pro usu sui corporis, expresse tradunt, quod licet promissio hæc sit illicita, promissum tamen opere completo sit conferendum, nec femina tenetur restituere acceptum ob turpem usum sui corporis. Primam partem defendunt *Lugo*, *Vasquez*, *Turrianus*, *Sotus*, *Aragonius*, *Cajetanus*, *Molina*, *Sanchez*, aliique, atque hanc afferunt rationem, quia ille usus sui corporis, quem femina impudica fornicario concessit, est prætio æstimabilis, ratione utilitatis vel delectationis respectu fornicarii, et ratione periculi et laboris ratione feminæ, adeoque si fornicarius pretium promissit, et femina impudica rem pretio æstimabilem et vendibilem posuit, non est unde evadat ab obligatione servandi promissum. Si enim fornicarius negare potest pretium pactum pro tali usu sibi concesso, etiam juvenis negare posset matrimonium promissum puellæ sub certa ejusdem promissione defloratæ, quod omnes negant, et insuper dicunt posse ad id etiam in foro externo compelli.

Secundam partem defendunt *Lessius*, *Molina*, *Alensis*, *Richardus*, *Azorius*, *Sayrus* cum aliis pluribus, et probant ex eo quia femina recipit tale pactum pretio concesso, seu vendito usi sui corporis fornicario, qui usus, cum sit commodus, et delectabilis fornicario, et periculosus ipsi feminæ, dignus est prætio; adeoque talis femina licite potest retinere dictum conventum, et receptum pretium, nec tenetur illud restituere, cum non sit receptum contra justitiam, sed potius secundum illam. Addunt vero nedum meretricem licite recipere et retinere pretium hujusmodi, sed jure posse illud exigere etiam in foro externo, si ei non solvatur a fornicario. Ratio autem est quia pretium illud non exigitur, nec accipitur pro ipso peccato formali, quod cum nihil sit, neque licite possibile, non est vendibile; sed exigitur et accipitur pro actu ipso materiali, quatenus fornicatio utilis et delectabilis est, et meretrici aliquo modo laboriosus et periculosus, qui actus, cum sit quid naturale, et pretio æstimabile, nec alteri gratis debitum, est veluti conductus a fornicario, adeoque pretio solvendus.

Hæ sunt Doctorum sententiæ; hæc earum fundamenta, quæ quidem, cum sua probabilitate non careant, poterit unusquisque eam doctrinam diligere, quæ sibi placuerit, atque secundum ipsam ad casum propositum facile respondere. Cum tamen prima sententia in eo tota versetur, ut omnia de medio tollat iniquitatis incitamenta, altera id sibi proponat, ut omnia justitiæ jura defendat, nec ullum patiatur esse opus indebitum, cui pacta merces non correspondeat; videtur propterea alicui temperamento locum relinqui, quo aliqua ratione ambæ simul concilientur. Si enim distinguamus pretium exuberans, quod longe superat valorem operis materialis quod exigitur, et videtur non tam incitare ad opus, quam ad operis impietatem; et pretium aliud operi exigito proportionatum quod correspondeat labori insumendo, clare innotescet quodnam pretium, opere præstito teneatur solvere promissor, et promissarius retinere possit, imo etiam exigere.

Hac posita animadversione, ut jam veniamus ad casum propositum; si decem aurei correspondebant impensis, labori, periculo, ab Aliberto subeundis ut operam cum Jucundo conferret ad puellam rapiendam, putare quis poterit quod opere præstito teneatur Jucundus ad eorum solutionem, et si non solvat, possit Alibertus uti compensatione. Secus vero si præter auxilium præstitum nullum laborem insumpsit, nullum periculum subiit, nullas fecit expensas, quia in eo casu decem illi aurei, non essent aliud pretium, quam pretium iniquitatis.

CAS. III. — Cogitans Tiberius de Matrimonio contrahendo cum Metilde consanguinea, antequam ejus mentem exploret, ipsa inscia, obtinet dispensationem. Qu. An si annuat ejus votis Metildes, hæc dispensatio prosit utrique?

Resp. Agitare quæstionem hanc *Sanchez* de Mat. l. 8, d. 26, et *Dianam* part. 8, t. 3, res. 87, atque distinguere inter impedimentum quod afficit utrumque contrahentem cujusmodi est affinitas, aut consanguinitas, et impedimentum quod afficit unum tantum, vel

utrumque, sed sub ratione diversa, cujusmodi est votum vel ab uno tantum emissum, vel ab utroque. Posita autem hac distinctione, existimant in impedimentum utrumque necessario afficiente, ut est consanguinitas, quæ unum solum afficere nequit satis esse dispensationem ab uno tantum obtineri, atque acceptari, ut prosit alteri etiam ignoranti. Dispensatio enim extenditur ad necessario connexa. Dispensatio autem unius ad contrahendum cum femina est annexa dispensationi feminæ ad contrahendum cum eo; et eo ipso quod alter ex his suam dispensationem acceptat, fit habilis ad contrahendum cum altero, quod fieri nequit nisi uterque habilis sit. Id ipsum evincit regula, quæ communiter traditur, quando matrimonium fuit irritum ob impedimentum ignoratum, posse nimirum conjugem impedimenti conscium, impetrata illius occulta dispensatione, nec alteri illa explicata, nec impedimento, simulanter petere ejusdem consensum.

Diversa autem est ratio, cum impedimentum afficit unum tantum, vel utrumque sub diversa ratione. Nam dispensatio tendit directe in eum qui afficitur impedimento, et cum utriusque impedimentum procedat ex diverso principio, dispensatio impetrata uni, per necessariam consequentiam non intelligitur impetrata alteri; ergo si unus afficiatur voto castitatis, et alter non affectus tali impetret dispensationem, licet ejus mandato non indigeat ut dispensatio valida sit, hæc tamen dispensatio illi non proderit, nisi post ejus notitiam atque acceptationem.

Cum itaque in casu nostro sit sermo de impedimento utrumque afficiente, nempe de consanguinitate; licet dispensatio inscia Metilda fuerit impetrata, dubium esse non poterit, quin ipsa Tiberii votis annuente prosit utrique, præsertim si ipsi fuerit manifestata, et ab ipsa acceptata, quod ut vidimus neque esset necessarium ad ejusdem valorem.

MENSE JULII.

CAS. I. — Terentius, ut alliciat Rosam conjugatam ad adulterandum, promittit quidem ipsi Matrimonium, sed ficte: Romualdus vero promittit, quidem ex animo Matrimonium Catharinæ pariter conjugatæ, sed illa, licet taceat, tamen intendit non acceptare hanc promissionem. Qu. Primo, an ex promissione ficta Terentii oriatur impedimentum criminis? Secundo, an taciturnitas Catharinæ inducat acceptationem, prout sufficit ad inducendum idem impedimentum?

Resp. Quod attinet ad primam partem si audimus *Coninchium*, *Castropalaum*, *Guttierez*, et præcipue *Sanchez* d. 79, n. 10, dicendum videtur ex promissione ficta Terentii oriri impedimentum criminis. Ex promissione enim serio facta cujus fictio exterius non cognoscitur, ansa occidendi conjugem æque nascitur, ac ex ea promissione. Jus autem hoc impedimentum constituit ad dictam occasionem tollendam. Ergo promissione apparenter veræ, hoc impedimentum teneri debet appositum. Deinde præcepta Ecclesiastica cadunt in actus externos, et eosdem punit Ecclesia, nam de interioribus nihil judicat. Atqui Terentius exterius promittit, ergo incurrit impedimentum tali crimini injunctum.

Nihilominus tamen anteponenda videtur negativa sententia, quam cum aliis tuetur *Henriquez* l. 12, c. 14, quod probatur exemplis ficte rebaptizantis, et ficte proferentis hæresim. Nam ficte rebaptizans in foro conscientiæ excusatur ab irregularitate, quia actus ille vere in ratione culpæ, non est peccatum consummatum rebaptizandi, sed est tantum imperfectum in eo ordine, et ideo non est sufficiens, ad contrahendam illam irregularitatem, quæ incurritur propter delictum perfectum, et consummatum in illa sua specie. Eadem ratione qua hæresim profitetur exterius, veram fidem animo et mente retinens, non incurrit censuras hæreticis impo-

sitas, quia revera non est simpliciter hæreticus. Sic in re nostra, cum Terentius, qui sine intentione exterius dat fidem matrimonio, revera non sit promissor, sed fingat se promissorem, quamquam hoc faciendo graviter peccet, non tamen proprie eam culpam committit, propter quam impedimentum criminis impositum est. Oritur enim hoc impedimentum ex adulterio cum promissione matrimonii. Patet autem, quod præsertim cum simus in odiosis, promissionis nomine debeat intelligi vera promissio. Atqui promissio ficta, vera promissio non est; ergo neque erit hujusmodi ex qua oriatur impedimentum.

Neque nos movent argumenta quæ afferebantur pro affirmativa sententia. Ad primum enim respondeo finem legis non cadere sub lege, et finem hunc in ficta promissione haberi solum inadæquate. Non enim habetur ex parte Terentii, qui cum ficte promiserit, et sciat non tenere suam promissionem, non potest inde captare mansa mortis tentandæ. Ad alterum dico præcepta Ecclesiastica cadere utique in actus externos, sed illos in suo genere completos, atque perfectos, nisi aliter exprimatur, et aliquando etiam afficere actus internos quando cum externis essentialiter connectuntur. Cum ergo ficta promissio non sit in suo genere perfecta, et completa promissio, dici non potest quod intendat Ecclesia ipsam punire, cum punire intendit veram promissionem completam, atque perfectam. Atque hæc est ratio, propter quam communiter excusantur ab irregularitate et censura ficte rebaptizantes, et solum exterius hæresim profitentes; et licet *Sanchez*, loco citato, ad paritatis vim enervandam rationem aliam adducat ex mente ecclesiæ, possumus quidem ingenium laudare, sed non debemus a communi recedere, cum jam dixerimus finem legis non cadere sub lege.

Ad alteram partem respondeo divisos esse Theologos, an taciturnitas Catharinæ habenda sit tanquam sufficiens ad inducendum criminis impedimentum, etiam posito quod vere et ex animo seriam Romualdi promissionem intenderet acceptare. Affirmant *Hurtadus*, *Rebellius*, *Perez*, et alii, quia cum adulteri se ament,

censentur expetere mutuum matrimonium, ideoque unus hoc alteri promittit tanquam aliquid favorabile. In his vero, quæ favorabilia judicantur, ab eo cui offeruntur, et ut talia ei offeruntur, quamvis in re ipsi non sint favorabilia juxta regulam juris *qui tacet consentire videtur*. Negat vero *Sanchez*, loco citato, *Guttierez*, *Castropalaus*; nam esto matrimonium, ut quid favorabile offeratur, de facto tamen, ut offertur, favorabile non est. Acceptans enim inhabilis redditur ad illud matrimonium contrahendum, et Ecclesiæ pœnis subjicitur; præterea probabile est acceptantem promissionem, ad repromittendum teneri, quod est onerosum. At cum promissio non est gratuita, sed onorosa, non censetur acceptari ex sola taciturnitate, ut tradunt communiter Doctores.

His autem expositis, quamquam non facile judicare possimus quænam ex his opinionibus sit alteri anteponenda, illud tanquam certum assumere possumus, juxta casum propositum, taciturnitatem Catharinæ non eam inducere acceptationem ex qua possit oriri criminis impedimentum, cum casus procedat in ea hypothesi, qua non intendat acceptare promissionem Romualdi.

CAS. II. — Tiberius conjugatus habuit delectationem morosam super aliam mulierem. Qu. An peccaverit non solum contra castitatem, sed etiam contra justitiam, atque adeo teneatur dicere in Confessione, se esse conjugatum?

Respondet Vasquez l. 2. disp. 112. c. 2, conjuges habentes similes delectationes de copula cogitata cum aliena, vel alieno, peccare non solum contra castitatem, sed etiam contra justitiam, eo quod fides matrimonii obligat non solum corpus, sed etiam mentem, et affectum alterutri conjugi, et consequenter si conjux delectetur de copula alterius a conjuge, injuriam illi irrogat; et idem sentiunt *Sanchez*, *Leo*, aliique.

Contra vero *Palaus* d. § 4. n. 4., *Hurtadus* et alii expresse negant, quod *Vasquez* tanquam certum assumit, et eadem methodo probant oppositum. Dicunt nempe, minime verum esse, conjuges, sicuti per fidem

matrimonialem obligant sibi invicem corpus ad usum copulæ, ita etiam omnino obligare mentem, et affectum ad abstinendum a quacumque delectatione de copula alterius a sua, vel a suo; sicuti castitatis votum absolute emissum excludit omnes delectationes, etiam non tendentes in actus externos. Quod vero conjuges non se obligent per matrimonium abstinere ab his delectationibus, probat *Palaus*, quia illæ sunt per se incognitæ alteri conjugi, ac proinde sunt tantum contra intemperantiam, non contra justitiam, quia non sunt alteri injuriosæ, neque ob illas privatur copula sibi debita.

Jam vero posterior sententia, si rem absolute consideremus probabilior videri poterit. Potest enim Tiberius hanc habens delectationem a conjugio præscindere, et se ipsum considerare quasi solutum. Tunc autem licet circumstantia conjugii se teneat ex parte delectantis, novam non tribuit malitiam delectationi, atque adeo delectatio hæc habebit quidem malitiam contra castitatem, non autem contra justitiam, neque erit necessarium quod dicat in confessione se esse conjugatum. Dixi autem per se loquendo; nam practice delectationes hujusmodi viam sternunt ad actus alios Tiberio prohibitos, ut conjugato; atque adeo, qui sic delectatur, cum se constituat in periculo peccandi etiam contra justitiam, poterit ex hoc capite novam malitiam contrahere, atque ita obligari.

CAS. III. — Valeria, cum plures filios jam habeat, quos alere et educare vix potest, ne majori numero gravetur, negat debitum Marito. Qu. An licite faciat?

Resp. gravem esse ac perdifficilem quæstionem hujusmodi, et cum sæpe accidat super hac re Confessarios interrogari, erit ipsis valde opportunum, si argumenta hinc et inde probantia præ oculis habeant, ut ad praxim dirigendam prudenti dictamine ipsis utantur. Principio itaque dicendum videtur non esse attendendam hujusmodi difficultatem, ne uxor marito debitum reddat. Nam. I. Filiorum multiplicatio spectat ad præcipuum matrimonii finem, et ad conservationem et dilatationem speciei, quæ intenditur ab ipsa natura, et propter

quam matrimonium est institutum juxta illud Gen. 2. *Crescite et multiplicamini*. Tanto ergo bono naturam privare, negando debitum videtur injustum. II. Utilius est proli ut vivat inops, quam quod absolute non sit, cum melius illi sit esse, quam non esse. Præsumpta ergo paupertas fortasse non eventura, non est causa sufficiens cur vita privetur. III. Opponi videtur providentiæ divinæ negare debitum ne proles multiplicetur; nam qui curam habet de volatilibus cœli, majorem curam habebit de creaturis rationalibus, quarum est Pater. Denique tam magnum est bonum suscipere prolem ex matrimonio, ut ipsi postponi debeant quæcumque vel magna incommoda conjugum.

At vero argumenta hæc, licet esse debeant pro quacumque opportunitate Confessariis præsentia, non sunt tamen hujusmodi, ut culpæ, præsertim gravis ream putemus Valeriam, si hoc unico ducta motivo, marito debitum neget. 1. enim non obstant hæc argumenta, ne possint conjuges absque ulla culpa, ex mutuo consensu, abstinere a copula, ut hac ratione prolis multiplicationem impediant, quam alere nequeunt. Nulli enim irrogatur injuria, si uterque conjux communi placito abstineat, et neuter tenetur ad debitum, altero non petente. Dum vero exigitur debitum, nisi in petente incontinentia timeatur, gravisque ad prolem alendam incommoditas adsit, non videtur grave peccatum, debitum ob eam causam negare. Excusat enim magna incommoditas ne alia justitiæ debita persolvi debeant, non enim cum magno suo incommodo tenetur quispiam restituere. Quidni ergo incommoditas gravis excusare non poterit a debito conjugali. Præterea non tenetur conjux reddere, si timor probabilis adsit periculi, aut detrimenti proli jam genitæ. Verisimile est autem timendum esse periculum filiis jam natis, si adhuc proles multiplicentur, cum parentes destitui sunt bonis, quibus ipsos alere possint. Ita sentiunt *Lopez*, *Manuel*, *Sa*, *Ledesma*, aliique apud *Sanchez* l. 9. d. 26.

MENSE AUGUSTI.

CAS. I. — Elvidia habet indulgentiam concessam Rosario, et sacro Numysmati ; sed cum Rosarii funiculus usu continuo sæpe detritus sit, grana vero alio ordine inserta, et alia, aliis amissis, substituta; pariter in Numysmate fracta sit armilla, cui suspendebatur : Quærit a Parocho, an indulgentiam retineat?

Resp. debere Parochum ut rite quæsito respondeat, ea attente consulere quæ de Ecclesia, de aqua benedicta, de oleo sancto, de paramentis sacris, aliisque id genus solent disputari, cum quæstio agitatur quandonam mutatione, vel additione, benedictionem consecrationemque retineant, vel amittant. Nihil enim super hisce rebus tanquam theologice certum potest definiri, sed moraliter explicanda sunt omnia, et practice judicandum perseverare consecrationem, aut benedictionem, quando practice judicatur, talem fuisse aut mutationem, aut additionem, ut res perseverans sit moraliter eadem. Agunt vero peculiariter de indulgentiis realibus *Suarez*, *Lugo*, *Gobat.*, *Dicastillus*, aliique, ex quorum sententia poterit Parochus respondere; quod si Rosario per modum unius toti integro concessa est indulgentia, etiam si aliqua pauca grana fractione aut amissione perierint, et alia ex alio Rosario fuerint substituta, putandum erit eamdem manere indulgentiam, cum censeatur adhuc idem manere Rosarium ; et hoc verum erit si paulatim prædicto modo grana mutantur; potest enim Rosarium censeri idem continuatione, quemadmodum de Ecclesiæ partibus dicitur, de oleo sancto, de aqua benedicta, quando paulatim præcedenti benedictæ, alio non benedicta sufficitur.

Eadem ratione quando singulis granis datur indulgentia, si forte contingat aliquod granum ex parte frangi, ita ut absolute censeatur manere, indulgentia manebit, licet detritæ partes, aliarum additione fuerint restauratæ, ita quidem ut totum non superent, aut ipsum notabiliter mutent.

Id ipsum de Numysmate dicitur, licet frangatur Armilla ipsum suspendens, non enim indulgentiam amit-

tet, quamquam aut armilla renovetur, aut in eodem, ad ipsum suspendendum foramen aliquod aperiatur. Pariter Doctrina hæc poterit aptari Rosario, licet disrumpatur funiculus, aut catena, vel ex toto, vel ex parte frangatur, et grana inter se non eumdem ordinem servent, quando iterum in funiculum inseruntur ; id enim non tollit quominus morali æstimatione idem judicari non debeat. Si vero mutationes hujusmodi Numysma aut Rosarium sic deformaverint, ut eam decentiam minime servent, quam ipsa religio postulare videtur, erit aliter disserendum.

CAS. II. — Damasus vendit prædium Laurentio cum pacto ipsum redimendi. Interim vero retinet prædium et sibi onus assumit, quoadusque redimat, solvendi quinque pro centum. Qu. An hic contractus sit licitus?

Resp. hujus casus resolutionem plene et dilucide traditam esse a Benedicto XIV, de Syn. Diœc. I. 10. c. 8, cujus Doctrina, respondeo contractum hujusmodi ad eam contractus speciem reduci, quæ vulgo dicitur *pactum francandi*, quod utique suapte natura licitum est. Etenim cum illicitum non sit rem vendere cum pacto redimendi, neque illicitum erit eidem adjicere contractum locationis et conductionis, qui præcedentem venditionem non destruit, sed confirmat. Dixi autem suapte natura, quia nonnulla sunt, quæ contractum venditionis cum pacto redimendi vitiare possit. Et primo quidem, si in illius stipulatione, facultas quæ datur venditori rem venditam quandocumque voluerit redimendi, gravetur onere eam redimendi majori pretio quam ipse vendiderit, contractus erit injustus, hæc enim pactio usuraria præsumenda est, et si aliis adjuvetur conjecturis, ut usuraria in foro externo erit pronuntianda.

II. Si venditio fiat cum pacto redimendi intra certum tempus, quo elapso non sit amplius locus retrovenditioni, manifestam pariter redolebit usuram ; efficit enim hujusmodi pactum, ut contractus induat naturam pignoris, et quamvis non indueret naturam pignoris, adhuc a justitia deficeret, si obtentu pacti redimendi, venditio fieret infra limites justi pretii, neque haberetur

ratio oneris impositi venditori fundum redimendi intra certum tempus, quo elapso, nequeat illum suo libito eodem pretio recuperare.

III. Si pactum redimendi hac lege ineatur, ut non liceat venditori fundum redimere, nisi post præfiniti temporis, puta duorum, aut decem annorum intervallum, non carebit præsumptione usuræ, quoniam ex ea temporis, præfinitione fas est conjicere, interim voluisse emptorem lucrari ex mutuo, et usuram ficta fundi emptione palliare.

Generatim vero, cum *pactum francandi*, de quo est sermo, contineatur intra speciem contractus venditionis cum pacto redimendi, omnes præfatæ, aliæque similes conditiones, quæ venditionem turpem atque illicitam reddunt, illud etiam contaminant. Hinc porro ad fraudes omnes eludendas, insinuat summus Pontifex ex instructione Cardinalis Gabrielis Palæotti debere Confessarios in foro sacramentali ab Emptore diligenter inquirere, an revera serium animum habuerit fundum emendi, ejusque dominium acquirendi, vel an potius voluerit mutuam dare pecuniam, et usque ad ejusdem restitutionem consequi fructus ex prædio, alioque fundo, quem cum *pacto francandi* emere simulavit; si enim res hoc posteriori modo se haberet, esset certi et turpis fœnoris reus. Venditor pariter erit interrogandus, num ab emente pecuniam mutuam petierit, cum fœnore restituendam, eumque renuentem induxerit ad usuram obtegendam pallio *pacti francandi*; in hoc quippe rerum statu, non esset venditor immunis a gravi noxæ reatu, cum neminem liceat ad fœnerandum allicere, qui alias non sit ad fœnerandum paratus, quin imo vix contingere potest juxta Doctrinam Angelici, ut a peccato excusetur, qui, ut consequatur pecuniam, quam ab iniquo fœneratore sine usura obtinere non potest, se obligat ad restituendum cum fœnore. Itaque contractus Damasi, si careat his exceptionibus, licitus erat.

CAS. III. — Cogitans Tiburtius de legato instituendo pro Missarum celebratione, interrogat Parochum, an

sibi magis proficuum erit, si pingue stipendium assignet pro paucis Missis, an potius eamdem summam reducat ad stipendium ordinarium pro augendo numero Missarum. Qu. Parochi responsum ?

Resp. Parochum in sua responsione, vel posse attendere legatum instituendum in ratione meriti, vel in ratione satisfactionis, vel absolute loquendo in ratione composita satisfactionis et meriti. Hoc posito dico cum *Divo Thoma* in sup. q. 27, a. 2, ad 2, attento legato in ratione meriti, utilius esse legatum pinguius pro paucis Missis, quam legatum ordinarium pro pluribus. Ratio autem est, quia in ordine ad meritum attenditur operatio propria merentis secundum ipsius moralitatem, seu bonitatem, quam habet ex objecto et fine; plus autem bonitatis moralis habetur in exhibitione pinguioris legati pro paucioribus Missis, quam ordinarii pro pluribus, quia crescit Eleemosyna exhibita pro sustentatione Sacerdotis. Major autem Eleemosyna est magis meritoria, quia continet majorem bonitatem moralem. Verum est quidem legatum ordinarium pro pluribus Missis esse posse ejusdem quantitatis quam legatum pingue pro paucioribus ; at non propterea erit etiam æquale quantum ad Eleemosynam, atque adeo ratione meriti. Legatum enim continens stipendium ordinarium pro Missis debetur jure naturæ ministris celebrantibus pro eorum sustentatione, et ideo non importat proprie Eleemosynam, quæ est liberalis donatio excludens debitum, et proinde non habet rationem Eleemosynæ proprie dictæ, sicut habet stipendium pinguius.

Neque dicas in stipendio ordinario rationem meriti compensari ex cooperatione ad plura Sacrificia quæ celebrantur, quæ utique cooperatio cum sit de se meritoria, quo magis augetur numerus Sacrificiorum, augebitur meritum. Meritum enim fundatur in actu interno, et est secundum ejus mensuram. Jam vero quando legantur plures Missæ cum stipendio ordinario, quamvis ad singulas interveniat cooperatio, tamen hic actus internus, quanquam objective complectatur plura Sacrificia, tamen est valde remissus, cum solum moveat ad

legandum stipendium ordinarium. At quando legatur stipendium pinguius affectus iste est magis intensus, cum superet difficultates, quæ habentur in danda magna Eleemosyna. Habet etiam conjunctum actum charitatis, Eleemosynam imperantis, quæ charitas, cum sit virtus omnium nobilissima, et maxime meritoria, ejusdem actus internus meritum auget.

Si vero legatum instituendum consideretur in ratione satisfactionis, dico cum eodem Angelico utilius esse legatum ordinarium pro pluribus Missis, quam legatum pinguius pro paucioribus. Ratio autem est, quia licet satisfactio, quatenus fundatur in actu legantis sit major, stante legato pinguiori pro paucioribus Missis, attamen satisfactio ex opere operato, proveniens a Sacrificiis, excedit satisfactionem, non solum paucorum Sacrificiorum correspondentium legato pinguiori, sed etiam satisfactionem ex opere operantis ipsius legati pinguioris; si quidem singula Sacrificia habent suam propriam satisfactionem ex quo magis multiplicantur, crescit satisfactio ita quidem, ut vel unum, satisfactionem superet ex opere legantis provenientem.

Denique si legatum instituendum absolute consideretur, in ratione composita satisfactionis et meriti, erit respondendum utilius esse legatum pinguius pro paucis Missis, quam legatum ordinarium pro pluribus, idque etiam attenta ejusdem legantis utilitate, et Missis attentis, post ejus obitum celebrandis. Colligitur ratio ex Doctrina Angelici Præceptoris, qui in sub. q. 27, art. 2, ad. 2, ait: *Religiosi magis merentur religionem suam servando, quantum ad præmium vitæ æternæ, quam indulgentias exquirendo, quamvis minus, quantum ad satisfactionem pœnæ, quod est minus bonum.* Comparat enim utilitatem quam percipiunt religiosi ex observantia regulari, cum utilitate quam percipiunt ex consecutione indulgentiarum, et illam dicit utilitatem, quæ consistit in præmio vitæ æternæ, hanc vero consistere in remissione pœnarum temporalium; illam autem utilitatem esse majorem, quia continet majus bonum.

Jam vero, ut quisque videt eadem est ratio de cele-

bratione paucarum Missarum cum pingui stipendio, et de celebratione multarum cum ordinario stipendio; nam pingue stipendium fundat meritum, cui correspondet præmium vitæ æternæ; multitudo autem Missarum magis satisfacit pro majori pœna temporali. Hinc autem conficitur ratio. Melius est acquirere quemcumque gradum visionis beatæ, seu vitæ æternæ, quam obtinere remissionem cujuscumque pœnæ temporalis. Siquidem quilibet gradus visionis beatæ, seu vitæ æternæ est beatitudo essentialis, se sola sufficiens ad beatificandum, et consequenter ad expellandum omnem miseriam, et est bonum æternum nullum habens finem; remissio autem cujuscumque pœnæ temporalis, affert secum solum illud bonum quod a pœna luenda impedit, quod est acceleratio visionis beatæ, quæ utpote temporalis, non potest æquiparari cum gradu beatitudinis æternæ.

Hæc vero sunt dicta attenta sola differentia vel plurium, vel paucarum Missarum cum eodem stipendio. Quod si legatum institurus alia sibi proponat, majus nempe servitium Ecclesiæ, majorem commoditatem populi pro Missa audienda, opportunitatem majorem pro sacramentorum administratione, atque dispensatione divini verbi, hæc etiam in responsione Parochi erunt consideranda, atque fortasse allatam doctrinam variabunt.

MENSE SEPTEMBRIS.

CAS. I. — Reperiuntur in eadem Domo Theresia, et Rosa, prima nupta, altera inupta. Utraque est gravida fœtus jam animati. Rosa, rem tenens occultam, ne prodat copulam fornicariam, secreto petit ab Aromatario potionem ad procurandum abortum. Annuit ipsi Aromatarius, sed cum eodem tempore propinare debeat potionem quamdam etiam Theresiæ, errore deferentis, Theresia sumit potionem aptam ad abortum, et abortus sequitur. Qu. An Aromatarius, qui sciens potionem hanc propinavit, quæquæ suum habuit effectum, incidat in pœnas procurantis abortum?

Resp. certum omnino esse Aromatarium in ea hypo-

thesi scienter propinantem potionem aptam ad abortum, graviter peccasse, cum voluntarie concurrerit ad actionem illam noxiam, tendentem ad innocentis perniciem, neque a gravi peccato eximi posse per hoc, quod per accidens obvenerit interitus fœtus alterius a meditato, quandoquidem denegari non potest, quin per illam potionem voluntarie intenderit necem illius fœtus qui existebat in utero Rosæ; et ratio peccati potissimum desumitur a voluntario, seu ab intentione operantis, quantumvis non sequatur effectus; quin imo quoquo modo eidem ad culpam imputari posse interitum fœtus existentis in utero Theresiæ, cum non adhibuerit diligentiam necessariam ad illum præcavendum.

An autem idem Aromatarius inciderit etiam in pœnas procurantis abortum, respondeo cum *Diana*, p. 7, t. 5, de res. 20, probabilius esse, non incidisse.

Primo enim, si quis animo deliberato intendat unum occidere, et alium inopinato occidat, non subjicitur pœnis ordinariis homicidii; ergo etiam in præsenti casu, cum Aromatarius determinate intenderit abortum fœtus Rosæ, et per errorem occiderit fœtum Theresiæ, non subjacebit pœnis ordinariis abortus, sed ad summum extraordinariis; iis nempe, quæ arbitrio judicum essent imponendæ.

Secundo: Æquum omnino non est, ut eisdem pœnis puniatur, qui homicidium indeliberate commisit, ac ille, qui animo deliberato perpetravit, ut fert communis sententia; sed abortus fœtus Theresiæ respectu Aromatarii fuit omnino indeliberatus, cum illum nullo modo intenderit: ergo, etc. Neque obest quod eo remedio determinate intenderit mortem; parum referat an in uno, vel in alio contigerit, dummodo vere secuta sit; quia illa animi determinatio, in ordine ad hunc abortum, non sufficit ad constituendum abortum determinatum, nam quod est deliberatum in ordine ad unum, non intelligitur tale in ordine ad aliud, quod a deliberante non intenditur.

Tertio: Qui animo deliberato intendit percutere laicum, si ex errore percusserit Clericum, non incurrit

pœnas excommunicationis, ut ex communi docet *Didacus c. Alma mater*, fol. 479, ergo etiam qui intendit unum occidere, et alium inopinato interficit, non contrahit pœnas ordinarias abortus deliberati.

Denique id clarius colligitur ex conditionibus, quæ communiter requiruntur ad incurrendam reservationem, aliasque pœnas. Requiritur enim, nisi aliter exprimatur reservatio, peccatum in suo genere esse consummatum, atque completum, et simul habeatur materiale, et formale peccati quæ simul concurrant in eodem subjecto. At in re nostra licet in Aromatario habeatur formale peccati, nempe intentio procurandi abortum, licet etiam habeatur materiale peccati nempe abortus secutus, non tamen habentur in eodem subjecto, nam formale peccati respicit abortum Rosæ; materiale vero habetur in abortu Theresiæ.

CAS. II. — Parochus ex Confessione Elisabeth deprehendit, ipsam tenere infantulum in eodem lecto in quo cubat. Qu. I. An debeat redarguere de gravi culpa? II. An debeat judicare, quod incurrerit aliquam pœnam? III. An aliquibus causis moveri possit, ut hoc illi permittat?

Resp. ad I. affirmative. Nam inter alias obligationes, quas habent parentes erga prolem jam natam, hæc est, ut eam præservare studeant a quocumque infortunio; sicuti enim quando venter adhuc prægnans est, tenentur abstinere ab actionibus cæteroquin licitis, quando ex illis prævideri potest periculum abortus, ita quando Fœtus est editus, cavere debent ad omni eo, quod potest inducere ejusdem interitum. Ad hoc porro spectat, ne prolem teneant in lecto ubi cubant, ubi ipsi imminet periculum suffocationis. Est enim experientia compertum, infantes crebro et in dies interimi, propter hanc parentum incuriam, cui periculo volentes occurrere solertiores Ecclesiarum Pastores sub gravibus pœnis vel reservationis, vel excommunicationis, hanc puerorum detentionem parentibus interdixerunt. Ut enim alia prætermittam, in Synodo Bononiensi lib. 2, cap. 2, ita statuitur: *Tandem moneant obstetrices, ut matri-*

bus, et nutricibus referant, sive aliis Feminis, quæ curam alendi, aut custodiendi puerum suscipiunt, ne per annum ab ortu infantem in lecto retineant, ob periculum suffocationis, sub pœna excommunicationis ferendæ. Jure itaque Parochus debet de gravi culpa Elisabeth reprehendere, si ipsam noverit absque gravi causa, neque adhibita debita diligentia, tenere infantulum in lecto in quo cubat. Prima enim ratio deducitur ex lege naturali quæ graviter obligat, non solum ad fugiendum malum, sed etiam ad evitandum grave mali periculum. Cum ergo frequenti experientia compertum habeamus in hac detentione tale imminere periculum suffocationis, ut quando accidit tribuenda illa non sit casui fortuito, dicendum omnino erit detentionem hujusmodi esse graviter peccaminosam. Deducitur ratio altera ex lege Ecclesiastica, et ne alias commemoremus, ex ipsa Synodali prohibitione, quam modo commemoravimus.

Resp. ad II. negative, nam ut vidimus in Synodo Bononiensi excommunicatio est tantum ferendæ, non latæ sententiæ; alia vero jura, quæ solent afferri locuntur de pœnis arbitrio judicis imponendis, et si alicubi decernitur pœna irregularitatis, hæc solum incurritur, si aliquando secuta fuerit suffocatio.

Resp. ad III. pluribus utique causis posse Elisabeth excusari, ut hoc sibi a Parocho permittatur. Primo enim excusari potest ratione impotentiæ, si alium locum non habeat ubi infantem reponat, cum hæc impotentia præponderet juri hoc prohibenti, dum tamen adhibeatur necessaria cautela, qualis communiter statuitur, si vel cubile sit amplum, vel puer longe positus, vel inter matrem et puerum, cervical, vel quid simile interponatur. Excusatur secundo, si tale periculum non sit verisimile; quod in eo casu contingeret, si ipsa mater successiva experientia compertum haberet, quod dormiens nunquam locum mutare soleat, et ubi se collocat, ibi semper se ipsam inveniat. — Excusatur tertio ratione infirmæ valetudinis, per quam sine sui detrimento non posset assurgere, præsertim si puerum

haberet, qui ægre admodum placari posset, ne longe a matre ab ejulando cessaret, ita ut majori, certiorique periculo exponeretur hac ipsa separatione. Excusatur denique, si vel ipsum detineat ad modicum tempus donec vigilas custodiat, vel solum interdiu, quo tempore dormire non solet; cum in his circumstantiis, si forte dormiat, et accidit suffocatio, judicanda sit mere fortuita. — Sic ferme disserunt, et causas hujusmodi pro excusantibus habent *Panormitanus*, *Navarrus*, *Cajetanus*, *Bonacina*, aliique.

CAS. III. — Cum nonnunquam accidat officium pro defunctis celebrari, et absolutionem ad tumulum fieri diebus, quibus Missa de requiem dici non potest, visum est aliquibus, in hoc casu convenientius fore, si absolutio immediate post officium fiat, deinde Missa canatur. Qu. An admittenda sit horum opinio?

Resp. neg. Quod ut innotescat ea placet afferre, quæ pro hac re opportune scribit *Cavallerius*, c. 18, de Absolutione ab tumulum dec. 3, n. 8. Sic enim habet: » Nonnunquam evenit diebus impeditis Missam defunctorum suppleri per eam de die, cum sacrificii applicatione; hinc, si facienda sit absolutio, dubium exurgit, an fieri debeat ante, vel post Missam, vel post mortuale officium, si hoc itidem dicendum sit? In casu, in quo non dicitur officium, nulla afferri valet decentiæ ratio ob quam magis Missæ absolutio præmitti debet: in casu autem officii, ea militat, ut nempe simul absolvantur, quæ Defunctorum sunt, et ne a lugubri officio fiat transitus ad Missam festivam, et ab hac iterum ad funeream absolutionem. Rubrica absolutionem dilucide mandat post Missam, nec aliter exposcit absolutionis vocabulum. Quid igitur? Si non dicatur officium Defunctorum, indubie est post Missam facienda, quia sicuti si præmittitur fit transitus a lugubri ad festivum, ita si postponitur, dumtaxat fit transitus a festivo ad lugubre; in pari autem discrimine, æquum est locum habeat rubrica, quæ eamdem incidit post Missam.

«Quod si officium dicatur, discolorem illum transitum tanti nos minime facimus, ut discedendum pute-

mus a præscripto rubricæ, quæ post Missam aperte illam indicit, ac *absolutionis* vocabulo, eamdem consulto inscripsit, ut daretur intelligi per eam absolvendam esse functionem, seu eamdem ultimo loco esse ponendam, præsertim quia in casu, Missa de die stat loco Missæ de requiem, quæ dici deberet. « Hucusque *Cavallerius*, cujus doctrina dilucide ostendit opinionem in casu propositam admittendam non esse.

MENSE OCTOBRIS.

CAS. I. — Elvidia monita a Confessario de nullitate sui matrimonii, rogat ipsum pro obtinenda dispensatione; interim vero, cum videat instare sibi periculum vitæ, aut infamiæ, nisi debitum reddat, quærit a Confessario, an hoc sibi liceat ad mortem, aut infamiam vitandam. Quid erit respondendum?

Resp. Docuisse olim *Magistrum sententiarum*, *Ugonem de S. Victore*, *Hostiensem*, *Philiarcum* et *Henriquez*, talem conjugem in hujusmodi casu non teneri detegere impedimentum, ob periculum et damnum imminens, sed posse juste et licite debitum reddere, idque conantur exemplis et rationibus declarare. Exemplis quidem; nam sic Sacerdos potest ac debet ministrare Sacramentum peccatori occulto ad vitandam infamiam; et Judex potest ac debet judicare reum secundum allegata et probata, in foro externo. Rationibus vero, quia dum alter conjux manet in bona fide, habet jus petendi debitum, ergo is qui scit impedimentum potest ac debet reddere, et qui scit impedimentum poterit eligere minus malum, scilicet consentire in copulam, quæ esset fornicaria solum materialiter ad vitanda graviora mala, scilicet scandala, infamiam, aut homicidium. Pariter quando impedimentum est solum de jure Ecclesiastico, non vero naturali, et Prælatus cogit conjugem ad reddendum debitum, idem approbat, et per ipsum censetur Ecclesia dispensare super illo impedimento, ut valeat matrimonium.

At vero his non obstantibus, communis est Theologorum ac Juristarum sententia, quam amplectuntur *Doctor Angelicus, Divus Bonaventura, Durandus, Sotus, Divus Antoninus*, aliique plurimi, certum omnino esse nullatenus posse conjugem conscium impedimenti, reddere debitum alteri manenti in bona fide, sed potius teneri aut famæ, aut vitæ jacturam pati, et sustinere quamlibet censuram Ecclesiasticam. Id porro tum jure, tum ratione clarissime ostenditur. Jure quidem, nam *cap. Impositioni*, Pontifex ipse docet, quando aliquis conjux est certus de impedimento, quod apud Ecclesiam probari non potest, debere potius excommunicationem pati, quam in carnalem copulam consentire, inquit enim: *Si alter conjux pro certo sciat impedimentum conjugii, propter quod sine mortali non valet carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probari non possit, debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale.*

Ratio autem ex eo desumitur, quia ubi non est matrimonium, copula non est conjugalis, sed fornicaria. Fornicatio autem, cum sit intrinsece mala, non potest esse licita ad vitandam quamcumque jacturam. Neque pars conscia excusari potest ut debitum reddat, quod in eo casu, non est debitum, sed scelus et crimen. Nec juvat quod impedimentum sit Ecclesiasticum, et interim expectetur dispensatio, aut etiam excommunicatione debiti redditio exigatur. Licita enim esse nequit copula anticipans dispensationem, neque potest judicari Ecclesiam in eo casu tollere impedimentum, ut præsertim ex allegato jure colligitur.

Quod vero attinet ad ea exempla quæ in contrarium afferebantur, respondeo posse et debere Sacerdotem ministrare Sacramentum peccatori occulto, quia hoc ministerium per se licitum et sanctum est, solumque peccaret ipse qui peteret. At copula cum non conjuge est per se prorsus illicita, quare non solum petere, sed etiam reddere esset mortale fornicationis peccatum. Pariter judex tanquam minister publicus, dici fortasse

potest quod debet judicare juxta allegata et probata, et non juxta privatam justitiam; qui vero scit se verum non esse conjugem, nullo titulo potest fornicationem committere.

Ad rationes respondeo manentem in bona fide putare quidem se habere jus ad debitum conjugale, sed sic putantem errare, putat enim se esse verum conjugem, cum vero conjux non sit. Quare alter, qui novit non intercedere verum conjugium, non potest, nec debet reddere quod ab altero putatur debitum, sed ab ipso scitur esse delictum. Conjux pariter conscius impedimenti non potest reddere debitum ad gravia mala impedienda, non enim facienda sunt mala ut veniant bona, sed ad summum potest quispiam minus malum permittere ad majus vitandum. Habere autem copulam absque conjugio, esset facere, aut committere malum. Neque aliquis dicat supponere casum impedimentum tantum Ecclesiasticum, tum loquatur de dispensatione obtinenda, metum vero mali gravis excusare ab observantia legis Ecclesiasticæ; nam licet metus gravis mali excuset ab observantia legis Ecclesiasticæ, nequit tamen habilitare ad contrahendum qui de se inhabilis est. Posito autem hac inhabilitate non poterit operari metus, ut copula non sit fornicaria. Confessarius itaque, poterit quidem juxta prudentiæ regulas ex circumstantiis, Elvidiæ temperamentum proponere, puta vel divortium, vel ingressum in religionem, vel impedimenti manifestationem, nunquam vero permittere poterit ut debitum reddat,

CAS. II. — Vincentius assuetus confiteri apud Venantium, magnamque habens difficultatem alium adeundi; quamquam nullam habeat necessitatem, de more accedit ad ipsum pro Confessione, licet noverit esse in lethali. Quæritur an graviter peccet?

Resp. cum *Divo Thoma*, aliisque communiter apud *Salmaticenses* de Conse. cap. 5, num. 120, excusari a peccato petentem Sacramenta a Sacerdote, qui noscitur esse in lethali, cum ad hoc urget gravis aliqua causa, quia licite potest homo, causa alicujus sui notabilis bo-

ni, permittere peccatum alterius, quod tantum provenit ex ejus malitia, maxime quia quod petitur potest sine peccato præstari, puta elicita contritione. At vero cum gravis hæc causa Vincentium non urgeat, cum casus supponat nullam ipsum habere confitendi necessitatem, et præsto esse alios Sacerdotes, quanquam aliqui Theologi in hac etiam circumstantia, ipsum excusent, probabilior tamen, communiorque sententia est ipsum peccare graviter.

Ut hoc innotescat, expendere placet omnes hypotheses, quæ Vincentio favere videntur, quod nempe vel Confessarius sit paratus peccare, vel etiam peccare velit, vel denique sit certissime peccaturus. Esset Confessarius peccare paratus, quoties nihil cogitaret de Sacramentis administrandis, sed ita dispositus haberetur, ut ad quamlibet petitionem, statim accederet. Vellet etiam peccare, si quamquam non reperiretur in actu audiendi confessiones, sponte tamen accessisset ad sedem confessionalem, si opus esset ipsas auditurus. Esset denique certissime peccaturus, si eam haberet pœnitentium affluentiam, ut impar omnibus audiendis, licet ad ipsum Vincentium non accessisset, eumdem tamen excepisset numerum Confessionum. Dico autem in singulis hujusmodi circumstantiis peccare Vincentium, si absque ulla necessitate petat confessionem.

Primo enim non licet confessionem petere etiam a parato confiteri. Obligat enim lex charitatis, ut quoties commode potes, non coopereris positive ad peccatum proximi, saltem quod alias, non fieret. Vincentius autem in proposito casu vere positive cooperatur ad peccatum proximi, et causa est quod hic, et nunc peccatum committatur, quod alias non fieret, tam quoad actualem voluntatem internam, tam quoad externam operis consummationem, non potest ergo citra peccatum mortale scandali, petere confessionem.

Secundo. Neque licet confessionem petere ab actu volenti confiteri. Nam etiam hac ratione habetur cooperatio ad peccatum proximi, et Vincentius causa est ut hic et nunc committatur peccatum, et si non quod voluntatem internam, tamen quoad externam operis consumma-

tionem, seu quod hic et nunc fiat peccatum proximi quod alias non fierit. Quamquam enim sint qui sustineant actum externum malitiam non addere actui interno, eamque Doctrinam speculative loquendo pluribus rationibus facile sustineri, practice tamen dico cum *Estio*. I. 2, dist. 42, quod *quoniam externum opus revera peccatum est, hinc fit ut semper dicendum sit plus mali eum fecisse, qui peccatum opere perpetravit, quam qui in sola voluntate continuit.*

Tertio. Neque etiam licet Confessiones petere, ab eas certissime audituro. Est vero eadem, quæ ubique militat ratio, quia lege charitatis nunquam licet alteri cooperari ad peccatum, seu aliquo modo esse causam ejusdem peccati. Nam licet absque hac cooperatione peccatum fieret, hoc tamen non tollit concursum vere præstitum, adeoque verum scandalum, sicuti ab omnibus censetur homicida, et irregularis, qui alterum quantumvis paratum occidere, et certe occisurum, induceret absolute, ut hic et nunc homicidium committeret. Dicendum est ergo graviter peccasse Vincentium, nulla urgente necessitate confessionem petente a Venantio, quem noverat in statu lethali, atque ita sentiunt *Valentia, Aragona, Conradus, Sylvester, Roncaglia*, aliique.

CAS. III. — Leonardus rogatus ab Antonio, ne levem suam transgressionem Cajo interroganti manifestet, jurat se facturum, quamquam sine levi mendacio id facere nequeat. Qu. An hoc juramento graviter peccet?

Resp. duplici ratione juramentum hoc a Leonardo præstari potuisse. Primo enim jurare potuit se facturum juxta mentem Antonii juramento complectens etiam mendacium, quod ad hoc faciendum necessarium arbitrabatur. Secundo, jurare potuit, a mendacio in juramento præscindens, quamquam aliud medium non cognosceret ad juramentum servandum, quod est advertendum, nam in primo casu mendacium est materia juramenti, non in secundo.

Hoc præsupposito, ut respondeamus juxta primam hypothesim, præsto est *Giribaldi* Doctrina, qui dilucide et breviter tract. 7 de Jur. et vot. c. 1, d. 7, communem

Theologorum sententiam ita complectitur. Justitia in juramento promissorio consistit in eo, quod materia juramenti sit licita et honesta, nec unquam Deus adducatur in testem rei turpis et malæ faciendæ, estque peccatum mortale, aut veniale defectus justitiæ, prout materia est graviter, aut venialiter mala. Si enim sub juramento promittas vindictam faciendam, furtum, homicidium, adulterium, peccas lethaliter contra religionem, quia magna Deo irrogatur injuria, dum affertur in testem faciendi contra ejus legem, et quia divina auctoritate et testimonio te firmas in voluntate peccandi, et Deum mortaliter offendendi, et quidem duplex peccatum committis si habeas animum exequendi tale promissum, alterum scilicet perjurii contra Religionem, et reverentiam Deo debitam, ob defectum justitiæ in juramento, et alterum furti, homicidii, adulterii, etc., propter voluntatem, quam habes illud committendi. Si vero non habeas animum exequendi promissum, unum committis peccatum lethale perjurii defectu justitiæ, et veritatis in juramento.

At vero si materia juramenti sit levis, peccas solum venialiter, quia non videtur gravis injuria Deo fieri, si Divino testimonio utaris ad te confirmandum in voluntate peccandi venialiter, cum illius executio non importet nisi culpam venialem. Duplex peccatum veniale committis, si jures animo adimplendi promissum, alterum ob propositum malum, et alterum ob juramentum male præstitum; si vero non habes animum exequendi promissum malum, peccas mortaliter ex defectu veritatis de præsenti in juramento, ex quo fit esse minus malum jurare rem venialiter malam animo illam exequendi, quam sine tali animo, quia in primo casu committis duplex peccatum veniale, in secundo committis unum mortale, quod venialibus præponderat. Si vero res promissa sit peccatum lethale, pejus est jurare animo exequendi, quam sine illo, nam in primo casu duplex peccatum mortale committis, in secundo casu unum mortale. In neutro casu teneris juramentum exequi, quia nullum inducit obligationem cum non sit vinculum iniquitatis, nec indiget relaxatione cum nulla sit obligatio. Hactenus

Giribaldus, cujus Doctrinam ex integro adducere placuit, nam licet secundum aliquas partes necessaria non sit ad casum resolvendum, est tamen secundum omnes valde opportuna ad rem explicandam.

Hinc autem clare colligitur quod licet Leonardus sibi in juramento proposuerit leve mandacium, non propterea peccaverit graviter, atque a fortiori multo minus peccasse graviter, si in juramento solam sibi proponens requisiti operis præstationem, potuerit ita a mendacio præscindere, ut illud non habuerit pro materia juramenti.

Non me latet *Turrianum*, *Marchantium*, *Ligorium*, paucosque alios oppositam tenere sententiam. Dicunt enim quod sicuti est grave peccatum Deum vocare testem mendacii etiam levissimi, quia fit gravis irreverentia Deo summe veraci, quasi nesciat omnem veritatem; ita a pari gravis irreverentia irrogatur Deo vocando ipsum sponsorem alicujus mali sive gravis, sive levis, quasi ipsi summo bono placeat aliquod malum etiam leve. At vero ut quisque videt est lata disparitas, nam perjurium directe quidem opponitur veracitati, non autem bonitati divinæ, atque adeo quicumque veritatis defectus graviter vitiat juramentum, non autem defectus justitiæ et judicii, in quibus proprietatibus, gravis aut levis malitia, ubi deficiant, attendenda est a gravitate, aut levitate materiæ. Dum autem quærimus an graviter peccaverit in suo juramento Leonardus, cum juramenti defectus non se teneat ex parte veritatis, sed solum ex parte justitiæ, attendendum non erit attributum quod læditur, sed materia qua læditur.

MENSE NOVEMBRIS.

CAS. I. — Damianus furatus Equum frumento onustum, cum domum asportaretur a Titio, qui Equum una cum frumento emerat pretio aureorum 25, post aliquot menses utrumque vendidit pretio aureorum 30. Qu. Quid debeat restituere? an aureos 25, an potius aureos 30?

Resp. resolutionem hanc ex iis facile derivari, quæ passim Doctores de possessore malæ fidei tradere consueverunt. Ut autem horum Doctrinæ aditus pateat, plura sunt distinguenda, quæ in casu proposito accidere potuerunt. Primo enim pretium hoc potuit accrescere vel soli equo, vel soli frumento, vel partim equo, partim frumento, idque vel æqualibus, vel inæqualibus portionibus. Secundo pretium hoc saltem ratione equi, potuit accrescere duplici ratione, nempe aut intrinsece et in se, et secundum suam substantiam, ut v. g. si pinguior evaserit atque robustior, aut extrinsece quoad solum valorem qui, eadem remanente equi natura et perfectione, multis de causis potuit augeri. Tertio pretii incrementum haberi potuit ipsa natura, ita ut nulla habita diligentia crescere potuisset cuilibet possessori, vel potuit derivari ex sola furis industria, ita ut ejus sollicitudine factum sit ut hoc pretium accreverit. Quarto, dum hoc pretium in manu furis accrevit propter ejus industriam, ea esse poterat conditio domini, et etiam intentio, ut propter industriam longe majorem majus ab ipso incrementum expectari potuisset, ad quem finem fortasse eadem emptio facta erat. Denique hoc pretii augmentum vel nullis furis impensis factum est, vel impensis utilitate alia compensatis, de qua quidem utilitate erit adhuc inquirendum an major futura fuisset in domino, vel potius suas fur habuit impensas ut hoc lucrum compararet.

Hac posita distinctione, animadvertere opportet communem esse Theologorum sententiam possessorem malæ fidei teneri restituere rem et ejus fructus sive naturales sive mixtos, detractis tamen expensis et æstimatione propriæ industriæ. Teneri pariter domino restitu re lucrum speratum, per modum interesse et lucri cessantis. Teneri denique in hujus lucri computatione attendere ad majorem industriam, quam in ipso augendo dominus insumpsisset. Hinc porro, ut quisque videt, resolutio casus tam facile apparet, ut omnibus ejusdem circumstantiis, ex allata doctrina sua possit aptari responsio.

CAS. II. — Damasus adulter suscepit filium ex Theodora, qui cum aliis filiis ejus marito suppositus, habuit inter alios alimenta, et fuit particeps hæreditatis. Qu. Ad quid Damasus teneatur ?

Resp. et primo quidem plura adnoto, quæ ex communi Doctorum tanquam certa assumi posse videntur, ut clarius descendam ad casus resolutionem. Primo itaque, non tenetur adulter ad aliquam restitutionem, cum periculo vitæ, vel famæ. 2° Si aliquo modo suasit, vel procuravit ut adultera spurium marito suo supponeret, fingeretque ejus filium, qui certo non erat, tenetur restituere damna illata patri putativo, et aliis filiis legitimis ratione spurii. Qui enim suo consilio est causa efficax alicujus damni tenetur in conscientia illud resarcire. Hæc porro restitutio facienda erit juxta leges cooperantium ad damnum. Si enim adulter suasit in favorem sui, tenetur ipse primo loco, adultera vero in ejus defectum ; si suasit in favorem adulteræ, tenebitur primo loco adultera, ipse vero in defectum; si in favorem utriusque, tenebitur æque primo pro rata, in solidum vero ex defectu alterius. 3° Non tenetur adulter in conscientia credere adulteræ asserenti illum spurium esse filium ejus, vel quia novit illam simul rem habere cum viro suo, nec minus potuisse concipere ex viro, quam ex seipso, vel quia potest suspicari illam ab aliis fuisse cognitam, quo in casu suspicio est, quod ex feminæ aut levitate aut malitia, tribuatur fœtus ditiori, aut magis dilecto. 4° Non tenetur adulter ad ullam damni compensationem, quando non credit, nec habet ullam certitudinem moralem, quod paratus sit suus, quamquam remaneat rationabiliter dubius, quia in dubio æquali melior est conditio possidentis ; quæ est sententia *Arag. Navar., Silves., Lessii.*, et aliorum, nisi fortasse magis arrideat doctrina *Molinæ*, t. 3. d. 101, qui cum *Rebellio* putat teneri adulterum in foro conscientiæ restituere partem majorem, vel minorem damnorum, pro majori vel minori dubii quantitate, quamquam durante dubio non teneatur illum omnino ut filium agnoscere. 5° Si adulter pro comperto habeat spurium esse filium suum, tamen nec ipse marito suppo-

suerit, nec suaserit ut mater supponeret, tenebitur restituere impensas factas a tertio anno, et deinceps quamdiu pater tenetur filium alere. Pater enim solum tenetur filium alere a tertio anno, et deinceps, donec sibi de alimentis providere possit : a partu autem usque ad tertium annum inclusive tenetur mater, nisi fortasse ratione aliqua non possit lactare filium, quia tunc tenetur pater ad expensas.

Hinc autem jam apparet quid sit inquirendum a Damaso adultero, ut ejus obligatio possit definiri. Si nempe restituendo, vitæ aut famæ periclitetur, si suasit ut supponeretur marito, si certo credit esse suum filium, quæ sit ratio dubii unde movetur ; et juxta varias ejus responsiones, erit prudenter attemperanda responsio juxta principia superius allata.

An vero quando adulter certo agnoscit esse suam prolem, et sine famæ vel vitæ periculo potest restituere, nec consuluit ut filius marito supponeretur ; an videlicet in hoc casu teneatur ex justitia aliquid restituere filiis ; aut patri putativo, variant auctores. *Sotus* enim I. 4. de Just. q. 7. art. 2. *Henriquez*, et alii affirmant non teneri adulterum restituere aliquid ex justitia, sed solum ex honestate et decentia si dives sit. Moventur autem hac ratione, quia ipse non est causa proxima illorum damnorum, sed tantum remota, cum non intenderit generare, sed solum explere suam libidinem ; adulteram vero esse causam proximam, quæ illum tamquam legitimum viro suo supposuit, atque adeo ipsam solum ad restitutionem teneri. Communior tamen sententia est in circumstantiis expositis teneri adulterum simul cum adultera ad damna hujusmodi reficienda. Qui enim in causa est ut damnum alicui inferatur, obligatur ad illius damni restitutionem. Atqui adulter est causa illorum damnorum, cum genuerit spurium, unde illa damna secuta sunt. Ergo tenetur illa reficere. Præterea adulter realiter dedit hæc damna, cum sciens, et prudens dederit operam adulterio, unde erant probabiliter secutura ; nec obest quod ipse solum tacendo permiserit, nec consuluerit, ut partus marito supponeretur ; nam adulter est causa proxima, quod filius adulterinus sup-

ponatur, et alatur tamquam legitimus, et hæc suppositio cum aliis damnis, quæ inde sequuntur, ex ipso adulterio, tamquam ex causa proveniunt. Hinc porro solvitur ratio, quæ pro Soti aliorumque opinione superius afferebatur. Ut enim adulter censeatur causa proxima damni, non est necessarium quod filium supposuerit, sed sufficit quod ex adulterio spurium genuerit, siquidem ex tali iniqua actione, ex natura rei, sequitur hujusm di damnum.

CAS. III. — Parochus, audita Confessione Titii et Bertæ, quorum matrimonio proxime debet assistere in eadem Ecclesia, præsente jam comitatu, qui nuptiarum celebritati debet interesse, ab ipsis deprehendit, quod post contracta Sponsalia cohabitaverunt simul et copulam habuerunt, licet ab ipso primum admoniti de excommunicatione, si id facerent, incurrenda. Qu. Quid agere debeat ?

Resp. Parochum in hac discrimine constitutum, qui dubitare nequit an sponsi propter ignorantiam excusari possint ab excommunicatione, cum sciat se ipsos admonuisse, quemadmodum præcipitur in Synodo Diœcesana l. 2, c. 9, debere vias omnes tentare ut possit matrimonium differre. aut saltem captare tempus, quo possit superiorem adire ad facultatem impetrandam, si tamen hoc ipsi expeditus videatur, cum periculum sit ne in tanta publicitate de patrato scelere oriatur suspicio. Si neutrum per circumstantias sibi licuerit, ut caute procedat, dictamen hoc sibi debet efformare ; ex benigna interpretatione intentionis Ecclesiæ, urgente etiam censura, debere esse locum Epichæjæ ut in gravissima necessitate infamia et scandalum evidetur. Huic autem Epichæjæ dum studet, debet animadvertere, non dari ab excommunicatione absolutionem indirectam, quemadmodum datur a reservatis, posse tamen ipsam suspendi quoad effectus necessarios ad impediendam infamiam et scandalum, qui effectus ad hanc præcisam necessitatem sunt restringendi. Admonendi sunt contrahentes de effectibus excommunicationis quam incurrerunt, atque docendi; oportere interea, quod ipsi se

gerant tanquam excommunicati, quoadusque obtinuerint solutionem, de qua quam citissime obtinenda debent esse solliciti, excipiendo tamen quod ea non teneantur omittere, quorum omissio, eorum culpam et pœnam prodere potest; quibus præmissis, poterit ad matrimonium procedere. Atque hæc est communis Theologorum Doctrina.

Est vero gravissima quæstio de Sacramento pœnitentiæ, ipsis administrando, præsertim si ex se consuetudine, ad impedienda scandala, debeant prius sumere Eucharistiam, an scilicet debeat Parochus sponsos consulere ut sibi de contritione provideant, an vero possit et etiam debeat, si dispositi inveniantur, ipsis absolutionem impendere. Quæstionem hanc videre quisque poterit in utramque partem acutissime agitatam a *Suarez* disp. 10, de Cens. sec. 3, ubi in eam partem inclinat, quod excommunicatio non impediat, ne gravi urgente necessitate possit excommunicatus a peccatis absolvi, quamquam nequeat absolvi a censuris, cum utraque jurisdictio separabilis sit, et sæpe aliquis deputatur ad tollendas censuras, qui non habet facultatem absolvendi a peccatis. Posito autem quod possit excommunicatus urgente necessitate a peccato absolvi, in casu nostro absolvi debebit, urget enim præceptum divinum de confessione Eucharistiæ præmittenda. Videatur *Giribaldus* tract. 4, de Euch. c. 9, qui rem hanc fusius pertractat.

MENSE DECEMBRIS.

CAS. I. — Cum in magna cujusdam Ecclesiæ solemnitate, particulæ consecratæ defecissent, ne frequens populi multitudo Communionem diutius expectaret, factum est, ut vix peracta in Missa sacræ Pyxidis consecratione, alius Sacerdos Pyxidem ipsam statim acceperit, et sacram Eucharistiam petentibus distribuerit. Qu. An hic Sacerdos bene se gesserit?

Resp. in rubricis missalis præcipi, quod particulæ

quæ consecrantur pro communione Fidelium, ponantur super corporale, vel ante calicem, aut in aliquo calice, vel vase mundo retro post calicem. Non sufficere autem esse super aram solum quando consecrantur, constat ex eo, quia ara non tam requiritur ad sustentandam hostiam tempore consecrationis, quam tempore præcedenti, et sequenti; quando enim consecratur, non est hostia super aram, sed in manibus Sacerdotis, ergo magis requiritur ara ad tempus præcedens et subsequens. Hinc porro sequitur non bene gessisse Sacerdotem, qui immediate post consecrationem dedit alteri vas cum particulis consecratis, ut eas vel in eodem, vel in alio altari populi distribueret; præsertim cum licet levis esset hæc incongruentia, non esset facile toleranda, cum tempus illud, quod insumitur inter communionem et sumptionem tam modicum sit, ut populi multitudo tamdiu expectare non debeat, et si quæ esset incommoditas aliqua, quod non omnes possunt communicari; ut solet accidere tempore missionum, potest hæc superari, addendo alium Sacerdotem pro Eucharistiæ distributione.

Verum aliæ etiam sunt rationes, quæ hanc incongruentiam adaugent. Nam sicuti Sacerdos ex sua hostia non debet dare partem, usque ad finem Sacrificii, ita neque de illis particulis, quæ sunt etiam victima illius Sacrificii, et non minus offeruntur quam hostia major, et ideo omnes orationes, oblationes, et benedictiones sequentes æque spectant ad illas, nec ante sumptionem a Sacerdote, victima est perfecte sacrificata. Minus etiam congruit ut alius prius participet de sacrificio, quam ipse Sacerdos qui est principaliter offerens et sacrificans respectu aliorum; unde in omnibus liturgiis et ritualibus semper primo loco ponitur communio Sacerdotis celebrantis, et postea communio cleri et populi; nec videtur ille ordo facile prævertendus. Neque rem juvat quod in consecratione Sacerdos non intendat hanc hostiam majorem sibi sumere, et alias minores aliis distribuere, cum ex institutione hujus Sacrificii nulla sit differentia, quare posset Sacerdos ex ipsa hostia majori dare partem aliquam ei qui vult communicare

et rursus ex minoribus sibi sumere, quia tota est unica victima, et offertur per modum unius absque ullo discrimine. Ita cum *Jo. de Lugo*, de Sac. Euch. disp. 2, sect. 1, n. 69.

CAS. I. — Dorothea a Confessario vere sollicitata, ab alio Confessario deobligata fuit ab ipso denuntiando. Scrupulis agitata adit Parochum, sed interea Confessarius sollicitans mortuus est. Qu. Primo, quid Parochus præcipere debeat relate ad Confessarium, qui ipsam deobligavit ab onere denuntiationis? Secundo, an hæc denuntiatio, etiam mortuo Confessario, facienda sit?

Resp. ad primum, attendendam esse super hac re Constitutionem Gregorianam, quæ in ordine ad casum propositum ita præcipit. *Quod si hoc officium* (nempe obligandi ad denuntiandum pœnitentes sollicitatos) *prætermiserint, vel pœnitentes docuerint non teneri ad denuntiandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes, ut supra, iidem locorum Ordinarii, et inquisitores, illos pro modo culpa punire non negligant.* Porro *Lucius Ferrarius*, v. *Sollicitatio*, super hæc verba expresse docet Confessarios vel malitiose non monentes, vel docentes non teneri, esse denuntiandos Episcopis, vel inquisitoribus, hac ut arbitror ductus ratione, quod si Episcopi, vel Inquisitores tenentur punire cum sciverint, alii etiam, ut scire possint debent denuntiare, et tanquam Patronos ejusdem sententiæ adducit *Dianam* p. 4, t. 7, dec 7. *Rossignolium* sect. 4, n. 7. At vero auctores isti, licet ipsi etiam iisdem verbis recitatis, ostendant Confessarios sic delinquentes ab Episcopis aut inquisitoribus pœnis arbitrariis esse puniendos, tamen nec verbum faciunt de obligatione pœnitentium ad eos denuntiandos. Quapropter cum in eadem Bulla Gregoriana tam sæpe repetatur, ubi vere præcipitur, hæc obligatio denuntiandi, et singulis fere casibus apponatur, non apponantur autem ad casum pœnitentis, qui vel non monetur de hoc onere, vel ab ipso deobligitur, sed ubi accidit ejusdem mentio, dicatur simpliciter quod *Ordinarii et Inquisitores punire non negligant* dicendum videtur pœnitentibus sic

deobligatis non esse imponendum onus denuntiandi ipsos Confessarios, nisi fortasse ex alio titulo, quod scilicet sic agentes judicari possint suspecti de hæresi. Parochus itaque debebit a Pœnitente diligenter inquirere quo animo, quibus rationibus, in quibus circumstantiis fuerit deobligata, præsertim si sollicitatio iis verbis exposita fuit, ut dubia videri potuerit, atque inde colligere quid ipsi sit consulendum.

Ad secundum respondeo negative. Hoc enim non exprimitur in Bulla, non ex fine Bullæ colligitur. Hæc enim denuntiatio alium finem non habet quam Confessarii sollicitantis vel punitionem, vel emendationem; ad utramque autem superflua est, Confessario jam mortuo.

CAS. III. — Anacletus vir dives, invento aureo, obvium habet pauperem conquerentem, quod sibi sors hæc non obtigerit. Anacletus itaque putans hunc aureum pro se retinere non posse, dat pauperi loco eleemosynæ. Accidit vero, quod hic pauper, accepto aureo, post aliquod tempus venit in cognitionem ejus domini. Qu. Primo, an Anacletus putans retinere non posse, verum putaverit? Qu. Secundo, an hic pauper, cognito domino, teneatur restituere?

Resp. Utrumque quæsitum duplici ratione resolvi posse. I. Scilicet generatim et abstracte, ut verba sonant; II. Magis determinate ad eas circumstantias quas casus involvit. Ut vero utraque ratione id paucis aggrediar, ad primum dico, duas esse celeberrimas Doctorum sententias, an res inventæ, adhibitis omnibus diligentiis pro vero domino reperiendo, possint ab inventoribus retineri. Prima est *Divi Thomæ* 2. 2, q. 62, art. 5, quam sequuntur *Cajetanus*, *Covarruvias*, *Navarrus*, *Lessius*, aliique plures, atque docet bona inventa post factam sufficientem inquisitionem esse distribuenda pauperibus, nec posse ab inventore retineri. Hæc autem adducitur potissima ratio, quia cum ista bona sciantur esse alicujus, nec pro derelictis haberi possint, ratio dictat ut distribuantur secundum voluntatem rationabilem, et interpretativam illius, quæ sane est, ut ea ex-

pendantur in suam utilitatem spiritualem, convertendo illa in pios usus. Huic sententiæ favet mirabiliter *c. Si quid invenisti* 14, q. 1, desumptum ex D. Aug. ubi dicitur : *Si quid invenisti, et non reddidisti, rapuisti;* et grave illud Divi Hieronimi effatum *c. multi: Peccatum rapinæ simile est, si quis inventa non reddat.*

Contrariam autem sententiam tenet *Sotus*, l. 5, q. 3, art. 3 et cum ipso *Medina*, *Lopez*, *Bannez*, *Ledesma*, aliique, quorum ea est ratio quia hujusmodi bona videntur haberi pro derelictis a vero domino, ergo nullius sunt propria, atque adeo qui ea primo occupaverit potest retinere. In jure enim pro eodem reputantur ignorari dominum rei, et rem nullum dominum habere. Sed si hæc bona nullum haberent dominum fierent primo occupantis, ergo, etc. Præterea nulla est ratio, nullus textus qui convincat oppositum, cum allatæ auctoritates interpretari possint de inventore, qui non adhibuit debitam diligentiam; ratio autem proposita de interpretativa domini voluntate, valeret etiam de thesauro, et bonis omnibus, quæ cum habeantur ut vere derelicta transeunt in dominium primi occupantis, cum etiam de ipsis præsumi possint voluntas domini, qui saltem intendat suam spiritualem utilitatem. Jam vero quamvis utraque opinio tuta conscientia amplecti possit cum suam habeat probabilitatem, prior tamen ut quisque videt magis æqua et pia est, graviorumque auctorum testimonio comprobata.

Ad II respondeo negativam sententiam tenere *Sotum* lib. 5, q. 3, art. 3, et cum ipso *Ledesman*, et *Petrum Navarra*, atque id quidem licet pauper eumdem aureum in propria specie adhuc habeat, aut ejus consumptione factus sit ditior. Afferunt autem hanc rationem quia pauper, non mutuo, sed in eleemosynam illum aureum accepit, perinde ac si ejusdem dominus ipsi concessisset. Atque revera id concedant oportet, qui ex præsumpta domini voluntate, contendunt rem inventam etiam facta diligentia debita retineri non posse, sed ad bonum spirituale domini deberein pauperes, vel in alios usus erogari. Nam in hac sententia, qui dat eleemosynam agit nomine ejusdem domini, et utiliter gerit ejusdem negotium,

atque adeo perinde est sive ab inventore, sive a domino fuerit erogata.

Est tamen probabilior sententia *Molinæ* tract. 2, dis. 746, *Layman*, *Palai*, aliorumque qui docent adesse in tali casu in obligationem restituendi. Non est enim verisimile rempublicam intendere privare dominum absolute dominio et usu propriæ rei, sed tantum pauperibus concedere dominium et usum illius, dum dominus non comparuerit. Hoc autem inde convincitur quia dominus potest in foro externo vindicare rem suam ubicumque sit, quod utique probat ipsum non amisisse ejusdem dominium. Idem ostendunt de ipso inventore si sibi, tanquam pauperi rem inventam applicaverit, nimirum non esse obligatum, ea consumpta, pretium illius domino reddere, bene tamen obligari si ditior factus est, vel res in propria specie existat. Vel itaque pauper aureum consumpsit, nec factus est ditior, vel adhuc retinet in propria specie, vel ditior evasit ejus consumptione. Si 1° potest retinere, si 2° tenetur restituere domino comparenti; quod enim aiebant præsumpta domini voluntate, atque ejusdem nomine ipsi fuisse tributum, hoc solum est verum cum dominus ejus usum habere non potest.

His autem generatim expositis attingendæ sunt paucis circumstantiæ casus. Anacletus itaque, aureo statim invento, non solum putare debebat se retinere non posse in quacumque sententia, sed debebat existimare sibi diligentias omnes esse adhibendas pro inveniendo domino, quibus omissis, etiam erogato illo aureo in eleemosynam, ipsi remanebat onus dominum inquirendi, et pro illo aureo satisfaciendi. Quod si largiendo pauperi intendebat in ipsum refundere quidquid vel oneris, vel juris, vel utilitatis evenire poterat, non propterea censeri debet solutus ab omni obligatione. Facilius est enim quod aureus ad dominum redire possit a manu divitis, quam a manu pauperis; unde pauperi tribuendo, deterioravit domini conditionem, quam damni speciem debet resarcire. Quod si occurrente paupere ipsi aureum dedit animo donandi in eleemosynam, cum intentione resarciendi dominum si appareret, tunc ben-

se gessit, sed memor esse debet hujus obligationis, et diligentias adhibere ad hoc necessarias. Quod vero ad pauperem attinet, si aureum accepit a divite, non ut ab inventore, sed ut a domino, potest retinere; si accipit a divite ut inventore nondum adhibitis diligentiis, debet ipse diligentias adhibere, et domino non comparente, potest sibi ut pauperi in eleemosynam applicare, quæ quidem ex dictis descendunt.

ANNO MDCCLXXIII.

MENSE JANUARII.

CAS. I. — Novus quidam Sacerdos, in die nativitatis Domini, male intelligens rubricam de non sumenda purificatione in prima et secunda Missa, abstinuit in utraque a sumptione sanguinis, sed in secunda Missa addens novum vinum et aquam calici consecrato, et idem faciens in tertia Missa, in ea solum consummavit utramque speciem. Nunc autem anxie quærit an possit retinere stipendium pro triplici Missa. Quid erit respondendum?

Resp. nihil obstare quominus hic novus Sacerdos, quamquam in re tanti momenti, crassa omnino ignorantia enormiter erraverit, stipendium tamen pro triplici Missa possit retinere. Cum enim ad stipendium jure retinendum sufficiat quod servata fuerit essentia Sacrificii, difficultas omnis ex eo desumenda videtur, vel quia in sola consecratione non perficiatur Sacrificii substantia, vel quia, licet consecratio ad essentiam sacrificii sufficiat, hæc tamen requiratur sub duplici specie, quod in casu defuisse videtur ob defectum materiæ secundæ speciei. Cum enim in secunda et tertia Missa, vinum non consecratum additum fuerit vino jam consecrato, dicendum videtur, quod illa consecratio in secunda et tertia Missa nihil fuerit operata ob consecra-

tionem vini jam factam, ex sola mixtione cum sanguine, quemadmodum accidit in oleo olivarum de novo infuso oleo infirmorum, quod sola mixtione consecrationem acquirit.

Dico enim ad primam difficultatem, quod licet varient plurimi auctores in actionibus determinandis, quæ essentiam aut integritatem Sacrificii constituunt, communior tamen sententia, quam tuentur *Suarez*, et *Doctor Angelicus* ad essentiam sacrificii solam consecrationem requirit. Essentia enim Sacrificii in ea solum actione consistere debet, quam Sacerdos facit nomine Christi, quamque Christus fecit instituendo hoc Sacrificium quemadmodum ex Tridentino colligitur. Sola autem consecratio, ut per se patet, in persona Christi a Sacerdote perficitur. Præterea in eo tota salvatur essentia Sacrificii Missæ, in quo Christus ad recognitionem divinæ excellentiæ aliquo modo destruitur, atque mactatur. Hoc autem totum habetur in sola consecratione. Nam si verborum Corpus ponitur separatum a Sanguine quæ separatio est mystica, et spiritualis mactatio, et occisio victimæ Christi, hoc enim sacrificium incruentum est memoriale, et repræsentativum sacrificii cruenti crucis, in quo sanguis fuit realiter separatus a corpore. Quod si non sola mactatio, sed etiam oblatio victimæ ad sacrificii essentiam necessaria putetur, adhuc dico totum hoc in sola consecratione servari. Consecratio enim oblatio est, non quidem verbalis, sed opere exercita; qui enim in Dei cultum aliquid destruit, illud utique in re offert Deo, quamquam id verbis non exprimat.

Ad alterum dico, non deesse qui putent ad essentiam Sacrificii necessarium non esse utriusque speciei consecrationem, cum sacrificium Christi cruentum sufficienter repræsentari possit per consecrationem alterius tantum speciei, quam quidem sententiam si cum *Marchino*, *Bonac.* aliisque nos etiam sequamur, nulla amplius erit difficultas. Negat tamen communior doctrina, cum Christus sacrificium Eucharistiæ ita instituerit, et eo ritu fieri præceperit, quo posset perfecte repræsentare passionem et mortem ipsius, ut colligitur ex illis verbis

Lucæ 22: *Hoc facite in meam commemorationem.* Tale autem non foret sine consecratione utriusque speciei. Ut enim repræsentetur integre et explicite mors et passio Christi, debet repræsentari effusio Sanguinis, ejusque separatio a corpore, seu Sanguis effusus et separatus, quod utique non habetur, nisi per consecrationem utriusque speciei, per quam vi verborum ponitur in una specie solum corpus sine Sanguine, in altera vero solus Sanguis sine corpore. Porro duplex hæc consecratio, quam nos etiam ad Sacrificii essentiam necessariam putamus, potuit optime in casu nostro servari. Falsum est enim vinum non consecratum superadditum Sanguini, in Sanguinem verti, nec esse materiam novæ consecrationis. Ut enim habeatur transsubstantiatio vini in Sanguinem, non sufficit sola mixtio cum Sanguine, sed ut verbo dicam Ambrosii, *operatorius Christi Sermo* requiritur. Observat etiam *Angelicus* neque vocabulum mixtionis in casu nostro apte usurpari. Ea enim misceri dicuntur, quorum extrema conjunguntur cum extremis alterius. Extrema autem Sanguinis Christi cum extremis vini non conjunguntur, cum Sanguis Christi mirabili quodam modo sub speciebus existat; atque inde colligitur ad olei paritatem obvia responsio. Stat itaque in ea triplici Missa essentia Sacrificii, atque ita pro singulis potest retineri stipendium.

CAS. II. — Adrianus Sacerdos, accepta Eleemosyna pro Missa celebranda in altari Privilegiato, putat se frui posse altaris Privilegio, sive recitet Missam de sanctis, sive de requiem. Qu. An verum existimet?

Resp. convenire Doctores quod si concesserit Pontifex quod celebretur quæcumque Missa, sive de requiem, sive currens in die, sive votiva, necessarium non erit celebrare Missam de requiem; constat enim esse mente Pontificis celebrare quamcumque Missam. Si vero in concessione indulgentiæ exprimatur, quod celebranti Missam de requiem in tali altari, conceditur ut liberet animam a pœnis purgatorii, necessario est celebranda Missa de requiem, quia jam constat de mente Pontificis, quæ cum sit privilegiare altare quoad tales missas, non

extenditur privilegium ad alias, quia non extenditur ultra intentionem concedentis. Difficultas est igitur quando Pontifex nihil exprimit, sed solum dicit, quod in tali altari celebranti concedit liberare animam a Purgatorio.

In hac autem ambiguitate vel sermo est de festo duplici, vel potius de die, in qua pro arbitrio Missa alicujus Sancti, vel de requiem, vel votiva potest celebrari. Jam vero si sermo sit de festo duplici, ut videre est apud *Ferrarium* v. *Missa*. « Missæ in festo duplici celebratæ in altari pro animabus perpetuo Privilegiato, et in quo proinde quotidie etiam in duplicibus celebrandæ essent Missæ de requiem ex obligatione, suffragantur ac si celebratæ fuissent pro Defunctis, etiam juxta formam privilegiorum 22 *Januarii* 1667. Decretum extenditur etiam ad altaria non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius tempus, vel longius, ac non in omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus privilegiata; ac proinde Missæ de festo duplici, quæ sive ex obligatione, sive ex sola Fidelium devotione celebrantur, suffragantur ac si celebratæ fuissent pro defunctis, 23 *Septembris* 1669. Insuper Missæ celebratæ de festo currente in altaribus Privilegiatis, in diebus quibus non licet Missas de requiem celebrare, habent eamdem vim et indulgentias, perinde ac si fuissent celebratæ Missæ Defunctorum, ut expresse statuerunt, et definierunt Summi Pontifices, scilicet Alexander VII, *die* 22 *Januarii* 1667, in sua Constitutione incipit *Creditæ*, Clemens IX, *die* 23 *Septembris* 1669, in sua Constit. incipit *Cum felicis*, et Innocentius XI, *die* 4 *Maii* 1668, in sua Constit. incipit *Alias*.»

Si vero loquamur de die, in qua pro arbitrio celebrari potest vel Missa alicujus Sancti, vel de requiem, vel votiva, dicendum omnino est esse mentem Pontificis quod celebretur Missa de requiem. Id vero patet ex dictis; excepto enim firmat regulam in contrarium. Si ergo privilegium lucrandi indulgentiam etiam celebrata Missa alicujus Sancti restringitur tantum ad dies duplici festo occupatos, signum evidens est quod aliis diebus celebrari debet Missa de requiem. Præterea in tali casu mens Pontificis recipit interpretationem ab jure. Mens

enim, præsertim Principis, nisi constet oppositum, præsumitur juri conformis, et proinde censetur præscribere celebrationem pro defuncto juxta præscriptionem Ecclesiæ. Ecclesia autem præscribent celebrationem pro defuncto, præscribit specialem Missam. Et licet absolute non obliget ad illam celebrandam quando est offerendum Sacrificium pro defuncto, declarat tamen suam intentionem, et disponit quod sit illa specialis Missa quæ pro Defunctis celebranda est. Præsertim quia intelligitur de celebratione pro defunctis juxta modum concessum Ecclesiæ, qui consistit in Missa de requiem, quia alio modo celebrare, provenit ex privata intentione celebrantium. Nihilominus tamen si aliquando habeatur talis concessio, quæ non requirat quod sacrificium offeratur pro defuncto, sed simpliciter concedat, quod celebrando in tali altari liberetur anima a purgatorio per applicationem tantæ Indulgentiæ, quanta sufficiat pro pœna solvenda, tunc necessarium non erit celebrare Missam de requiem, sed sufficiet quæcumque alia Missa. Ut enim docet *Pasqualigus*; cum Sacrificium non est offerendum pro anima quæ est liberanda, qualitas Missæ relinquitur arbitrio celebrantis. Hæc porro sunt attendenda ut facile judicetur quandonam verum existimet Adrianus licere sibi celebrare Missam de Sancto pro lucranda Indulgentia altaris Privilegiati.

CAS. III. — Prudentius rite confessus, et sacra refectus Eucharistia pro acquirenda indulgentia, ante visitationem Ecclesiæ in novum peccatum prolapsus, putans sibi sufficere actum contritionis, eo elicito, sine nova confessione Ecclesiam visitavit. Qu. An indulgentiam acquisierit?

Respondet Suarez, disp. 52, sect. 3, n. 7. in eo casu obligari fideles pro Indulgentia lucranda ad aliam confessionem sacramentalem, quia, ut ipse inquit, ex vi illius formæ requiritur confessio omnium mortalium, quæ usque ad tempus indulgentiæ commissa sunt; nam talis confessio refertur ad indulgentiam, et ideo comprehendit totum tempus usque ad prædictum terminum, et consequenter omnia etiam peccata intra illud tem-

pus commissa. Non ergo sufficit prior confessio, quia non fuit de omnibus peccatis modo explicato, unde licet per unam confessionem possit satisfieri, non tamen per omnem, sed per eam, quæ fuit integra modo prædicto. Ita *Suarez*, cum quo *Filliuccius*, *Sanctarellus*, aliique eamdem sententiam tuentur.

Probabilior tamen videri potest opinio, quam cum *Præposito*, *Granado*, *Diana*, aliisque defendit *Antoninus a Spiritu Sancto*, *c.* 11, *de operibus injunct.* Tenor enim indulgentiæ solum præscribit confessionem, cum autem ea non sit necessario facienda in ultimo opere, sed ante ipsum fieri possit, et etiam soleat, præsertim tempore Jubilæi, in quo plurimum dierum opera præscribuntur, non est cur novum onus alterius confessionis imponatur, quia sine illo impletur sufficienter conditio requisita in tenore indulgentiæ, et aliunde per contritionem liberari potest a peccato lethali denuo commisso, ita ut recuperet statum gratiæ, sine quo indulgentiæ effectus non acquiritur. Pari enim ratione disserendum est de hac obligatione in ordine ad indulgentias, ac de præcepto annuæ confessionis. Tempore autem quadragesimali, facta confessione omnium peccatorum lethalium, quorum quis erat conscius, si postea, antequam præceptum annuæ confessionis expiraret, aliud grave peccatum perpetraret, non teneretur iterum ob tale præceptum confiteri. Alias pluries tempore quadragesimali confessus, et penultima anni die in aliud peccatum lapsus, si in postrema anni die confessionem sacramentalem omitteret, præcepto annuæ Confessionis minime satisfaceret. Sic in re nostra, cum casus procedat de communione jam peracta, ad quam utique ex alio capite necessaria esset prævia confessio, et cum status gratiæ ad ultimum opus requisitum per contritionem possit acquiri, vi solius præcepti confessionem requirentis, necessarium non erit quod ipsa iteretur, atque adeo dicendum erit potuisse prudentium indulgentiam acquirere.

MENSE FEBRUARII.

CAS. I. — Eusebius defloravit Rosam sibi parem, cum promissione matrimonii. Tiburtius ejus Genitor, defloratione quidem ignorans, sed suspicans de sponsalibus, ira exardescit, et exhæredationem minatur nisi desistat. Qu. An Eusebius habeat justam causam resiliendi?

Resp. Suapte natura certum omnino esse defloratorem virginis, sub promissione matrimonii, obligatum esse ex justitia ad illam ducendam. Intervenit enim contractus *Do ut facias*, cum Virgo faciat copiam sui corporis cum pacto quod postea ducatur in matrimonium. Id porro a fortiori est verum in casu nostro, in quo Eusebius et Rosa ejusdem conditionis statuuntur, quo factum est quod Rosa suspicari non potuerit se ab Eusebio decipi, quod timere potuisset, si debuisset nubere aut nobiliori, aut ditiori. Nihilominus tamen hisce etiam positis, poterit fortasse Eusebius deobligari, si deveniatur ad casum, ad quem præsumendum videatur noluisse extendere promittentis obligationem.

Dico itaque probabilius esse Eusebium timentem paternam iram, ejusque exhæredationem, habere justam causam resiliendi, neque obligari ad promissionem Rosæ factam servandam. Id autem expresse docent *Hostiensis*, *Lopez*, *Ledesma*, *Divus Antoninus*, aliique plures, qui universaliter volunt sponsalia dissolvi posse, superveniente quacumque causa, quæ reddat difficiliorem executionem matrimonii. Docent ad ipsum *Hurtadus*, *Coninchius*, *Prœpositus*, qui loquuntur de dissolutione sponsalium ob solam contradictionem parentum. Quamquam enim non loquantur de copula sub promissione matrimonii, ea tamen afferunt argumenta, quæ hoc etiam ostendunt. Omnis enim promissio, etiam quæ obligat ex justitia, habet tacitam conditionem quod obliget rebus sic stantibus, non autem si superveniat aliqua notabilis mutatio, præsertim quæ, si ab initio

adfuisset, non fuisset secuta promissio. Est enim promissio secundum mensuram, qua promittens intendit se ipsum obligare. Qui autem ad copulam obtinendam promisit alicui se illam ducturum in uxorem, non intendit se obligare in quocumque eventu, neque cum tanto discrimine, quale est indignatio Patris, et amissio paternæ hæreditatis. Accedit eodem quod servare promissionem in tali casu esset cum gravissimo damno promittentis, siquidem non solum subiret gravissimam indignationem paternam, sed etiam hæreditate privaretur, atque adeo deberet renunciare juri quod habet ab ipsa natura tuendi se ipsum, et sua, et se conservandi indemnem contra quoscumque. Denique promissio omnis, quæ sine peccato adimpleri non potest, desinit obligare. Non posset autem in casu nostro matrimonium contrahi sine peccato. Violaretur enim in re gravi pietas parentibus debita, læderetur cognatorum amicitia, magnæque causarentur perturbationes; et promissionis executio non posset esse sine gravi scandalo proximi. Sponsos autem non posse cogi, sed sponsalia dissolvi quando probabiliter timetur scandalum colligitur ex *cap. Cum in tua*, et militat ratio, quod coactiones difficiles solent exitus habere.

Certum est autem teneri Eusebium modos omnes tentare ad Patris iram comp escendam, et si Rosæ damnum aliquod intulit ad reparationem obligari.

CAS. II. — Petronius Mutinam profectus, plurimas merces ibidem emit a Geminiano, pretio nondum statuto, sed Bononiæ statuendo ab Eduardo. Rebus ita conventis, dum merces Bononiam asportantur, casu fortuito pereunt. Qu. Cui pereant; an Petronio, an Geminiano?

Resp. Cum certi juris videatur tradita re vendita, rem emptori perire, videretur quoque dicendum merces in casu nostro perire Petronio, non Geminiano. Neque enim dubitari potest veram fuisse secutam mercium traditionem. Nam Geminianus antequam merces transmitteret, merces ponderavit, et scorsim ab aliis ad concordatam mensuram reduxit, quod satis est ut venditor liberetur

a periculo rei. Præterea quod inter absentes sit emptio transmittuntur merces periculo ementis, nisi aliud inter partes conveniat; unde emptoris interest contractum assecurationis cum alio inire, quod signum est mercium transmissionem haberi pro traditione. Quod si hæc jura valerent, quamquam Petronius non fuisset profectus Mutinam, sed per epistolam egisset de hoc contractu cum Geminiano, id erit a fortiori dicendum si merces ipsi Petronio consignatæ fuerunt, ut habetur in casus expositione.

Verum respondeo merces de quibus est mentio, non Petronio, sed Geminiano periisse. Res enim domino perit, et venditione nondum secuta, verus earum dominus habebatur Geminianus. Quod autem venditio secuta non fuerit patet ex eo, quod pretium est de substantia emptionis et venditionis, nec dici potest contractus secutus, nisi pretium fuerit ita certificatum, atque determinatum, ut contrahentes in ipsum consenserint. Taxatio itaque et determinatio pretii, est ita substantialis venditioni, ut sine ipsa irrita sit. Cum ergo inter Petronium et Geminianum, antequam merces transmitteretur, nullum fuerit stabilitum pretium, perinde est ac si non fuisset appositum, atque adeo cum deficiat substantia contractus, ubi vera venditio locum non habet, neque potest habere locum vera traditio, quæ referatur ad translationem periculi, quod transferri non potest nisi prius transferatur dominium, ut observant Doctores communiter, et videre est apud *Molinam* disp. 337. Accedit eodem, quod ut perficiatur emptio et venditio, debet prius pretium numerari antequam res tradatur Emptori, aut saltem debet interponi fides et promissio, quæ stat loco pretii. At in re nostra tantum abest quod fuerit solutum pretium, aut interposita fides, ut neque fuerit determinatum. Denique ut cum aliis notat *Gab. Consil.* 64, antequam taxetur pretium, venditio est conditionalis, et ideo cum contractus remaneat suspensus ob defectum conditionis, si interim res perit, non potest amplius habere locum, et venditori domino perit, cum nondum contractus effectum habuerit.

Non obstant autem quæ in oppositum dicebantur.

Nam quando dicitur traditione secuta rem Emptori perire, intelligitur de traditione, quæ fit in virtute contractus emptionis. Dum autem non intervenit verus contractus, nec potest habere locum vera traditio; atque ita solvuntur quæ simul opponebantur ad idem probandum; valent enim prout referuntur ad venditionem, vel ipsam subsequuntur, nec aliam vim habent ad transferendum dominium nisi eam quam derivant a venditione. Quapropter cum probaverimus sine pretii taxatione venditionem non subsistere, nec transferre dominium, neque valebunt ad transferendum dominium ponderatio mercium, separatio, earumque consignatio sive transmissio, quæ ad rem nostram eamdem vim habet. Merces itaque pereunt Geminiano, qui venditione nondum secuta adhuc retinet earum dominium.

CAS. III. — Remigius mutuos accepit quinquaginta aureos a Francisco data ipsi Chyrographo ad debiti confessionem; alios pariter quinquaginta aureos mutuos accepit a Mauritio; nullo quidem dato Chyrographo, sed dato pro pignore aureo Horologio. Accedit vero post aliquod tempus, quod Franciscus nihil de ea re requisitus remisit Chyrographum Remigio, quod præstitit etiam Mauritius de Horologio; quo peracto uterque est mortuus. Qu. An Remigius teneatur hæredibus restituere?

Resp. non teneri Remigium ad restituendos quinquaginta aureos hæredibus Francisci a quo est ipsi remissum Chyrographum continens debiti confessionem, teneri vero ad eosdem aureos restituendos hæredibus Mauritii, a quo ipsi remissum est aureum horologium datum pro pignore. Primum desumitur *ex l.* 2, *ff. de Pactis.* Pacta enim alia sunt expressa, alia tacita. Priora sunt quæ claris verbis inter præsentes, vel per epistolam inter absentes celebrantur. Posteriora vero, quæ tacito consensu, seu re ipsa sine verbis fieri videntur. Jam vero inter alia exempla, quæ affert Glossa tacitæ conventionis, hoc etiam habetur, quod si quis reddat debitori cautionem, seu Chyrographum suum, censetur tacite pacisci de non petendo debito, illudque remittere.

Hoc porro dum asseritur, et congrua ratione probatur, asseritur etiam, et illustratur disparitate quod pignoris restitutio non eximit a debiti solutione. Glossa enim et doctores ibidem hanc afferunt rationem, quia redditio Chyrographi nullam aliam affert utilitatem debitori, nisi ut eum liberet a solvendo debito; unde hanc afferre censetur ne alias nihil agatur. Secus est in pignore. Nam pignus redditum affert plerumque debitori aliam utilitatem, ut in re nostra usum ejusdem horologii, et etiam decus, quod ab eo gestando solet reportari, unde Remigius restituto pignore potest opinari voluisse Mauritium de ejus commodo ipsum gratificari. Deinde in Chyrographo continetur jus obligationis, sicque eo reddito tacite censetur remissa ipsa obligatio: e contra in pignore, solum continetur jus pignoris, non obligationis; unde eo reddito, censetur remissum esse solum jus pignoris, non autem obligationis.

MENSE MARTII.

CAS. I.— Cum Parochus feria quinta in Cœna Domini celebrare non potuerit, atque ut putabat consummare majorem hostiam quæ servabatur in Ostensorio pro expositione, aliamque consecrare pro sequenti die, in qua non conficitur Sacramentum, ne populus die Veneris Sancti Missa et officio careret, juxta ritum Ecclesiæ omnia peregit, usus in Missa hac Hostia, quæ in Ostensorio servabatur. Qu. An hoc ipsi licuerit?

Resp. Quod sive attendatur rubrica missalis in Missa feriæ quintæ in Cœna Domini, sive ritus universalis Ecclesiæ, sive ratio mysterii quo eo die celebratur, clare constabit non licuisse Parocho in die Veneris Sancti Sacrum ritum peragere, adhibendo majorem Hostiam pluribus antea diebus consecratam, quæ in Ostensorio servabatur. Non licuit, inquam, attenta Missalis rubrica, quæ post communionem hæc præcipit: *Hodie Sacerdos consecrat duas Hostias, quarum unam sumit, alteram reservat pro die sequenti, in quo non conficitur*

Sacramentum. Jam vero hoc verbum *Hodie* significat, et importat in ipsa quinta feria consecrandam esse Hostiam pro ritu die sequenti celebrando. Pariter eadem rubrica Missalis, in Missa feriæ sextæ Parasceves, post adorationem Crucis dicit: *Ordinatur Processio ad locum, ubi* pridie *Sacramentum repositum fuerat*, quæ verba probant ritum hujusmodi correlativum esse ad præcedentem, atque adeo præcedenti die consecrari, reponi debuisse Hostiam, quæ tunc erat deferenda.

Probat ad ipsum ritus universalis Ecclesiæ, qui ubique gentium ita servatur, ut antedicta Consecratio, et Repositio fiat in Missa Feriæ quintæ in Cœna Domini. Ergo talis ritus mutari non potest, et practicari in alia die, ex præcepto atque doctrina Concilii Tridentini *sess.* 7, *cap.* 13, ubi sic definivit: *Si quis dixerit receptos, et approbatos Ecclesiæ Catholicæ Ritus in Solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a Ministris pro suo libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiæ Prælatum mutari posse, anathema sit.* Sequitur Mysterii ratio, quod significatur, et continetur in repositione Hostiæ consecratæ, in Missa Feriæ quintæ Cœnæ Domini, quæ ratio prorsus evincit nullo modo licere hunc ritum pervertere, ne ipsa Mysterii ratio perverti videatur. Hæc enim consecratio, et repositio Hostiæ pridie facta, Sepulchrum Christi significat, ut notat *Gavantus* in rub. Miss. part. 4, tit. 8, verb. *Palla et Patena cooperit*, ubi sic loquitur: *Palla significat lapidem ad ostium monumenti, et Patena quasi sigillum Pharisæorum: cum enim Sabbato Sancto anticipetur Missa, quæ de nocte dicebatur; congruit etiam accelerari repræsentationem Sepulchri Christi.* Igitur omittendo consecrationem, et repositionem Hostiæ Feria quinta in Cœna Domini, et adhibendo Hostiam antea consecratam, destruitur Mysterium Sepulchri Christi Domini contentum in repositione ipsius Hostiæ in calice cooperto Palla et Patena, facienda post Missam Feriæ quintæ. Parochus itaque potius permittere debebat, ut Populus die Veneris Sancti eo Mysterio careret, ad quod nullo præcepto adstringebatur, quam in re gravi Rubricas

Missalis pervertere, opponi Ritui universalis Ecclesiæ, rationemque Mysterii hac mutatione destruere.

CAS. II. — Cum Parochus calicem quidem deaurari curaverit, non curaverit autem iterum consecrari, recusat Capellanus in eo calice celebrare. Qu. An jure faciat?

Resp. Capellanum hunc optimo jure recusare potuisse consecrare in Calice post deaurationem non amplius consecrato. Scio quidem id licitum affirmare *Laymanum*, *Durandum*, *Coninchium*, *Dianam*, aliosque, atque has afferre rationes. Primo quidem quia Consecratio iteranda non est nisi in casibus a jure expositis; non exprimitur autem in jure Calicem deauratum esse iterum consecrandum. Secundo, per deaurationem non immutatur forma Calicis: unde sicut Ecclesia non est iterum consecranda licet muri ejus dealbentur, aut novo cæmento obducantur; ita neque Calix erit iterum consecrandus licet postea deauretur. Tertio, quando Calix consecratur, et Sacro Chrisma intrinsecus perungitur, non sola ejus interior superficies consecrata censetur, sed totus Calix; ergo addita nova ejus superficie per deaurationem, non videtur necesse ipsum de novo consecrare, quia major pars sacra trahit ad se minorem, nempe totus Calix trahit secum superficiem, eamque efficit sacram. Quarto, sicut Corporalia non indigent nova benedictione quamvis laventur, ac intus novo amylo abducantur, et Calix ipsa nova consecratione non indiget licet per usum diuturnum deaurationem amiserit, ita etiam videtur idem dicendum, si calix deauretur.

Probabilior tamen sententia, quam tenent *Angelus*, *Suarez*, *Sylvester*, *Azorius*, aliique communius affirmant Calicem per deaurationem amittere consecrationem, atque ideo esse reconsecrandum quando deauratur quoad illam partem, seu superficiem, quæ immediate tangit Sanctissimum Sacramentum Corporis et Sanguinis Christi. Consecratio enim Calicis et Patenæ principaliter fit propter immediatum contactum Corporis et Sanguinis Christi; unde et illa sola pars seu superficies in qua fit

contactus ille sacro chrismate perungitur. Atque posita nova deauratione, contactus ille nequit amplius fieri in parte, seu superficie consecrata, cum aurum noviter additum non sit consecratum, nec chrismate delibutum: ergo. Accidit praxis Ecclesiæ, et recepta consuetudo Calicis deauratos denuo consecrandi, quæ quidem consuetudo est optima legum interpres.

Hinc autem apparet quid sit respondendum ad rationes oppositas. Ad primum enim utique cautum est jure Calices deauratos esse reconsecrandos. Hoc ipso enim quod habeatur in jure consecrari Calices propter immediatum contactum Corporis et Sanguinis Christi, cum per deaurationem amplius non habeatur contactus hujusmodi, eodem jure colligitur esse repetendam consecrationem. Ad alterum, verum est quidem per deaurationem formam Calicis non immutari, si sermo sit de forma exteriori: immutatur tamen forma interior et principalis, in qua habetur immediatus Sacramenti contactus. Nec urget exemplum Ecclesiæ, ejusque parietum, nam hic non intervenit talis contactus immediatus. Sequitur tertium. Pro cujus confutatione respondeo, quod quando dicitur major pars trahit ad se minorem, major pars trahens minorem, non illa censetur, quæ major est quantitate molis, sed illa, quæ est major seu dignior. Porro in casu nostro sola pars interior Calicis, et superior Patenæ immediate tangens Sanctissimum Christi Corpus, nobilior est et principalior, unde argumentum militat in oppositum. Ad ultimum dico instantiam de Corporalibus parum urgere, ea enim neque Chrismatæ inunguntur ut Calix et Patena; neque per lotionem accipiunt novam aliquam partem, quæ immediate ordinatur ad Christi Corpus tangendum prout accidit in Calice intrinsecus deaurato. Amylum quippe solum inducitur ad Corporalis decorem, ipsumque indurandum, atque eadem de causa haud immerito dicitur quod Calix deperdat consecrationem quando deauratio solum decidit per non usum, nulla autem nova portio aurei per deaurationem accedit.

CAS. III. — Cyprianus furatur Parocho 50 aureos, et

mobile pretiosum. Mox facti pœnitens, æquivalentem summam erogavit in pauperes, quo peracto putat se non amplius teneri ad ullam restitutionem. Qu. An Confessarius ipsi debeat acquiscere?

Resp. ad hujus Casus resolutionem plura esse attendenda. — Bona enim sublata Parocho vel sunt bona ipsius patrimonialia, seu quasi patrimonialia, vel sunt bona pertinentia ad Ecclesiam cujus est parochus et administrator, sive sint bona mobilia pretiosa, sive immobilia, vel denique sunt bona quidem Ecclesiæ, sed destinata ad ipsius Parochi sustentationem, qualia sunt redditus, et fructus sui beneficii.

Porro si sermo sit de bonis primi generis, conveniunt omnes esse Parocho restituenda. Parochus enim vere est Dominus, non secus ac alius quilibet Ecclesiasticus in ordine ad sua bona patrimonialia, ergo si quis ea abstulerit tenebitur restituere, non secus ac si abstulisset a laicis. Quod si bona sublata, sint bona Ecclesiastica, tunc etiam erunt Parocho restituenda, quamvis enim eorum proprie non sit Dominus, est tamen administrator legitimus, et cum læsus fuerit per talem ablationem, nedum ad compensandam injuriam, sed etiam ad restituendam administrationem ipsi facienda est restitutio. Excipe tamen casum in quo non fuerit administrator fidelis, sed potius dilapidator; tunc enim æquum non esset ut ea bona ipsi restituerentur, ne in præjudicium Ecclesiæ ea dissiparet; unde in ea hypothesi vel essent reddenda Ecclesiæ, vel reservanda Successori, ut docet *Angelicus*. Quamquam enim ob solam prodigalitatem et malam administrationem, non debeat spoliari Parochus jure administrationis quantum ad ea bona Ecclesiæ quorum ipse est Dominus; ne tamen gladius detur furioso, et bona aliena dilapidatori, secus dicendum est de iis bonis quæ pertinent ad Ecclesiam.

Superesset itaque difficultas de tertio bonorum genere, illis quidem, quæ licet sint bona Ecclesiæ, pertinent tamen ad Parochi sustentationem. Cum enim hujusmodi fructus possint esse ita pingues, ut qui supersunt ad propriam sustentationem teneatur Parochus in pauperes erogare, si forte de eo percrebuerat rumor,

quod omnia dissiparet, et nihil pauperibus largiretur potuit Cyprianus hoc sibi dictamen efficere, esse pauperibus distribuendum, quod ipsis a Parocho debebatur. Hic vero gravis oritur controversia an scilicet Clerici de bonis excedentibus propriam sustentationem verum dominium habeant, an solam administrationem. Si enim dominium habent, quamquam graviter peccent expendendo in usos profanos, non autem in commodum Ecclesiæ, et pauperum utilitatem, habent tamen jus quod ipsis restituatur quidquid ablatum est, si vero habeant solam administrationem; quamquam ut vidimus propter solam prodigalitatem hac absolute spoliari non debeant, tamen quantum ad restitutionem posset esse alia ratio. Abstineo autem ab hac prolixa quæstione dilucidanda, cum ad rem nostram sit minime necessaria. Nam quod attinet ad mobile pretiosum, certum est esse in specie restituendum, quod vero attinet ad 50 aureos, cum nesciat Cyprianus cui pertinerent, non satisfacit in pauperes erogandos. Videatur *Navarrus* in mun. c. 17, *Covarruvias* in cap. *Cum esset, Adrianus* in tr. I. de Rest. et alii apud ipsos.

MENSE APRILIS.

CAS. I. — Tiburtius miseratione motus erga Cajum indigentem, quod nullus artibus exigere possit certum debitum ab Ambrosio, clam surripit ad ipso Ambrosio, et satisfacit Cajo. Qu. An peccet, et restituere teneatur?

Resp. Tiburtium clam surripientem Ambrosio debitori Caji, ut Cajo satisfaciat, peccare quidem, et graviter contra justitiam legalem, non autem peccare contra justitiam commutativam, neque propterea ad restitutionem teneri. Peccavit inquam contra justitiam legalem, quia clam occulte surripiendo usurpat officium Judicis, quod lædit, adeoque ad reparandam ipsius injuriam tenetur rem in pristino statu restituere. Præterea data semel hac opinione, ordo justitiæ subverteretur, clandestinæ acceptiones passim contingerent, et plurima crimina inde obvenirent. Non peccavit autem

contra justitiam commutativam, quia justitia commutativa non læditur, nisi constituatur inter alios inæqualitas. In præsenti autem hypothesi nulla inæqualitas constituitur. Non inter ipsum debitorem et Creditorem ipsius, nam ipse Creditor consecutus est id quod ipsi debebatur, et Debitor si caret re ipsi clam ablata, caret etiam onere, quo erga Creditorem tenebatur. Neque etiam inæqualitas constituitur inter Debitorem, et illum tertium, qui rem clam accepit. Hic enim nihil est consecutus, nec in aliquo damnificavit debitorem, qui se re sua spoliatus est, compensatus est etiam in illa exoneratione debiti quo premebatur, unde sequitur quod Tiburtius qui clam surripuit res illius debitoris solum peccaverit contra justitiam legalem illius ordinem invertendo, et assumendo onus quod illi non competebat, non autem contra justitiam commutativam. Hoc tamen ut verum sit, debent servari leges quæ ad validam compensationem requiruntur; nam inter cætera si remaneret contra Ambrosium Syngrapha debiti, et vel a Cajo, vel ab hæredibus ad novam solutionem obligari posset, tunc utique Tiburtius ad damni reparationem teneretur. Videatur *Medina* de Reb. restit. q. 3, et alii passim.

CAS. II. — Cletus capsulam pro mortuis ab Ecclesia furatus, postmodum pœnitentia ductus, pecunia in ea reperta totidem Missas pro Defunctis celebrari curavit. Qu. An teneatur ad aliam restitutionem?

Resp. distinguendum esse usum qui de hujusmodi capsulis pro mortuis in Ecclesiis expositis, juxta variam locorum consuetudinem, id quidem non ignorantibus qui eleemosynas elargiuntur, fieri consuevit. Aliquando enim pecunia in ipsis reperta celebratur generale officium, et assignato singulis Ecclesiæ operariis congruo stipendio, reliquum erogatur in totidem Missas juxta consuetam eleemosynam. Aliquando Missæ celebrantur successive ad commodum Capellani; ita quidem ut quasi ex tacita conventione eleemosyna hæc sit veluti pars ejusdem sustentationis. Aliquando etiam aut peculiaris Solemnitas, aut octavarium pro Defunctis celebratur,

et licet plures Missæ celebrentur, major tamen pecuniæ quantitas impendi solet pro Ecclesiæ apparatu, cantoribus, etc. Hæc vero aliquando ita fiunt cum eleemosyna in iis capsulis reperta, ut si illa defecerit omittantur, aliquando vero ipsa dificiente supplere debent Ecclesiæ redditus. Enim vero hæc et similia sunt attendenda ut Confessarius de Cleti conscientia judicare possit, et onus restitutionis vel prorsus auferre, vel augere, vel imminuere. Certum est enim quod quamquam fortasse nihil restituere teneretur, furti tamen est reus, gravem injuriam Ecclesiæ intulit, Dei cultum impedivit et parochianos opportunitate fraudavit qua facilius et copiosius sacrum audirent.

Quod vero attinet ad onus restitutionis ; si ea pecunia totidem Missæ indiscriminatim in quibusvis Ecclesiis, atque a Sacerdotibus indeterminatis consueta eleemosyna celebrari consueverant, atque idem præstitit Cletus ; cum Defunctorum suffragio et benefactorum intentioni consuluerit, ad aliam restitutionem obligandus non erit. Si vero varius erat usus ejusdem pecuniæ juxta varias circumstantias superius commemoratas, tunc damnum illatum attendi debebit, et juxta ipsum erit attemperanda restituendi obligatio. Ita passim auctores de Radic. restitut.

CAS. III. — Filius Familias plura identidem surripit Patri, et quidem notabili quantitate. Reprehensus a Confessario respondet se tuto id facere. Habet enim hæreditatem in sui favorem, cum hac conditione ne fructus percipiantur a Patre ; qui quidem fructus cum ipsi a Patre denegentur, putat se uti posse compensatione. Qu. An Confessarius hac responsione contentus esse debeat ?

Resp. Confessarium etiam existimantem fructus legati ea conditione relicti, Filio Familias vere spectare, plura adhuc interrogare debere priusquam esse debeat de ejus responsione contentus. Debet enim inquirere an bona suscepta vere ad Patrem pertineant, an certo sciat in alium non posse cadere suspicionem, an denique timere non possit ne fructus hujusmodi per occultam com-

pensationem percepti, iterum repetantur a Patre, aut alia damnificationis ratio possit inde procedere.

Hisce autem cautionibus semel adhibitis, ut deveniamus ad casus resolutionem, sunt qui dubitant, aut legatum hoc non subsistere, cum adjecta conditio contraria sit juris dispositioni, qua cautem est ut ususfructus bonorum adventitiorum pertineret ad Patrem; aut etiam supposita validitate legati, adhuc usumfructum ad Patrem spectare, cum illa conditio utpote contraria juris dispositioni haberi debeat pro non adjecta, sicuti legatum ea lege relictum Religioso professo, ut nihil legati ad Monasterium referatur, rejecta veluti turpi et juri contraria ea conditione: quibus admissis, erit utique injusta ea compensatio. Verius tamen *Sylvester*, *Bartolus*, et cum aliis *Petrus Navarra*, lib. 3, de Rest. c. 1, contendit legatum subsistere cum ea conditione, eaque semel admissa, etiam usumfructum legati ad Filium spectare.

Valet, inquam, legatum cum ea conditione; si enim Filio Familias, qui miles non sit, donetur aliquid cum hac expressione, quod sit ei castrense, quantumvis non teneat in ratione boni castrensis, tenet tamen in ratione boni adventitii, ita etiam tenebit in ratione boni adventitii legatum cum ea conditione relictum Filio, ut etiam ususfructus ipsi pertineat; ea enim conditio nihil aliud importat nisi quod legatum hujusmodi haberi debeat quasi castrense. Præterea illa conditio ut ususfructus non pertineat ad Patrem non est per se irritativa legis; nam inter casus exceptos in quibus acquisita a Filio vivente Patre, licet non desinant esse bona adventitia, etiam quod usumfructum pertinent Filio, hic etiam habetur, nisi aliquid sit donatum, aut relictum hoc pacto, ut ususfructus non pertineat ad Patrem. Quantumvis enim bona adventitia ex juris dispositione quoad proprietatem pertineant ad Filium, quoad usumfructum ad Patrem, quando aliud non est expressum, talis tamen dispositio juris non impedit, quominus ex libera voluntate testantis, conditio adjici possit, quod plene pertineant ad eumdem Filium, quia hæc conditio est

præter naturam boni adventitii, non autem ipsi contraria. Procedit enim legatum a libera voluntate legantis, qui rebus suis potest eam legem statuere, quæ sibi placuerit; unde corruit opposita ratio, quia nempe adjecta conditio, est quidem præter legis dispositionem, non autem contra.

Quod autem supposita legali validitate ususfructus pertineat ad Filium, tum ex dictis colligitur, tum ex lato discrimine, quo facile corruit exemplum adductum. Ratio enim disparitatis consistit in eo, quod hæreditas relicta Monaco respicit personam omnino incapacem talis hæreditatis ex vi proprii status; unde tanquam impossibilis vitiatur, atque rejicitur. Conditio autem apposita legato relicto Filio Familias, non respicit personam incapacem usufructus, cum sit capax ejusdem in bonis castrensibus, et non est contra dispositionem juris cum nullum jus vetet relinqui Filio Familias usumfructum, sed solum præter, et ideo nulla est ratio cur stante expressa voluntate Testatoris, non debeat plane suum effectum sortiri. Itaque Filio Familias, cui de hoc legato, cum hac conditione provisum fuerit, si alia concurrant poterit esse licita compensatio.

MENSE MAII.

CAS. I. — Parochus ad Ecclesiam accedens proxime celebraturus, audiens duos Parochianos ita in ipsa fuisse rixatos, ut alteri avulsi sint dentes, cum sanguinis effusione; quærit ab Archipresbytero quid agere debeat. Attenditur ejus responsum.

Resp. plura ab Archipresbytero esse attendenda, priusquam huic quæstioni respondeat. Debet enim attendere ad evulsionem dentium, an scilicet percussione, vel vulnere avulsi fuerint. Debet etiam attendere ad sanguinis effusionem, an fuerit levis, vel copiosa, et licet copiosa reperiatur, debet ulterius inquirere an hæc copia profluxerit ratione vulneris inflicti, an quasi natu-

raliter quatenus, quoties dens evellitur, suapte natura magna sanguinis copia solet effluere. Denique rixæ modum debet considerare et vulneris rationem. Quamquam enim rixa excitata fuerit injuriosa Ecclesiæ, et graviter peccaminosa, tamen contingere potuit, ut vulnus inflictum fuerit præter intentionem rixantis, et actione prorsus accidentali, atque adeo minime peccaminosa.

Quamquam enim putaverit *Alphonsus de Castro* quamlibet animam effusionem sanguinis, nisi forte sit tantum una aut altera gutta, Ecclesiam polluere; communis tamen opinio requirit copiosam, et abundantem effusionem. Sumus enim in materia odiosa, et proinde verba dispositionis, ultra propriam significationem extendenda non sunt. Cum ergo jura disponant pollui Ecclesiam per effusionem sanguinis, debet effusio accipi in propria significatione quatenus significat abundantiam, et largitatem. Pariter sola non sufficit etiam notabilis effusio sanguinis, sed ulterius requiritur quod oriatur ex vulnere, ipsiusque vulneris rationem sequatur. Percussio enim secuta in naribus, ita quidem ut sistat in ipsis, nec offendat aliquam aliam partem, eam aperiendo ita ut vulnus sequatur, utcumque fuerit percussio gravis, magnamque educat sanguinis copiam, Ecclesiam tamen non polluit. Jura enim quando constituunt pro causa pollutiva Ecclesiæ sanguinis effusionem, effusionem ipsam considerant tamquam opus sævitiæ, et tamquam aliquam inchoationem privationis vitæ; quando enim incipit sanguis effundi, incipit subtractio fundamenti ejusdem vitæ, quod opus adeo abhorret Ecclesia ratione suæ lenitatis, ut justæ etiam humani sanguinis effusioni imposuerit inhabilitatem irregularitatis. Hoc autem locum non habet quando sanguis per nares effunditur, quia tunc extrahitur mediante organo quo natura, ex qualibet levi causa, per se utitur ad capitis exonerationem.

Eadem ratione potest accidere ut licet percussione in naribus facta leve aliquid vulnus inflictum fuerit, per quod magna sanguinis copia emanaverit, tamen hæc emanatio sufficiens non sit ad pollutionem Ecclesiæ, utpote quæ non tam vulneris, quam narium rationem se-

cuta fuerit. Quamquam enim ad polluendam Ecclesiam necessarium non sit vulnus esse lethale, tamen per omnes vulnus grave requiritur; et licet in dubio an vulnus sit grave, vel leve, ex copia sanguinis judicetur, debet tamen hic sanguis ex ipso vulnere derivari. Dictum est etiam esse considerandum, tum rixæ modum, tum vulneris rationes. Actio enim pollutiva Ecclesiæ formaliter sumpta, est peccaminosa vulneratio cum copiosa sanguinis effusione. Non sufficit itaque quod tota rixa fuerit peccaminosa, sed ulterius requiritur quod peccaminosa fuerit etiam vulneratio. Quamvis enim detur opera rei illicitæ, et casu sanguis effundatur, non tamen Ecclesia polluitur. Effusio enim adhuc casualis est, atque adeo non est culpabilis et injuriosa Ecclesiæ, sed tota injuria, quæ ipsi infertur sistit in exercitio rei illicitæ, nec se extendit ad sanguinis effusionem, utpote per accidens consequentem. Quæ omnia late proponuntur, et disputantur a *Pasqualigo* q. 553, et sequentibus.

Archipresbyter itaque si forte his animadversionibus deprehendat percussione, non vulnere, aut sine vulnere fuisse dentes avulsos, copiam sanguinis vel levem fuisse, vel ab ipsa dentium avulsione naturaliter derivatam, denique vulnus, si interfuit, fuisse casuale, poterit respondere Ecclesiam non fuisse pollutam.

CAS. II. — Confessarius complex in re venerea, vocatus ad suæ complicis Confessionem, insistente mortis periculo, ad ipsam accedit, neque enim præsto habet nisi Sacerdotem quemdam tantæ hebetudinis ex morbo contractæ, ut cum vix noverit quæ ad Missam pertinent, pluribus ab annis librum aliquem ne legerit quidem. Qu. An hujus Sacerdotis unice copiam habens si absolvat, pœnas incurrat?

Resp. Ut clare procedam ad hujus casus resolutionem, ea placet afferre, quæ Theologi disputant de Pœnitente, qui in mortis articulo confiteretur Confessario prorsus ignaro, an scilicet hoc non obstante, ejus confessio esset valida. *Vasquez*, itaque in 3 part. t. 4, q. 93, affert opinionem *Sylvestri*, qui ait, quod Confessio hujusmodi facta in extrema necessitate etiam ignoran-

tissimo Sacerdoti confert gratiam, et est verum Sacramentum, sed postea elapso periculo est iteranda. Proposita autem hac opinione, reponit *Vasquez* hæc duo in primis male cohærere, esse verum Sacramentum et validam Confessionem, et iterandam, cum nullus teneatur peccata legitime confessa iterum confiteri cum nulla ab alio apponitur nova obligatio, sed sola attenditur ratio Sacramenti. Addit præterea opinionem hanc falsam esse, quia in extrema necessitate non variantur ea quæ sunt de essentia Sacramenti, et quæ requiruntur ex parte ministri ita sunt necessaria sicut extra illum articulum, quod similiter verum est quando confessio fieret bona fide: neque enim bona fide amplius efficere potest, quam a nova culpa excusare pœnitentem accedentem ad Sacerdotem ignorantem. Nihilominus tamen veram existimat sententiam *Sylvestri*, si casus accidat in extrema necessitate, et Sacerdos non sit prorsus ignarus, sed alia peccata etiam communia ignoret, alia vero bene distinguat, deficiente tamen alio Sacerdote. Hic enim locum haberet ratio ne fieret integra confessio; aut licet ex parte pœnitentis fieret, licet ex parte Sacerdotis non integra indicaretur, valida esset, quia sicut necessitas excusat pœnitentem ab integra confessione ex parte ipsius, ita eadem excusat ex parte Sacerdotis, et hæc necessitas potest esse ignorantia. Si autem in hoc casu necessitas cesset, erit repetenda Confessio, sed solum ex ea parte, quæ non fuit integra ex parte Sacerdotis quia cætera peccata vere confessa, fuerunt. Huc usque *Vasquez*, cujus doctrina, qua parte corrigit opinionem *Sylvestri*, sua obscuritate non caret. Quamquam enim recte descendat ejus responsio ex defectu integritatis in confessione quam excusat in eo casu necessitas, practice tamen non satis intelligitur quo pacto facienda sit ea tantum partialis iteratio Confessionis, quam ipse etiam necessariam existimat. Cum enim Pœnitens cognoscere nequeat quanta fuerit Sacerdotis ignorantia, et quæ peccata recte distinxerit, quæ vero secus, si est necessaria hæc iteratio, nisi omnia repetat, non poterit esse tutus in conscientia.

Clarius fortasse super hac re loquitur *Hurtadus*

t. 2, n. 2069, asserens in articulo mortis, quando non adest alius Sacerdos nisi ille prorsus illiteratus, cum in illo casu nullus sit casus reservatus, nec fieri debeat nec possit aliqua detentio absolutionis, sicut sufficit quod quis det signa contritionis, absque eo quod explicet aliquod peccatum in particulari, circa quod exerceatur judicium Sacerdotis in particulari, absque dubio absolutio valida erit. si tamen absolutionis, verba proferantur cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. Similia omnino habet *Lugo* de Pœnit. disp. 21, sect. 4, ubi postquam assuerit peccare qui ineptum eligit ad hoc officium, sive, sit Prælatus, sive etiam pœnitens, qui habet facultatem eligendi Confessarium, et sciat non esse idoneum licet approbatum, dummodo ipse pœnitens doctrina sua inscitiam Confessarii supplere non valeat; hoc, inquam, cum dixerit, excipit casum necessitatis, ut in articulo mortis, in quo licet Sacerdos sit ignarus et indoctus, debet audire Confessionem et absolvere, quia scientia Confessarii requiritur ad integritatem Confessionis; cum autem in illo periculo non requiratur materialis, integritas, sed sufficiat percipere aliquod peccatum, vel etiam peccatum in genere, inscitia confessarii obstare non poterit.

Jam vero hisce animadversionibus attente consideratis, poterit quisque facile judicare an in casu proposito licere potuerit absolvere complicem. Cum enim habeatur in Bulla complicem Confessarium habendum esse veluti laicum, et in casu necessitatis relinquendum esse locum simplici Sacerdoti, quin fiat mentio de docto, aut ignaro, dummodo idoneus sit ad validam impertiendam absolutionem; cum etiam inferatur ex dictis in casu necessitatis ignarum Sacerdotem valide absolvere, dum formam noverit absolutionis, et intentionis requisitæ capax habeatur, dicendum videtur debuisse Confessarium nostrum huic Sacerdoti locum relinquere, atque adeo non ipsi licuisse impertiri absolutionem, dum ejus copiam habebat. Quantacumque enim fingatur illius hebetudo, si habebatur capax celebrandi Missam, capax a fortiori haberi debebat impertiendæ absolutionis. Cæterum qui in hac re plura desiderat, attente legat opus

doctissimum, quod nuper edidit. *P. Michael Angelus Griffini*, Pœnitentiaræ Rector, cui titulus, *Animadversiones in Benedicti XIV gloriosæ recordationis binas Consist. De non absolvendo complice peccati contra sextum commissi*, ut aptissime traduntur regulæ ad casus omnes in hac materia excogitabiles dulicidandos.

CAS. III. — Grysogonus furatus Cajo 20 aureos, et 15 Titio, hac furtiva pecunia emit equum a Clemente, pretio quidem justo, sed summo, et eo etiam quod vocant affectionis; quo empto fugit. Re cognita comparent Cajus et Titius, et a Clemente suam quisque pecuniam repetit. Qu. An Clemens, qui bona fide vendiderat, vel totum, vel partem, vel nihil debeat restituere?

Resp. hujus casus circumstantias ita variare potuisse ut Clemens, qui bona fide equum vendiderat, accepta in pretium pecunia furtiva aliquando totum aliquando partem, aliquando nihil restituere teneretur. Potuit enim accidere ut Clemens comparentibus Titio et Cajo distinctos adhuc et impermixtos conservaret, tum 20 aureos Caji tum 15 Titii. Potuit accidere, ut consumpserit quidem aureos Titii, sed illos Caji conservaret, et vice versa. Potuit demum accidere, ut illos 50 aureos aut consumpserit, aut cum suis confuderit. Præterea quamquam pretium summum, et illud etiam quod vocant affectionis si intra debitos limites contineatur, sit pretium justum, fieri tamen potuit, ut Clemens si alteri quam furi equum vendidisset, non ita facile potuisset assequi majorem illam summam ad quam fur fortasse pervenit, cum fugiendi necessitate coarctaretur. Facta autem hac distinctione resolutio casus ex iis clare descendit, quæ omnibus omnia sunt, et disputantur communiter ubi sermo est de radicibus restitutionis. Si enim Clemens totam illam pecuniæ summam aut consumpsit, aut cum sua permiscuit et nihil utilitatis habuit in pretio, quæ utilitas dici possit fructus suæ industriæ; nihil tenetur restituere, est enim Possessor bonæ fidei, et pecunia vel amplius non extat, si consumpta est, vel transiit in ejus dominium si fuit cum alia permixta, mixtione enim dominium acquiritur. Si vero summa illa pecuniæ tota ex-

tat separata et impermixta, est integre restituenda, res enim clamat ad dominum. Si denique partim separata est, puta illa Caji, partim confusa, puta illa Titii, atque ita, quæ separata est, debet suo domino restitui propter adductam rationem, quia res clamat ad dominum, quæ vero confusa est, potest retineri, cum jam transierit in dominium Clementis.

Aliqua de pretio superest difficultas, nam si majus illud incrementum ratione furis Emptoris habitum fuerit, tunc dici posset Clementem in hac venditione, qua parte respicit hoc incrementum, factum fuisse ditiorem, et cum re non extante Possessor bonæ fidei debeat id restituere in quo factus est ditior, debebit propterea Clemens incrementum hoc restituere, et pretium equi ad medium reducere. Si vero aliquis diceret etiam hoc incrementum provenisse Clementi non ratione furis, sed ratione equi, et esse fructum industrialem; si hoc verum esset, id dici deberet quod de fructu industriali communiter docent.

MENSE JUNII.

CAS. I. — Laurentius rem gratam et utilem facturus Petro, absque ejusque mandato, emit levissimo pretio equum ipsi sublatum. Dum autem deferendum curat, casu fortuito equus perit, postquam in ipso salvando plures fecit expensas. Qu. An Petrus in pretio et expensis teneatur Laurentium indemnem servare?

Resp. Nullo justitiæ titulo teneri Petrum ad servandum indemnem Laurentium, sive in pretio in equi emptione soluto, sive in expensis factis pro ejus conservatione. Licet enim Laurentius egerit bona fide, et ea charitate, qua motus erga Petrum ejusdem bona studuit vindicare, benevolentiam Petri mereri potuerit, non potuit tamen ipsi onus imponere, quo equum in ejus manu fortuito casu pereuntem compensare teneretur. Cum enim nulla conventio interfuerit inter Petrum et Laurentium, ut ejus bona, qua posset industria tueretur, si

hoc sponte fecit rem ipsi gratam facturus, obligatum sibi non habuit Petri personam, sed solum eam bonorum partem sibi potuit obligare quam sua diligentia vindicavit a fure; quapropter licet equo superstite potuisset a Petro repetere pretium et expensas, aut ipso renuente, super equum se compensare, equo tamen pereunte, nullum ipsi competit jus aut in Petri personam, aut in cætera ejusdem bona, cum Petrus nullam cum ipso obligationem contraxerit, nec fuerit causa damni, quod casus fortuitus Laurentio intulit. Ita communiter cum *Rebellio*, *Layman*, *Vasquez*, *etc.*

CAS. II. — Mulier accusat se, quod cum fuerit in Confessione sollicita, denuntiavit quidem sollicitantem, sed denuntiationem culpabiliter distulit ultra tempus præfixum. Qu. I° Quod si tempus præfixum ad denuntiandum? II° An ullam pœnam incurrerit? III° An a quolibet Confessario possit absolvi?

Resp. ad primum. Tempus determinatum pro denuntiatione facienda pendere ab edictis inquisitorum; nam licet onus denuntiationis directe oriatur ex lege Pontificia, executive tamen pendent ab inquisitorum decretis, qui sub pœna excommunicationis compellunt ad ejus observantiam infra tempus determinatum. Si tempus inquirimus determinatum a Decreto supremæ et universalis Inquisitionis Romanæ, *die* 3 *Jan. anno* 1625, assignat pro termino 12 dies. Quoniam vero decretum hujusmodi, ut observat *Bordonus* cum aliis, non est perpetuum, propterea standum est termino a respectivis inquisitoribus præscripto, cum hac tamen animadvertentia, quod dies termini, in termino non computantur. Ita *Sanctarellus*, *Bonacina*, *Rosignolius*, *Diana*, et alii.

Ad alteram dico, obligatos ad denuntiandum Confessarios sollicitantes, si absque legitima causa et vero impedimento neglexerint ipsos intra præfixum tempus denuntiare, ultra peccatum mortale, incurrere etiam excommunicationem latæ sententiæ, ex Decreto supremæ et universalis Romanæ Inquisitionis supra citato, ubi præcipitur sub excommunicatione majori latæ sententiæ denuntiandos esse hæreticos, aut de hæresi suspectos;

quapropter dubitari non potest pœnitentem, de qua est quæstio, dilationis culpabilis sibi consciam, excommunicationem majorem incurrisse.

An vero (ut tertio respondeam) facta denuntiatione, pœnitens a quocumque Confessario possit absolvi, varia est Doctorum sententia. Negant *Salmanticenses*, aliique post ipsos ex edicto Sacræ Inquisitionis supra citato. Affirmat vero post Lupum *Roncaglia*, p. 119, quia reservatio hujus censuræ perseverat tantum durante contumacia, unde expirat facta denuntiatione, idque infertur ex verbis edicti, quæ esse solent: *E dalla detta Scommunica, nissuno se non da Noi, o dal Tribunale Supremo del S. Officio potra essere assoluto, se prima non avra soddisfatto al. S. Officio*; quibus quidem attentis verbis videtur opinio hæc satis probabilis. Hoc tamen procederet juxta Edictum particulare Inquisitionis alicujus regni. Cum autem hoc non habeatur in Edicto generali, propterea laudanda videtur opinio utrinque media, *Bordoni*, *Dianæ*, aliorumque, qui asserunt, Pœnitentem sollicitatum, qui ob omissam denuntiationem, incidit in excommunicationem, absolvi quidem posse a Regularibus virtute suorum privilegiorum, aut aliis privilegiatis, ita ut opus non habeat se præsentare Pontifici, aut Tribunali Inquisitionis, non autem absolvi posse a quolibet simplici Confessario. Pars primaprobatur ex eo quod Regulares virtute suorum privilegiorum, satisfacta parte possunt absolvere ab omnibus reservatis Summo Pontifici, in qua concessione licet habeantur variæ exceptiones, hæc tamen non reperitur. Alterum vero ex eo desumitur, quod talis excommunicatio est reservata Pontifici, et Inquisitoribus, adeoque non potest absolvi a simplici Confessario non habente ad id privilegium.

CAS. III. — Frederieus provocatus a Cajo ad promissionem juramento firmandam, juravit quidem, sed vel non habuit animum jurandi, vel non habuit animum se obligandi, vel non habuit animum adimplendi. Qu. An vel in quo ex hisce casibus peccaverit, et juramento teneatur?

Resp. Certum esse jurantem sine animo jurandi peccare, idque colligitur ex prop. 25, damnata ab Innocentio XI, quæ dicebat: *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res gravis, sive levis.* Ratio autem est quia tunc illudit divino testimonio. An autem peccaverit graviter?

Resp. affirm., si juret sine animo implendi promissionem; si vero cum animo implendi peccat tantum venialiter, ut communissime dicunt *Sanchez*, *Tamburinus*, *Roncaglia*, qui tamen excipiunt si juramentum fiat ni contractibus, vel coram Judice, quia tunc licet non sit perjurium, est tamen gravis deceptio contra justitiam.

Quid vero dicendum de jurante sine animo se obligandi, séd cum animo implendi, variant Auctores. Sunt qui dicunt peccare graviter, cum quia sic jurans falso significat habere intentionem se obligandi quam vere non habet, tum quia videtur gravis irreverentia adducere Deum in testem, et nolle obstringi illius testimonio. Alii vero cum *Antonino a Spiritu S.* cui adhæret *Roncaglia*, probabilius existimant hunc non peccare nisi venialiter, nam si jurans, cum habeat animum implendi, quamvis non intendat se obligare, ex una parte non jura falsum quia asserit verum de voluntate præsenti; ex altera vero cum hic voluntatem non habeat se ullo modo obligandi ex vi juramenti, de cujus intrinseca obligatione est inducere obligationem Religionis revera non jurat, et ideo juramentum hoc idem est ac si factum esset sine animo jurandi, quod diximus non esse nisi veniale quando verum asseritur.

Quid vero dicendum, an sic jurans cum animo jurandi, sed sine animo implendi, juramenti Religione teneatur, duplex habetur Theologorum sententia. Prima negat, tum quia hoc juramentum invalidum fuit, tum quia Deus juramenta promissoria, non acceptat nisi juxta jurantium intentionem. Jurans enim simpliciter sine dolo, in foro conscientiæ non obligatur nisi secundum suam intentionem, ut inquit *Angelicus*. Fredericus autem juravit utique sine dolo, qui juravit Cajo nullum ex justitia habendi jus ad rem promissam. Affirmat vero sententia alia, quia qui jurat cum animo jurandi,

jam verum juramentum emittit, et ideo tenetur efficere ad servandam reverentiam Divini Nominis, ut verum evadat, quod jurat; nec potest ab juramento separare obligationem adimplendi promissum, cum obligatio oriatur ex ipso juramento, de cujus natura est ut effectum habeat quod juratur, ne Deus vocetur in testem falsitatis. Quamquam vero utraque sententia sua gaudeat probabilitate, prima tamen probabilior videtur. Communius enim conveniunt auctores, et firmior ratio convincit juramentum factum quidem cum animo jurandi, sed sine animo implendi, non esse verum juramentum, atque adeo veram obligationem nequaquam inducere. Obligatio enim ab juramento oriri non potest nisi verum supponatur, sicut illud verum supponit secunda sententia.

An autem mortaliter peccet, et obligetur ad promissum implendum jurans sine animo implendi, sed cum animo jurandi, et se obligandi; dico peccare mortaliter quia tunc etiam de præsenti deficit veritas; dico etiam teneri ad implendum promissum, quia viget tunc essentia et obligatio juramenti. Quod etiam dicendum est licet sic jurans nullum habuerit animum se obligandi ex vi promissionis, quia obligatur aliunde ex vi juramenti. Ita cum *S. Bonav.*, *Suarez*, *Mazzot.* apud *Sanchez*, l. 3, c. 10.

MENSE JULII.

CAS. I. — Cum in concessione cujusdam indulgentiæ habeantur hæc verba, quod indulgentia hæc sit etiam applicabilis animabus Purgatorii, dubitat Albertus, an eam indulgentiam simul lucrari possit, et pro se, et pro Defunctis. Qu. Responsio Parochi pro hujus dubii resolutione.

Resp. Dubium hoc fuse agitari a *Clericato* in discordiis forensibus, ubi pro negativa parte definiens statuit duas conclusiones. Prima scilicet, quod si ille qui lucratur indulgentiam, vult eam sibi applicare, non po-

test simul illam elargiri animabus Purgatorii, quamvis sit clausula, quod elargiri possit etiam Defunctis, nam intelligitur casu, quod viator sibi eam nolit detinere. Altera vero, quod quilibet potest propria auctoritate applicare Defunctis opera sua satisfactoria, qualia sunt jejunia, eleemosynæ et orationes, secus autem indulgentias concessas ab Apostolica Sede fidelibus in hac vita degentibus, nisi sit clausula ut etiam Defunctis applicari possint, et tunc indulgentia non est dimidianda, sed vel tota est retinenda a vivente illam lucrante, vel tota animabus Purgatorii est applicanda.

Rationes porro quibus hoc declarandum aggreditur, brevius contractæ ad has revocantur. 1° Indulgentia hæc, utcumque applicabilis vel Viatoribus, vel Defunctis, est una tantum. At essentia *unius* consistit in indivisione, et indivisibilitate. 2° Docent Canonistæ unum et idem ministerium, opus, seu beneficium duabus personis dari non posse ob ejus naturæ indivisibilitatem, quæ requirit ut unum et integrum uni, et alteri detur; ita quoque hæc indulgentia Viatoribus, et Defunctis applicari non poterit. 3° Sicut indulgentia in concessione pendet a voluntate Summi Pontificis, ita circa formam et conditiones quibus conceditur, ejus mens, intentio et voluntas est attendenda. Sed præsens indulgentia de qua disputamus concessa est hac voluntate et conditione, ut integra lucretur vel a Viatoribus, vel a defunctis. Ergo, etc. Hoc autem ostenditur ex forma differenti, per quam fit hujusmodi concessio aut applicatio. Siquidem ut est communis observatio omnium Doctorum, indulgentiæ conceduntur viatoribus per modum remissionis, et absolutionis a pœnis per eos debitis; at iisdem defunctis dantur per modum suffragii. Igitur ex forma differenti dandi indulgentias pro vivis, et pro defunctis, colligitur clara et manifesta conclusio non posse easdem utrisque applicari. Denique si hoc semel admitteretur, possent privati homines dispensare thesaurum Ecclesiæ, nempe merita Christi, aliorumque Sanctorum, tum applicando sibi ipsis indulgentias, tum ipsas pro Defunctis lucrando, quod cum repugnet, dicendum videtur non posse Fideles etiam

sub illa formula concessionis sibi et Defunctis indulgentias lucrari. Hæc itaque esse poterit responsio Parochi ab dubium Alberti.

CAS. II. — Camilla Bononiensis contraxit sponsalia cum Marco Butrii degere consueto, cum hac conditione ut domicilium Bononiæ statueret. Qu. An Camilla Marcum sequi teneatur, si Butrii habitare voluerit?

Resp. Nulla in oppositum necessitate cogente, adjecta semel, et acceptata conditione de domicilio Bononiæ statuendo, non teneri Camillam Marcum sequi, si Butrii habitare decreverit. Hæc enim conditio, ut probant *Hostiensis*, *Henricus*, *Rosella* aliisque, utpote quæ non adimat libertatem matrimonii, sed solum præscribat modum, quo possit conservari individua unio, et cohabitatio inter conjuges, non improbatur a jure, ergo subsistit. Id vero confirmatur ex eo quod in concessione rei suæ, potest quilibet interponere pactum quodcumque voluerit, dummodo non adversetur naturæ talis concessionis, et bonis ejusdem, ergo etiam poterit interponere pactum in concessione sui corporis, atque adeo cum cohabitatio in certo determinato loco, non adversetur naturæ matrimonii, nec destruat ejusdem bona, nec libertatem impediat, alteruter conjugum poterit determinare locum habitationis. Dixi autem quando non interveniret justa causa, aut necessitas alibi commorandi, ut si Maritus in tali loco ob aeris inclementiam subesset morbis, vel rixas noxias contraxisset; tunc enim spreta conditione posset alio migrare, quia semper supponitur illud pactum adjectum cum tacita conditione implicita, nisi necessitas, aut justa causa aliter postulaverit.

Hinc si Marcus nulla interveniente legitima causa, non obstante adjecta illa conditione Bononia recesserit, non tenebitur Camilla illum comitari. Rationem adducunt *Pedrazze Manuel*, aliique, quia stante illo, pacto quod validum et honestum probatum est, Camilla jus acquisivit, ut Marcus secum Bononiæ moraretur, ergo, si iste recedendo fidem non servaverit, illa immunis erit ab onere eum comitandi, non enim tenetur fidem servare

sibi fidem frangenti contra jus quod acquisivit ex valida et legitima conditione. Neque juvat opponere legem divinam prævalere cuicumque conditioni ab homine appositæ. Lex autem divina adstringit uxorem ad sequendum Maritum, ut individua vitæ ratio inter ipsos servetur. Hoc, inquam, non juvat. Quia licet regulariter lex Divina adstringat ad talem unionem ob individuam rationem vitæ servandam, tamen in casibus determinatis non obligat. Sic vinculum conjugale dissolvi non potest, cum sit natura sua indissolubile, vinculum tamen quoad torum et mutuam cohabitationem tolli potest, vel per divortium in causis a jure statutis, vel per mutuum consensum conjugum, in hypothesi autem quod Marcus Camillæ spoponderit se cohabitaturum Bononiæ, videtur implicite e libere jus Camillæ tribuisse, ut quotiescumque ipse sine causa recesserit, liberum ipsi foret ibi permanere.

Addo tamen quod etiam ex justa causa recedente Marco, teneretur eum sequi Camilla, nisi ipsam pariter urgeret justa et rationabilis causa non comitandi. Ratio autem, quam afferunt *Ostiensis*, *Gabriel*, *Angelus*, *Rosella* aliique, ex eo deducitur, quia urgente legitima causa pactum illud non obligat ex parte ejusdem Marci recedentis, atque ita se habet quasi non fuisset adjectum. Restituitur autem in suo vigore statuta conditio, si eadem rationabilis causa urgeat Camillam, atque adeo ea instante non tenebitur comitari. At vero cum Maritus sit caput familiæ ad quos trahuntur cætera membra inferiora, non tam facile judicanda erit gravis causa Camillæ ad eam retrahendam.

CAS. III. — Confessarius audiens Confessionem Clerici proxime promovendi ad sacrum ordinem Subdiaconatus, deprehendit ipsum in vitio turpi habituatum. Qu. An debeat absolutionem denegare nisi paratum inveniat ad differendam ordinis susceptionem, ut emendationem exhibere possit, et castitatem probare?

Resp. gravissimam esse quæstionem hanc, maximamque exigere prudentiam, scientiam, et charitatem in Confessario, cum in ipsa agatur non solum de bono

sui Pœnitentis, sed etiam de bono totius Ecclesiæ. Priusquam autem ipsam ingrediar, præcisio quædam est adhibenda pro ipsius casus elucidatione. Cum enim quæstio agitatur de absolutione impertienda Clerico proxime promovendo ad ordinem Subdiaconatus, vel oritur difficultas ex eo, quod licet habeatur cæteroquin dispositus, tamen ratione suæ proximæ promotionis, major ab ipso sit exigenda probatio; vel potius in eo est posita difficultas, ut cum suspicio habeatur de ejus dispositione, ita quidem, ut in alia circumstantia videretur magis probanda dilatione absolutionis, attenta tamen occasione Subdiaconatus proxime suscipiendi, possit Confessarius favorabilius interpretari, et hoc attento motivo ipsum absolvere. Jam vero si posterior hæc ratio attendatur, absolute dico tanta esse super hac re in Conciliis et Patribus, tamque firma argumenta, ut hoc saltem veluti certum tenere debeamus, ut urgente occasione Subdiaconatus suscipiendi, si alioquin suspicio esset an deberet absolutio impertiri, attento hoc titulo incapacitatem potius quam dispositionem augeri.

Considerata autem sola ratione castitatis ulterius probandæ, attenta doctrina, quæ in utramque partem abunde traditur, viamque mediam insistendo, statui posse videntur hæ duæ Conclusiones. Prima. Quod hodierna, et antiqua Ecclesiæ lex semper constans obstringit tam Episcopos, quam Confessarios, et promovendos, ut cum aliquis Clericus recidivus, vel consuetudinarius in vitio carnis, ad sacrum Ordinem, sive ad Subdiaconatum, sive ad Diaconatum, sive ad Presbyteratum ascendere cupit, quamvis sincere sit conversus ad Dominum, et ideo possit statim absolvi non tamen poterit sacrum Ordinem suscipere, nisi aliquando operam det ad vitium extirpandum; et si ipse persistat statim ordinem suscipere, non censetur dispositus ad absolutionem, quia legem Ecclesiæ violat in re gravi. Abstineo autem ab afferendis argumentis pro hac conclusione, cum ea latissime congerat *Ligorius* l. 6, tr. 1, de Sac., et eadem summa eruditione, et Doctrina prosequatur *Michael Angelus Griffini* Pœnitentiarius, in eodem quod supra laudavimus opere, Diatriba Prima.

Afferamus itaque cum eodem *Ligorio* conclusionem alteram, atque ad praticam eruditionem inde hauriendam ejus argumenta in pauca contrahamus. Sit itaque secunda conclusio, quod potest dari casus, quo Deus donet Pœnitenti tam extraordinariam compunctionis gratiam, quæ reddat eum adeo probatum, ut ipse statim possit Sacrum Ordinem assumere; et ideo, si idipsum Confessario constet ex validis conjecturis, beneficium absolutionis suscipere, quin prius comprobetur temporis experientia. Quamquam enim in hujusmodi pœnitentibus Ecclesia postulet probationem sive interiorem, sive exteriorem, non tamen postulat necessariam probationem temporis. Mitigata est quippe ea disciplinæ severitas, qua primis Ecclesiæ seculis nemini permittebatur ascensus ad ordines, qui post baptismum grave crimen admisisset, quamquam fuerit postea condigna pœnitentia deletum. Nam post aliquot secula tantum illi arcebantur qui ob scelera perpetrata, aut incurissent infamiam, aut publicam egissent pœnitentiam, et etiam benigne indulsit Pelagius Papa, cum Clericum lapsum ordinaret, quoniam, ut ipse ait, ejus peccatum erat occultum. Et licet Tridentinum c. 1, sess. 14, de ref., concedat Episcopis ut propter peccata occulta etiam extrajudicialiter cognita, possint prohibere ne initiandi ordinentur, hoc tamen non præcipit.

Cum igitur neque Ecclesiæ præceptum, neque præsentis disciplinæ consuetudo, cogat ad probandos sola temporis diuturnitate eos qui ad sacros Ordines sunt promovendi, ad prudentem Confessarium spectabit cognoscere an Pœnitens vel temporis experimento, vel alia via sit convenienter probatus, atque dispositus ad tantam dignitatem assumendam. Potest enim accidere ut Dei misericordia tam efficacia auxilia gratiæ alicui largiantur, ut compunctionis vehementia temporis probationem compenset. Verum est quidem hujusmodi conversiones extraordinarias esse, nec sæpe evenire, neque etiam in exercitiis spiritualibus, quæ ad ordines præmitti solent, quoniam plerumque ad hujusmodi exercitia coacti accedunt, qui sunt promovendi. Si tamen quandoque accidant, nulla patet ratio, cur in eo

casu magis dispositum ad ordines suscipiendos evincat pœnitentem longi temporis probatio, quam manifesta cordis vera et vehemens contritio, ad cujus indicia prudens Confessarius dignoscat eum sincere et ex animo voluntatem mutasse, juxta illud Tridentini quod monet eos esse ordinandos *qui sperent se Deo auctore posse continere.*

Id ipsum confirmat Pontificale Romanum, in quo Episcopus sic alloquitur initiandos ad ordinem Subdiaconatus: *Si usque nunc fuistis ebrii amodo sobrii, si usque nunc inhonesti, amodo casti;* quæ verba probant Ecclesiam omnino eos non excludere, qui forte usque ad tempus ordinationis eo vitio inquinati fuerunt, modo habeant talem cordis conversionem, quæ ipsos reddat dignos, non solum absolutionis beneficio, sed etiam sacri Ordinis gradu, si absque temporis probatione ad eum debeant ascendere. Quamobrem quamquam absolute loquendo, Canones, rationes, congruentiæ, aliaque id genus argumenta innumera habeantur, ut qui inhoneste vixerunt ab altari arceantur, donec longa temporis probatione castitatem probaverint. *Verum cum paucæ* (concludo verbis clarissimi *Juvenini*, qui licet rigidiorum opinionum sectator, et etiam in hac sententia ad oppositam partem inclinans, hac tamen utitur moderatione). Verum, inquam, cum paucæ sint regulæ quæ aliquas exceptiones non patiantur, negotium hoc sapientis ac eruditi Directoris prudentiæ committendum est.

MENSE AUGUSTI.

CAS. I. — Laurentius, et Rosa Bononienses, ambo spectatæ conditionis et probitatis, autumnali tempore ruri degentes, adeunt Isidorum ruralem Parochum, ut coram ipso contrahant matrimonium, asserentes, se a proprio Parocho facultatem habere. Qu. An Isidorus credere debeat huic assertioni, et si aliud non obstet, matrimonio assistere?

Resp. ratione et paritate plura argumenta suppedi-

tari, quibus dici posse videtur posse Isidorum assertioni Laurentii, et Rosæ fidem præstare, ipsosque in matrimonio conjungere. Ratione, inquam, tum quia hic solum agitur de periculo animæ contrahentium, cum nulli alii damnum sequatur, nemo autem præsumitur suæ salutis immemor; tum quia facile creditur quod prodest petenti, et nemini nocet. Paritate etiam, quia sicut matrimonium est irritum sine præsentia Parochi, vel alterius Sacerdotis de ejus licentia, ita Confessio est invalida facta alieno Sacerdoti, non habenti legitimam licentiam audiendi: et tamen Confessarius crediturus est pœnitenti dicenti se habere licentiam ut sibi ministretur hoc Sacramentum, et Parochus crediturus est pœnitenti dicenti se fassum esse habenti legitimam facultatem ipsum absolvendi, atque ita illi debet Eucharistiam ministrare, nisi fortasse haberet signa probabilia pœnitentem esse mendacem. Ergo similiter est credendum dicentibus se habere licentiam a proprio Parocho ut conjungantur matrimonio; cum utrobique sit periculum irritationis Sacramenti, imo majus sit periculum animæ si matrimonium sit nullum, cum permansuri sint conjuges in perpetuo concubinatu, transeat vero peccatum irritæ Confessionis.

Nihilominus dico regulariter loquendo, in Sacramento matrimonii, non esse credendum asserentibus se habere licentiam a proprio Parocho, ut alienus Sacerdos intersit. Primo enim, licet in foro interno ad quod pertinet Confessio, Eucharistia et Extrema Unctio, credatur dicenti se habere licentiam, in foro autem externo, et in rebus ad ipsum spectantibus non creditur. Id constat ex cap. *Sicut*, de sent. excom., ubi probatur ubi haberi fidem excommunicatio dicenti se absolutum esse ab excommunicatione. Legitur enim: *Nisi excommunicati litteras absolutionis ostendant*, aut alio *modo legitime de eorum absolutione constet*; cujus rationem reddit *Angelicus*, quia excommunicatio pertinet ad forum externum. Sed matrimonium pertinet ad forum externum, et ad Ecclesiæ gubernationem; ergo non creditur dicenti habere licentiam. Præterea quando Confessio pertinet ad externam Ecclesiæ

gubernationem, ut est confessio annua, non facit injuriam Parochus si fidem non præstat dicenti se implevisse præceptum ; ut testatur usus Ecclesiæ quo solent peti schedulæ Confessionis, quia secus daretur via figmentis et illusoria essent edicta. Ergo similiter in matrimonio non creditur. Secundo, Sacramentum Ordinis quia pertinet ad forum externum, ministrari non debet ab alieno Episcopo nisi plena fide habita de licentia proprii, nimirum *per ejus patentes litteras;* ergo similiter habenda est plena fides de licentia ad matrimonium. Est etiam tertia ratio quia *Ancharanus*, *Imola*, *Stephanus*, aliique contendunt solum pro Sacramento pœnitentiæ, credi dicenti se habere licentiam, non autem pro Eucharistia, Extrema Unctione, et aliis, redduntque rationem disparitatis, quia pœnitentia secrete ministratur, reliqua publice; atque ita non mirum si major licentiæ fides in aliis exigatur. Denique præcipua ratio ex eo derivatur, quia minus præsumenda est deceptio in Pœnitentia et Eucharistia, ad quæ Sacramenta tantum acceditur pro animæ remedio, ut spirituali saluti concedatur. In matrimonio autem ubi præter Sacramenti rationem, plura temporalia commoda a pluribus proponuntur, latior via fraudibus patet, et est præcavenda omnis deceptio. Licet ergo in illis adhibeatur fides dicenti se habere licentiam, non idem concludi debet pro matrimonio.

Hinc porro colligitur quid sit respondendum ad argumentum in oppositum. Ratio enim corruit ex eo quod credi debet quando agitur de solo periculo animæ, nec alteri nocere potest quod creditur, nisi hæc ita se habeant ut cum foro externo, et Ecclesiæ gubernatione non connectantur. Paritas vero ex adductis probationibus facile solvitur. Dixi autem regulariter loquendo, nam si ea habeatur omnium circumstantiarum confluentia, ut nulla de obtenta licentia oriri posset dubitatio, tunc posset alienus Sacerdos fidem præstare. Nam etiam in adducto capite de Excommunic. docent *Paludanus*, *Angelus*, *Sylvester*, et alii dari exceptionem, si excommunicatus sit persona fide digna, et asserat se esse absolutum ; ergo etiam in matrimonio id præstandum videtur.

CAS. II. — Capellanus repente vocatus ad inungendum infirmum proxime expiraturum, reperit ipsum prono ore, et corpore decumbentem, et veritus irregularitem, si suggerendo, aut adjuvendo corporis conversionem mors acceleretur, cum periculum sit in mora, inungit ipsum in brachio sub hac forma : *Indulgeat tibi Dominus quidquid per visum, auditum, etc., deliquisti.* Qua nondum completa infirmus expiravit. Qu. 1° An hic timor irregularitatis incurrendæ fuerit rationabilis ? 2° An hoc Sacramentum fuerit validum ratione partis inunctæ ? 3° An fuerit validum ratione formæ nondum completæ ?

Resp. ad primum, cum *Filliuccio, Reginaldo, Suario* aliisque, irrationabilem fuisse timorem hunc irregularitatis incurrendæ. Si enim bona fide operatur, eamque adhibet cautelam et diligentiam, quam adhibere solent viri prudentes, nulla intervenit culpa, sed potius exercetur officium christianæ pietatis et charitatis, et magnum acquiritur meritum. Nam, ut inquit *Bonacina*, qui tradit aliquid infirmo bona fide, vel ex præscripto periti medici, aut aliquid quod non est vetitum, nec dubitat nociturum ; aut qui revolvit infirmum in lecto, non ut citius pereat, sed ut facilius somnum quietem, vel citum capiat, etiam si mors ex aliqua culpa acceleretur, modo non sit culpa lata, seu negligentia notabilis, id est modo revolvens eam adhibuerit diligentiam, quam periti solent, irregularis non est. Ergo a fortiori irregularis non erit qui hanc corporis conversionem aut suaderet, aut adjuvaret, ut Sacramenta infirmo administrentur.

Ad alterum dico quæstionem hanc duplici modo agitari posse. Primo scilicet inquirendo an brachium sit pars idonea posito quod aliquando unica unctio sufficiat ; secundo, an etiam dato quod brachium sit pars idonea pro unctione v. g. tactus, nulla tamen dicenda sit hæc Sacramenti collatio, cum ad ipsam de Sacramenti necessitate adhibendæ sint omnes quinque unctiones. Jam vero si quæstio hæc primo modo agitetur, facile solvitur, nam licet Minister illicite ageret, nulla interveniente causa usitatum Ecclesiæ ritum immutando,

valide tamen administraret Sacramentum, quia hæc mutatio esset tantum accidentalis. Si vero sermo instituatur de necessitate quinque unctionum, gravissimè disputant pro utraque parte Theologi, quorum sententias et fundamenta late persequitur *Philibertus Marchinus* de bello Divino, part. 3. cap. 16, ubi in eam partem inclinat quod multo verius et tutius sit unctionem quinque sensuum esse de necessitate Sacramenti; atque adeo etiam grassante peste omnes quinque unctiones esse adhibendas, vel potius hoc Sacramentum esse omittendum. Cum tamen adversa etiam sententia sua probabilitate non careat, et qui primam defendunt, ultrò fateantur quod quoties urget periculum prævisum, vel ex parte infirmi, quod morietur ante quinque unctiones, vel ex parte Ministri, quia timet contagium si pestè correptum ungat quinque unctionibus, vel dum timet, si unum quinque unctionibus ungat, alios ægrotos in eodem mortis articulo constitutos absque ulla unctione esse decessuros, in his tribus casibus Sacramentum istud posse a Sacerdote conferri per unam unctionem; propterea dicendum videtur probabile admodum esse Sacramentum hoc, ratione partis inunctæ, sua validitate non fuisse frustratum, præsertim cum instante mortis articulo a timoratis doctisque viris unicæ unctionis praxis adhibeatur, nec videamus ipsam reprehendi.

Ad tertium dico non fuisse validum ratione formæ Sacramentum eo modo collatum, non quidem quia infirmus expiraverit ea forma nondum completa, sed quia expiravit nondum prolatis substantialibus ejusdem verbis. Pendet enim eorum significatio ab eo verbo *deliquisti;* atque adeo eo nondum prolato antecedentia verba, sicuti nihil significant, ita nihil efficiunt. Quapropter si aliquando laudanda sit praxis unicæ unctionis, erit expediens formam incipere, ab iis verbis; *Indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, etc.*, tunc enim etiam nondum prolatis aliis verbis si decedat infirmus, erit valide inunctus. An vero qui hoc modo inunctus decumberet, vel totalem, vel solum partialem gratiam acquireret, scholastici viderint?

CAS. III. — Gorgonius mutuatur Cromatio 100 aureos, nulla alia adjecta conditione, nisi quod biennio elapso restituerentur. Biennio elapso, cum Cromatius aureos non habeat, restituit monetam æquivalentem. Sed cum interea temporis creverit aureorum pretium, valore quinque obulorum pro quolibet aureo. Qu. Cui creverit pretium hoc, an mutuanti an mutuatario?

Respondeo procedendum esse cum distinctione. Vel enim Gorgonius erat eos aureos consumpturus antequam eorum pretium augeretur, vel usque ad pretii incrementum erat eosdem conservaturus. Si primum, dico pretium crevisse mutuatario; si secundum, crevisse mutuanti. Ratio primæ partis ex eo derivatur quia ex nullo alio titulo excessus ille monetarum acquireretur quam ex mutuo; non enim acquireretur ex dominio eorumdem, quia hoc translatum supponitur in mutuatarium vi ejusdem mutui; non ex aliquo damno quod inde emanaret eidem mutuanti, quia supponuntur ab eodem consummandi antequam augmentum acquireretur, ergo præcise ex vi mutui, adeoque usurarie. Pars altera probatur ex eo, quia ex tali mutuatione sequitur damnum mutuanti, nisi vel in aliis aureis ejusdem qualitatis, vel in alia moneta ad valorem ipsorum tempore restitutionis compensetur. Ergo ratione talis damni, juste potest exigere mutuator ut aureorum incrementum sibi acquiratur.

At inquies, dominium rei mutuatæ transfertur in mutuatarium eodem instanti quo mutuatur; ergo quodcumque augmentum, quod fit eidem rei, fit eidem mutuatario, sicuti ejusdem fit quodcumque decrementum; accrescit enim, vel decrescit quæcumque res domino rei. Præterea ex eo quod mutuans res mutuatas concesserit usque ad determinatum tempus, videtur cessisse cuicumque juri, quod eo tempore ultra sortem acquirere potuisset. Dum enim se privavit commodo et dominio earumdem rerum, censetur enim se privasse commoditatibus inde provenientibus. Verum respondeo, atque ad primum dico, neminem præsumi velle in mutuo sibi præjudicare, atque adeo præsumendum esse quem-

libet mutuare conditionate, et sibi implicite reservato jure compensationis, si tale præjudicium sequatur. Mutuatio enim est in favorem mutuatarii, et beneficium eidem collatum. Nemo autem præsumitur alteri velle favere cum traditione rei propriæ, si ultra talem traditionem, deberet privari aliis commodis, quæ ex tali re perciperet, si ipsam non tradidisset. Quamquam igitur dominium rei mutuatæ, eodem instanti quo mutuatur, transferatur in mutuatarium, non propterea eximitur idem mutuatarius ab onere compensandi damna, quæ eidem mutuanti resultant, quæque cedunt sine sua industria in proprium commodum, eo quia non præsumitur mutuans illis cedere, sed sibi implicite reservare jus illa, cum sine tali mutuatione esset mutuans ille commoda percepturus.

Ad alterum dico mutuantem, utique dum cedit substantiæ rei, eamque transfert in mutuatarium, cedere etiam fructibus sive ex natura ejusdem, sive ex hominum beneplacito provenientibus, non tamen cedere juri æqualis et congruæ compensationis, in ordine non solum ad sortem, sed in ordine etiam ad ea, quæ consequerentur dependenter ab eadem sorte, si ipsam non mutuasset, eo quia præsumitur semper mutuare cum reservatione juris, nisi sequatur præjudicium, et cum tacita conditione, dummodo damnum non sequatur, et si sequatur, compensetur. Patet itaque quod licet ratione mutui, aureorum incrementum creverit mutuatario, ratione tamen conditionis in mutuo imbibitæ de præcavendo præjudicio, et damno compensando, in casu quod vere damnum secutum fuisset, creverit mutuanti. Ita passim auctores.

MENSE SEPTEMBRIS.

CAS. I. — Richardus exhibet Sergio annulum emendum pretio aureorum 20. Cognoscit Sergius annulum longe pluris valere, et volens emere tuta concientia, dicit Richardo se soluturum 20 aureos, si annulum libere dederit, condonando excessum, si quid pluris va-

luerit. Qu. An hæc emptio, Richardo consentiente conclusa, sit justa ?

Respondeo. Molinam, Lugum, Salonium aliosque, contractum hunc improbum appellare; plurimos tamen esse, qui ipsum defendunt cum *Cajetano* in summa, verbo *Emptio*, num. 2, cujus sententiam amplectens dico emptionem Sergii Richardo consentiente conclusam esse justam. In emptione enim alicujus rei, cum inæqualitate pretii ad rem emptam, nulla intervenit injustitia, si sit rationabilis præsumptio quod venditor libere cedat inæqualitati pretii, ergo a fortiori nulla erit injustitia in emptione cum tali inæqualitate, ubi per venditorem est expressa cessio talis inæqualitatis. Antecedens admittitur a pluribus contrariæ sententiæ, in casu quo quis gemmam pretiosam secundum se, quam tamen ipse pro modico habet, venderet consanguineo, vel maxime familiari pro minori pretio ac in se valeat, in quo cum præsumatur ratione consanguinitatis, aut maximæ familiaritatis libere cedere inæqualitati, nulla præsumitur ingeri injustitia. Consequentia autem probatur, quia majus jus tribuit Emptori expressa cessio inæqualitatis, ac tribuat præsumptio tantum implicita. Ergo si prima sufficit ad evitandam inæqualitatem contractus, sufficiet a fortiori secunda.

Probatur secundo. Nam qui venderent rem defectuosam, non tamen inutilem ad usus pro quibus venditur, cum protestatione quod eam vendat eo modo quo est, et quod nolit stare defectibus, si qui habeantur, non injuste venderet; ergo etiam qui emeret rem ab aliquo cum protestatione quod ita emat tali pretio, utnon velit stare majori, si pluris valet, sed quod sibi cedatur libere excessus, non injuste emeret. Non enim minus tenetur Venditor in favorem emptoris manifestare defectus rei venalis non cognitos ab eodem emptore, quam teneatur ipse emptor manifestare in favorem venditoris bonitatem rei non cognitam ab eodem venditore. Ergo si venditor qui protestetur se rem ita vendere ut nolit stare defectui non injuste vendit, neque emptor injuste emet si protestetur se rem ita emere, ut nolit stare excessui.

Dices tamen contra primam probationem, expressam illam cessionem non evitare injustitiam, quæ est in secundo contractu, eo quia cum sit sine cognitione de valore rei incedente, non potest esse libera et voluntaria, prout requiritur ad quamcumque gratuitam cessionem. Dices etiam contra secundam probationem vendentem rem defectuosam cum protestatione non stanti defectui, teneri detrahere de pretio ejusdem rei, quantum exigit defectus ipse; ergo etiam ementem rem super excedentem, teneri tantum augere de pretio quantum exigit ipse excessus; et sicut ibi non diminuendo, quamvis protestationem præmiserit, peccat, ita hic non augendo, non obstante protestatione peccabit.

Verum respondeo, atque ad primum dico quod licet ea cessio fuerit sine expressa cognitione determinati valoris rei, non propterea in nostra hypothesi desinit esse libera; nam venditor, non solum cedit inæqualitati, sed etiam libere dedit juri de inquirenda cognitione talis inæqualitatis. Poterat enim inquirere cognitionem justi valoris rei a quocumque alio, maxime cum habuerit fundamentum justæ suspicionis de inæqualitate, per protestationem factam ab ipso emptore; unde illa cessio, si non est libera in se, est tamen libera in causa, quod sufficit ad tollendam quamcumque injustitiam, nec emptor tenetur valorem illum exprimere, cum venditor facile possit valorem hunc ab aliis cognoscere.

Ad alterum dico, quod in venditione rei defectuosæ, cum protestatione non standi defectui, vel venditor protestatur præcise, se nolle rem amplius recipere si reperiatur in ipsa defectus, et per hoc intelligat se nolle stare defectui, et in hoc sensu certe tenetur detrahere de pretio ejusdem rei, quantum exigit defectus ipse, quia emptor consentit quidem in emptionem rei cum onere non resiliendi a contractu propter defectum rei, non autem consentit in excessum pretii, supra exigentiam, et æqualitatem rei defectuosæ; vel venditor protestatur expresse se nolle stare defectui, id est oneri compensationis ratione illius defectus, sed velle, ut quod est supra valorem rei, ipsi libere per emptorem remittatur, et in hoc sensu non video cur debeat de

pretio detrahere, cum excessus eidem cedatur per expressam protestationem. Præterea est lata disparitas inter non detrahentem ratione defectus, et nolentem superaddere ratione excessus. Qui enim minoris vendi supponitur excessum remittere, qui vero emit pluris non supponitur omnino libere remittere, seu condonare excessum pretii, eo quia venditor de re fortasse non curat: nemo autem est, qui non curet de pretio.

CAS. II. — Adrianus, et Rosa publice petunt assistentiam Parochi pro matrimonio contrahendo: Parochus autem occulte novit obstare impedimentum affinitatis ex copula illicita. Qu. Quid agere debeat?

Resp. Parochum duplici ratione habere posse occultam notitiam impedimenti dirimentis, nempe vel extra confessionem, vel intra. Si primum, sentit *Pontius* lib. 5, cap. 35, num. 6, quod si Parochus absque alterius testimonio secreto quidem, non tamen per Sacramentalem Confessionem noverit impedimentum, hac sola notitia non possit denegare suam assistentiam ad matrimonium, eo quia non possit ipse esse testis et judex. Rectius tamen docet cum aliis *Henriquez* lib. 1, de Sac. cap. ult. num. 6, quod cum Parochus debeat notificare Prælato impedimentum sibi ab aliis delatum, et judicium spectet ad ipsum Prælatum; ita Parochus ipse erit apud illum testis, et Prælatus erit judex prohibens tale matrimonium. Quod si contrahere volentes, aliis falsis probationibus elidant testimonium Parochi, atque adeo Prælatus juxta allegata et probata judicet non subsistere impedimentum, ac jubeat parocho ut assistat, debebit is jussa exequi, quia jam ipse satisfacit muneri suo, ac de reliquo debet subire Prælati judicium, diceturque tantum permittere, non autem operari peccatum contrahentium, et nullitatem matrimonii.

At vero si Parochus non nisi in Sacramentali Confessione sive ejusdem qui contrahere vult, sive alterius cujusquam novit impedimentum, tunc non debebit, nec poterit negare matrimonium publice petenti, nec etiam petenti secreto; quia nimirum supponimus nec debere, nec posse uti scientia acquisita in Confessione, ad il-

lum actum exterioris gubernationis cum gravamine aut modestia pœnitentis. Quod unice posset (quamquam neque ad hoc teneretur), esset petere licentiam a pœnitente, quando speraret eam obtinere, cumque non graviter laturum talem licentiam a se peti, ut possit loqui de rebus in Confessione auditis, qua licentia obtenta poterit occulte monere volentem contrahere de suo impedimento, eumque hortari, ut a tali matrimonio desistat, cui tamen si adhuc perseveret, et instet volens contrahere, non poterit prorsus suum ministerium denegare. Addo autem, quod si ex manifestatione impedimenti alicui oriretur infamia, ut habetur in casu, major diligentia esset adhibenda.

CAS. III. — Clemens contractis sponsalibus cum Placida, rem habuit cum Catharina, quæ pariter contraxerat sponsalia cum Eduardo. Qu. An sufficiat si dicat in Confessione, se esse fornicatum cum libera, an debeat etiam manifestare sponsalia, tum sua, tum Catharinæ?

Resp. fornicationem commissam cum alia persona post sponsalia, non solum continere deformitatem luxuriæ contra castitatem, sed etiam injustitiæ contra justitiam debitam alteri parti. Quod vero attinet ad gravitatem et qualitatem hujus novæ deformitatis, varia sunt auctorum placita. *Glossa* in cap. *Quemadmodum*, *Paludanus*, aliique ex Juristis significant esse proprie adulterium, atque ut tale in foro conscientiæ accusandum, atque in foro externo plectendum. Quia hoc peccatum est contra fidem alteri præstitam, et contra jus ab altero acquisitum supra corpus peccantis. Hinc in lege *si uxor*, cum statuta esset pœna in Conjugem adulterantem additur: *Etiam in Sponsam hoc idem vindicandum, quia nec matrimonium, nec spem matrimonii violare permittitur.* Ex adverso *Covarruvias*, *Vivaldus*, *Pontius*, aliique negant hanc esse notabilem deformitatem, aut circumstantiam in confessione aperiendam, quia hoc neque est adulterium, neque adhuc contra fidem conjugalem, et jus conjugis cum adhuc non sit contractum, sed tantum promissum matrimonium.

Hos inter media via incedit *Sanchez*, quem sequitur *Bonacina*, et cum distinctione respondet, hanc deformitatem esse quidem novam speciem, et mortalem, atque adeo explicandam in Confessione ex parte sponsæ, et pariter ejus, qui alienam Sponsam violat, at ex parte sponsi, et mulieris cum eo fornicantis esse solum levem et venialem, diversæ tamen speciei ab alia deformitate luxuriæ: quia nimirum fornicatio Sponsæ et magna injuria Sponsi, et affert periculum, ut Sponsus alienam prolem suspiciat, et alat tamquam suam, et non censetur notabilis injuria Sponsi, fornicatio Sponsæ.

Probabilius tamen videtur ex utraque parte esse gravem et notabilem deformitatem, diversæ quidem speciei a luxuria, non tamen proprie adulterii, sed injustitiæ, et injuriæ propinquæ adulterio. Ita defendunt *Coninchius*, *Ledesma*, *Lopez*, et judicant alii plures, qui loquentes de Sponsa, idem videntur sentire de Sponso. Id porro facile suadetur quia dum alterutrius fornicatio præbet jus alteri parti frangendi sponsalia, et recusandi matrimonium, hoc satis indicat esse gravem injuriam, et contra præstitam fidem. Major quidem injuria, et majus periculum est ex parte Sponsæ, et ideo gravius peccatum, sed satis etiam gravis videtur ex parte Sponsi fornicantis. Ita inter conjuges majus quidem peccatum et periculum est ex parte uxoris, sed grave est etiam ex parte viri. Non est autem proprie adulterium sicut in conjugibus, sed accedit ad adulterium, quia in conjugibus frangitur fides matrimonii, in sponsis fides promissionis, in illis violatur jus in re, in istis jus ad rem. Ex quibus colligitur Clementi in casu proposito utraque sponsalia esse manifestanda.

MENSE OCTOBRIS.

CAS. I. — Parochus in magna populi frequentia dixit in concione : *in hac quam patimur magna rerum penuria, teneri divitis ex justitia, atque sub gravi, mutuare indigentibus pecuniam et frumentum.* Cum autem hac audita propositione rumores excitati sint, Pa-

rochus vicinior ad eos compescendos dixit in concione, laudandos quidem esse mutuantes tamquam facientes opus charitatis, sed ex justitia, atque sub gravi ad hoc non teneri. Qu. An prior Parochus verum docuerit, et posterior prudenter se gesserit?

Resp. triplex hominum genus esse distinguendum in ordine ad bona fortunæ. Alterum illorum esse qui habent superflua tam naturæ, quam personæ; naturæ quidem quatenus non sunt necessaria simpliciter ad sustentationem ejusdem vitæ, vel eorum quos naturali pietate alere tenentur, eo quia iis sublatis, gaudet aliis quibus sufficienter eorum vita potest sustentari; personæ, quatenus nec necessaria sunt ad ejus congruentem statum seu dignitatem conservandam; unde iis sublatis adhuc alia habet quibus talem statum, et dignitatem potest conservare. Alterum illorum est, qui bona quidem possident naturæ superflua; sed non personæ, quatenus habeant ultra quam sit necessarium ad sustentationem status, seu dignitatis. Tertium denique illorum, qui nec superflua naturæ possident, nec personæ, quatenus tantum necessaria habent ad sustentationem vitæ et dignitatis, quin imo nec proprie necessaria ad dignitatem.

Triplex pariter indigentium genus distinguere oportet. Alterum illorum, qui sunt in extrema necessitate constituti, ita ut ipsi nisi subveniantur in cibo, potu, vestibus, et similibus, præsupponantur esse morti proximi, aut in periculo imminenti morbi incurabilis vel alterius extremæ miseriæ. Alterum illorum est, qui sunt in gravi necessitate positi, ita ut careant rebus necessariis ad conservandam decentiam proprii status, ad vitandum morbum gravem, captivitatem injustam, infamiam notabilem, et his similia. Alterum illorum est, qui præmuntur necessitate communi, qualis est pauperum ostiatim mendicantium.

Dico autem hac posita distinctione, quod habentes superflua tum naturæ, tum personæ, tenentur mutuare indigentibus constitutis in extrema necessitate, et etiam in gravi; habentes autem tantum superflua naturæ non personæ, tenentur mutuare solum in ordine ad extreme

indigentes. Ratio utriusque, eaque a fortiori deducitur ex iis quæ communiter docent auctores de domino tractantes. Si enim in istis suppositionibus tenetur quis eleemosynam erogare, per quam transfertur rei dominium sine ullo onere restitutionis, multo magis tenebitur mutuare, cum per mutuum transferatur quidem dominium, sed cum onere restitutionis.

At vero de mutuo fieri fortasse potest major difficultas, an scilicet præter casus adductos, alii habeantur, in quibus urgeat obligatio mutuandi. Ratio dubitandi desumitur ex verbis Redemptoris *Lucæ* 7, *Mutuum date nihil inde sperantes*, in quibus videtur inesse vis præceptiva indefinite sine ulla restrictione. Nihilominus tamen, regulariter loquendo, dicendum videtur exceptis casibus præfatæ necessitatis neminem teneri saltem sub lethali mutuare. Nullum enim præceptum aut naturale, aut positivum ad hoc obligat. Non naturale, quia dumtaxat in casibus extremæ, et ad summum gravis necessitatis, natura derogat juri gentium per quod inducta est rerum divisio, et appropriat earumdem rerum dominia, easdemque res facit communes. Non positivum, quia extra eos casus nemo ullo jure obligatur ad se suis privandum, earumque dominium vel per mutuationem, vel per eleemosynam transferendam in alios. Quamobrem ad verba Redemptoris *Lucæ* 7, dicere oportet vel importare consilium, non præceptum, vel solum innuere quod quando ex electione dandum est mutuum, dari debeat sine spe retributionis ut debitæ ex justitia. Ita communiter ubi de dominio.

Hinc porro colligitur quod si Parochus nulla facta distinctione possidentium, et indigentium, absolute docuit teneri divites ex justitia; atque sub gravi pecuniam, et frumentum mutuare, verum non docuit, nisi fortasse, quod vix credibile videri potest, tanta fuisset rerum penuria, ut communiter in extrema, aut gravi necessitate inopes constitueret. Nihilominus tamen, quamquam doctrina hac a vero aberraverit, tamen vicinior Parochus imprudenter se gessit ipsum redarguendo. Vel enim ab hoc dicendi genere in ea circumstantia debebat omnino præscindere, ut graviores excitaret obmurmurationes,

non vero ipsas compesceret, vel eam partem concionis, quæ offensioni dederat locum, ad sanum sensum poterat revocare, eam scilicet interpretando in sensu mox explicato.

CAS. II. — Capellanus die festo proxime celebraturus in Oratorio publico recens erecto, coram frequentia populi, quæ secus deberet sacrum omittere, intelligens nullam ex sacris vestibus esse benedictam, dubitat intra se an debeat a sacro celebrando abstinere, an debeat ipse vestes benedicere, an celebrare cum Sacris vestibus nondum benedictis. Qu. Quid sit eligendum?

Resp. atque ad primam dubitandi rationem dico, non debere Capellanum in casu proposito a sacro celebrando abstinere. *Navarrus* enim, *Vasquez*, *Layman*, *Aversa*, aliique docent urgente gravi necessitate celebrari posse cum omnibus sacris vestibus non benedictis. Rationem autem adducunt, quia benedictio vestium Sacerdotalium requiritur solum de jure Ecclesiastico, cujus finis non est excludere aliquam positivam irreverentiam, quæ esset in usu vestium, quæ non sint benedictæ; nam carentia benedictionis, cum sit quid mere negativum, non infert aliquam positivam indecentiam, præsertim quia non est carentia alicujus qualitatis debitæ ex natura Sacrificii, sed solum ex institutione Ecclesiæ; sed finis est inducere aliquam positivam, et specialem reverentiam. Ergo cum Ecclesia, et omnis Legislator ordinet suas leges ad bonum communitatis, ad quod semper debet respicere, non est præsumendum, quod debeat observantia suarum legum habere locum quando impediret majus bonum; nam tunc esset nociva quia impediret majorem utilitatem, atque adeo sortiretur finem contrarium fini intento a legislatore.

Inquirentes autem quanta debeat esse necessitas, ut in oblatione Sacrificii possint adhiberi omnes sacræ vestes non benedictæ, duas præsertim circumstantias constituunt. Prima est quod hoc fieri possit pro conficiendo Viatico, quando alias meliori modo non posset occurri necessitati. Nam quamvis Viaticum non sit medium necessarium ad salutem, est tamen potentissimum subsi-

dium, quo carere æquiparatur damno gravissimo, cum lucrum amittere et damnum pati paria sint. Unde non est verisimile, quod velit Ecclesia observantiam suæ legis prævalere necessitati, et utilitati constituti in periculo mortis, quia subvenire ipsi continet majus obsequium Dei, cum contineat exercitium charitatis, quæ est virtus omnium principalissima, atque adeo excedit cæteras in obsequio erga Deum. Accedit eodem, quod dum ministratur Viaticum servatur quod est de jure divino, et redditur infirmo id ad quod habet jus ex institutione Christi. Majus autem obsequium redditur Deo si serventur quæ sunt de jure divino, et juxta Christi institutionem, quam si serventur ea quæ sunt de jure Ecclesiastico.

Circumstantia altera, in qua hoc dicunt licitum esse, ea plane est, in qua alias populus esset carituras Missa, et hoc non solum si esset secuturum scandalum, aut murmur populi, sed absolute. Si enim in hoc casu omitteretur Missa, observantia legis exigentis in sacris vestibus qualitatem benedictionis, impedire majus obsequium Dei, siquidem cum de jure naturali divino sit colere Deum Sacrificio, et hoc jus sit indeterminatum quoad tempus, in quo exigit Deo exhiberi hunc cultum. Ecclesia determinavit aliquos dies in quibus exhibeatur; et quamvis determinatio excedat exigentiam juris, attamen trahit semper secum hoc jus, cum contineat ejus executionem. Neque dicas utramque rationem vel nihil evincere, vel etiam probare quod liceret celebrare in azymo, et alia id genus, quæ tamen a Theologis non conceduntur. Quæ enim in circumstantiis similibus fieri non permittuntur, vel ipsam proximius attingunt Sacrificii naturam, vel magnam inducunt irreverentiam, quod in casu nostro non accidit.

Quod vero attinet ad alia dubia, quæ possent suboriri, quid nempe potius faciendum quando occurrit necessitas, an celebrandum cum ornatu Sacerdotali non benedictio, an vero potius præmittenda Benedictio, ab eodem Sacerdote celebraturo, cum hinc et inde habeatur lex Ecclesiastica, quod scilicet sacræ vestes debeant benedici, benedicantur vero solum ab Episcopo,

Abbatibus, aliisque privilegiatis; respondeo cedere potius legem de benedictione sacerdotalis ornatus. Nam cum lex cedat ex causa necessitatis, ea cedere debet, cui opponitur ipsa necessitas. In casu autem necessitas exigit Missæ celebrationem, cui opponitur defectus benedictionis ornatus sacerdotalis, adeoque lex de tali ornatu, atque propterea lex hujusmodi cedere debet necessitati.

CAS. III. — Confessarius in Confessione Lucillæ deprehendit quemdam juvenem ejus domum frequentantem esse ipsi occasionem peccandi, et eamdem sæpe turpari, quia in ejus ecclesia raro adest Sacerdos paratus ad Eucharistiam petentibus ministrandam; quapropter hac usus notitia munus procurat juveni, quo debeat ab ea domo abstinere, et Sacerdotem advocat pro Eucharistiæ administratione. Qu. An utramque ipse licuerit sine fractione sigilli?

Resp. varias esse Theologorum sententias in ordine ad Sacerdotem, qui ex notitia Confessionis aliquid faciat, ex quo solus Pœnitens, conscius sui status et suæ Confessionis, intelligat Confessarium ex ea notitia operari. Aliqui enim quos inter *Angelicus*, *Divus Bonaventura*, *Scotus*, *Vasquez*, *Navarrus*, aliique absolute affirmant id esse licitum; unde et docent posse Sacerdotem, qui in Confessione novit indignitatem, aut excommunicationem pœnitentis, illi postea denegare aliud Sacramentum, ut communionem, aut subtrahere suum commercium, quando nempe alii desint, vel non advertant, sed solus ipse pœnitens præcipiat quare id fiat. Contra vero *Sylvester*, *Coninchius*, *Valentia*, *Nugnez* cum aliis, absolute negant id licitum esse, dicentes esse contra sigillum; et ita volunt non licere Sacerdoti denegare ex tali scientia communionem, vel vitare excommunicatum, etiamsi solus ipse pœnitens advertat.

Media quadam via incedit *Sanchez*, et cum ipso *Lugus*, *Fagundez*, et alii ex recentioribus censent id quidem illicitum esse quando infert ruborem et confusionem, sive displicentiam et molestiam, estque ingratum ipsi pœnitenti, non autem quando id sit gratum, aut

saltem non reddat moraliter odiosam aut difficiliorem Confessionem. Jam vero regula hujusmodi approbanda videtur, et in praxi tenenda. Quod enim attinet ad primam partem, hæc facile suadetur. Si enim non est licitum Confessario cum ipso pœnitente loqui de peccatis in Confessione auditis; si non est licitum exprobrare ei peccata confessa, neque licitum erit factis et signis ea exprobrare pœnitenti, quod sane accideret quando Confessarius talia ageret, ex quibus pœnitens cum sua confusione, adverteret eum ita agere ex notitia in Confessione habita, et ita redderetur magis gravis et odiosa Confessio. Quare nec licitum esset Confessario austeriorem deinceps vultum ostendere pœnitenti, vel eum declinare ob peccata ab eo audita, quæ etiam esset quædam tacita exprobratio. Imo, ut inquiunt auctores laudati, nec in ipsa Confessione licitum est aliquid agere odiosum pœnitenti in ordine ad aliquod munus extra Confessionem complendum: utpote auferre claves famulo, qui aliqua furta in Confessione manifestat.

Ostenditur etiam altera pars. Quia si Confessarius a pœnitente audierit se provocatum fuisse ad indignationem et odium ex tali facto ipsius, et inde inducatur, ut a similibus factis abstineat, advertente eodem pœnitente, hoc non censebitur, contra sigillum, neque illicitum, cum non reddat Confessionem odiosam, neque molestam. Hinc Confessarius, ut asserit *Lugo*, si ob confidentiam ei a pœnitente ostensam in confitendis gravissimis peccatis, et cum magnis pœnitentiæ signis, peculiari cum affectu et beneficiis prosequatur, ita ut pœnitens intelligat id ex Confessionis notitia provenire, non id erit pœnitenti ingratum, neque illicitum reputabitur.

Hinc porro facile apparet quid sit respondendum ad casum propositum. Non licuisse scilicet Confessario sine fractione sigilli amovere juvenem a domo Lucillæ, licuisse vero advocare Sacerdotem pro administratione Eucharistiæ. Non licuit primum neque enim hoc facere potuit quin Lucillæ exprobaret occasionem in qua versabatur, aliunde vero ipsa remotio juvenis potuit esse Lucillæ incommoda, præsertim cum potuisset ipsam

per se exequi, si ipsi vere placuisset. Licuit vero secundum; neque enim rubore ullo poterat Lucilla suffundi, si notitia Confessionis cautum videret ut commodior haberetur Eucharistiæ administratio.

MENSE NOVEMBRIS.

CAS. I. — Antonius in meridie diei solemnis indulgentiam lucraturus, cum videat Confessarium jam defessum paratum egredi, oblata Eleemosyna, retinet ut adhuc audiat suam Confessionem. Qu. An simonia committatur?

Resp. quæstionem a Theologis agitari an liceat urgente necessitate dare pecuniam Sacerdoti, nolenti sine illa administrare Sacramenta. Negant vero *Doctor Angelicus Alensis*, aliique, quia ut dicunt emere Sacramenta nunquam est licitum; utpote intrinsece malum. *Lessius*, autem *Suarez*, *Gerson*, *Vasquez*, aliique communiter, licet concedant esse intrinsece malum emere Sacramenta, adeoque in nulla circumstantia licitum esse, tamen affirmant juxta casum propositum licite fieri posse, quia hoc non est emere Sacramenta, sed potius vexationem redimere, seu permittere cum justa causa peccatum alterius. Hinc *Diana*, et *Hurtadus* dicunt hoc licitum esse non tantum in Sacramento Baptismatis, et Pœnitentiæ, ut plures volunt excitatis auctoribus, sed etiam in aliis Sacramentis, et non tantum in casu gravissimæ necessitatis, sed etiam necessitatis gravis, puta si quis impleturus esset præceptum paschale Confessionis, et Communionis, vel peteret Viaticum, vel etiam carere deberet frequenti usu Sacramentorum; denique quotiescumque aliquis non posset sine gravi incommodo aliquo Sacramento carere. Quod quidem videtur cum iis cohærere, quæ communiter docentur de scandalo; cuique scilicet licitum esse causa sui notabilis boni permittere alterius peccatum, quod dumtaxat ex illius malitia provenit.

Posita autem hac generali doctrina, ut excusetur An-

tonius dans eleemosynam a peccato simoniæ; inquirere oportet, an occasio lucrandæ indulgentiæ tanti facienda sit, qua occurrente permitti possit ut Confessarius Eleemosynam acceptans ex sua malitia simoniam committat; præterea est etiam investigandum, an posita hac oblatione Eleemosynæ, habeatur in Antonio sola permissio, an etiam cooperatio simoniæ Confessarii; quæ duo cum ægre defendi possint, hac præcise attenta ratione ægre poterit simonia, aut scandalum evitari. Potius ex alio capite haberi poterit hæc excusatio. Cum enim casus supponat Confessarium diuturna sui muneris exercitatione valde defessum esse, et egredi jam paratum, fieri posset hæc suppositio, quod pœnitens exhibens eleemosynam, non ipsam exhibeat quasi pretium Confessionis, sed quasi compensationem novi laboris per ipsum subeundi, eumdemque finem habeat Confessarius in ipsa acceptanda. Quemadmodum enim Eleemosynam Confessariis aliquando largiri videmus ratione laboris quem subeunt, sive in longo, itinere faciendo, sive in prolixitate temporis insumendi in Confessionibus audiendis, ipsosque sive dantes, sive acceptantes, Doctores excusant ita etiam pari ratione si in casu proposito tum in pœnitente, tum in Confessario eadem interveniat causa, et eadem habeatur intentio, poterit a simonia uterque excusari.

Hæc porro dixi speculative loquendo, nam practice si posset Confessarius hoc novum incommodum subire, subire ultro deberet sine acceptatione Eleemosynæ, ne saltem cum pœnitentis scandalo turpe lucrum committeret; vel ipso renuente debere pœnitens, etiam cum periculo amittendæ Indulgentiæ in aliam diem Confessionem differre, vel, si posset, alium adire, potius quam insistendo pro Confessione, oblata pecunia, simoniæ aditum aperire.

CAS. II. — Audiens Parochus alium Parochum curiam adire ad obtinendam licentiam pro acceptando legato Missæ perpetuæ, conscius sibi se tale legatum acceptasse sine ulla licentia, anxie quærit a Vicario Foraneo an ullam pœnam incurrerit, an valida fuerit

illa acceptatio, et quid remedii opus sit. Attenditur responsio.

Resp. ad primum certum omnino esse, in dec. *de celeb. Miss.* sæcularibus suscipientibus onera Missarum perpetuarum sine licentia, imponi pœnam interdicti ab Ecclesiæ ingressu, ipso facto incurrendam, et solum difficultatem oriri an debeant statim ab ingressu Ecclesiæ abstinere, non expectata judicis declaratione. Nam licet in eodem decreto habeantur hæc verba, *absque ulla declaratione incurrat*, attamen ista clausula non tam videtur referri ad pœnam interdicti, quam ad pœnam privationis omnium officiorum, quæ imponitur regularibus, ut colligitur ex contextu. Nihilominus tamen, non quidem ex hac ratione, sed ex genere pœnarum excommunicationis, suspensionis, interdicti, et irregularitatis, quæ omnes ex communi Doctorum sententia sic solent intelligi; dicendum videtur sæcularem assumentem onus perpetuum Missarum celebrandarum sine licentia, absque ulla judicis declaratione, ita incurrere pœnam interdicti, ut statim abstinere debeat ab ingressu Ecclesiæ. Ratio autem est quod censuræ sunt pœnæ medicinales ordinatæ ad resipiscentiam, non autem ad meram punitionem. Ex quo fit, ut sicuti quisque tenetur resipiscere, et se corrigere, ita etiam tenetur sumere medicinam ordinatam ab Ecclesia ad emendationem. Per id enim quod est imposita censura est instituta medicina: per id vero quod ipso facto imponitur, est oblata delinquenti, ut statim sumpta operetur emendationem.

Ad alterum dico susceptionem oneris perpetui Missarum celebrandarum sine licentia esse nullam. Ratio autem est quia consensus, seu licentia præfata, non requiritur ut simplex consensus, sed ut consensus auctoritate consolidans, cum debeat Episcopus suam autoritatem interponere pro talis oneris susceptione; quod satis ex eo colligitur quod requiritur talis consensus, non ratione personæ, sed ratione dignitatis, quam sustinet, et proinde tanquam consensus, quid sit proprius illius dignitatis atque adeo ut auctoritativus. Tradunt autem *Abbas*, *Felin*, *Lamb*, aliique, quod quando con-

sensus intervenit tanquam actus auctoritate consolidans, requiratur ad actus validitatem.

Ad tertium respondeo, quod si contingat suscipi hujusmodi onera absque prædicta licentia, et proinde nullam esse hujusmodi susceptionem, non poterit suscipiens onus susceptum sustinere. Primo quidem quia retentio est continuatio susceptionis, in qua sicuti peccavit violando legem, ita etiam continuat peccatum, quia continuat portare onus contra prohibitionem. Secundo autem, quia fuit contra mentem testatoris, qui intendit imponere onus cum effectu obligationis, quæ cum fuerit ex nullitate actus impedita, fraudaretur eorum mens si onus susceptum in tali statu permaneret. Pro sananda autem hujusmodi nullitate, erit obtinenda licentia, quæ sufficiat ut tunc incipiat valere susceptio. Cum enim perseveret ex una parte consensus testatoris, cujus voluntas ultima censetur semper durare post mortem, utpote morte confirmata, seu Fundatoris, cujus institutum trahit secum illius consensum; ex alia vero parte adsit etiam consensus suscipientis onus; qui innovatur dum petitur licentia, accedente dicta licentia perficitur de novo actus, cum concurrant principia omnia necessaria ad ipsum constituendum, et ideo tunc incipit valere.

Quod vero spectat ad pœnam interdicti ab ingressu Ecclesiæ, certum est non posse delinquentem absolvi nisi eum pœniteat de crimine et procuret licentiam ab Ordinario, aut renunciet oneri suspecto. Interdictum enim est pœna medicinalis, et ideo non potest tolli nisi secuta resipiscentia propter quam principaliter imposita est. Secuta vero emendatione poterit delinquens absolvi a suo Ordinario, quod intelligitur pro foro externo, nam quoad forum conscientiæ absolvi poterit a proprio Sacerdote. Atque hæc omnia fusius disputata, suisque munita rationibus invenies apud *Pasqualigum*, *de onere perpetuo celebrandi Missas*, cujus in pauca contraxi.

CAS. III. — Clemens rogatus pro mutuo centum aureorum, exigit a mutuatario decem aureos ratione lucri

cessantis, nomine autem lucri cessantis illud intelligit, quod reportare solet ex ludo alearum. Qu. An licite faciat?

Resp. negative. Ut enim docent *Sylvester*, *Angelus*, *Diana*, *Toletus*, aliique plurimi, ad exigendum aliquid ultra sortem in mutuo, ratione lucri cessantis, requiritur quod ipsum lucrum sit in actu, et morali certitudine, id est quod de eo habeatur probabilitas, et non sufficit sola possibilitas. Nam, ut ait Zerola, *in praxi Episc. v. Usura*, non valet possibilitas lucrandi, quia multa possunt accidere, quæ lucrum impediant, et regula philosophiæ est, *possibili posito non sequitur necessarium*. Sed lucrum, quod sibi Clemens promittebat ex ludo, etsi possibile esset posset, tamen non est probabile, et moraliter certum, quia nulla major incertitudo, quam in ludo alearum, in quo frequentissime homines de divitibus fiunt pauperes, suumque patrimonium, uxorum, ac filiorum bona dissipant et insumunt cum irreparabili detrimento totius familiæ et negotiorum. Ergo Clemens nullo omnino jure ratione hujus lucri, quod ipse sibi fingit tanquam cessans, potest in mutuo aliquid exigere supra sortem. Præterea ad obligandum Mutuatarium, ut Mutuatori lucrum cessans refundat, opus et ut ipse Mutuator licitam negotiationem facturus sit, remque utilem, ac honestam aggressurus. Hinc Clericus non potest in mutuo lucrum prætendere ratione impeditæ negotiationis, quia Clericis interdicta est negotiatio. Nihil autem hujusmodi sibi Clemens proponit, dum animo mediatur eam pecuniæ quantitatem, pro qua mutuanda rogatur, ludo alearum exponere.

At inquies lucrum cessans jure peti a mutuatario, quando spes probabilis ipsi mutuanti effulget lucrum acquirendi ex pecunia quam mutuo dat, et ex industria sua, adeo ut facta æstimatione illius spei, attento periculo, et aliis circumstantiis illa æstimatio solvenda sit, sive lucrum futurum sit majus, sive minus, sive etiam nullum inde lucrum proveniat. Sed in ludo dari potest in lusore probabilitas lucrandi, attenta ludentis peritia,

dexteritate, et industria, cum in ludendo fraudes licitæ habeantur ad lucrandum idoneæ, ut v. g. si habens potiores aleas, et securus de victoria, metum simulet ut adversarii sponsionem augeant; ergo attenta probabilitate lucri, et etiam securitate, quam Clemens habere potest poterit supra sortem pro pecunia mutuata lucrum exigere. Verum respondeo in ludis fortunæ nullam esse probabilitatem lucrandi, et experientia teste, multos, qui pluries lucra fecerunt, adversam postea pati fortunam in eodem ludo, et omnes facultates suas perdendo consumere. Et licet lusor aliquando suæ sortis certus habeatur, hoc tamen est aliquid accidentale, ex quo non potest oriri moralis illa certitudo lucrandi, quæ necessaria est ad exigendum lucrum cessans a mutuatario.

MENSE DECEMBRIS.

CAS. I. — Cassianus specie majoris boni deceptus, vovit matrimonium ad finem acquirendi gratiam Sacramentalem, cum animo ingrediendi postea religionem; et vi hujus voti contraxit sponsalia cum Flavia. Admonitus autem a Confessario de nullitate hujus voti ab hisce sponsalibus recessit. Postmodum vero mutato religionis proposito, Flavia jam mortua, se determinat ad matrimonium cum Rosa ejus sorore. Qu. 1° An Confessarius ipsum recte docuerit? II° An ex illis sponsalibus ortum fuerit impedimentum publicæ honestatis?

Resp. ad primum jure Cassianum a Confessario admoneri debuisse de nullitate sui voti. Excepto enim casu quod vovens se ad hoc præstandum deliberaverit, ad reparandum damnum feminæ, quam defloravit sub spe futuri matrimonii, quodque alia ratione reparare non potest, in quo utique votum tenere censet *Sanchez*, *Henriquez*, *Suarez*, *Coninchius*, aliique; hoc inquam excepto casu, votum matrimonii non tenet. Votum enim de genere suo debet esse de meliori bono, cum Deus id non acceptet quod minus est, quando hoc impedit id quod majus et melius est. Votum autem matrimonii

non est de meliori bono, imo secundum se est impeditivum majoris boni, quia status continentiæ ipsi oppositus teste Apostolo melior est atque perfectior. Votum ergo matrimonii secundum se præcise sumptum nulla ratione subsistit.

Neque refert quod votum emittatur ea intentione, et quis matrimonium contrahat ad obtinendam gratiam Sacramentalem; et postea ingrediatur religionem eo non consummato; hanc enim intentionem non sufficere ad votum convalidandum docent *Navarrus, Lopez, Rodriguez*, aliique apud ipsos. Ratio autem ex eo primo deducitur, quia contrahere matrimonium sub ea intentione, ut conjux intacta deseratur, secundum communiorem Doctorum sententiam; quos citat *Layman, tract.* 4, *c.* 3, non caret culpa. Quamquam enim cuique licitum sit post contractum matrimonium, intra bimestre eo non consummato ingredi religionem; non tamen sequitur licitum etiam esse illud contrahere cum hac intentione, ut ipso celebrato, et consecuta gratia sacramentali, ante ejus consummationem fiat transitus ad religionem. Nam licet actualis consummatio in actu secundo, procreatio, et educatio prolis, non sit de substantia Sacramenti matrimonii; intentio tamen consummandi, aliaque perficiendi, quæ sunt bona matrimonii, est de illius substantia; adeoque qui contrahit cum intentione contraria, illicite contrahit. Accedit eodem, quod ita contrahere cum hac intentione, est maxime injuriosum parti, atque adeo illicitum. Denique matrimonium non est præcise institutum propter se, et propter gratiam quæ ad ipsum consequitur, sed ad socialem vitæ unitatem, propagationem specici, et prolis educationem, in ordine ad quæ gratia matrimonialis conceditur; ergo cessantibus hujusmodi causis finalibus non erit licitum matrimonium contrahere, adeoque licitum erit illud vovere.

Ad alterum dico responsionem descendere ex dictis. Posita enim invaliditate voti, quo Cassianus specie majoris boni deceptus se ad matrimonium determinavit ob acquirendam gratiam sacramentalem, cum animo ingrediendi postea religionem, erunt etiam invalida Sponsalia,

vi hujus voti ab ipso contracta ; neque apta erunt ad inducendum impedimentum publicæ honestatis, quod non oritur nisi ex sponsalibus validis. Corruente enim principali, corruit accessorium. Ita communiter.

CAS. II. — Fabianus in sua approbatione pro Confessionibus audiendis, obtinuit etiam facultatem illimitatam absolvendi a reservatis ; amisso autem hujus facultatis Chirographo, dubitans de hac illimitatione, rogavit iterum pro hac facultate, eamque obtinuit, sed limitatam, qua obtenta, invenit Chirographum prioris facultatis. Qu. An prima facultate uti possit, an debeat stare secundæ ?

Resp. regulariter loquendo posse Fabianum uti prima facultate. Si quæ enim haberetur dubitandi ratio, vel oriretur ex parte Fabiani, quatenus petendo novam facultatem renunciaverit primæ, vel ex parte Ordinarii, quatenus eidem derogaverit novam concedendo. Neutrum autem dici potest. Non primum ; *Sanchez*, enim l. 8, de Mat. disp. 21, agitans quæstionem de eo, qui impetravit dispensationem, et ob aliquos scrupulos sibi objectos impetravit aliam, quæ concessa est cum aliquibus limitationibus, postea vero certior est factus de valore prioris, respondet, posse adhuc illa uti, quia petendo secundam non videtur regulariter priori renunciare. Id porro dicendum est etiam in casu nostro. *Fabianus* enim dum amisso Chirographo primæ facultatis petit alteram, unice intendit eximere se ab eo dubio quod ipsi subortum erat de ea illimitatione, de cætero perseverans in intentione ejusdem utendæ, sicuti revera accidisset, si immediate ante petitionem secundæ invenisset primam. Ergo nullo modo præsumitur, quod novam petendo renunciaverit primæ.

Quod vero attinet ad Ordinarium concedentem, neque est ratio dubitandi, quod limitatione addita in posteriori derogaverit primæ. Aliud est enim non concedere quantum antea concesserat, et aliud revocare positive concessionem jam factam. Superior enim non est semper æqualiter dispositus ad concedendum ; sed tamen ex hac inæquali dispositione non sequitur ; ut eo ipso quod si

nunc rogaretur non concederet, censeatur revocare, juxta illud: *Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes*, et durius est auferre quod concessisti, quam non largiri quod petitur. Si enim hoc putaremus, quamquam diversa esset Persona, æqualis meriti, cui nunc facultas negaretur, vel limitaretur; argumentari quis posset ablatam esse aut limitatam concessionem factam alteri personæ ejusdem meriti, quod nemo dicet. Sæpe enim videmus experientia duce cautiores aliquando in concedendo, rigidioresque fieri Ordinarios, atque adeo vel negare, vel limitare gratias aliis petentibus, quin tamen censeantur revocare concessas. Apposite autem dictum est in responsione *regulariter loquendo*. Si enim haberentur aliæ circumstantiæ quibus indicaretur limitationem additam posteriori, ex voluntate Ordinarii de novo manifestata, vel ex ipsis verbis limitationem exprimentibus, primæ concessioni præjudicare, tunc utique alia ratione esset disserendum.

CAS. III. — Marcellinus per errorem recitavit officium crastinum pro hodierno. Qu. An cras recitare debet officium hodiernum, an iterum crastinum?

Resp. Attenta rubrica de translatione festorum, aliquibus videri posse et debere Marcellinum die crastino hodiernum officium recitare. Quando enim dies propria est impedita, festum transfertur. Sicut autem impeditur dies festo majori, impeditur etiam oblivione, quæ utique maximum impedimentum inducit. Oblivione itaque impediente, ne hodie recitetur officium hodiernum, debebit cras recitari, omisso crastino quod ejus loco recitandum est. Præterea ignoranti non currit tempus. Cum primum itaque venit in mentem obligatio, debet ipsi satisfieri. Denique nemo jure suo absque culpa spoliandus est. Cum itaque oblivio non sit causa culpabilis, neque sanctus, neque recitans debet suo jure privari.

Nihilominus dico errorem errore corrigendum non esse, nam hoc non esset errorem corrigere, sed bis errare. Itaque Marcellinus si hodie erravit, omittendo per oblivionem officium hodiernum, non debet iterum cras

errare omittendo crastinum. Ratio autem esse potest quod ex mente Pii V, singulis diebus habetur præceptum recitandi officium illius diei. Si ergo hodie per errorem recitasti aliud officium non ideo excusaris a præcepto crastino, quod nondum incœpit obligare, et quod cras obligat determinate ad tale officium. Præterea innumera exempla id ipsum ostendunt, quæ quidem cum ex una parte clarissima sint, ex altera vero a nemine in dubium revocentur, omnem animi suspensionem in hac re funditus tollunt. Si enim per errorem hodie jejunasti putans esse vigiliam S. Petri, quæ erit cras, non ideo excusaris ab jejunio die crastino, et contra; si vigilia sit hodie, et tu per errorem putes esse cras, non teneris cras ad jejunandum, quod etiam valet de auditione Missæ, de abstinentia ab operibus servilibus, etc. Ratio est autem quia Ecclesia non præcipit e. g. jejunare semel in anno in honorem Sancti Petri, sed exigit determinate tali die jejunare. Eodem autem modo præcipit tali die determinate recitare tale officium; quare si per errorem alia die illud recitasti, nondum satisfecisti præcepto Ecclesiæ, quod nondum incœperat obligare.

Non urgent autem quæ in oppositum afferebantur. Rubrica enim de translatione festorum, probat oppositum. Cum enim in rub. 10, casus omnes enumerentur, quibus facienda est hæc translatio, enumeraretur etiam oblivio, si esset motivum transferendi. Pariter si absolute verum esset ignoranti non currere tempus, neque curreret tempus audiendi Missam, jejunandi, etc., atque adeo accedente notitia, accederet etiam post tempus elapsum, obligatio Missæ, jejunii, etc., quod falsum est. Denique ut quisque facile advertere potest, confunderentur omnes officii rubricæ, si in hac re valeret ea ratio quod nemo est sine culpa suo jure spoliandus. Ita communiter qui de hac re disputarunt.

ANNO MDCCLXXIV.

MENSE JANUARII.

CAS. I. — Flaminius captus amore Camillæ consanguineæ in gradu prohibito, obtinuit dispensationem : mox vero ante sponsalia, novo amore irretitus erga Flaviam pariter consanguineam, obtinuit aliam dispensationem nulla facta mentione primæ. Qu. An hæc dispensatio valida sit?

Resp. affirmative. Nam neque Camillæ jus læditur secunda hac dispensatione, cum supponatur obtenta ante Sponsalia cum eadem : neque hæc gratia ex earum genere est, quæ ut robur habeant, prioris mentionem postulent. Etenim, ut docet *Vincentius de Justis*, lib. 1, de Disp. cap. 4, n. 205, et sequentibus, tribus in casibus necessaria est expressio prioris dispensationis. I. Quando casus est a jure expressus. Illegitimus v. g. dispensatus ad Beneficium, si velit postmodum dispensari super pluralitate, debebit petendo secundam dispensationem prioris mentionem facere, cum ob alias, tum etiam propter hanc causam, quod id expresse præcipiatur, c. 2, *de Filiis Presb.* in 6. II. Quando tacita priori dispensatione, non posset Pontifex totum cognoscere impedimentum, super quo petitur dispensatio. Dispensatus v. g. super affinitate, si nova ex illicita copula superveniat, a qua iterum dispensari velit, debebit priorem commemorare, quia duæ istæ affinitates faciunt unum totum indecentius, magisque repugnans eidem Matrimonio, quam singulæ seorsim conficerent. III. Quando per secundam dispensationem, petitur aliqua gratia major de eo super quo quis fuit alias dispensatus. Si quis v. g. obtenta super voto castitatis dispensatione, ducat uxorem, et soluto Matrimonio, velit aliam ducere, tenebitur novam impetrando dispensationem, prioris obtentæ meminisse ;

secus subreptitia esset, quia Papa ignoraret quantam in eo voto relaxationem faciat.

Jam vero res secus se habet in casu nostro. I. Enim hic casus non est a jure expressus: nullo scilicet jure cautum est, ut hocce in casu prioris dispensationis mentio fiat. II. Ut Papa totum cognoscat impedimentum, quod secunda hac dispensatione relaxat, non est necesse ut priorem noscat dispensationem. Secunda enim hæc dispensatio, non idem respicit impedimentum, neque tendit ad idem Matrimonium ; sed sunt gratiæ, ut notat *Sanchez*, t. 2, lib. 8, disp. 22, super diversis rebus, et ad diversum finem tendentibus. III. Cum gratia, quæ secunda hac dispensatione petitur, non sit super eadem re, a qua Flaminius fuit alias dispensatus, sed super diversa; diverso scilicet Matrimonio, non est necessaria Pontifici prioris dispensationis notitia, ut intelligat, quantum super secundo hoc Matrimonio relaxationem faciat. Valet ergo secunda dispensatio non memorata priori: cui sententiæ favent *Sanchez*, *Guttierez*, *Layman*, *Diana*, et communiter DD.

Neque refert, quod Pontifex difficilius concessisset gratiam, si priorem novisset. Nam sola taciturnitas eorum, quæ de jure exprimenda sunt, vitiat gratiam, quamvis hæc taciturnitas ignoranter, et sine dolo contingeret ; non autem taciturnitas earum qualitatum, quæ retardarent Pontificem a concessione ; tum quia præsumitur Principem velle se dispositioni juris communis conformare, tum quia nulla gratia esset certa et tuta, si ea omnia exprimenda essent, quæ si sciret, difficilius Papa concederet. Ita *de Justis*, cap. 4, n. 10, et sequentibus, et n. 31, et sequentibus.

CAS. II. — Idem Flaminius, dissoluto per mortem Flaviæ matrimonio, vi dispensationis antea obtentæ, vellet ducere Camillam adhuc nubilem. Qu. An ipsi liceat?

Resp. Executa secunda dispensatione priorem amplius non valere, adeoque dissoluto Matrimonio cum Flavia, non posse Flaminium ducere Camillam vi prioris dispensationis. Ratio est, quia duplex dispensatio est

contra mentem Pontificis. Cum enim dispensatio, ut docent *Pyrrhus*, *Corradus*, et *Vincentius de Justis* sit vulnus legis, quia juri communi adversatur, præsumi nequit, voluisse Pontificem, nisi id se agere certa scientia noverit, duplicem valituram dispensationem concedere. Cum autem dispensatio est contra præsumptam rationabiliter Principis voluntatem, nulla censenda est et irrita, ut iidem docent Auctores, et probat *Sanchez*, lib. 8, disp. 22, ex cap. fin. *de fil. Presb.* in 6, aliisque argumentis.

At inquies; prima dispensatio valida fuit, eaque uti poterat Flaminius; non fuit ab eo rejecta, cum secunda executioni mandata est; et si eam retractasset hujusmodi renuntiatio non valeret, quia renunciatio non valet nisi sit acceptata a legislatore. Resp. primam gratiam validam fuisse, eaque potuisse frui Flaminium, antequam secunda uteretur: sed cum secunda fuit executioni mandata, prima infirmata est et concidit. Cum enim duplex gratia sit Beneficium nimis exorbitans a jure communi, nimisque vulnerans legem, si novisset Pontifex aliam concessisse, cum concessit secundam, vel primam revocasset, vel alias conditiones apposuisset, vel aliud quidpiam, quo tanta coarctaretur amplitudo Beneficii, gessisset. Esto autem animus Flaminii fuerit non renuntiare priori dispensationi, *at Pontifex*, ut ait *Sanchez*, disp. 23, *noluit concedere duplicem dispensationem, ut utraque staret, et ad libitum posset utravis uti impetrans: et si id peteretur denegaret utique tanquam rationi valde dissonans.* Quæ autem de renunciatione et acceptione adjunguntur, non sunt ad rem. Nam ad irritandam primam illam gratiam non est necessaria renunciatio impetrantis, et acceptatio legislatoris. Corruit enim suapte natura, tanquam nimis læsiva juri: neque Pontifex permitteret, ut utraque uteretur Flaminius si id novisset. Cum autem verisimile est aliquid nolle Pontificem concedere, gratia evanescit: ut citati Auctores demonstrant.

CAS. III. — Petronilla nobilis Femina domi retinens diebus festis duas filias, et duas famulas, filias quidem, ad otium præcavendum acu pingere permittit,

famulas vero, vestes suas resarcire præcipit, cum diebus ferialibus id facere ipsas non patiatur. Qu. Quomodo Confessarius se gerere debeat sive erga Matrem, sive erga Filias, sive erga Famulas?

Resp. Debere Confessarium arguere Matrem, quod hæc sive permittat, sive præcipiat. Agit enim contra divinum præceptum prohibens diebus festis opera servilia. Neque evitandi otii ratio excusat. Non desunt enim piæ exercitationes, laudabilia studia, honesta etiam si vis, solatia, quibus otium, malorum omnium matrem, a suis puellis potest Petronilla eliminare. Quod si neque vellent puellæ tantum temporis operibus pietatis concedere, neque Mater honestum aliquod solamen illis dare, tunc permittere, aut præcipere opera servilia esset minus malum, sed non absolute bonum. Contrarium tamen aliqui docent et præsertim *Suarez*, t. 1, de Rel., lib. 2, cap. 26, *Fagundez*, aliique, qui laborantes modico tempore excusant *titulo moralis necessitatis*. Non enim, inquiunt, potest homo sæcularis, ad id non assuetus, toto die integro orationi et lectioni vacare; et ideo ne sit otiosus, aut operibus minus honestis indulgeat, indiget aliqua mechanica exercitatione. Sed videtur hæc ratio probare plurimis concedi posse, ut integro ferme die terrenis laboribus vacent. Est enim major Christianorum pars ita male affecta, ut nisi occupentur mechanicis operibus, aut desides totum transigant diem, aut in iis detineantur, quæ Christianum hominem dedecent. Ex adducta ergo doctrina concludi solum potest opera servilia permittere, esse quandoque minus malum, sed nunquam esse simpliciter bonum. Hinc patet quomodo Confessarius se gerere debeat erga Matrem.

At quomodo erga filias et famulas? Digniores profecto sunt excusatione. Attamen filias quibus solum permittitur, non jubetur servile opus, debet Confessarius allicere, quantum potest, ad pietatis opera; nonnullasque sive spirituales exercitationes, sive lectiones, quæ utilitatem simul et delectationem afferant, illis præscribere. Vel suadere potest, ut mutato operum ge-

nere, ad alia servilia se applicent, quæ in pauperum utilitatem dirigantur. Licitum enim esse serviliter operari diebus festivis ad vitandum otium; dummodo id fiat in subsidium pauperum, docet cum *Sylvestro*, *Besombes*, de 3 Decal. Præc. cap. 2, art. 9. Quod si hæc nequeat Confessarius obtinere, poterit tolerare, ut ad vitandum majus animæ damnum, aliquo servili opere occupentur, dummodo id faciant modico tempore; idque permulti concedent gravissimi Auctores, non tanquam bonum, sed ut minus malum.

Famulæ vero multo magis sunt excusandæ. Necessitas enim illas cogit resarcire vestes, cum Domina non patiatur id illas efficere diebus ferialibus. *Opus corporale*, inquit *D. Thomas*, 2, 2, q. 121, art. 4, ad 5, *quod ordinatur ad imminens damnum rei exterioris vitandum, non violat sabbatum.* Damnum autem paterentur famulæ si non restaurarent festivis diebus. Si tamen hoc semper, aut frequentissime Domina præciperet, debet illas Confessarius hortari, ut relicta eorum Domina, aliam adeant domum servitutis gratia; dummodo ibi tuta esse possit earum honestas, neque notabile passuræ sint damnum temporale.

MENSE FEBRUARII.

CAS. I. — Damianus condito testamento, reliquit Ecclesiæ Parochiali legatum centum aureorum, titulo sepulturæ ab ipso electæ in quodam Sacello ejusdem Ecclesiæ. Accidit vero, quod ob transgressionem præcepti Communionis Paschalis interdictus, et in interdicto decedens, Ecclesiastica sepultura privari debuerit. Qu. An Parochus legatum hoc exigere valeat?

Resp. posse. Primo quidem, quia cum summa centum aureorum, nimis excedat illam pecuniæ quantitatem, quæ a divitibus etiam dari solet pro sepultura, præsumitur testatorem præcipue ad causas pias reliquisse legatum: nimirum ut reficiatur Ecclesia, vel ornetur, ut pauperibus subsidium aliquod subministre-

tur, etc. Ita *Homobonus*. Præterea cum apponitur conditio impossibilis, et contra leges, habetur pro non adjecta, valetque Testamentum, ac si conditio non fuisset adjecta. Id clare patet ex § Impossibilis. Inst. de Hæred. Instit. *Impossibilis conditio in Institutionibus, et legatis, nec non fidei commissis, et liberalibus pro non scripta habetur.* Et. l. Conditiones 14, ff. de Condit. Instit. *Conditiones contra edicta Imperatorum, aut contra leges... pro non scriptis habentur.* Conditio autem Sepulturæ in casu nostro est impossibilis, et contra leges. Ergo, etc. Denique cum conditio absque culpa et negligentia hæredis, aut legatarii non impletur, non irritatur, neque suspenditur Testamentum. Regula enim generalis est: *cum non stat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio adimpleatur, habet perinde ac si esset impleta.* Reg. 66 jur. 6. Atqui per Parochum non stetit, quominus conditio sepulturæ adimpleretur. Ergo valet nihilominus Testamentum, et potest legatum exigere. Ita resolvunt *Silvius*, *Vasquez*, aliique communiter.

CAS. II. — Damasus Voto Castitatis obstrictus, nubendi causa dispensationem obtinuit, postmodum vero conscientiæ stimulis agitatus, renuntiavit dispensationi, cum animo perseverandi in voto. Qu. An hac facta renuntiatione ipsi nubere liceat?

Resp. Si mandatum Pontificis de dispensando fuit executum a Delegato, et post executionem Damasus renuntiet dispensationi, cum animo perseverandi in voto, non potest amplius nubere. Nam per hujusmodi renuntiationem reassumit votum dispensatione deletum, et denuo se obligat Deo. Quis enim est illius renuntiationis sensus? Non alius, ut advertit *Sanchez* lib. 8, disp. 22, nisi, volo redire ad priorem votum, seu illo voto quod per dispensationem extinctum erat denuo obligari: quod perinde est ac si tunc denuo voveret. At dispensatio non fuit concessa, nisi ad dirimendum primum votum ante illam emissum, non ad irritandum quod post dispensationem emittitur. Non valet ergo dispensatio, ad annulandum votum, post illam obtentam, nuncupatum. Ita *Sanchez*, *Merrolla*, *de Justis*, etc.

Opponentibus autem, qui contrariam tuentur sententiam (nullam renuntiationem irritam reddere dispensationem, nisi ipsa renuntiatio acceptetur a Legislatore) sic egregie respondent citati Auctores. Maximum est discrimen inter dispensationes, quæ fiunt in lege, et alias quæ fiunt in voto et juramento, quia legum obligatio ab alio pendet; istorum vero ab ipsomet vovente, vel jurante procedit. Unde in primo casu si renuntietur dispensationi, et dicta renuntiatio non acceptetur a Legislatore, dispensatio adhuc valida erit. Ex quo enim dispensatus potestate dispensantis fuit ab obligatione legis liberatus, non potest ad illam denuo obligari, nisi voluntate ipsius Legislatoris. At dispensationes, quæ super votis seu juramentis fiunt, semel ac perfecte concessæ sint, per simplicem renuntiationem etiam internam, suam vim amittunt, ut ex adducta ratione manifestum est: et consequenter hi, qui ei renuntiaverunt, nova egebunt dispensatione, si ab illis eximi velint. Ita etiam *Salas* de leg. l., 2, n. 118.

Quod si nondum fuisset hæc dispensatio perfecte concessa: scilicet si fuisset a Pontifice concessum mandatum sed nondum executum a delegato, tunc quamvis huic mandato pluries renuntiasset Damasus, posset nihilominus, mutata voluntate, dispensationem accipere eaque uti. Cum enim dispensatio nondum fuerit data, non fuit adhuc ab obligatione voti exemptus: et quamvis ante dispensationem millies repeteret votum, non novam obligationem subiret, ad quam relaxandam nova exigeretur dispensatio, sed primam illam confirmaret. Mandati autem vis non infirmatur, ex eo quod ante executionem eidem renuntiet Damasus. Etenim vis privilegii et dispensationis pendet a voluntate concedentis; eaque propterea perseverat, donec superioris voluntas non mutatur. Ita in similibus casibus deciditur semper in Jure: si cap. *Litteris*, de Procur. in 6. *Licet is qui procurator constituitur ab absente, dixerint præsentatum sibi nolle suscipere mandatum; hoc tamen nequaquam obstante, quamdiu constituens in eadem perstiterit voluntate, ipsum acceptare poterit, quandocumque placuerit.* Sic resolvunt citati Auctores.

CAS. III. — Venantius apud Confessarium se accusat in hunc modum: Ab ultima Confessione nullum habeo lethale, accuso me de omnibus venialibus ab ea vice commissis. Qu. An Confessarius absque alia interrogatione posset ipsum absolvere?

Respondeo non posse. Quamvis enim divina lege non adstringatur, qui venialia solum commisit, ad Pœnitentiæ Sacramentum, si velit tamen ad illud accedere, debet aliquod veniale confiteri singillatim. Materia enim Sacramentorum, ut omnes docent, debet esse certa et determinata. Et quamquam hæc Doctrina in Sacramento Pœnitentiæ non semper habeat locum, quia in casu extremæ necessitatis sufficiunt etiam nutus et signa, attamen cum homo potest, debet determinatam in hoc quoque Sacramento ponere materiam. Ita *D. Thomas* in 4, sent. dist. 17, q. 3, art. 4, questiuncula 3, ubi causam assignat, cur in aliis Sacramentis semper determinata esse debeat materia, non ita vero Sacramento Pœnitentiæ: *quia*, inquit, *non exigitur ab homine plus quam possit: quamvis homo non possit nec debeat Baptismum accipere nisi in aqua, quæ omnino ab exteriori, et nobis ab alio exhibetur; sed actus Confessionis est ab intra, et a nobis: et ideo quando non possumus uno modo, debemus secundum quod possumus confiteri.* Atqui in casu nostro potest homo ponere aliquam certam materiam. Ergo debet. Ita *Suarez*, *Coninchius*, *Bonacina*, etc.

MENSE MARTII.

CAS. I. — Albertus graviter offensus a Cajo, quamquam asserat se injuriam ex animo condonasse, ejus tamen actionem in judicio prosequitur. Qu. An sit capax absolutionis?

Resp. Injuria potest esse simplex offensio alterius sine damno, vel damnificatio in bonis famæ, fortunæ, et vitæ. Jam vero vel Cajus pro injuria congruam exhibuit satisfactionem, et integre compensavit damnum il-

latum; vel non. Si primum: offensorem in judicium vocare, videtur charitati contrarium. Cur enim vexandus, qui facti pœnitens veniam petiit; qui pecuniam, honorem, et quidquid aliud injuste rapuit, plene restituit? An hoc consonat Evangelicis præceptis, quibus jubemur benefacere inimicis, vincere in bono malum, dimittere pallium illi, qui tunicam furatur; aliisque plurimis, quibus sacræ Litteræ redundant?

Si vero offensor, neque injuriam congrua satisfactione, neque damnum restitutione compensavit, potest offensus Albertus jus suum in judicio prosequi, dummodo non livore vindictæ (quod in praxi admodum difficile est) sed amore justitiæ id faciat. Est hæc expressa *D. Thomæ* sententia 2, 2, q. 108. art. 1. *Est in vindicatione considerandus vindicantis animus. Si enim ejus intentio feratur principaliter in malum illius, de quo vindictam sumit, et ibi quiescat, est omnino illicitum... Si vero intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod pervenitur per pœnam peccantis, puta ad emendationem peccantis, vel saltem ad cohibitionem ejus, vel quietem aliorum, et ad justitiæ conservationem et ad Dei honorem potest vindicatio esse licita.*

Imo in æqualibus circumstantiis condonare juridicam satisfactionem minime expedit; et in hisce præsertim. I. Si offensor sit publicæ tranquillitatis perturbator. II. Si offensus sit persona dignitate et auctoritate præstans, cujus honor vilesceret, et potestas contemneretur non reparata juridice offensione. III. Si malum injuriæ et damnum in familiam aut communitatem propagetur; saltem si detrimentum sit grave. IV. Si redundet in Deum, et Ecclesiam. In his aliisque casibus, sedato prius odio, potest, imo debet offensus exigere satisfactionem. Ita cum *D. Thoma*, *Natal. Alexandro* Theol. libr. 4, capit. 3, artic. 11. Reg. 19, *Concina*, lib. I. in Decal. diss. 5, cap. 2, aliique, cum veteres tum recentiores. Hinc patet quomodo se gerere debeat Confessarius circa absolutionem.

CAS. II. — Idem Albertus ab offenso rogatus ut pa-

cem in scriptis exhibeat, præstare recusat, cum ipsi sufficiens videatur se id verbis manifestasse. Qu. An hoc sufficiat ut possit absolvi?

Respondeo. Pacem scripto exhibere regulariter non tenemur. Scripturæ enim, Instrumenta, Testes, non ad rei substantiam pertinent, sed ad faciliorem rei probationem; l. contrahatur, et ibi Gloss., ac DD. ff. de Pign. c. *Cum Joannes*, de fide Instrum. Jam vero Evangelica lex rei solum substantiam directe nobis præcipit, veram scilicet reconciliationem, quæque cum illa necessario connectuntur, non vero nisi peculiaris occurrat ratio, legales probationes. Possunt enim adesse casus quibus teneatur offensus pacem hujusmodi scripto confirmare: videlicet si grave damnum passurus sit inimicus, denegato ei hujusmodi scripto; si scandalum ex hac negatione oriretur, quia nimirum putaretur hominem illum adhuc odium nutrire. In his, aliisque casibus, sicuti tenemur specialia etiam dilectionis signa inimico præbere, ita etiam pacem scripto obsignare. *Cajet.* 2, 2, q. 25, art. 8. *Ugolinus* de Off. Episc. cap. 15. § 8. *Homobonus*, aliique communiter.

CAS. III. — Parochus pœnitentem conjugatum graviter arguens ob plura crimina contra Matrimonii bona perpetrata, ab ipso deprehendit, quod matrimonium contraxit cum animo ad quamlibet Feminam accedendi, prolem vero a sua uxore nasciturum aut impediendi, aut enecandi. Qu. An hoc matrimonium sine consensu in ejus bona substantialia validum fuerit?

Resp. Conjugatus iste, aut non habuit animum ad ea se obligandi, quæ sunt essentialia Matrimonio, aut contraxit, cum animo solum non exequenti. Si hoc secundum: validum est Matrimonium. Sicut enim validum est votum et juramentum sine voluntate adimplendi, ita contractus Matrimonialis absque intentione ea observandi, ad quæ vinculo matrimoniali se obligat. Ratio est, quia ad substantiam contractus pertinet sola voluntas se obligandi, non vero exequendi. Si vero contrahenti defuit voluntas se obligandi, non valet matrimonium: unde sic habet Jus canonicum, c. *Aliquando*

52, q. 2, ex *D. Augustino* lib. 1, de Nup. et Con.: *Si ab initio tales fuerunt non sibi per connubium, sed per stuprum potius convenerunt* ubi sic Glossa: *Si ab initio in contrahendo matrimonio, talem intentionem habuerunt, non est matrimonium inter eos.* Etenim qui non vult ea quæ constituunt essentiam contractus, neque ipsum censetur velle contractum. Hæc distinctio traditur a *D. Thoma* in 4 dist. 31. q. 1, art. 2, in corpore, ubi hæc habet: *Alio modo possunt considerari fides, et proles secundum quod sunt in suis principiis, ut pro prole accipiatur intentio prolis, et pro fide debitam servandi fidem, sine quibus matrimonium esse non potest, quia hæc in Matrimonio ex ipsa pactione conjugali causantur..... et sic accipiendo fidem, et prolem, sunt essentialissima in matrimonio.* Cum ergo fides et proles desunt in suis principiis, idem cum deest animus ad hæc bona substantialia se obligandi, non potest stare matrimonium. Idque confirmat eodem loco S. Doctor, et ibi *D. Bonavent.* art. 1, q. 3, *sine bono Sacramenti nunquam est matrimonium; at potest esse sine fide et prole: non tamen esset matrimonium, si in consensu exprimeretur aliquod contrarium fidei, et proli.* Ubi notandum occurrit, pactionem hujusmodi nihil efficere, nisi probationem invaliditatis in foro externo. Invalidum erit nihilominus in foro conscientiæ matrimonium, etiamsi non deducantur in pactum quæ substantiæ contradicunt matrimonii: dummodo retineatur animo intentio contraria bonis substantialibus matrimonii. *Sanchez* lib. 2, disp. 29, *Reiffenstuel,* tom. 4. Jur. Can. lib. 4, tit. 5, etc.

MENSE APRILIS.

CAS. I. — Aliprandus morti proximus manifestat Parocho intentionem quam haberet mutandi testamentum, quod antea fecerat, et juramento firmaverat, si tamen hoc ipsi liceat, suumque effectum sit habiturum. Qu. Responsio Parochi?

Resp. Parochus perscrutari debet qualitatem juramenti. Nam vel juramentum est assertorium, vel pro-

missorium. Si primi generis est juramentum a testatore factum, potest revocare testamentum absque perjurio : quia solum juravit hanc esse suam voluntatem, non autem se nunquam eam revocaturum. Cum autem quævis ultima voluntas (arg. I. *Si quis*; 22, ff. de legat.) revocari possit, et juramentum non immutet, sed sequatur naturam actus, cui adjicitur, non obstante tali juramento, eam revocare potest testator. Si autem juravit se non revocaturum testamentum, non potest illud absque gravissima causa, licite saltem, revocare. Omnia enim juramenta servanda sunt, quæ non vergunt *in interitum salutis æternæ*, ut dicitur cap. *Si vero c.* ad And. de his quæ vi, etc. Hanc sententiam tenet cum Gloss. can. ultima voluntas, caus. 15, q. 2, *Molina*, *Reiffenstuel*, et communiter Canonistæ.

Si vero gravis occurrat causa, potest illud revocare testator, etiamsi juramentum fuerit interpositum ; si graves, v. g. ob testamentum, oriantur inimicitiæ et lites. Omne enim juramentum, sicut et cæteri actus tacitam habent conditionem, *rebus sic stantibus*, prout habet communis, arg. c. quemadmodum 25, de Jurejurando, ubi expresse deciditur quod licet qui juraverit certam ducere uxorem, eam ducere non teneatur, si post juramentum *mulier illa meretrix*, *vel leprosa*, *aut paralytica fieret*, *vel oculos*, *vel nares amitteret*. Ita obligatio juramenti cessat mutatis conditionibus. Docent tamen omnes in his casibus debere juramento obstrictum ut securitati conscientiæ consulat, petere juramenti relaxationem.

At si revocetur testamentum juramento promissorio confirmatum, quotiescumque efficax id non postulet causa, validane erit revocatio ? Illud certum est juramentum habere rationem *clausulæ derogatoriæ*, *arctissimæ*, *et specialissimæ* sequentium omnium testamentorum, ut probat testimonio celebriorum Jurisperitorum *Molina*, tract. 2, disp. 53. Attamen posse, non obstante hac clausula derogatoria, valide revocari testamentum, fuse docet *Mantica* lib. 12, tit. 8, et cum eo *Monet.* cap. 5, n. 7, quia, ut jure statuunt nemo potest sibi legem imponere, a qua non liceat recedere ;

neque sibi adimere liberam facultatem testandi. Sed ut censeatur revocatum prius testamentum, debet testator talibus uti verbis in posteriori testamento, ut luce clarius appareat voluisse illud revocare: quia nunquam præsumitur velle testatorem præsertim morti proximum se perjurii crimine inquinare, nisi certo certius constet in animo habuisse juramentum illud irritare. Hoc *Molina* cit. disp. nullam aliam esse putat in hoc casu formulam irritantem, nisi *expressam mentionem, et revocationem juramenti*. Quare Parochus non debet permittere ut testator revocet testamentum juramento roboratum, nisi gravissima adsit causa: et in hoc casu impetrare prius a superiore relaxationem juramenti, et postea testatorem docere, quibus uti debeat formulis, ut valida censeatur ejus revocatio, ne lites oriantur et inimicitiæ.

CAS. II. — Fernandus dat Filiam nuptui Titio, interim vero dum eis dos non persolvitur cedit pignus fruendum. Qu. An Titius, ne usuram committat, teneatur fructus pignoris computare in sortem?

Respondeo non teneri. Ita *Navar.*, *Sotus*, *Covar.*, aliique communiter, innixi definitioni Innocentii III, cap. salubriter, de usuris; *sane*, inquit, *Generum ad fructus possessionum, quæ sibi a Socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem non credimus compellendum.* Etenim nondum persoluta dote, non habet Gener, quo onera matrimonii sustineat: fructus vero, quos soluta dote percepturus est, respiciunt tempus solum, quo constabit matrimonium post dotis solutionem: *cum frequenter*, inquit Innocentius, *Fructus dotis non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.* Si vero præcise ob dilationem solutionis dotis sibi Titius retineret fructus pignoris, usuram committeret. Hoc enim esset virtualiter mutuari socero pecuniam dotis, et ab eodem, hoc titulo fructus repetere. Aliquid autem recipere ratione mutui ultra sortem, usura est manifesta. Pariter si Fernandus supplcat abundantiori dote, dato tempore persolvenda, ex qua anteactos etiam fructus possit Gener deducere, tenebitur Titius

fructus pignoris computare in sortem, ob rationem nunc adductam. Hæc aliaque permulta ad hanc rem spectantia *Molina*, tract. 2, disp. 321.

Neque refert, quod aliquoties nullum lucrum cesset Genero, aut nullum damnum emergat ex dilatione solutionis promissæ dotis; sicut v. g. si pecuniam repositurus erat in arca. Nam licet hoc etiam titulo possit vir industrius fructus pignoris percipere, non computando eos in sortem; attamen hoc etiam deficiente titulo, alius adest honestus et justus, nempe sustinendi onera matrimonii. Quod si non erat Gener lucraturus; hoc non quia non posset, sed quia noluisset: nolle autem non adimit facultatem lucrandi, quotiescumque justus habeatur titulus.

CAS. III. — Mauritius secreto sciens magnam vini quantitatem brevi superventuram, et edictum a Principe divulgandum pro frumenti pretio diminuendo, utrumque vendit pretio currenti. Qu. An graviter peccet sive contra justitiam, sive contra charitatem?

Resp. plura sunt consideranda in hoc casu. Vel Mauritius venditurus erat frumentum et vinum, etiamsi non habuisset notitiam futuræ abundantiæ, et legis promulgandæ: vel non. Si primum, non peccat, neque contra justitiam, neque contra charitatem. Non contra justitiam, quia non tradit ultra pretium justum. Pretium autem justum illud est, quod Principis lege, aut communi existimatione statutum, tempore venditionis perseverat; privata autem scientia, non mutat hujusmodi pretium neque reddit scientem deterioris conditioni præ aliis. Non contra charitatem, quia vendens non studet damno proximi, neque illud procurat, sed jure suo utens illud permittit, unde non ex mala voluntate vendentis, sed sequitur per accidens. Ita communiter cum *D. Thoma* 2, 2, q. 77, art. 3, ad 4. *Venditor, qui vendit rem secundum pretium, quod invenit, non videtur contra justitiam facere, si quod futurum est, non exponat. Si tamen exponeret, vel de pretio subtraheret, abundantioris esset virtutis.*

Si autem vendat permotus notitia futuri decreti, aut

futuræ abundantiæ, dico peccare contra charitatem, non peccare contra justitiam. Contra charitatem, inquam, quia in animo habet se aliorum damno ditare, illudque avaritiæ causa procurat: multoque magis peccat, si emptor magnam frumenti ac vini quantitatem emere, magnamque propterea pecuniæ copiam velit impendere. Non peccat autem contra justitiam, nisi fraudibus alliciat emptorem. Illa enim notitia non tollit æqualitatem rei ad pretium, in qua justitia contractus sita est. Et sane si quis vendat modium frumenti pretio currente, nihil sciens de illo decreto, aut futura copia, erit æqualitas inter rem et pretium, justaque venditio, neque tenebitur ad restitutionem, etiam si paulo post pretium minuatur per decretum Principis. Ergo etiam erit æqualitas, et justa venditio quamvis venditor sciat illud decretum. Intentio autem interior, quamtumvis prava, non potest facere ut actio exterior, alias justa, fiat injusta, et obliget ad restitutionem. *Lessius* lib. 2, cap. 21, dub. 5, *Concina*, aliique communiter.

Distinguunt tamen Doctores aliqui, ac præcipue *Molina* scientiam futuræ legis a scientia superventuræ abundantiæ: et in hoc affirmant secundo casu posse absque injustitiæ labe Mauritium vendere res suas, quia utitur scientia rei, quæ pendet ab industria et eventu fortunæ mercatorum; non posse vero in primo casu, quia vendens permovetur scientia legis, quæ communis futura est omnibus. Ideoque eo magis defendunt, quod consentientibus Theologis omnibus, peccaret Princeps contra justitiam, et ad restitutionem teneretur, si legem alicui manifestaret, occasione cujus scientiæ ditaretur. Ergo etiam subditus, qui utitur hac scientia. Sed hæc distinctio a *Lessio* aliisque permultis improbatur. Nam lex quamvis communis futura sit, non obligat tamen donec sit promulgata; ac proinde antiquum pretium durat; sicut prior lex vim habet, etiamsi alia, quæ hæc abrogatur, jam conscripta sit, modo tamen non sit promulgata. Neque magnum habet pondus alia ratio. Princeps enim, et Magistratus tenentur ex officio dare operam, ne hujusmodi decretis da

mnum aliquibus obveniat: subditus autem non ex officio tenetur civium commoda curare, vel damna evitare. Ita ***Lessius***, cit. loco.

MENSE MAII.

CAS. I. — Cum in magna Solemnitate Ecclesia aulæis ornaretur, Nerius malo animo in Sergium, ipsi struit insidias remoto pontis sustentaculo, quo fit ut Sergius præceps ruat, et moriatur. Divulgatis insidiis, et homicidio secuto quæstio oritur an Ecclesia polluta fuerit?

Respondeo non esse pollutam. Nam ut homicidium polluat Ecclesiam debet fieri actione, quæ apprehendatur ut injuriosa Ecclesiæ, ejusque sanctitati contraria. Hinc est, ut neque per homicidium casu contingens, neque in amentia factum, neque propriæ defensionis causa, cum moderamine inculpatæ tutelæ, polluatur Ecclesia, quia per actiones hujusmodi, attentis earum circumstantiis, nulla Ecclesiæ irrogatur injuria. Jam vero ut homicidium sit injuriosum Ecclesiæ, et contra debitam ei reverentiam, non sufficit auctore *Pasqualigo*, ut sit voluntarium, et graviter culpabile, sed debet esse patratum actione physica, seu externa vi, vulnere v. g. aut suffocatione, vel alia violenta actione; quæ sit causa positiva inferens mortem. Neque gravissimo destituitur fundamento hæc sententia. Cum enim res sacræ, sicut est Ecclesia, realiter non polluantur, dicente textu in c. fin. 15, q. ult. et in c. vestra, de cohab. cler. et mul. *non potest aliquis, quantumcumque pollutus divina polluere Sacramenta;* sed ad terrorem incutiendum fidelibus, reverentiamque erga Dei domum servandam, habeatur tanquam polluta; necesse est, ut hæc de polluta Ecclesia opinio, inducatur per actionem, in qua homines percipiant gravem in Ecclesia irreverentiam, atque injuriam. Hæc autem apprehenditur in actione physica tendente ad mortem inferendam, non in causa negativa, qualis est remotio sustentaculi. Licet enim malus inde oriatur effectus, nihil

tamen in se continet, quod horrorem ingerat fidelibus. nihil exhibet inhumanum, nihil truculentum, ut est effusio sanguinis ex vulnere, aut percussione secuta. Et sane jura ipsa, ut notat *Passerinus*, licet adversæ sententiæ Patronus, loquuntur semper de homicidio per rixas, et contentiones commisso; ut patet ex cap. *Proposuisti*, et cap. *Si verum*, de Consecrat. Eccl.

Neque refert, quod removens sustentaculum, intentionem foveat malam. Homicidium enim non polluit Ecclesiam, quatenus est in intentione, sed quatenus est in executione; quia Ecclesia non judicat de intentione, sed de actibus externis. Ita *Pasqualigo* de Sacrif. novæ Legis, tom. 1, q. 344.

CAS. II. — Dum sermo haberetur de causis Ecclesiam polluentibus, publicatum est factum multo antea in Parochiali secutum, vere aptum ad ipsam polluendam, licet ex ignorantia, ut polluta habita non fuerit. Qu. An post hanc publicationem haberi debeat tanquam polluta?

Resp. Certum est causam pollutivam quamdiu occulta est, vel non inducere pollutionem, ut loquuntur *Suarez* et *Pasqualigo*, vel hanc pollutionem, non inducere impedimentum, nisi a tempore manifestationis, ut docet *Pax Jordanus*, lib. 5, tit. 11. Cum igitur divulgatur causa pollutiva, antequam Parochus decernat an Ecclesia indigeat reconciliatione, duo debet animadvertere. Primo, quænam fuerit causa violans sanctitatem Ecclesiæ. Si enim causa sit permanens, ut sepultura excommunicati, aut infidelis, Ecclesia indiget reconciliatione quocumque demum tempore manifestetur ejus pollutio. Durat enim injuria et irreverentia in Ecclesiam, quamdiu durat causa, seu quamdiu remanent cadavera in gremio Ecclesiæ: et ideo etiamsi post diuturnum tempus id publicetur, consurget effectus pollutionis, tanquam ex causa de præsenti polluente Ecclesiam.

Si vero causa pollutiva sit transiens, ut homicidium, effusio sanguinis, et seminis, observare debet Parochus, quantum tempus a secuta pollutione elapsum sit cum

publicatur. Si enim divulgatur post longum tempus, puta post annum, non erit Ecclesia reconcilianda; quia injuria apprehenditur, ut deleta diuturnitate temporis, nec amplius habens vim maculandi. Hanc doctrinam jura confirmant. Nam juxta l. Sed si unius § si ante judicem ff. de injur., injuria spatio unius anni aboletur, ita ut injuria lacessitus, neque agere amplius possit neque implorare officium judicis. Ergo etiam diuturnitate temporis aboletur injuria facta Ecclesiæ: adeoque licet publicetur pollutio secuta, non erit reconcilianda Ecclesia. Si vero reveletur injuria non diu post secutam pollutionem, censeri debet maculata Ecclesia, atque indigens reconciliatione. Causa enim moralis ad aliquod tempus suum extendit effectum; atque injuria non multo ante illata Ecclesiæ, horrorem adhuc ingerit fidelibus et scandalum; atque apprehenditur ut læsiva reverentiæ Ecclesiæ. Ita *Pasqualigo*, tom. 1, quæst. 60.

Parum autem juvat, quod interim celebrata fuerit Missa, et divina officia. Quamvis enim *Alphonsus a Castro, et Aloysius Riccius* putaverint, celebratione secuta, reconciliationem ulterius non requiri, quia Dei præsentia in sacrificio purgationem præstat: jura tamen indistincte reconciliationem exigunt, nec aliter distinguunt: *unde nec nos distinguere debemus*. Ita *Cardinalis de Lugo* 5, part. disp. 20. sect. 44, n. 2. Sacrificium Missæ, licet ineffabilis virtutis, non est ordinatum, ut notat *Pax Jordanus*, cit. loco, ad reconciliationem: multoque minus administratio sacramentorum, et celebratio divinorum officiorum; vel dicendum cum eodem *Pasqualigo*, quod si Ecclesia reconciliata est substantialiter, non tamen ritualiter, quod omnino præstari debet ad amovendum scandalum et horrorem ab animis fidelium.

CAS. III. — Camilla amicitia juncta cum Flaminia, licet ipsi inferior divitiis, deprehendens Sergium suum Filium amore captum erga Lucillam Filiam Flaminiæ, timens ejus dissensum pro nuptiis contrahendis, Flaminiam rogat, ut sibi rus proficiscendi concedat Lucillam causa valetudinis, quo obtento Sergius et Lucilla con-

trahunt matrimonium. Qu. An obstet impedimentum raptus ne hoc matrimonium sit validum?

Respondeo non obstare impedimentum raptus. Etenim ad naturam raptus desideratur violenta adductio. Nulla autem vis in nostro casu occurrit, cum Mater consensisse supponatur, ut Filia rus profisceretur, et puella non invita eo se contulerit. Ita *Sanchez*, *Pasqualigus*, *Molina*, aliique communiter: et expresse habetur textus in jure § Item lex Instit. de Publ. Judic. et l. qui naufragium § non solum autem ff. de Incen. ut dicitur: *Aliud autem esse rapi, aliud amoveri palam est. Siquidem amoveri aliquid etiam sine vi potest. Rapi autem sine vi non potest.*

Neque obstant, quod Puella Lucilla dolose sit abducta, sub prætextu scilicet clementiori cœlo fruendi, revera autem ut ad nuptias alliciatur. Quamvis enim dolosa abductio, interdum æquiparetur violentiæ, hæc tamen doctrina non pertinet ad rem nostram. Primo enim, quinam sit dolus æquipollens violentiæ sic describitur, un. l. § oportet C. de Raptu Virg. *Hoc ipsum velle (id est violatio) mulierum ab insidiis nequissimi hominis qui meditatur rapinam, indicitur: nisi eam sollicitaverit, nisi odiosis artibus circumvenerit, etc.* Quis autem dicat puellam Lucillam fuisse a Camilla nequissimis insidiis, nefariis sollicitationibus, odiosis artibus circumventam? Illa enim valetudinis recuperandæ gratia, fuit urbane a Camilla invitata; dic etiam amice coacta. Quæ ibi nefaria calliditas, quæ nequitia fraudis? Et quamquam alia etiam intentio, sub hoc humanitatis et amicitiæ signo latuerit, attamen ad hoc etiam fuit puella vere invitata, ut propriæ saluti consuleret: cui profectioni mater et puella consensere. Quod autem Camilla in animo habuerit quoque hac uti occasione, ad nuptias inter Lucillam et Sergium conciliandas, hoc sagacitatis potius fuit quam fraudulentiæ.

Secundo abductio debet esse ad extorquendum Matrimonium. Porro in proposito casu oppositum omnino contigit. Cum enim libertas Matrimonii potuisset præsentia Matris lædi, hujusmodi abductio puellæ statuit po-

tius, quam abstulerit libertatem Matrimonii. Et quamquam importunis precibus, et suasionibus fuisset adducta ad contrahendum cum Sergio, attamen preces importunæ non æquivalent violentiæ, nisi conjunctæ sint cum metu saltem reverentiali, eoque tamen gravi ut puella non audeat sic instanti contradicere: quod omnino alienum est a casu nostro, in quo supponitur rem actam inter amicos. Talis debet esse persuasio, ut verificari possit quod dicitur l. § persuadere ff. de servo corrupt. *Persuadere autem est plus quam compelli.* Persuasio autem hæc coactiva, ne fingi quidem potest in nostro casu. *Sanchez*, lib. 4, disp. 7. et lib. 7, disp. 12.

MENSE JUNII.

CAS. I. — Simplex Confessarius vocatus ad audiendam Confessionem Alberti ægrotantis ad mortem, cum in ejus domo versetur Parochus, quem novit habere facultatem absolvendi a censuris et reservatis, invenit ipsum Albertum censura et reservato innodatum. Qu. An possit ipsum absolvere, an potius debeat Parochum advocare?

Respondeo. Duplex est sententia. Plures enim arbitrantur posse quemlibet Confessarium imo simplicem Sacerdotem, etiamsi adsit copia delegati ad reservata, absolvere in articulo mortis ab omnibus censuris et reservatis. Innituntur celeberrimæ definitioni Tridentini sess. 14. de Pœnit. cap. 7. Alii existimant, licite saltem, id fieri non posse. Etenim I° Concilium non condidit jus novum, sed confirmavit antiquum: ut denotant illa verba: *In Ecclesia Dei custoditum semper fuit.* Sed jure verteri absolvere a reservatis tunc solum poterat simplex Sacerdos et Confessarius, quando aberat superior. (cap. Aurelius, caus. 26, q. 6. et cap. fin. Presbyter. et extravag. Inter cunctas § Incend. de privileg. et Extravag. 1. § Decernimus, de Sent. Excom.) II° Tridentinum hanc concedit facultatem omnibus Sacerdotibus ratione extremæ necessitatis: *Ne hac occa-*

sione, inquit, *aliquis pereat*. Sed qui habet in promptu approbatum ad reservata, non est amplius in periculo pereundi. Ergo, etc. Ita, *Suarez*, *Giribaldus*, aliique innumeri.

Neque obstat quod Tridentinum, *omnes Sacerdotes*, dicat posse absolvere quoslibet pœnitentes in articulo mortis. Nam si intelligeret, omnes nullo excepto eadem prorsus facultate pollere, ita ut nullus esset alteri præferendus, sequeretur posse infirmum, rejecto Confessario approbato, aut simplici Sacerdote, eligere excommunicatum, hæreticum, suspensum; quod nullus, aut fere nullus admittit. Tales enim in casu solum extremæ necessitatis, deficiente nimirum quocumque alio Sacerdote, posse excipere Confessionem constituti in articulo mortis omnes docent; imo hoc alii etiam cum *Fagnano* negant, qui in cap. *Non est vobis* de Sponsal. testatur Sacram Congreg. Cardinalium Conc. trid. Interp. cujus princeps Cardinalis Moronus, qui paulo ante fuerat Legatus Apostolicus in Concilio cujus proinde mentem probe norat, declarasse verba Concilii restringi ad Sacerdotes in unitate Ecclesiæ viventes, et capaces jurisdictionis, quales non sunt excommunicati, etc. Tridentinum ergo debet cum restrictione intelligi. Accedit declaratio Ritualis Romani, *Si periculum*, inquit, *mortis immineat, approbatusque desit Confessarius, quilibet Sacerdos potest a quibuscumque censuris et peccatis absolvere*. Quod docet etiam S. Carolus in Instruct. ad Confess. Generalis ergo ille loquendi modus quo utitur Tridentinum, non probat, etiam præsente delegato, posse quemlibet Sacerdotem absolvere infirmum a reservatis.

Hæc evincunt, licite saltem, non posse impendi absolutionem a carente jurisdictione quoad reservata. Attamen si aliquis, ausu temerario hoc ministraret Sacramentum, valide conficeret. Ecclesia enim, ut saluti filiorum suorum prospiciat, nullam irritam esse vult, ex parte Ministri, in articulo mortis absolutionem. Quod cum ex multis probari posset, tum ex eo potissimum, quod Benedictus XIV, veteri Ecclesiasticæ disciplinæ addictissimus, ex qua deprompsit, et ad cujus normam

omnes suas confecit sanctissimas leges, in Constit. de non absolvendo complice peccati contra sextum, licet omni spoliet auctoritate et jurisdictione complicem Sacerdotem, adeo ut in nullo casu, nisi in mortis articulo, et deficiente quocumque alio simplici Sacerdote illi tribuat absolvendi facultatem: attamen in illa extrema necessitate, si aliquis audeat absolvere, cum alius vocari possit Sacerdos, illicitam utique, sed simul validam declarat hanc absolutionem. Si ergo, qui est positive reprobatus et rejectus valide absolvit: multo magis, qui non est rejectus, sed nondum jurisdictione donatus.

CAS. II. — Eduardus obtenta facultate pro voti commutatione exequenda a Confessario ab ipso eligendo, facta jam Confessarii electione, consignatis litteris, et inchoata Sacramentali Confessione, inveniens ipsum vel asperiorem rel rigidiorem, ab ipso discedit, accedit ad alium. Qu. An hic alius Confessarius possit uti hac facultate, et ipsi votum commutare?

Respondeo posse. Est hæc assertio contra *Navarrum*, cons. 8, de Offic. Jud. Deleg. qui resolvit negative, propterea quod jurisdictio delegata non potest prorogari de persona in personam, cap. de Off. Deleg. cumque jurisdictio sit delegantis, ad dictum delegantem pertinet eam extendere, et non ad partes, nec ad judicem, quorum non est: *Id enim quod nostrum est sine facto nostro ad alium transferri non potest:* de Reg. Juris. Reg. id quod nostrum. Confessarius autem delegatus is est, quem primo eligit Pœnitens. Eo ergo electo, non potest jurisdictio, inconsulto summo Pœnitentiario, ad alium transferri. Hanc opinionem sequuntur *Zerola*, in Praxi v. Pœnitentiarius, *Leo*, in Praxi Pœnit. p. 1, etc.

Attamen *Sanchez*, lib. 8, disp. 27, *Pirrhus Corradus* lib. 7, c. 4, n. 72, *de Justis* lib. 1, cap. 8. n. 121, oppositum et probabilius sentiunt. Etenim cum Confessarius sit delegatus in foro conscientiæ dumtaxat, ea commissio sequitur naturam illius fori, quæ est ut possit pœnitens a Confessario, cui cœpit aperire conscientiam, recedere, et alium adire. Argumentum *Navarri*

nihil evincit. Nam, ut notat *Sanchez*, non prorogatur jurisdictio de persona, et in personam, ex voluntate sola partis aut Confessarii sed ex voluntate ipsius Pœnitentiarii, qui litteras concessit, cujus ea voluntas censetur, ut liceat diversos adire Confessarios. Atque hanc esse mentem Sacræ Pœnitentiariæ et in his casibus consultam ita respondisse, affirmat *Corradus*, qui inter Officiales ejusdem Tribunalis diu versatus est. Quod si dicas Pœnitentiarium, unicam Confessarii electionem suo rescripto concedere, nihil evincis quia de actu consummato intelligit. Ad prior actus consummatus non est, cum dispensatio non executa fuerit.

CAS. III. — Cletus emisso voto non ludendi, identidem ludit, sed hoc facit modico tempore, et modicam exponit quantitatem pecuniæ. *Qu.* An graviter peccet?

Resp. Navarrus in summa cap. 12, n. 11, et *Manuel*, I. tum. sum. tradunt votum non ludendi explicandum esse de ludo illicito, et magnæ quantitatis, et non de ludo modicæ quantitatis; nullamque reperiri culpam contra votum in hoc ludo. Imo *Manuel* putat hoc votum esse irritum: quia cum ludus honestus sit actus illius virtutis, quam *Eutrapeliam* vocant, teste *D. Thoma*, 2.2. q. 168. art. 2, in corp. votum abstinendi a ludo esset contra bonos mores, et virtutem, adeoque nullum. Sed hæc sententia omnino est rejicienda. Quamvis enim concedatur ludum honestum esse virtutis exercitationem, potest esse tamen materia voti. Ita *Sotus*, *Concina*, etc. Ratio est, quia aliqui virtutis actus reperiuntur, quorum privatio est perfectius bonum, propterea quod illorum usus animum volvit ad res terrenas, mentisque evagationem generat. Sic valet votum abstinendi a Matrimonio, licet usus Matrimonii sit actus virtutis, quia ut egregie *Paludanus* 4, disp. 38, p. 1, n. 22, privatio boni, qualis est hæc, quæ includit bonum majus, non est male, sed melior, et ideo legitima voti materia.

His positis, dico ad decernendum, an gravis, aut levis sit culpa contra votum, perpendenda est aliquando quantitas temporis, aliquando summa pecuniæ, quæ ludo exponitur, interdum etiam gravitas occasionis peccandi.

Si intentio voventis fuit se abstinere a delectatione ludi in pœnam præcedentium delictorum, vel ne hac animi remissione a divinis rebus abstrahatur, aut ut majus temporis spatium ei supersit vacandi Deo, aliisque honestis et utilibus negotiis, perpendenda est temporis quantitas. Si enim solatium cito interrumpat, in venialem solum incurret culpam, quia remissione animi non prolixa, parum a proposito sibi fine divertit. Si vero ludum diu protrahat, mortalis culpæ reus erit, licet nullam pecuniam ludo exponat.

Si intentio autem voventis fuit vitare jacturam pecuniæ, et prodigalitatem, ad discernendum an graviter peccaverit, attendenda potius est pecuniæ quantitas, quæ ludo exponitur, quam temporis diuturnitas. Si enim modicam pecuniam exponit, erit solum veniale; imo aliqui nec veniale censent, nisi periculum sit admodum probabile incalescendi in ludo, et magnam pecuniæ copiam effundendi. Ad decernendum autem quanta pecuniæ summa requiratur, ut fractio voti sit gravis, debent examinari facultates personæ. Si enim sit pauper, etiam tenuis pecuniæ profusio erit prodigalitas : secus vero si sit dives. Prodigalitas enim non est absoluta, sed respicit facultates prodigentis : quamvis concedendum sit, aliquam pecuniæ summam ita esse parvam, ut respectu cujuscumque non constituat mortale : aliquam ita magnam, ut respectu cujuscumque mortale efficiat : quod arbitrio prudentis statuendum est.

Si denique finis fuit vitare occasionem peccati, Perjurii v. g., Blasphemiæ, aliorumque peccatorum, quæ oriri solent ex ludo, examinandum est utrum ludus fuerit voventi gravis et proxima peccandi occasio, ut inde eruatur, an graviter peccari frangendo votum. *Albertus*, *Sanchez*, in Præcep. Decal. lib. 3, cap. 18, *Diana*, aliique.

MENSE JULII.

CAS. I. — Timotheus commodavit equum Blasio per mensem. Cum autem ambo essent Milites in Urbana militia, fortuito casu accidit, ut inopinato jubeantur cum

Equo urbem adire, ibique per dies aliquot suo munere fungi. Qu. An Timotheus revocare possit Equum ante tempus constitutum ?

Resp. posse revocare. Ita *Silvius*, *Molina*, *Layman*, aliique communius contra *Navar.* cap. 17, n. 182. Ratio est, quia ad inopinatum eventum, ex quo commodans, damnum, non revocando rem commodatam, passurus esset, supponitur non se obligare voluisse : quisque enim præsumitur ex re propria sibi magis velle consulere, quam alteri. Confirmatur hæc assertio a DD. hoc modo. Certum est locatorem posse repetere rem locatam, si superveniente inopinato eventu, ea usibus domini et familiæ suæ sit necessaria, quamvis damnum ex hac revocatione passurus esset conductor; § ædem c. de locati. Ergo multo magis licebit in contractu mere gratuito commodati.

Neque refert, quod donatur revocare non possit donationem traditione perfectam, quia re donata præter opinionem valde indigere incipiat. Est enim disparatio : quia in donatione transfertur omne jus dominii in donatarium non item in commodato, et locato, in quibus jus dominii commodans, et locans sibi reservant, sicut recte observant *Molina*, *Lessius*, etc. Neque pariter aliquid probat ratio *Navarri:* quemque scilicet debere promissis stare et pactis, quod confirmat ex Reg. Jur. 33. in 6. *Mutare concilium quis non potest in alterius detrimentum.* Nam quisque tenetur promissis stare et pactis, quamdiu manet idem status rerum, non vero si mutatus sit. V. g. promisisti alteri alimenta, et postea in egestatem incidisti, non teneris promissa observare, quia qui promittit, non censetur tales eventus voluisse comprehendere. Idem dicendum in casu nostro. Regula autem juris valet, cum nulla est justa causa recedendi a promissis, vel cum promittens directe intendit damnum alterius. *Bartol. a S. Fausto*, disp. 9, quæst. 18, aliique communius.

CAS. II. — Cum Fabianus in Confessione generali se accusaret, quod pluribus antea annis centum aureos lucratus erat Romualdo, tunc Filiofamilias, de quibus

inscius Pater nullam cum ipso habuit quæstionem. atque adeo de restitutione non cogitavit, Confessarius ipsum obligavit ad eos restituendos, licet Pater mortuus esset, et Romualdus unicus Filius ejus hæres institutus. Qu. An jure fecerit?

Respondeo. Plurimi Theologi putant lucrantem teneri restituere Patri dum vivit, aut Filio, a quo lucratus est; si ejus pater e vivis excesserit. Rationem afferunt non exigui ponderis. Non potest, inquiunt, filius etiam pubes alienare bona, quorum ususfructus ad Patrem pertinet, sine consensu ejusdem Patris. Quare cum ex contractu nullo, neque dominium, neque jus acquiri possit, sequitur debere Fabianum restituere Romualdo, si pater ejus sit defunctus.

Communius tamen auctores, quorum multos in medium affert *Lessius* lib. 2. cap. 17. dub. 8, putant Fabianum non obligari ad restitutionem. Quamvis enim Filiusfamilias, vel minor, vel etiam pubertati proximus, ad contractus initos sine consensu Patris non obligetur civiliter, obligatur tamen naturaliter. Hæc obligatio fundatur tum in ratione, tum in Jure. In ratione quidem, quia prædictus Filius in ea est ætate, quæ capax est ad consensum cum judicio præstandum. Ex consensu autem oritur obligatio naturalis. *Layman* lib. 3. tract. 4. cap. 9. Fundatur quoque in jure civili. Primo quia fidejussor minoris obligatur etiam civiliter, ut colligitur L. fin. de Jurejur. et L. Marcellus 25. ff. de fidejussoribus. Ergo obligatur ipse minor obligatione saltem naturali. Conseq. patet, quia sententia jurisperitorum est, principali nullo modo obligatur, non obligari fidejussorem. Deficiente enim principali obligatione, non valet accessoria; unde ut fidejussor teneatur, requiritur ut principalis saltem naturaliter obligetur. Secundo, L. si pupillus 21. ff. ad 1 Falcidiam, aperte dicitur pupillum ex mutuo accepto contrahere *obligationem naturalem* reddendi: et l. 1. ff. de novat. illum *obligari naturaliter* si sine tutoris auctoritate promiserit. Non debet ergo Confessarius adstringere Fabianum ad restitutionem. Ita *Molina, Lessius,* etc.

Potest tamen prædictus Romualdus, dummodo non compleverit 29 ætatis suæ annum, licet minor amplius non sit, repetere quod solvit, quia lex beneficium concedit restitutionis in integrum iis qui a prædicta ætate nondum sunt egressi, quod privilegium, cum bono Reipublicæ communi multum conferat, et multa impediat damna, quæ a contractibus minorum derivant, non fovet peccata neque naturalem legem evertit, imo innumera mala impedit, quæ contra naturalem legem evenirent. Igitur, ut concludamus; quod Romualdus minor solvit, potest Fabianus tuta conscientia retinere, donec ab eo repetatur beneficio legis, restitutionem in integrum concedentis. Etenim minor saltem naturaliter obligatur: et legis beneficium ipsi non prodest, si eo non utatur, sive quia noluit, sive quia ignoravit. Ita laudati Auctores.

CAS. III. — Theseus viator incidens in latrones jam paratos ad ejus equum furandum, jurat, si dimittant, se domum reducem duplum pecuniæ largiturum. Qu. Primo, an adepta libertate obstringatur juramento ad ipsam solvendam? Secundo, posito quod solvere debeat, an saltem eadem soluta possit ipsam repetere vel facta ad judicem denuntiatione, vel compensatione, vel alia quavis ratione?

Respondeo affirmative ad primum. Id expresse habetur in cap. *Si vero* de Jurejur. c. *Ad audientiam*, de his quæ vi, etc. Ratio quæ citato capite affertur, est quia juramentum hujusmodi, *non vergit in iteritum salutis æternæ*; sed honeste ac licite servari potest. Neque obstat c. 2. de Jurejur. ubi dicitur: Episcopum quemdam *ab Arnulpho comite rebus suis spoliatum, et jurare compulsum, quod ablata non repeteret, nullius juramenti vinculo posse constringi.* Nam, ut respondent Glossa *Panormitanus*, et alii: juramentum præstitum fuit de rebus Ecclesiæ non repetendis, quod sine peccato servari non poterat, adeoque erat invalidum, nec impleri debebat.

Ad alteram partem dico posse repetere soluta, facta ad judicem denuntiatione, et compensatione etiam, si

nulla alia ei supersit via rem suam recuperandi. Ratio est, quia se solum soluturum juravit, non vero soluta non repetiturum. Imo hujusmodi juramentum irritum esset, si in publicum damnum redundaret, sicut videtur esse in casu nostro, in quo supponitur Theseum aggressum fuisse ab hominibus latrociniis assuetis. Impii enim hujusmodi homines ea liberius patrant, si non accusentur, nec furata pecunia, nec vindicta exigatur: quod sane Reipublicæ plurimum nocet. Ita *S. Thomas.* 2. 2. q. 89. art. 7. ad 6. *Potest tamen in judicio repetere quod solvit, vel Prælato denuntiare, non obstante quod contrarium juravit, quia tale juramentum vergeret in deteriorem exitum: esset enim contra justitiam publicam.* Vel saltem deberet (quod tutius est) petere juramenti relaxationem, ut docet idem S. Doctor. Romani Pontifices *ab hujusmodi* inquit, *Juramentis homines absolverunt, non quasi decernentes hujusmodi juramenta non esse obligatoria, sed quasi hujusmodi obligationem ex justa causa relaxantes.*

MENSE AUGUSTI.

CAS. I. — Mauritius metu injuste incusso coactus ad ducendam Theclam, veritus novas vexationes, nisi id etiam faciat, jurat se non reclamaturum contra hanc coactionem. Qu. An hoc juramentum ipsum obliget ad non reclamandum.

Respondeo. Duplici modo intelligi potest hoc a Mauritio prolatum juramentum. Vel enim juravit se sine reclamatione ducturum Theclam, vel juravit solum se non denuntiaturum hanc sibi illatam violentiam. Juramentum primo modo factum, non obligat ad ducendam Theclam, si sponsalia gravi metu extorta sint ipso jure nulla, ut communior et probabilior docet sententia apud *Sanchez*, disp. 19, lib. 4, firmata cap. *Ex litteris* de Desp. Impub. Juramentum enim sequitur naturam actus, cui adjungitur (l. ult. Gl. c. de non numerata pecunia). Si igitur non valet promissio de futuro matri-

monio violenter extorta, neque juramentum obligat. Quoniam vero alii non contemuendi Theologi apud eumdem *Sanchez* docent non esse ipso jure nulla hæc sponsalia, sed irritanda potius, hinc sequenda est *S. Antonini Cajetani*, aliorumque sententia, qui ad conscientiæ securitatem volunt esse postulandam a Superiore juramenti relaxationem.

Si vero Mauritius juravit illatæ injuriæ ultionem se penitus condonaturum, dico debere solvere jusjurandum. Valet enim semper juramentum, quotiescumque res quæ juramento promittitur est licita: sicut profecto est silentium illatæ injuriæ. Constat ex c. *Debitores* de Jurejur. ubi dicitur obligare juramentum *solvendi usuras* factum *ad redimendam vexationem:* et c. 2 *de pactis* en 6, et c. *Cum contingat*, ubi statuitur juramenta esse servanda, quæ non *vergunt in dispendium salutis æternæ*. Si tamen (quod ex postremo hoc capite colligitur) hujusce juramenti custodia gravia productura esset damna, hoc juramentum vel irritum esset, vel quod tutius est, irritandum ut in expositione superioris casus diximus.

Atque ut plenius hæc doctrina explicitur, advertendum cum *D. Thoma*, 2. 2. q. 89. art. 7. ad. 2, duplicem oriri obligationem ex Jurejurando: *Prima cum homine contrahitur, et ex hac parte juramentum turpiter extortum non obligat: homo enim nullum jus per injustitiam acquirit*; *altera initur cum Deo, qui sicut testis invocatur; atque ita jurans tenetur servare, quod per nomen suum promisit, si id licitum sit.* Ita etiam docent leges canonicæ, quæ tamen concedunt relaxationem hujusmodi juramentorum, ne sit juramentum vinculum iniquitatis. Sic *Molina, Covarruv., Sanchez, Concina*, etc.

CAS. II. — Rinaldus impubes gravi morbo correptus, vovet si convalescat jejunium quolibet Sabbato pane et aqua, cum animo petendi a Patre hanc licentiam. Adepta autem sanitate, cum hoc voto gravetur, putans Patrem negaturum, si licentiam simpliciter petat, concessurum vero, si votum exponat. Qu. A Confessario an

teneatur exponere Patri votum emissum, ad licentiam jejunii facilius obtinendam?

Respondeo teneri Rinaldum petere licentiam, et si hanc Pater nolit concedere, exponere etiam votum. Sic sentiunt *Sotus*, lib. 7. q. 3. art. 1. *Azor.* tom. 1. Inst. lib. 11. cap. 16, *Lopez* aliique. Etenim, qui se adstrinxit voto, tenetur, ut illud possit implere, ad media saltem quæ non sunt admodum difficilia, cujusmodi profecto est voto emissum manifestare. Si enim hoc exigunt homines, quibus promissio est facta, quanto magis debet homo iis uti mediis, quæ non multum afferunt laboris, ut possit fidem Deo datam liberare?

Contrariæ tamen sententiæ favent *Suarez*, *Layman*, *Sanchez* aliique bene multi; quia, qui vovet, inquiunt, solum communiora media tenetur adhibere, ut voto satisfaciat. Commune autem medium in nostro casu, est petere licentiam. Ergo ad hoc solum vovens tenetur. Sed videtur, in re tanti momenti, qualis est executio promissionis Deo factæ, non sufficere, ut vovens ordinariis sit contentus mediis, si ea inutilia experiatur: sed insuper eam saltem requiri electionem mediorum, quæ facilia sunt, et sine magno labore possunt adhiberi. Dicunt etiam, quod vovens solum tenetur ad conditionem inclusam in voto. At in voto includitur solum conditio petendi licentiam. Ergo, etc. Sed cur non includitur etiam conditio aperiendi votum? Ideo enim includitur conditio petendi licentiam, quia, ut inquit *Sanchez*, in præc. Decal. lib. 4. cap. 25. n. 28 *est medium necessarium ad implendum votum.* Sed in casu nostro non minus est necessarium, ut Rinaldus manifestet se adstringi voto: aliunde vero hæc manifestatio non est medium difficile. Videtur ergo dicendum debere vovent em aperire patri promissionem Deo factam.

CAS. III. — Cum magna advenarum frequentia in quodam oppido, Nundinæ celebrarentur, ibi ut solet, advenerunt Saltatores, Funambuli, et Circulatores qui periculosos saltus edebant, et ad ostentandam suorum pharmacorum virtutem venena sumebant, et brachia Viperis mordenda porrigebant. Cum vero isti in so-

lemni ejusdem oppidi festivitate, ut indulgentiam lucrarentur ad Confessarium accessissent, noluit eos absolvere. Qu. An bene se gesserit ?

Respondeo. Præmitto artem Circulatorum, sicut et Histronium, aliasque similes per se licitas esse. Ita *S. Thomas* 2. 2, q. 169. art. 3, ad 3. *Ad omnia, quæ sunt utilia conversationi humanæ, deputari possunt aliqua officia licita, et ideo etiam officium histrionum quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est secundum se illicitum.* Verum sæpe est illicitum, sicut profecto est, si cum vitæ periculo exerceatur. Jam vero brachia viperis mordenda porrigere, et venenum sumere (et si Circulator glorietur se potiri medicamine certæ virtutis) est semper actio imprudens et periculosa. Quælibet enim Medicina, quantumvis efficax, datis quibusdam humani corporis circumstantiis, quæ utrum existant, interdum ignoratur, suo frustratur effectu. *Navarrus* tamen, *Fagundez*, aliique defendunt, cum potio medicinalis facta est ab homine perito, ejusque vis experta in animali, posse Circulatorem absque culpa, venenum absorbere, manumque viperæ extendere. Sed *Sayro* in Clavi Regia lib. 7. cap. 9, aliisque non placet hæc responsio. Certum est enim in veneno naturalem et inevitabilem esse vim necandi, non vero sanandi in medicamentis, quorum efficaciam permultæ ignotæ causæ latentes in humano corpore sæpe sæpius eludunt.

Illi pariter, qui supra funem excelso loco suspensam gradiuntur, et saltus edunt miros, cum id non præstent, sine magno vitæ periculo, artem profitentur illicitam. Experientia docet hujusmodi homines sæpe præcipites ruere ex funi, cui vitam committunt, atque interire, aut ossium certe fracturam pati. Prohibentur jure canonico Hastiludium, Torneamenta, Taurorum agitatio, licet hæc fiant a viris expertis, atque viribus, nec non velocitate plurimum valentibus, quia se exponunt probabili mortis periculo. Ita enim legitur cap. *Felicis*, de Torneamentis : *Si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, ecclesiastica*

tamen careat sepultura. Eadem de causa videtur reprobanda ars funambulorum, adeoque Confessarius, qui iis denegat absolutionem, non male se gerit.

MENSE SEPTEMBRIS.

CAS. I. — Circulatores isti ob negatam absolutionem publice quærimonias fecerunt, et rumores excitarunt contra Confessarium, qui ut se defenderet, publice dixit hoc hominum genus esse incapax Sacramentorum. Qu. An fregerit Sacramentale sigillum ?

Respondeo Confessarium ita loquentem frangere indirecte sigillum. Cum enim ut se defendat, ita loquatur, hoc ipso declarat se denegasse absolutionem, atque propterea illorum peccatum audivisse in Sacramentali Confessione. Verum est, quod etiam id novit extra Confessionem. *Illud autem*, inquit, *D. Thomas*, in 4. Sent. seu suppl. q. 11. art. 5, *quod homo alias scit, sive ante Confessionem, sive post, non tenetur celare, quantum ad id, quod scit ut homo... tenetur autem celare illud, inquantum scit ut Deus.*

Sed primo resp. cum eodem *D. Thoma* non expedire ut Confessarius de iis rebus sermonem habeat, quæ illi innotescunt extra confessionem, si eadem noverit etiam in confessione : *propter scandalum vitandum*, sunt verba S. Doctoris, *debet abstinere ne de hoc loquetur, nisi immineat necessitas*, nisi scilicet immineat Ecclesiæ, vel Reipublicæ, aut proximi damnum : atque nisi ad hoc adstringat mandatum Judicis, vel Superioris Ecclesiastici, jubentis revelare auctorem criminis, vel alia gravis causa. Quamvis enim inde scandalum oriri possit ; attamen, ut ait S. Doctor, *non debet ita vitari scandalum ex una parte, quod ex alia justitia relinquatur, veritas enim non est propter scandalum dimittenda.* Ita etiam *Natal. Alexand.* de Sacr. Pœnit. lib. 5, cap. 3. art. 10 resp. 2, qui se defendit quod absolutionem denegarit, peccatum manifestat in quantum scivit ut Deus ; hoc est testatur indirecte, se audivisse tale pec-

catum in Confessione, qui noluit absolutionem impendere. *Viva* in Appen. § 9, *Lacroix*, lib. 6. p. 2. num. 693.

CAS. II. — Cum matri gravidæ ad mortem ægrotanti medicina propinaretur, ortum est dubium an fœtui esset nocitura. Qu. An hoc non obstante posset Mater medicinam sumere?

Respondeo. Triplici sub aspectu considerari potest hic casus. Vel enim constat fœtum esse animatum, vel dubium est an anima potiatur, vel certum est adhuc carere anima. Si primum; non potest mulier gravida sumere medicinam, quia esset causa mortis corporalis et spiritualis sui fœtus. Nemo autem, ut se ipsum incolumen servet, potest necare Innocentem; multo minus eripere vitam alterius spiritualem, ut propria servetur transitoria. *Distinguendum est*, inquit S. Antonius, *de puerperiis. Si enim erat animatum, dando talem medicinam medicus peccat mortaliter, quia est causa mortis puerperii spiritualis et corporalis*, part. 3, tit. 7. cap. 2. § 2. et communiter omnes DD.

Si vero dubia sit animatio fœtus, nequit pariter mulier assumere medicinam sibi paratam a medico, quia non debet exponere periculo utriusque mortis proprium fœtum : idque etiamsi matri aliter subveniri non posset: juxta illam sententiam, quæ ex S. Ambrosio affertur in corpore Juris Canonici c. 14. q. 5. can. Denique : *Si non potest subveniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum juvare, quam gravari alterum.* Et sane, consentientibus omnibus, non est aperiendus uterus matris proximæ mortis, ut vetus vivus extrahatur, et baptizetur, quia non sunt facienda mala ut veniant bona. Ergo multo minus æterna salus, nec non innocens, terrena licet, vita fœtus committenda periculo, ut temporalis propria servetur.

Major est difficultas, si proles nondum sit animata. *D. Antonius*, citato loco, aliique gravissimi Doctores arbitrantur, licere Matri assumere medicinam nocituram fœtui. 1° Quia fœtus nondum est homo sed massa quædam informis, et composita : unde abortus dici nequit

homicidium. II° Qui mater est in possessione suæ vitæ, filius vero nequaquam. Nondum enim vita humana fruitur, quia nondum potitur anima. Melior est autem conditio possidentis. III° Quia abortus in hoc casu, sequitur per accidens. Evenit enim præter intentionem, matre jure suo utente : sicut si valetudinis causa, quis utatur medicamento, unde secutura pollutio putetur, quam nullo modo intendit, censetur solum permissa, et per accidens contingens. Quæ doctrina firmatur auctoritate *D. Thomæ* asserentis posse fieri actum bonum ex honesta fine, licet inde sequatur malum, dummodo hoc non intendatur. *Nihil prohibet unius actus esse duos effectus : quorum alter solum sit in intentione, alius vero sit præter intentionem. Morales autem actus recipiunt speciem, secundum id quod intenditur, non autem ab eo, quod est præter intentionem, cum sit per accidens*, 2. 2. q. 64. art. 7. Neque dicendum est, ex hac ratione erui, posse matrem sumere medicinam, quamvis fœtus sit animatus, quia si inde sequitur illius mors, est præter intentionem. Licet enim eveniret præter intentionem, alia tamen prohibent, quominus id fieri possit. Tunc enim fœtus animati æterna vita, nec non temporalis objicitur periculo. Debet autem anteponi vita alterius spiritualis propriæ corporali, quia illa est longe melior : neque licet morti committere innocentem, ut propria vita terrena incolumis permaneat.

Aliis tamen Doctoribus opposita videtur amplectenda sententia : quia, inquiunt, quamvis non sit verum homicidium abortus fœtus inanimati, est tamen species quædam homicidii : juxta illud Tertulliani Apolog. cap. 9. *Homicidii festinatio est prohibere nasci : nec refert natam quis eripiat animam, an disturbet nascentem. Homo est qui futurus est. Etiam fructus omnis jam in semine est.* Item C. si aliquis 5. de homic. dicitur : *Eum qui fecerit, ut mulier non possit concipere, vel generare, vel ut proles non possit nasci, ut homicidam tenendum.* Id hisce textibus quamquam sermo sit de iis, qui directe abortum procurent, quia tamen effectus indirectæ procurationis est idem, nempe interemptio fœtus, sequitur habere speciem homicidii. Utraque sen-

tentia validis nititur fundamentis. Secunda tutior.

CAS. III.— Evasius occulte occidit Erasmum. Cum vero Petrus publicas capitalesque inimicitias cum Erasmo haberet, innocenter in carcerem truditur, et patitur gravissima damna. Qu. An Evasius teneatur damna hæc reparare?

Respondeo, vel Evasius, occidendo Erasmum prævidit calamitatem et damna petri, vel non prævidit. Si non prævidit, ad nullam restitutionem tenetur, quia hujusmodi damnum, per accidens evenit Petro. Actio enim occisionis tendebat solum ad damnum Erasmi non Petri: hujus autem damnum directe provenit ex ignorantia, et malitia accusatorum ac testium. Istis igitur potius quam Evasio incumbit onus restitutionis. Confirmatur. Illud damnum nec in se fuit volitum, nec in causa. Non in se, quia illud non prævidit, multo minus intendit Evasius. Non in causa, quia ut effectus sit volitus in causa debet, aut necessario, aut frequenter saltem ex tali causa oriri. Sed raro evenit, ut eo tali facto damnum alterius oriatur. Ergo, etc. *Lessius*, lib. 2. cap. 9. dup. 16. *Fagundez*, et alii.

Dubitandum potius est, an teneatur Evasius reparare damna Petri, si aut prævidit, aut voluit. Gravissime peccasse Evasium contra charitatem extra omne dubium est. Quæri autem debet, utrum peccaverit etiam contra justitiam. Solum enim peccatum contra justitiam exigit damni reparationem; jam vero partita de hac re Theologorum sententia est. *Sotus*, *Corduba*, *Cajetanus*, et alii, volunt in hoc peccato contineri aliquam injustitiæ labem. Qui enim futurum damnum prævidet, multo magis qui illud intendit, rei injustæ, quamvis indirecta actione, operam dat. Igitur commiscetur in hoc facto aliqua species injustitiæ. Imo docente *Adriano*, in 4. Sent. de rest. q. 10, et aliis ob peccatum contra charitatem, quis tenetur restituere, cum id eo admiscetur injustitia. Ergo, etc.

Navarrus tamen, *Lessius*, *Fagundez*, multique alii Doctores, putant eum qui non impedit prævisum damnum, aut illud concupiscit et vult, si ad idem non con-

currat actione directe ad illum tendente, peccare contra charitatem, non autem contra justitiam; neque teneri ad restitutionem. Ratio est, quia nunquam pravus animus, et mala intentio obligant ad restitutionem, sed actio opposita justitiæ. Actus autem occisionis est injuriosus Erasmo, non autem Petro. Imo voluntas, et intentio sumunt malitiæ speciem ex natura actus. Cum ergo actus prædictus non sit injustus respectu Petri, volitio mali, quod inde sequitur per accidens, est contra charitatem, non vero contra justitiam. Confirmant id multis exemplis, v. g., ut alia mittam, si fureris Petri thesaurum, unde prævideas, et desideres illum moriturum, contra charitatem gravissime peccas, non censeris tamen homicida, et irregularis : quia hoc damnum non ex illo furto directe, sed ex voluntario animi effectu secutum est.

MENSE OCTOBRIS.

CAS. I.— Bononius agriculturæ peritissimus, vites ab Etruria asportatas in agro suo diligenter excoluit, unde vinum elicitum, quod judicio peritorum habetur pro Etrusco ; et cum ipsi a pluribus familiis vinum Etruscum sæpe deferendum committatur, hoc vinum vendidit pro Etrusco eodemque pretio. Qu. An peccaverit contra justitiam ?

Respondeo affirmative idque probo *D. Thomæ* Doctrina, inquientis : *Dare alicui occasionem periculi, vel damni, semper est illicitum... Venditor autem, qui rem vendendam proponit, ex hoc ipso dat emptori, damni, vel periculi occasionem, quod rem vitiosam ei offert, si ex eo vitio damnum, vel periculum incurrere possit. Damnum quidem, si propter hujusmodi vitium, res quæ vendenda proponitur minoris sit pretii, ipse vero per hujusmodi vitium nihil de pretio substrahat, periculum autem si propter hujusmodi vitium usus rei reddatur impeditus, vel noxius* : 2. 2. q. 77. art. 3. His positis sic dico. Bononius, qui loco vini Etrusci ven-

dit vinum sui agri periculo exponit emptorem : si non periculo, ut usus vini, quod vendit, reddatur impeditus, vel noxius, periculo saltem, ut ejusdem vini usus, non sit ita salubris stomacho, ut est vini Etrusci usus; quamvis gustui appareat æqualiter bonus. Difficile enim est, ut vites ex nativo in alienum solum translatæ uvas germinent, quæ ad corroborandum stomachum, et exhilarandum animum, aliosque salutares effectus, eamdem habeant virtutem, quamvis palatus apprehendat eumdem saporem in utroque vino. Saltem periculum est ne hoc vinum sit æqualis virtutis. Sed qui periculo exponit emptorem peccat contra justitiam : quia vendit cum dolo, et fraude, dans emptori rem dubiæ, pro re certæ virtutis. Ergo, etc. Rursus Bononius damnum infert emptori. Hoc ipso enim quod hujusmodi vinum fortasse non est ejusdem virtutis, minoris pretii judicandum est : solum enim periculum mercis facit ejus pretium decrescere. Sed in hypothesi Bononius vendit eodem pretio vinum agri sui. Ergo damnum infert.

Præterea admodum probabilis est opinio, quam in similibus casibus tenet *Molina* disp. 352, contractus hujusmodi nullos esse ipso jure, aut certe rescindendos doli exceptione. Dolus enim dat causam contractui. Ideo enim alii emunt hoc vinum, quia decepti putant esse Etruscum, et si novissent, non esse illius regionis, non consensissent in contractum. Consensus ergo hic extortus est per dolum : unde non amplius valet, quam contractus extortus per vim et metum gravem. Nullus ergo est, aut certe resecandus.

CAS. II.—Clericus nullam habens obligationem recitandi officium divinum, ut Sacerdoti morem gerat, illud cum ipso quotidie recitat, sed in ipsa recitatione ad tædium declinandum voluntarie se distrahit. Qu. An peccet saltem venialiter?

Respondeo peccare venialiter. Quamvis enim *Gabriel*, et *Palatius* dixerint, in orationibus quæ non sunt de præcepto, sed libera eleguntur voluntate, distractionem ex deliberato animo profectam, non esse peccatum, ea ducti ratione quod talis oratio omitti possit sine culpa ;

ergo et sine attentione dici : nihilominus contrarium docent communis Theologi : *S. Thomas* 2. 2. q. 83. art. 2, *Cajetanus*, *Navarrus*, *Bossius*. Licet enim recitans orationes, ad quas nullo præcepto adstringitur, non teneatur illas dicere; dato tamen quod recitet, id præstare tenetur cum debitis circumstantiis, ut patet in omnibus aliis actibus virtutum. At una ex debitis circumstantiis Orationis est mentis attentio. Ipsa enim naturalis ratio suggerit precari Deum sine attentione esse contra reverentiam Deo debitam : sicut qui loqueretur cum Principe, et nugis daret operam, injuria illum afficeret. Confirmatur. Qui suscipit munus aliquod, quamvis sponte et libere, debet recte illud peragere : v. g. si advocatus patrocinetur pauperi, non potest hujus causam negligere. Ergo multo magis si quis velit agere cum Deo, oratione licet voluntaria, debet ita se gerere, quemadmodum illum decet qui divinam alloquitur majestatem. *Bossius*, Mor. Var. Part. 3. Tit. 1. § 62.

CAS. III.— Alipius simplex Sacerdos sæpe mittitur a Parocho ad infirmos, ut ipsis afferat spirituale aliquod solatium, et si inopinato accidat articulus, aut periculum mortis, impertiatur etiam absolutionem Sacramentalem. Qu. A Parocho quomodo dignoscere possit adesse articulum, aut periculum mortis ?

Respondeo. Solent communiter distinguere Theologi articulum a periculo mortis, ut videre est apud *Suarez* disp. 26. de Pœnit. sect. 4, Cardinalem *de Lugo*, tract. 5. de Pœnit. Resol. 1. aliosque permultos. Articulum vocant, cum mors imminet, estque moraliter certa et inevitabilis; sive illa ex naturali causa proveniat, ut ex morbo; sive ex violenta causa, ut cum quis morte plectendus est. Periculum appellant, quando probabili argumento de alterius morte dubitatur, eo quod frequenter soleat in tali casu mors accidere; sic actuale bellum, gravis exorta tempestas, longa, et periculosa navigatio, difficilis mulieris partus constituunt mortis periculum. Hæc tamen distinctio in jure canonico, et apud Sanctos Patres non habetur, ut evidenter osten-

dunt permulti Theologi, et novissime *P. Michael Angelus Griffinus* in Animad. Diatr. 3 Reg. 14. Id cum permultis ostendi possit auctoritatibus, una contentus ero. In 6. lib. 5. cap. *Eos qui* dicitur : *Eos qui a sententia canonis vel hominis, eum ad illum, a quo alias de jure fuerant absolvendi, nequeunt propter imminentis mortis articulum... habere recursum, ab alio absolvantur. Si cessante postea periculo, etc.* Ex quo patet articulum, et periculum mortis jure non distingui.

His positis, dico si Parochus non habet in sua Parœcia nisi Sacerdotem Alipium; et ipse aliis occupatus curis Pastoralibus, aut utilibus certe, non possit se conferre ad periclitantem infirmum, non debet scrupulose examinare an articulus, an solum mortis periculum immineat. Non enim in solo articulo, sed in periculo etiam mortis concedit Ecclesia, in favorem Pœnitentium, facultatem omnibus Sacerdotibus absolvendi, quando deest copia approbati. Prob. quia non distinguit Ecclesia articulum a periculo, ut mox diximus. At in articulo certe tribuit omnibus hanc potestatem. Ergo et in periculo. II. Si in solo mortis articulo esset concessa facultas absolvendi, negata vero in periculo, innumera occurrerent dubia, cum non admodum facile sit distinguere interdum articulum a periculo : sicque fieret ut Sacerdos hisce dubitationibus implexus, vel absolutionis beneficium non largiretur infirmo : vel eo concederet tempore, quo sensibus destitutus non posset ad tam ingens bonum sese disponere. Hoc autem alienum est a mente Ecclesiæ, quæ summopere sollicita est de salute filiorum suorum, seu, ut ait Tridentinum, *ne aliquis pereat.* III. Ut alia mittam, quæ plenius tractat laudatus auctor, præceptum divinum ad Confessionem obligat non solum in articulo, sed etiam in periculo mortis, ut communiter docent Theologi cum *D. Thoma* in 4. sent. dist. 17. q. 3. art. 1. q. 4. Sed repugnat, non voluisse Ecclesiam peculari aliqua ratione ei subvenire, qui ad habendam confessionem obligatur. Ergo dicendum est non voluisse ab hac facultate arcere simplices Sacerdotes, quando non adest copia approbati Confessarii.

MENSE NOVEMBRIS.

CAS. I.—Femina Confessione serio peracta, fingens se accedere ad manum Confessarii ex devotione osculandum, verbis et actibus obscœnis sollicitat ipsum ad turpia, atque ipsi sollicitanti, verbis et actibus Confessarius consentit. Qu. An hæc femina Confessarium hunc debeat denuntiare ?

Respondeo. Res admodum dubia est, an talis Confessarius sit accusandus, cum non fuerit verus sollicitator, sed sollicitatus. *Sanctarell. de Peirinis, Bodac. Bossius*, aliique magni nominis Theologi, putant, quando tractatus ortum habent ab ipsa muliere, licet Confessarius consentiat, non esse denuntiandum Confessarium. Hæc sententia validis fulciri potest argumentis. Primo enim cum mulier hujusmodi sermones et tractatus instituat, non est illi confessarius occasio ruinæ et scandali, sed ipsa ante omnem confessarii consensum; molitur malum. II. Hic consensus non reddit Confessarium suspectum de fide, cum derivatus præsumatur ex inopinato ardentissimæ libidinis impetu, a mulieris blanditiis genito, quarum tanta est vis, ut in repentinus eventibus sæpe sæpius excæcentur etiam sapientes. III. Deesse videtur *ausus temerarius*, qui necessarius est ad incurrendas pœnas. Ausus autem temerarius, idem est ac contemptus, animus refractarius, dolus, audacia, perfecta voluntas. Jam vero hic ausus requiritur, ut reus pœnæ sit obnoxius. Unde *Suarez* de Cens. disp. 45, sect. 3. § 23 et 25. *Si verba legis*, inquit, *talia sunt quæ postulant perfectum, et directum voluntarium, tunc imperfectio actus excludens tale voluntarium excusabit etiam censura.* Irretitus autem blanditiis mulieris, peccat quidem graviter, sed non eo contemptu, audacia, et perfecto voluntario, quod videtur necessarium ad pœnas incurrendas.

Sed inquies : sive a muliere cœperint, sive a Confessario illi sermones et tractatus inhonesti, semper stat, Confessarium turpiter esse locutum, immediate post

Confessionem. Sed qui hujusmodi utitur indecoro loquendi genere, sive immediate ante, sive immediate post Confessionem, sive in actu Sacramentali Confessionis est denuntiandus. Ergo, etc. Hoc nixi argumento *Fagundez*, *Diana*, aliique, docent denuntiandum esse hunc confessarium. At illud certum omnino est, hujusmodi sermones et tractatus subjici pœnis, non simpliciter ob irreverentiam erga Sacramentum, sed præsertim quia sunt via ad sollicitationem. His autem non utitur Confessarius ad sollicitandum, sed ad manifestandum consensum sollicitationi præstitum. Paucis : Confessarius non active, sed passive se habet : non porrigit, ut verbis utar Benedicti XIV, *pro pane lapidem*, *pro pisce serpentem*, *pro medicina venenum*, sed ipsi porrigitur. Ita *Bossius* in Append. de Conf. sollic. n. 6.

Duo tamen advertenda esse videntur. I. Si mulier interrupit sollicitationem, et post aliquod spatium Confessarius illectus præcedenti mulieris sollicitatione, cum illa denuo sermones et tractatus inhonestos introducat ipsamque provocet ad turpes actus, est denuntiandus, quia scandalo est mulieri ipsamque excitat ad inhonesta. II. Si assensus Confessarii, non est simplex adhæsio pravæ mulieris voluntati, sed includit provocationem ad magis inflammandum animum mulieris æstu libidinis accensum, videtur denuntiandus, quia est verus sollicitator, scandali auctor, nec abreptus solum, sed abripiens ad malum.

CAS. II.—Parochus sæpe dimittit Parochianos ipsum expostulantes pro Confessione facienda, dicens se non teneri ipsos audire quando voluerint, sed solum urgente præcepto, vel alta gravi necessitate. Qu. An verum dicat ?

Respondeo Parochum pronuntiare falsum. Non solum enim cum adsunt tempora definita ab Ecclesia, gravisque instat necessitas, sed debet frequenter suis subditis Sacramenta administrare; si non semper, quando petunt, plerumque saltem, seu cum illa postulant rationabiliter. Id infertur ex ipso muneri pastorali. Sic enim præcipitur animarum rectoribus. Jerem. I. *Ecce cons-*

titui super gentes... ut evellas, et destruas et disperdas, et dissipes, et ædifices, et plantes. Ast quomodo ad hæc complenda poterit pervenire ? Rationem munerum hujusmodi implendorum insinuat Apostolus 1 ad Tim. 4. *Insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa, in omni patientia. et doctrina.* Jam vero instare, arguere, obsecrare, increpare, opportune, importune, raro, aut certe minori cum fructu fieri potest extra Sacramentalem Confessionem. Debet ergo illam petentibus frequenter administrare. II. Ideo recipit decimas, et stipendia a populo, ut aliis solutus curis, totus eorum spirituali saluti applicetur. Quare sicuti Judex, et Magistratus, qui a subditis recipiunt stipendia, tenentur justitiam administrare, quoties petunt rationabiliter ; ita Parochus. III. Parochus est veluti medicus, et oves ut infirmi. Porro medicus non solum debet visitare ægrotum, cum gravi et periculo morbo vexatur, sed in levioribus etiam infirmitatibus, ei opem ferre ; ita Parochus debet cum omni sollicitudine animabus sibi commissis consulere. Id autem vix præstare potest alio modo, quam sæpe recipiendo eorum Sacramentales Confessiones. Debet ergo ad tale munus accurrere cum vocatur : imo impellere negligentiores, ut frequentius accedant ad hoc Sacramentum.

Neque audiendi sunt *Medina* et *Reginaldus*, dum dicunt non teneri Parochos, nisi tempore præfinito a jure divino, aut Ecclesiastico, nec ratione fraternæ charitatis nec vi pastoralis officii. Non ratione charitatis, quia charitas obliget omnes : alii autem a Parocho non tenentur ministrare hoc Sacramentum, nisi in gravi necessitate. Non ratione pastoralis officii, quia officium Parochi imitatur officium Patris. At Pater satisfacit proprio muneri, tribuendo filiis necessaria, negando abundantiora.

Non, inquam, audiendi sunt. Nam charitas non omnes urget æqualiter, sed magis, aut minus, secundum majorem, aut minorem conjunctionem personarum. Sed quidquid sid de charitate, falsum est, quod Pater non teneatur, ntsi ad ea quæ sunt necessaria vitæ, sed tenetur, si non rigorosæ justitiæ, saltem paternæ pie-

tatis vinculo, filios alere *secundum quod ei suppetunt facultates*, ut dicitur cap. *Cum haberet*, de eo qui: ubi sic Glossa, *hoc est regulare quod secundum facultates alimenta ministrentur*. Deinde, quoad abundantiora, latissimum est discrimen inter Parochum, et Patrem. Parochus enim fructus recipit et stipendia hac de causa, ut ad plebem salutaribus alimentis nutriendam totus occupetur: adeoque justitiæ lege ad hoc adstringitur. Demum est plerumque utilius ut Pater subtrahat filiis abundantiora, ne vitiis assuescant, quæ ex nimia rerum terrenarum copia promanant. Hoc autem dici nequit de spiritualibus alimentis, seu Sacramentis, ex quorum frequentia innumera bona oriuntur: unde Ecclesia Indulgentiis, exhortationibus, favoribus compellit fideles ad frequentiam Sacramentorum.

Aliquoties tamen potest Parochus sese ab audienda Confessione excusare: et in his præsertim casibus. Primo, si aliis curis Pastoralibus detineatur. Secundo, si id expediat utilitati pœnitentium, quatenus ex crebrioribus Confessionibus eorum scrupuli augeantur. Tertio, si aliquis nimis intemperans sit, ut solent esse mulieres, in petenda Confessione. *Rossignol.*, part. 1, de Pœnit. q. 7, art. 14.

CAS. III. — Agnes conjugata emisit de Mariti consensu votum castitatis, quod postea mutata sententia ab eodem Marito irritatum est. Nunc autem Marito mortuo vellet alteri nubere. Qu. Primo an Maritus possit irritare votum castitatis in Uxore, in quod antea consenserat? Secundo, an hac posita irritatione possit alterum ducere?

Resp. Plures affirmant, posse virum irritare votum castitatis ab uxore de ejus licentia emissum, licet sit votum omnimodæ, et perfectæ castitatis: et quamquam peccet vir irritando hujusmodi votum, validam tamen esse irritationem. Ita *Sanchez*, *Bossius*, aliique magni nominis Theologi. At hæc sententia aliis permultis non arridet. Atque, ut clare procedam, distinguendum est. Vel enim vir concessit licentiam vovendi perfectam castitatem; adeo ut cesserit juri suo, etiam quoad

debiti repetitionem: vel tribuit facultatem vovendi solum imperfectam castitatem; videlicet non fornicandi, non nubendi alteri post ejus mortem, non petendi debitum; sibi autem reservavit facultatem exigendi. Si hoc secundum, probabilius est, non posse virum ab hoc voto dispensare uxorem: quia votum hoc modo prolatum, non videtur de materia subjecta viro. Non enim in omnibus mulier subditur viro, sed in iis quæ spectant ad matrimonium, filiorum educationem, regimen familiæ, administrationem bonorum, etc. At de iis rebus quæ non subjacent viri potestati, potest mulier vota edere, etiam sine consensu viri, neque ea vir potest irritare; ut *D. Antoninus*, *Suarez*, aliique multi censent. Ergo multo minus accedente consensu viri poterit idem vir ea irritare.

Contradicunt alii. Aiunt enim, quod si non est dominus materiæ promissæ, est tamen, ut caput mulieris, dominus actus liberi uxoris, quo se Deo devovit. Sed hoc negatur. Etenim actus ille, consentiente viro, jam est Deo consecratus, divinique juris factus. Neque rursus evincit, quod dicunt, uxoris vota habere semper imbibitam hanc conditionem nisi vir contradixerit. Primo enim id valet principium, quando votum est de materia viro subjecta. Secundo, quando sibi reservavit potestatem relaxandi votum, quam videtur non sibi reservasse, cum in votum perpetuæ castitatis uxoris consensit. Major difficultas est, si votum uxoris fuerit omnimodæ castitatis. Nam quatenus respicit debiti redditionem, videtur esse de materia subjecta viro. Sed ibi rursus distinguendum est. Vel sibi expresse, aut mente etiam reservavit facultatem irritandi votum; et tunc poterit illud quoad hanc partem irritari: vel concessit facultatem perpetuam et irrevocabilem: et tunc dico non posse irritare, quia jus ad usum conjugii penitus a se abdicavit, et Deo obtulit. Unde S. Ambrosius, lib. de Paradiso, cap. 7, *vota vero continentiæ, ita alterius permissu ab altero valent offerri, quod post promissionem non valeant in irritum deduci*: quæ auctoritas refertur, cap. fin. 33, q. 5. Hanc opinionem amplectuntur celebriores

Theologi: *D. Thomas*, in 4, dist. 32, ibi *D. Bonav.*, *n. 4*, *D. Antoninus*, *Albertus Magnus*, etc.

Hisce statutis responsio ad secundum dubium profluit suapte natura. Si tamen admittas oppositam sententiam, quæ magnos habet Patronos, dicere debes quod, mortuo viro, non reviviscit votum, adeoque possit uxor alteri nubere. Hujusmodi enim relaxatio, non est suspensio voti tempore subjectionis, sed perfecta irritatio, et annulatio. Ita *Sanchez*, cæterique rejectam a nobis sententiam amplectentes.

MENSE DECEMBRIS.

CAS. I. — Parochus habens facultatem conferendi Capellaniam, quæ ex sua institutione conferenda est Sacerdoti, confert ipsam Clerico in minoribus constituto. Qu. An jure faciat?

Resp. Quæstionem hanc copiose tractat *Prosper Fagnanus*, in 1 Dec. de ætat. et qualit., c. ut Abbates: ex quo doctissimo viro, quæ ad casus solutionem sufficiunt, delibabo. Investigandum est igitur, an Capellania sit vere Sacerdotalis, an Clericalis; et si Sacerdotales utrum exigat Sacerdotem actu, aut aptitudine tantum. Si Clericalis, potest conferri Clerico in minoribus constituto. Si Sacerdotalis aptitudine, conferri potest non Sacerdoti, dummodo intra annum promoveri possit ad sacrum Præsbyteratus ordinem. Si requirit Sacerdotem actu, conferri nequit, nisi constituto in ordine Sacerdotali. Ad dignoscendum autem, cujus generis sit Capellania, spectandum est privilegium, statutum, consuetudo, præsertim vero verba Fundationis. Exempla rem declarent.

Capellania in cujus erectione sic disposuit fundator: *Instituatur Capellanus, qui Missas celebret*, non est Sacerdotalis, et conferri potest Clerico, 14 annorum. Ita S. Congr. Concil. in Mediol. 6 Julii 1581, ut testatur citatus, citato loco, *Fagnanus*, n. 65, et in Melevitana, quam affert idem *Fagnanus*, n. 70. Item Capellania, cum hac conditione erecta: *eligi debeat Præbendatus*,

qui singulo quoque die teneatur Missam celebrare, est Clericalis, ut decisum fuit a Sacra Cong. in Placent. teste eodem *Fagnano*, n. 67. Ratio est, quia illis loquendi modis Testator respicit potius onus Missarum, quam qualitatem personæ; et sollicitus est potius de celebratione Missarum, quam de obligatione, ut Capellanus celebret per se ipsum. Poterit ergo adimplere per alium hanc obligationem: quæ conclusio fundatur in generali illa regula; beneficia simplicia non exigere residentiam, eorumque onera posse per substitutum impleri, nisi aliter lege, consuetudine, statuto, etc. cautum sit.

Quædam autem sunt Capellaniæ, quæ requirunt Sacerdotem aptitudine: et istæ nequeunt conferri, nisi illi, qui intra annum promoveri possit. V. g. Capellania hac lege fundata: *Capellanus per seipsum Missas celebrare teneatur*, est Capellania Sacerdotalis quæ tamen non est necessario conferenda actuali Sacerdoti, sed sufficit, ut conferatur illi, qui aptus sit intra annum promoveri. Ita decisum a S. Congr. testatur *Fagnanus*, n. 52, qui eodem loco similes alias decisiones adducit. Hujus generis est hujusmodi fundatio: *Sacerdotes residentiam personalem teneatur facere, et singulis diebus celebrare.* S. Congr. 5 Jan. 1664. Ratio est, quia in beneficiis Sacerdotalibus sufficit habilitas proxima ad Sacerdotium, ut ex pluribus Decretalibus, et ex Trident., sess. 24, cap. 12, de Reform. colligitur. Poterit ergo Capellania hisce verbis fundata, conferri Clerico, dummodo intra tempus a jure præfixum valeat ordinari.

Quædam denique sunt Capellaniæ, quæ nequeunt conferri, nisi actuali Sacerdoti. Id dignoscitur ex verbis fundationis. V. g. *eligatur Capellanus, qui sit actu Sacerdos;* vel, *non eligatur nisi Presbyter*, hæc verba denotant præsentandum debere actu esse Sacerdotem. Clare enim exprimitur mens Testatoris exigentis qualitatem Sacerdotii actualis; a qua non potest recedi, neque ab Ordinario de consensu etiam Patronorum; ut censuit S. Cong. Conc. teste *Fagnano*, in cap. *Conquerente* 6 de Clericis non residentibus, n. 33, et statuit Rota in Alexandrina Decanatus 12 Jun. 1598.

Parum autem refert, utrum verba fundationis sint affirmativa, aut negativa: id est *eligatur Sacerdos*, vel *non eligatur nisi Sacerdos*. Nulla enim inter has expressiones est realis differentia, ut contra aliquos DD. probat *Fagnanus*, n. 56. Neque rursus necesse est, ut addita fuerit particula *actu* vel *actualiter*, sed sufficit expressio Sacerdotes: quia *qualitas adjuncta verbo intelligitur secundum tempus verbi:* ut ex legibus plurimis demonstrat idem *Fagnanus*. Ex his Parochus poterit dignoscere, utrum collatio Capellaniæ a se facta Clerico sit valida.

CAS. II. — Casimirus accusat se, quod integro die inhæsit pravæ cogitationi, sed cum pluribus interruptionibus. Quæritur scientia Confessarii in distinguendo numero peccatorum?

Resp. Confessarius debet examinare, cujusmodi fuerit hæc interruptio. Potest enim interruptio contingere: I. Per actum contrarium, quo retractetur prava voluntas. II. Per voluntariam cessationem a cogitatione peccaminosa: ut cum quis pravam deserit cupiditatem, non odio peccati, sed ut ad studium, negotium, laborem, aliamve occupationem animum convertat. III. Per naturalem cessationem, ut per somnum, inadvertentiam, mentis evagationem. Jam vero cum interruptio sequitur per actum contrarium, omnes affirmant, toties committi peccatum, quoties renovatur voluntas jam retractata. Etenim voluntas succedens est novus actus, distinctus omnino a præcedenti.

Major est difficultas, cum interruptio sequitur aliis duobus modis. Tres sententias affert *Suarez*, disp. 22, sect. 5, n. 7. Prima docet omnes interruptiones, brevissimas licet, esse quantum fieri potest explicandas. Secunda docet longissimas etiam interruptiones non esse declarandas. Tertia docet, tunc esse explicandas, cum interruptio est notabilis.

Prima sententia est nimis rigida. Singulæ enim cogitationes, inter quas non nisi modicum intercedit tempus, censetur unus, idemque actus moralis. Præterea,

si singulæ notandæ essent tam exiguæ interruptiones, in magnas angustias conjicerentur pœnitentes, qui diu cogitationibus malis adhæserunt; cum impossibile sit verisimilem etiam, nedum certum, ac definitum interruptionem numerum recensere.

Secunda sententia videtur nimis laxa. Ex ea enim sequeretur, eum qui integro anno fovisset voluntatem fornicandi, eamque nusquam revocasset, unicum peccatum commisisse. At inquiunt. Cum voluntas nunquam retractaverit consensum, censetur habitualiter semper in eo permanere, et consequenter omnes illas cogitationes esse unum peccatum. At non recte. Per diuturnam enim interruptionem fiat, ut singuli actus sint ab invicem realiter distincti, et quamvis tempore interruptionis habitualiter perseveret voluntas mala, attamen maxima est differentia inter solam habitualem permanentiam, et novum actum, qui fit per novam applicationem potentiæ ad objectum.

Tertia sententia videtur in praxi sequenda, eamque communis admittunt Theologi. Ita *Suarez*, *Giribaldus*, *Conninck*, etc. Non potest autem assignari certa regula ad discernendum, an interruptio dici queat longa, vel modica. Nam ut cum *Dicastillo*, et *Antonino a Spiritu S.* docet *Girib.* tract. 7, de Sacr. Pœnit. cap. 8, pro diversitate materiæ aliquando major, aliquando minor interruptio requiritur et sufficit, ac proinde judicio prudentum relinquitur determinandum.

CAS. III. — Pamphilus tres habens nubiles filias promisit Placido, se unam ex istis daturum ipsi in uxorem, quam promissionem Placidus acceptavit. Cum autem singulæ paratæ sint ab nubendum Placido. Qu. Cui spectet electio, an Pamphilo, an Placido?

Resp. Illud primo statuendum est electionem semper esse promissoris, et debitoris. Idque generale est in omni promissione alternativa: Reg. in alternat. 70, de Reg. Jur. in 6. Quam doctrinam multarum legum citatione confirmant *Sanchez*, et *Conninck*: ac præsertim, l. si in Emptione 34, ff. de contract. emptione, § 6, ubi

dicitur: *Si emptio ita facta fuerit, est misse emptus Stichus, aut Pamphilus, in potestate est venditoris, quem velit dare.*

Illud præterea advertendum est DD. aliquos, *Vasquez*, videlicet disp. 4, de Matr. *Pontium*, lib. 12, cap. 4, aliosque apud *Girib.*, tract. 10, cap. 1, dub. 3, opinari acceptationem promissionis esse virtualem promissionem, adeo ut qui acceptat, eodem vinculo obligetur, ac si expresse promisisset: alios vero censere hanc acceptationem non æquipollere repromissioni, neque per eam aliquo vinculo constringi acceptantem: ex quibus laudatus Auctor memorat *Sotum*, *Navarrum*, *Sanchez*, aliosque multos.

Jam vero in prima hypothesi solus promissor est Pamphilus. Quare ipsius erit eligere filiam Placido jungendam matrimonali ligamine. In secunda hypothesi uterque est promissor. Examinanda tamen est vis repromissionis Placidi. Nam Placidus acceptans promissionem, vel intellexit ad illam individuam ducendam, se obligare, quæ placebit Pamphilo; vel non intellexit ad eamdem præcise, sed ad unam indefinite ex filiabus Pamphili ducendam se obstringere. In primo casu debitor est Pamphilus, et ad eum spectat electio. Placidus vero tenetur eam recipere in uxorem, quam determinat Pamphilus: ut ex legibus allatis consequitur. In secundo casu pariter cum promissio cœpta sit a Pamphilo, ad ipsum prius spectat electio. Non tenetur tamen Placidus eam ducere, quam eligit Pamphilus, quia non ad illam individuam, sed ad unam indefinite ducendam, se obligavit. Sed cum et ipse Placidus sit promissor, tenetur, si eam nolit, quam offert Pamphilus, aliam eligere, ut datam fidem liberet. Non tenetur tamen Pamphilus illi hanc concedere, quia jam promissioni suæ satisfecit aliam proponendo. Ita uterque solvit promissionem, quin Matrimonium sequatur.

ANNO MDCCLXXV.

MENSE JANUARII.

CAS. I. — Nicolaus Parochus hoc anno Jubilæi publicans Indulgentias Plenarias pro Defunctis, quæ, suspensis aliis, firmæ remanent, easdem addit pro Vivis etiam valere, dummodo qui eas lucrari cupit, eleemosynas elargiatur. Qu. Utrum, et in quas censuras incurrerit?

Resp. Duplici modo errasse Nicolaum Parochum. I° Publicando, seu nuntiando Indulgentias suspensas. II° Easdem promulgando sub conditione eleemosynas elargiendi. Ob prohibitam enuntiationem Indulgentiarum suspensarum incurrit Excommunicationem latæ sententiæ, aliasque pœnas arbitrio Ordinarii infligendas. Sic enim in Litteris Apost. Clementis XIV habetur: *Quocirca... præcipimus, et mandamus, ne interim præter superius expressas, aliæ quam indicti a nobis prædicti Jubilæi indulgentiæ sive publice, sive privatim quovis prætextu.... sub excommunicationis eo ipso incurrendæ, aliisque arbitrio Ordinarium infligendis pœnis, publicentur, etc.* Hæc tamen excommunicatio nemini reservatur.

Nunc videndum est utrum, et in quas pœnas incurrerit Nicolaus, quia eleemosynas imposuit volentibus lucrari Indulgentias. Adeo Ecclesia detestata est omnes turpes quæstus occasione Indulgentiarum, ut cum remedia adhibita a Conciliis Lateranensi, Lugdunensi, Viennensi, adversus pravos Quæstorum abusus inutilia reddita esse perspexerit, ipsum quæstorum nomen in Tridentino Concilio aboleverit; sess. 21, cap. 9, sess. 25. Decreto de Indulgentiis. Cum nihilominus abusus hujusmodi perdurarent, imo serperent latius, S. Pius V, duplici constitutione eosdem iterum prohibuit. In constitutione *Etsi Dominici Gregis* Indulgentias omnes irritat, annullat, ac viribus vacuat, quo quibus

consequendas *porrigendæ sint manus adjutrices, et quæ quæstandi facultatem quomodolibet continent;* omnibusque, quacumque etiam dignitate fulgentibus, prohibet ne audeant, vel præsumant *quæstas facere, aut Nuncios, Quæstores... constituere, et deputare, nisi ex speciali licentia et certa scientia Romani Pontificis, etc.* In altera autem Const. *Quum plenum sit periculi* decernit, ut quicumque secus egerint, seu attentaverint, si Antistites sint, *ab ingressu, et perceptione fructuum suarum Ecclesiarum suspensi: inferiores vero ab Episcopis sententium Excommunicationis incurrant; a qua, nisi in mortis articulo constituti, ab alio quam Romano Pontifice absolutionis beneficium nequeant obtinere.*

Hæc omnia adeo vigere voluit Sanctissimus Pontifex, ejusque successor Gregorius XIII, ut cum cognoverint, pro multis alendis Hospitalibus necessarium esse aliquas quæstas permittere, id teste *Fagnano* (in cap. *Cum ex eo de Pœnit. et Remis. n.* 21, *et seq.*) non concesserint, nisi sub permultis conditionibus. Datis enim, prævia sententia Sacræ Cong. Trident. Encyclicis litteris, Ordinariis locorum Eleemosynarum collectionem in favorem Hospitalium, permittunt; dummodo qui eas colligent: I° Sint honestæ vitæ et spectatæ Religionis. II° Minime sint participes Eleemosynarum. III° Quæstorum nomen nullo modo gerant sed simpliciter Eleemosynarum collectores nuncupentur. IV° Non publicent ullas Indulgentias. V° Nulla quæstorum insignia ferant. VI Non petent Eleemosynam tanquam debitam, aut solitam, nec ulla arte extorqueant pecuniam. Alia etiam nonnulla collectoribus observanda præcipiunt.

His positis dico, si Nicolaus Parochus publicavit Indulgentias, pro quibus porrigendæ sint manus adjutrices certis locis, aut personis; multoque magis, si quæstas aut per se, aut per alios fecit, inflictas a Sanctissimo Pontifice Pio V, pœnas incurrit. Si vero pauperibus, aut locis indeterminatis Eleemosynas tribuendas esse pronunciarit, neque eas ullo modo quæsiverit, non videtur incurrisse prædicas pœnas. Nam allatæ Constitu-

tiones loquuntur de publicatione Eleemosynarum in favorem peculiarium locorum, ac personarum, et de turpi earumdem quæstu. Ita Carolus *Thesaurus* de Pœnis Eccles., part., verbo Indulgentiæ, cap. 2.

CAS. II. — Idem Parochus ex Sacro Altari pronuntiavit Indulgentias singularibus Personis concessas, firmas remanere et inconcussas, hoc anno Jubilæi. Qu. I° Utrum verum dixerit? II° Supposito quod falsum dixerit, an ignorantia hujusmodi illum excuset a censura?

Resp. Indulgentiæ singularibus personis concessæ, vel Plenariæ esse possunt, vel non Plenariæ. Si Plenariæ sint, remanere suspensas adeo certum est, ut nulla opus sit probatione. Si vero de non Plenariis sermo instituatur, quæstio erat olim non contemnenda, utrum anno Jubilæi essent suspensæ. *Navarrus*, de Jubil. notab. 33, n. 26, *Benzonius*, de Jub., lib. 4, cap. 8, dub. 2, aliique apud Benedictam XIV. Constit. *Inter præteritos, ac præsentes*, § 2, solas Plenarias remanere suspensas scripserunt: unde consequitur non Plenarias singularibus personis concessas vigere etiam anno Jubilæi. Neque levi nituntur fundamento Doctores hujusmodi. Cum enim in Bullis Sixti IV, ex Gregorii XIII, qui Pontifices Jubilæum indixere, legatur *omnes et singulas Indulgentias Plenarias*, de non Plenariis vero nullum verbum habeatur, consequi videtur illas solum, non has autem esse suspensas. Alii vero opinati sunt etiam non Plenarias, sive universaliter, sive singulis personis concessas suspendi consuevisse a Romanis Pontificibus. Ita scripserunt *Constantinus*, in Tract. de Jub. part. 3, cap. 7, *Theodorus*, de Indulg., t. 1, cap. 13, art. 5, quæst. 2, aliique citati ab eodem Benedicto. Doctores hujusmodi non Sixti et Gregorii Constitutiones, sed posteriorum Pontificum examinarunt, in quibus universaliter, nulloque discrimine facto, inter Plenarias et non Plenarias, suspenduntur *omnes*, *et singulæ Indulgentiæ*. Hac autem generali loquendi formula comprehendere voluisse Romanos Pontifices non Plenarias etiam, inde magis eruitur, quod illas Indulgentias, quas a com-

muni lege excipere, et in suo robore permanere anno Jubilæi voluerunt, expresse nominarunt. Sic Clemens X, Innocentius XII, Benedictus XIII, exceperunt Indulgentias septem annorum, et totidem Quadragenarum, quæ dantur Romæ Fidelibus vere contritis, in comprecatione Quadraginta horarum. Inde consequitur alias sive omnibus, sive singularibus personis concessas, remanere suspensas durante anno Jubilæi.

Quæstionem hanc eliminavit Benedictus XIV. Sapientissimus Pontifex neque per Constit. Clementis XIV reviscit, sed magis prostrata jacet. Uterque enim sic se explicat: *Cæteras omnes et singulas Indulgentias tam Plenarias, quam non Plenarias, etc. suspendimus, etc.* Et ne ulla cavillandi occasio relinqueretur circa indulgentias singularibus personis concessas, se suspendere declararunt non solum quas Romani Pontifices concessere *Ecclesiis, Monasteriis, etc.*, sed quas elargiti sunt *tam sæcularibus quam... Regularibus personis.... tam singulariter, quam universaliter.... ipsis etiam Imperatori, regibus, ducibus, et principibus, etc.*

At si Parochus Indulgentias suspensas publicarit, excusandusne est a censura? Ignorantia hujusmodi certe est culpabilis. Cum enim Parochus sit Plebis suæ Doctor, debet ea, quæ palam pronuntiaturus est, accurato prius examini subjicere. Nihilominus dico: si ignorantia hæc vincibilis profecto, non fuit *crassa* et *supina*, excusandus videtur. Etènim in ignorantia culpabili licet, sed non crassa et supina, specialis ille interpretativus contemptus, et animus malus desideratur, qui pœnæ obnoxium reddit delinquentem. Cui sententiæ favere videntur leges ipsæ. Etenim in cap. *Ut animarum periculis*, de constit. in 6, sic statuitur: *Ut animarum periculis obvietur sententiis per statuta quorumcumque Ordinarium prolatis ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina:* ubi apparet solam crassam, et supinam ignorantiam non liberare a pœna, a qua proinde eximit ignorantia minus culpabilis. Non ignoro plures Doctores huic opinioni nolle acquiescere. Etenim laudatum cap. sola respicit Ordinariorum statuta, non leges Romani Pontificis: et

congrua quidem ratione. Cum enim Summi Pontificis legibus major impendi debeat reverentia, minor etiam culpa sufficiet ad pœnas per eosdem statutas incurrendas. Sed cum in odiosa reversemur mitius agendum puto. Atque ut omittam posse non inepte dici cum *Sylvio* verb. *ignorantia* q. 8, n. 16. Ordinariorum nomine Romanum etiam Pontificem comprehendi, qui est Ordinarius Ordinariorum ; animadverto cum eodem *Sylvio* et *Sanchez* lib. 9, disp. 32, n. 11, argumentum a contrario sensu vim non habere, quando in contrario sensu militat eamdem, vel major ratio. At in censuris jure Pontificio latis vim habet magnam ratio in illo textu exposita ; nimirum *ut animarum periculis obvietur* : imo in istis pleniore vim habet, facilius enim leges Pontificiæ ignorantur quam quæ ab Ordinariis locorum emanant. Ergo, etc. Verum etiam est majus deberi obsequium Pontificiis, quam Episcopalibus statutis : at hæc non est ratio quæ splendescit in laudato textu, sed sola animarum salus adducitur ; qui prospiciendæ antiquus rigor mitiori lege temperatus est. Hæc autem ratio potius locum habet in Juris Pontificis statutis. Ex his apparet responsio ad propositum dubium.

At inquies : non potest hujusmodi ignorantia non esse crassa, et supina. Sola enim lectio Bullæ, quæ est minima diligentia adhibenda a Parocho, sufficiebat ad eliminandam hanc ignorantiam. Sed cum in Bullis tot sint clausulæ, tot ampliationes, restrictiones, etc., quarum aliquæ fugere etiam possunt aciem diligentis lectoris, non mirum si nonnullæ ab oscitante lectore non observentur et perpendantur. Quare Parochum excusandum censeo ; præsertim si ad lectionem Bullæ accessit animo imbuto opinione antiquorum plurium Theologorum, quod indulgentiæ singularibus personis concessæ, firmæ maneant et inconcussæ. Præconcepta enim opinio, vel aditum ad veritatem claudit, vel luce ipsa clariorem veritatem in sensum infixæ opinioni omnino congruentem detorquet et trahit.

CAS. III. — Casimirus in quadam Academia, ubi conscientiæ casus explanantur, palam dixit, etiam anno

Sancto, privilegiatos Confessarios, qui potestate gaudent absolvendi a crimine abortus, et dispensandi impeditos a petitione debiti conjugalis, posse uti hac facultate : et pro hac sententia acerrime pugnavit. Qu. Utrum erraverit?

Resp. Notandum Episcopos per Constit. Gregorii XIV, recuperasse facultatem absolvendi sive per se, sive per subdelegatos a crimine abortus, quam illis abstulerat Sixti V Constitutio. Item facultatem dispensandi impeditos a petitione debiti conjugalis, exercendam vel ab ipsis Episcopis, vel ab eorum subdelegatis, nunquam Pastoribus Ecclesiæ fuisse vel raptam, vel imminutam. His positis, si Confessarius jurisdictione ab Ordinario sibi concessa potitur, tuto potest et absolvere, et dispensare. Facultates enim omnes quibus Episcopi quomodolibet fruuntur, intactæ permanent hoc etiam Jubilæi anno : ut ex Const. Clementis XIV manifeste patet. Quare si Casimirus de potestate ab Episcopis in singulares Confessarios derivata locutus est, non erravit asserendo, hanc perseverare anno Sancto.

Si vero Confessarius jurisdictione potiatur a Summo Pontifice immediate concessa, dico non posse hoc Jubilæi anno absolvere ab iis dilectis, et dispensare ab impedimentis, a quibus alias poterat. Non ignoro acerrime olim concertasse Theologos utrum omnes omnino facultates, an illæ solum suspendantur, quæ conceduntur intuitu et occasione Indulgentiarum. Hæc controversia orta esse videtur ex formula suspensionis facultatum, qua usus est Gregorius XIII. Sic enim se exprimit : *Suspendimus.... omnes et quascumque Plenarias.... et earum causa, Facultates, Concessiones et Indulta quæcumque, etc.* Solæ ergo facultates illæ suspenduntur, quæ ideo elargiuntur, ut Fideles Indulgentias consequi valeant. Huic opinioni favent *Viva, Quarti, Constantinus*, etc. Hujus sententiæ fautores illam ea responsione corroborant, quam a Datario viro perito, et Pontificiæ mentis apprime gnaro retulit *Navarrus*. Hic summus vir (ut ipse narrat de Jub. et Indul. notab. 33, n. 2.) ne summo Pontifici importunus videretur, interrogavit Datarium, num sub generali suspensione Facul-

tates et indulta ex aliis causis, et non ratione aut per occasionem Indulgentiarum concessa comprehenderentur : atque sequens tulit responsum : *Intentiones Sanctissimi Domini nostri fuisse suspendere solas, et omnes Indulgentias Plenarias, omnia, earum quærendarum causa Concessa, et Indulta : ita quod nulla indulgentia, quæ non esset Plenaria, nec ulla Facultas, quæ non esset causa Indulgentiæ Plenariæ quærendæ concessa cenſeatur suspensa.*

Sed hæc probant solum ita rem se habuisse in Jubilæo Gregorii XIII non vero in aliis Jubilæis. Cæteri enim Pontifices, sive qui Gregorium præcesserunt, sive ejusdem successores, non usi sunt in eorum Constitutionibus restrictiva Gregorii formula, neque ea verba, *et earum causa* in eidem inseruerunt. Magna autem, ut opportune notat Benedictus XIV, in Const. *Inter præteritos* in 2, est vis generalitatis verborum. Quare concludendum omnes omnino facultates, exceptis iis quæ expresse nominantur, vertente hoc Jubilæi anno suspensas remanere.

MENSE FEBRUARII.

CAS. I. — Laurentius confessarius præcipit Damaso, quem scit invalide contraxisse Matrimonium, sed ignorare nullitatem sui Matrimonii ; præcipit, inquam, ut debitum reddat uxori suæ, quam cum magno prosequatur odio, a Toro abjecit : cumque obedire renuat Damasus illi negat absolutionem. Qu. An juste deneget ?

Resp. Suppono Damasum laborare ignorantia invincibili, quæ cum maximo erga conjugem odio conjuncta sit, a Confessario profecto est silentio prætereunda, ne inde gravissima oriantur scandala, juxta illud cap. *Quia circa* de Consang. et Affinit.... *Dissimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta, cum ex separatione videas grave scandalum imminere.* Suppono etiam impedimentum invincibiliter ignoratum a Damaso, alios etiam latere. Si enim divulgatum esset, teneretur Confessarius, monere Damasum, quamvis cognosceret ipsum

teneri ignorantia invincibili, eaque deleta gravissima nascitura scandala *Sanchez*, lib 2, disp. 38, *Bonacina*, etc. quia bonum commune præferendum est bono privato.

Supposito ergo quod Laurentius Confessarius in ea se videat circumstantia, in qua nullitas Matrimonii sit dissimulanda, debetne Damaso præcipere copulam, an alio uti temperamento? Si audiamus *Sanchez* dicta disp., *Aversam* quæst. 21, sect. 3. *Conninck*, *Layman*, etc., omnino præcipienda est copula. Damasus enim supposita ignorantia invincibili, peccat graviter debitum non reddendo, adeoque Confessarius et jubere debet ut reddat, et negare absolutionem si non promittat se redditurum. Neque mentitur Laurentius cum dicit Damaso, illam quam a Toro abjecit esse conjugem suam : sicuti mentita non est B. Virgo cum Joseph appellavit Patrem Christi : *Ego et pater tuus dolentes quærebamus te.* Id enim dicitur esse, quod communiter tale reputatur, quamvis revera non sit. Sed esto mendacii non sit reus Laurentius, illam quam a Toro abjecit Damasus, vocando ejus uxorem ; non potest tamen præcipere copulam. Hoc enim esset non debitum, sed veram fornicationem jubere. Fornicatio autem est intrinsece mala, ut docet *D. Thomas* 2, 2, q. 154, art. 2, et patet ex 48, inter damnatas propositiones ab Innocentio XI. *Clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, et solum esse malam, quia interdicta.* Concurrere autem ad actum intrinsece malum, licet in agente, ob ignorantiam invincibilem, minime culpabilem, nunquam licet. Atque hæc vera sunt, sive impedimentum sit juris divini, sive juris humani. Quamvis enim impedimentum, quo irretitur Damasus sit fortasse a solo humano jure inductum, semper verificatur, Matrimonium secutum non esse legitimum, adeoque copulam esse fornicariam, non licitum congressum : quamquam nesciis impedimenti hoc nequeat imputari ad culpam. Non debet ergo Confessarius persuadere copulam. Huic opinioni cum *Soto* 4. d. 18, q. 2, art. 4, ad 2, favent plures alii.

Qua ergo ratione se gerere debet Confessarius ? Om-

nes rixarum causas amovere et absolutionem suspendere donec odium fuerit extinctum. De conjugali debito autem, cujus negatio est odii concepti effectus, vel nihil loqui debet, cum radice vindictæ evulsa, omnes suapte natura corruant illius effectus : vel ut citato loco docet *Sotus*, dicere solum in genere conjuges teneri reddere debitum.

CAS. II. — Simplicius deposuit apud Facundum viginti aureos, ut illos custodiret. Eosdem repetit Simplicius, sed ut iis utatur ad scortandum, et venena emenda, ut mortem inferat inimico. Hæc pessima mens licet innotescat Facundo, aureos nihilominus restituit. Qu. Utrum, et quo peccati genere peccet Facundus : et an secuta fornicatione, et homicidio ad aliquid teneatur?

Resp. Duplicem, ut notat casus, fovet animo Simplicius malam intentionem; fornicandi nempe, et necandi inimicum. Videndum est igitur primo, utrum, et quo peccati genere peccet Facundus depositum restituendo Simplicio, ut fornicetur. Dico igitur : si Facundus statim reddit, cum possit sine injuria petentis differre restitutionem, nulla præsertim correctione præmissa, gravissime peccat contra charitatem. Lex enim dilectionis præcipit, ut fratrum nostrorum saluti, quantum fieri potest, prospiciamus. Nam proximum debemus diligere, *quemadmodum Christus dilexit nos* qui ut nos a peccato redimeret, et salvaret, *animam suam pro nobis posuit*. Debemus ergo saltem, aliqua ratione operam dare, cum possumus, ut peccata proximi impediamus. Si autem Facundus nullo modo resisteret Simplicio petenti depositum, profecto non studeret illius salutis, imo illam summopere negligeret : atque proinde contra charitatem peccaret.

Non ignoro hanc opinionem, quam *Molina*, *Lessius*, *Lugo*, *Arragonius* aliique communiter admittunt, nonnullis displicere. Restitutionem enim non esse differendam, quando, non affert detrimentum nisi ipsi creditori, acerrime defendunt *Petrus Navarra* lib. 4, de Rest. cap. 2, n. 39, *Azorius* 3, part. 1, 4, cap. 39, *San-*

chez, *Bonacina*, etc. Creditor enim, inquiunt, habet jus petendi rem suam, quæ propterea absque injuria et negari nequit : sicut Parochus non potest peccatori occulto negare Eucharistiam in publico, quia habet jus petendi; et sicut uxor tenetur reddere debitum marito licet voto castitatis obstricto, ac proinde illicite petenti.

Sed hæc nihil officiunt. Habet utique jus creditor, ut res suas illi restituatur, sed non semper habet jus, ut illico et immediate illi restituatur. En splendida *D. Thomæ* doctrina 2, 2. quæst. 62, art. 5, *quando res restituenda apparet esse graviter nociva ei, cui restitutio facienda est, vel alteri, non ei, debet* TUNC *restitui, quia restitutio ordinatur ad utilitatem ejus, cui restituitur. Omnia enim quæ possidentur, sub ratione utilis cadunt:* et infra docet, debere qui retinet rem alienam *reservare, ut congruo tempore restituat.* Et certe dominus qui re sua male usurus est, irrationabiliter est invitus, ut rei solutio differatur, cum hæc dilatio non ordinetur, nisi ad bonum ipsiusmet creditoris. Allata exempla nihil probant. Nam Parochus debet dare Eucharistiam, non quia peccator jus habet illam petendi, sed quia habet jus ad propriam famam. Scio adversarios ab hac responsione aliud inferre argumentum in defensionem propriæ sententiæ. Quia, inquiunt, peccator habet jus ad famam, non potest Parochus negare Eucharistiam peccatori publice petenti, qui ea in sui pernicem, abusurus est. Ergo quia creditor habet jus ad propriam pecuniam, non potest ei denegari licet ad peccandum illa sit usurus. Magnum tamen interesse discrimen observat *Lugo*, disp. 31, sect. 2. Nam ex negatione pecuniæ nullum damnum sequitur creditori, imo maxima illi oritur utilitas; ex negatione vero Eucharistiæ maximum reportat detrimentum peccator, amissionem scilicet famæ et honoris. Quare illa negatio fit sine injuria proximi, hæc autem injuria afficit proximum. Uxor autem debet negare debitum marito obstricto voto castitatis, si id possit sine gravi incommodo. Tenetur enim, quantum potest impedire peccatum mariti. Vel cum ipsa habeat jus petendi, noscens voluntа-

tem Mariti, potest ipsa tunc uti jure suo et petere; et ita Maritus se debebit potius ut reddens, quam petens debitum. Hæc citatus *Lugo* eodem loco.

Jam vero si Simplicius æstu libidinis abreptus, non acquiescat consiliis Facundi, sed omnino velit restitutionem depositi : dico esse restituendum. Ex duobus enim malis minus est eligendum. Jam vero si Facundus restituat, deposito utitur Simplicius ad crimen patrandum, quod opponitur charitati; si vero nolit Facundus, urgente creditore, restituere, privat illum suo jure, adeoque depositarius operatur contra justitiam. Sed majus malum est justitiæ leges frangere, quam permittere peccatum contra charitatem. Igitur hoc ipsum potius, quam illud malum est eligendum. Atque in hoc casu Facundus, ut patet, se habet potius tanquam permittens, et invitus quidem, peccatum quod opponitur charitati, quam cooperans eidem peccato. Si enim prius restitit Simplicio ob malum finem petenti depositum, si illud negavit, si non restituit nisi coactus ab ipso creditore, profecto non concurrit nisi materialiter, et necessario, ad malum fornicationis. Videatur *Aragon.* quæst. 62, art. 5.

Videamus modo, utrum peccet Facundus contra justitiam restituendo depositum, quo uti vult Simplicius ad venena emenda ut occidat inimicum. Dico, si Facundus non obstet petenti ob injustum finem, si prompte reddat, nulla necessitate adactus restituat, peccare nedum contra charitatem, sed contra justitiam. Est contra *Molinam* aliosque nonnullos hæc assertio, qui restituentem putant peccare solum contra charitatem, dummodo qui restituit, non restituat eo animo ut injuria proximo inferatur. Non enim, inquiunt, tenemur defendere proximum ex lege justitiæ, sed solum ex lege charitatis. Qui ergo sine mora depositum reddit, peccatum committit charitati solum, non justitiæ oppositum. Falluntur tamen Auctores hujusmodi. Etenim qui consensum præbet, qui media subministrat ad injustitiam, profecto est particeps secuti damni; adeoque peccat contra justitiam. Jam vero ita se habet Facundus in proposito casu. Quid enim est, statim, nulla coac-

tione, æquo animo reddere pecuniam, nisi consentire ut inimicus occidatur? Quid est petenti ad necem adversarii depositum, illico, libenter restituere, nisi aditum aperire ad homicidium, nisi medium subministrare omnino necessarium, ut supponimus, ad occisionem? His positis, qui non dicet etiam Facundum reum esse injustæ cædis? Nec plura desunt similia exempla, quibus id comprobetur. Qui commodat gladium, quo scit alterum esse occidendum, peccat contra justitiam, et tenetur ad restitutionem, ut constat ex lege *si Pignore ff. de furtis, et cap. Ne quis arbitretur, caus.* 22, *q.* 2. Item qui vendit venenum, quo scit hostem interimendum, peccatum committit contra justitiam, ut ex adductis legibus sequitur, et omnes fatentur. Idem dicendum videtur in casu nostro. Verum est magis proxime ad peccatum concurrere, qui gladium porrigit aut venenum, quam qui pecuniam subministrat, nihilominus et iste medium præbet necessarium, sine quo, ut supponimus, peccatum non committeretur, adeoque est vera causa peccati. Unde *D. Thomas* 2, 2, quæst. 62, art. 7, ad primum, inquit : *non solum peccat ille, qui peccatum exequitur, sed etiam qui* QUOCUMQUE MODO *peccati est causa.* Et sane, licet ex causis expressis illis versiculis *Jussio, consilium*, etc., aliquæ, magis, aliæ minus immediate concurrant ad damnum proximi, omnes tamen tenentur ad restitutionem : ita dicendum in casu nostro.

Hinc corruit objectum adversariorum. Aliud enim est non defendere proximum, aliud concurrere ad ejus necem. Primum est contra charitatem, secundum justitiæ opponitur. Qui vero dat medium necessarium ad occisionem, profecto concurrit ad malum. Quare non poterit Facundus restituere, nisi gravissima necessitate coactus : puta si Judex præcipiat restitutionem, si grave damnum immineat depositario, non restituendo, etc, At negatione, inquies, depositi læditur jus deponentis. Sed jus præstantius, nempe jus alterius ad propriam vitam, læditur restituendo. Non ergo restitui debet depositum, nisi gravis id postulet necessitas.

CAS. III. — Calphurnius Bononiensis, Interdictus ob transgressum Paschale præceptum, Romam hoc Jubilæi anno proficiscitur : et receptis in privato Oratorio Sacramentis, cætera quæ ad Indulgentiæ acquisitionem a Summo Pontifice injuncta sunt, adamussim, et devote implet. Bononiam reversus interrogat Parochum suum, an potuerit, licet nondum absolutus ab Interdicto lucrari Jubilæum. Qu. Vera responsio?

Resp. Ut quæstionis hujus solutio habeatur, nonnulla sunt discutienda. Ac primo, quid veniat Ecclesiæ nomine statuendum est. Nomine Ecclesiæ non venit Oratorium privatum, sed Templum auctoritate Episcopi institutum, et benedictum, seu sacratum, ad sacra publice facienda. Ita *Covar.* in cap. *Alma mater*, 2, part, § n. 3. *Suarez*, disp. 35. Sect. 4 n. 6, aliique innumeri ab his citati. Nam verba legis, odiosæ præsertim ac pœnalis, non sunt interpretanda nisi in sensu naturali et obvio, vel saltem, in eo solum, quem obtinent in jure Ecclesiastico. Sed ut testatur laudatus *Suarez*, disp. 22, sect 2, n. 13, tam in jure quam in usu, Ecclesiæ nomine intelligitur Templum proprie dictum, nunquam vero Oratorium privatum. Quod si in favorabilibus ampliorem significationem admittit *Ecclesiæ* nomen, nunquam sane refertur ad Oratorium privatum, sed ad Monasteria, Hospitalia, et alia pia loca ab Episcopo sacrata, quæ argum. cap. *Ad hæc* de rel. domibus, æquiparantur Ecclesiis. In odiosis vero *Ecclesiæ* vox non significat nisi verum Templum : unde Jura pœnalia, cum alium aliquem locum expressum volunt, vel illum singillatim nominant ut cap. *Si civitas* in 6, de Sent. Excom. vel generalibus utuntur vocibus, quæ omnem omnino locum, vel plura loca designent, ut cap. *Si sententia* in 6, de Sent. Excom.

Poteritne ergo Interdictus in Privato Oratorio Pœnitentiæ Sacramentum recipere? Affirmative. Nam cap. *Alma mater*, de Sent. Excom. in 6, tempore interdicti, conceditur pœnitentia, iis etiam, *propter quorum culpam, dolum, vel fraudem lata est sententia interdicti*. Hoc solum exigitur ab hisce hominibus, ut prius, si

nequeant satisfacere, idoneam *de satisfaciendo dent cautionem*, etiam, si opus sit, juramento firmatam. Multo magis autem Interdicto ob trangressum Paschale præceptum dari posse pœnitentiam existimo. Etenim Pœnitentia est pars satisfactionis, quam ab Interdicto requirit Ecclesia : unde in nostra Diœcesi non admittitur ad absolutionem Interdicti, nisi qui prius Sacramentum susceperit (extra tamen Ecclesiam) Pœnitentiæ. Quare si Interdictus se cætera impleturum spondeat, quæ sui muneris sunt, poterit accedere ad Pœnitentiam. Videatur *Bossius* de Trip. Jub. Priv. Sect. 4. Cas. 22, § 1.

Major difficultas esse potest circa usum Eucharistiæ. Etenim cap. *Alma mater* sumptio Eucharistiæ prohibetur Interdictis, præterquam in mortis articulo per modum Viatici. Cum enim Interdicti tempore concedatur, ut in aliquibus festivitatibus divina publice celebrentur, et solemniter, subditur : *Sic tamen quod illi, propter quorum excessum interdictum hujusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent.* Attamen *Covar.*, *Suarez*, *Bossius*, citatis locis, aliique innumeri ab iisdem memorati, censent Eucharistiam, et alia quælibet Sacramenta sumi posse ab Interdicto, non solum in privato Oratorio, sed etiam in Cœmeterio, et quocumque alio loco, qui non sit Ecclesia proprie dicta. Hæc enim prohibentur non per se, sed per consequens, non directe, sed ratione loci dumtaxat. Constat ex cap. *Is qui*, in quo sic statuitur : *Is cui est Ecclesiæ interdictus ingressus : cum sibi per consequens censeatur in ipsa divinorum celebratio interdicta.* Celebratio ergo divinorum est vetita, quatenus est vetitus Ecclesiæ ingressus : unde consequitur, quod si alius sit locus, qui ab interdicto possit ingredi, in eo licite possit Interdictus nedum participare, sed etiam, si Sacerdos sit, celebrare. Præterea cum in eodem cap. dicatur : *In ipsa*, *In ea* apparet summum Pontificem semper loqui cum limitatione ad Ecclesiam. Neque aliter res se habet in cap. *Alma mater*. Nam ibi sermo est de solemni celebratione divinorum in publica Ecclesia, cui permittuntur in quatuor festivitatibus assistere etiam

Interdicti, dummodo non fiant participes sacramentorum, et altari nullatenus appropinquent. Non ignoro, quandoque interdici delinquentem directe a participatione, et celebratione divinorum juxta cap. *Si sententia* : et tunc in nullo loco poterit Interdictus recipere Eucharistiæ Sacramentum. Sed cum ingressus in Ecclesiam dumtaxat prohibetur, ut in casu nostro, Sacramentorum participatio extra illam non interdicitur, sicut jam declaravimus.

Reliquum est, ut videamus, utrum Interdictus, et quomodo possit Ecclesias visitare. Duplex circa hujusmodi rem habetur opinio. Plurimi sentiunt, posse Interdictum, cum divina non celebrantur officia, ingredi Ecclesiam, et ibi privatas orationes fundere. Nam cap. *Is cui* aliisque ad interdicti pœnam spectantibus, ingressus in Ecclesiam prohibetur ad celebrationem solum, et participationem divinorum, non ad private orandum. Ita *Cov.* in cap. *Alma etc.*, p. sec. § 1, n. 3, et cum eo innumeri alii. Sed *Sylvester* verb. *Interdictum* cum plurimis aliis quos refert, censet, neque ad privatas habendas orationes posse Interdictum Ecclesiam ingredi. Fundamentum hujus opinionis sumitur præsertim ex cap. *Latorem* 33. quæst. 2, ubi sic de interdicto decernitur. *Per annum integrum Ecclesiam non ingrediatur, sed ante fores Basilicæ stans, orans, et deprecans Deum, perseveret.* Primam sententiam *Suarez* disp. 35, de Censuris Sect. 4, n. 23, vocat communiorem, et in praxi securam, secundam in rigore juris veram. Quæcumque admittatur sententia, sequitur posse Interdictum injuncta pietatis opera valide adimplere. Satis enim Pontificis menti facit si visitans Basilicas, in carum foribus oret, et Deum precetur. Ita *Bossius* de Trip. Jub. sect. 4. cap. 19. cum plurimis quos ipse citat, et novissime *Theodorus a Spiritu Sancto* cap. 11, art. 1. Qui enim stat ad valvas Ecclesiæ in ea moraliter esse censetur : et ideo ad Ecclesiæ ostium confugiens, esto illam non ingrederetur, gauderet Ecclesiasticæ immunitatis privilegio : et Missam audiret, qui ad fores Ecclesiæ stans, assisteret Sacrificio. *Bossius* addit praxim. Nam Romæ, dum visitantur pri-

mo diluculo, quod fit a pluribus, septem Ecclesiæ, invenitur sæpius Ecclesia clausa, et nihilominus, si orent ante fores Ecclesiæ censentur communiter obtinuisse Indulgentiam. Ex his elucet quid Calphurnio debeat Parochus respondere.

MENSE MARTII.

CAS. I. — Albertus cum certo sciat, se vocandum a Judice, ut in favorem Innocentis testimonium proferat, cumque privatas cum illo innocente jamdiu foveat simultates se occultat ne testificari cogatur. Qu. Utrum peccet contra justitiam, aut contra charitatem, aut contra utramque virtutem ?

Respondeo. Albertum peccare contra charitatem dubitari non potest. Quisque enim charitatis lege obligatur proximo in magnis necessitatibus opem ferre, et injusta damna ab illo propellere. Exemplum præsto est in Eleemosyna, quam graviter indigenti tenetur, qui potest elargiri. Est autem et hoc genus quoddam, idemque præcipuum Eleemosynæ. Quapropter, concludit *Dominicus Soto* lib. 5, quæst. 7, art. 1, non solum petitus a suo proximo, et rogatus obligatur, verum etsi minime fuerit requisitus, tenetur quisque suum exhibere testimonium, si prodesse possit : ita enim nos admonet Psaltes. *Eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris :* et Proverb. 18. *Erue eos qui ducuntur ad mortem.* Multo magis autem peccat Albertus se occultando, ne cogatur testimonium proferre. Id enim facit in vindictam; cum supponatur privatas adversus innocentem illum fovere simultates.

At peccatne etiam contra justitiam ? *Respondeo* etiamsi sciat se a Judice vocandum, ut testificetur *non peccat contra justitiam.* Nam, ut notant *Lessius* lib. 2. cap. 30. dub. 8. *Bonacina*, et alii, nemo præcepto Superioris adstringitur, nisi illi fuerit intimatum. Potius dubitari potest utrum peccet contra justitiam, si non solum noscat se vocandum a Superiore, sed sciat se

jussum esse citari, et se occultet, ne Superioris præceptum ei intimetur. Videtur enim Albertum declinare fraudulenter Superioris præceptum. Sua autem fraus non debet illi patrocinari. At citati auctores gravissime quidem peccare putant Albertum contra debitam Superiori obedientiam, sed non contra justitiam : idemque sentiunt etiamsi reipsa fuerit citatus, et arte aliqua, vel fraude declinet præcepti observantiam. Etenim citatio Superioris, inquiunt, non imponit citato obligationem justitiæ, sed obedientiæ ad testandum ; sicut magistratus præcipiens alicui ut suscipiat curam pupilli, non imponit obligationem justitiæ, et qui recusat curam suscipere pupilli non dicitur injustus, sed inobediens, et contumax contra Magistratum. Deinde, ut recte advertit *Lessius*, obligatio, qua quis lege justitiæ tenetur in gratiam proximi aliquam functionem obire, non nascitur præcise ex præcepto Superioris, sed ex acceptatione ejus, qui illam obit : hic enim acceptando officium , vel functionem, implicite promittit; et ita se ad illam obligat, et alteri jus tribuit ad illam exigendam. Nemo enim potest dare jus ad actiones liberas alterius, nisi qui illarum est dominus. Quare Albertus, in nulla hypothesi tenetur ad restitutionem, quæ semper supponit peccatum contra justitiam. Hæc quæ communior est sententia, probabilior etiam videtur.

CAS. II.—Agnes deliquio corripitur præsente simplici Sacerdote, qui errore putans illam gravi et periculoso morbo laborare, cum revera levi solum incommodo fuerit correpta, illius excipit Sacramentalem Confessionem, eamdemque absolvit. Qu. An valide?

Respondeo validam esse. Etenim jurisdictio ab Ecclesia concessa omnibus et singulis Sacerdotibus absolvendi constitutos in mortis periculo, se extendit non solum ad verum, et reale periculum, sed etiam ad periculum rationabiliter putatum, et prudenter præsumptum. Idque probari non inepte potest. Nam si in vero solum mortis articulo præsto esset simplici Sacerdoti jurisdictio, anxius plerumque esse deberet an reale, an solum putatum adesset mortis periculum. Ipsi enim vel

solertissimi Medici sæpe ancipites sunt, sæpe etiam decipiuntur in judicando, an species dumtaxat sit periculi, an illud reapse existat, præsertim in morbis mulierum, quæ in extremo agone interdum constitutæ videntur, et mox ita recipiunt sese, ut vix morbi vestigia in illis remaneant. Jam vero quomodo se gerere debet Sacerdos ita animis pendens? An absolutionem suspendere? Sed hoc nonne esset periculo æternæ damnationis exponere infirmum? quod sane a charitate omnino abhorret, et a maternis Ecclesiæ visceribus, quæ filiorum suorum saluti consultum omnibus rationibus esse vult. An absolutionem conditionatam elargiri debet; nimirum, *si es in gravi periculo constitutus, te absolvo?* Sed quandonam Ecclesia hoc absolutionis genus aut usurpavit, aut permisit? Plurimi utique Theologi, quos fuse memorat Benedictus XIV, de Synod. Diœc. lib. 7. cap. 15. arbitrantur posse absolutionem cum hac conditione impertiri *si es dispositus*; iis nimirum, qui nulla dant Pœnitentiæ signa: sed hæc conditio, *si gravi, et periculoso morbo laboras* nunquam reperitur adhibita, nec ab ullo Theologo probata, imo fortasse nec memorata.

Aliud accedit validum argumentum ab Extremæ Unctionis institutione desumptum. Certum est, atque *Ecclesiæ* latinæ, ut ait Benedictus XIV, de Syn. l. 8. cap. 5. *perpetua et constans traditio fuit Extremam Unctionem solis infirmis esse exhibendam, et quidem tali morbo laborantibus unde peritorum judicio mors secutura prudenter timeatur.* Et profecto non esse administrandum hoc Sacramentum nisi infirmo, de cujus morte timetur, patet evidenter ex celeberrimo Eugenii IV decreto, nec non ex Tridentino, sess. 14. cap. 3. imo ex ipsis Jacobi Apostoli, quibus utitur, vocabulis. Nam, ut notat *Nicolaus Serarius*, Opusc. de Extrem. Unct. iis vocabulis nominat infirmum Sacro Oleo inungendum, quæ significant infirmum morti proximum. Non debet ergo hoc Sacramentum conferri nisi infirmo, in mortis periculo constituto; idque non solum ex præcepto, sed ut cum *Suarez* alii arbitrantur; ex necessitate Sacramenti. At in quo periculo esse debet infir-

mus? An in periculo certo et evidenti : an vero sufficiet ut in periculo reperiatur præsumpto? Ita est sane. Nam impossibile est persæpe judicare, utrum verum an apparens sit periculum. Hæc est, ut patet ex citato superius textu, Benedicti XIV, doctrina. Non enim dicit iis dandam Extremam Unctionem, de quorum periculo evidenter constat, sed prudenter judicio peritorum timetur. Dummodo ergo sit timor prudens, potest hoc Sacramentum infirmis administrari. Hanc doctrinam hausisse videtur Sapientissimus Pontifex a Concilio Tridentino inquiente *hanc unctionem infirmis adhibendam; illis vero præsertim, qui tam periculose decumbant ut in exitu vitæ constituti videantur.* Non dicit *constituti sint, sed videantur. Quia nimirum*, ait *Pasqualigus* de Priv. in Art. mortis, quæst. 385. § 4. *respiciendum est ad apparentiam periculi mortis : non autem ad realitatem.* Ex his validissimum hoc resultat argumentum. Si ad valide et licite conferendum hoc Sacramentum, in quo ex præcepto, et fortasse ex necessitate Sacramenti gravis requiritur infirmitas, satis est periculum apparens et præsumptum; multo magis prudenter judicatus, licet non realis mortis articulus, jurisdictionem suppeditabit in simplici Sacerdoti ad dandam pœnitentiam Infirmo, de cujus morte timetur, cum hoc sit Sacramentum necessitatis. Valide ergo Agnetem deliquio correptam absolvit simplex Sacerdos.

Neque objicias debere saltem simplicem Sacerdotem, ut ad absolutionem deveniat, prudenter judicare infirmam in extremo mortis articulo, et non sufficere, ut illam arbitretur in gravi periculo. Etenim in articulo solum et non in periculo mortis omnibus datur jurisdictio. Non, inquam, hoc dicas. Nam Sacri Canones revera non distinguunt articulum a periculo mortis, et tam in articulo quam in periculo tribuunt omnibus Sacerdotibus jurisdictionem absolvendi etiam a reservatis, ut superiori anno probatum est, Mensis Octobris, Cas. 3.

CAS. III.—Hieronymus Sacerdos fingens se Confessarium, die solemni sedit in Confessionali : cui cum plu-

rimi bona fide accedant, ut confiteantur; inter cæteros illius pedibus se prosternit Vitalis, qui illi Sacræ Pœnitentiariæ litteras offert, ut ab eo dispensetur in voto castitatis. Hanc dispensationem exequitur Hieronymus. Qu. Utrum error communis suffragetur Vitali, bona fide accedenti, ad validitatem dispensationis ?

Respondeo. Ut proposita Quæstio diluatur, prius quærendum est utrum Hieronymus fictus Confessarius roboretur titulo colorato, an sine colorato titulo sese intruserit in officium Confessarii. Si Hieronymus, qui communi errore putatur Confessarius, titulo colorato fulcitur (est autem titulus coloratus ille, quem Sacerdos reapse obtinuit, a Superiore legitimo; sed vel nulliter obtinuit, quia erat incapax ob aliquod impedimentum canonicum, vel amisit ob superveniens impedimentum) omnia ejus gesta, quæ vim haberent, si jurisdictione potiretur, valent etiam si auctoritate spoliatus, eam exerceat titulo colorato, qui communi errore putetur legitimus et verus. Hæc universalis est doctrina, fundata in l. *Barbarius* ff. de Off. Prætor. quæ ad Ecclesiam translata est, cum ex communi Canonistarum et Theologorum consensu, tum ex Can. *Infirmis*, cans. 3. quæst. 7. *Lex autem civilis canonizata, seu inserta Canoni dicitur lex Canonica* ex *Fagnano*, in cap. *Nulli, de rebus Ecclesiæ non alienandis* n. 45. Hanc legem admisit Ecclesia ad tranquilliorem gubernationem animarum, et ad multa evitanda incommoda, quæ ex invaliditate hujusmodi actuum consequerentur. Hieronymus ergo occurrente titulo colorato, et errore communi valide et absolvit, et exequitur dispensationem, nisi aliud officiat impedimentum ; sicut esset v. g. si litteræ Apostolicæ concessæ sint Doctori in Sacra Theologia, vel jure Canonico, ipse autem non sit Lauræa insignitus.

At deficiente titulo colorato, et concurrente solum errore communi, validane sunt acta in foro conscientiæ? Quidam affirmant, plurimi negant, ut videre est apud *Sanchez*, de Matr. lib. 3. disp. 22. quæst. 6 et 7, qui utriusque sententiæ Patronos nominat. Nonnulli videlicet affirmant errorem communem sine titulo colorato,

cum possessione officii, seu putatæ auctoritatis, conferre jurisdictionem, et omnia gesta Confessarii intrusi sine legitimo titulo convalidare. Si enim, inquiunt, gesta hæc essent viribus et effectu vacua, ea omnia mala in perniciem animarum consequerentur, quæ provenirent, si irrita essent gesta exercentis jurisdictionem cum titulo colorato. Sed alii communius censent communem errorem, si titulus desit coloratus, non tribuere jurisdictionem, nec actus validos efficere. Nam nulla lege docemur gesta hæc robur habere : imo potius lex declarat oppositum. Ut enim civiles leges omittamus, cap. *Infamis* dicitur : *servus dum putaretur liber, ex delegatione sententiam dedit* : ubi sententia servi approbatur, non solum quia errore communi putabatur liber, sed quia a legitimo Superiore fuit delegatus. Ratio disparitatis est, ut docet *Card. Lugo*, de Just. et Jur. tom. 2. disp. 37. sect. 3. n. 23, quod in primo casu Ecclesia, quæ proponit populo illum ministrum, eo ipso tacite hortatur populum ad illum recipiendum : idcirco Ecclesia ne cooperetur deceptione et detrimento populi, supplet defectus occultos, quantum sufficit, ut populus damnum non patiatur ex vitio latenti. Cum autem aliquis ex sua malitia intrusus est sine titulo collato a Superiori, tunc Ecclesia nullo modo illum proponit populo, nec cooperatur detrimento, sed ipse intrusus est causa adæquata damni. Non ergo mirum si in hoc casu Ecclesia non suppleat defectus. Ex his consequitur, juxta probabiliorem et communiorem sententiam, Hieronymum, etiamsi esset in possessione officii Confessarii, invalide exequi dispensationem.

MENSE APRILIS.

CAS. I.—Cum relinquatur hoc anno Indulgentia, quam concessit Benedictus XIII, *cunctis fidelibus salutationem Angelicam, seu alias preces de tempore, mane, aut meridie, seu vespere, ad campanæ pulsum, de genu, vel juxta dierum ac temporum rationem, stando, recitantibus*, a Gregorio Theologo interrogati fuerunt ejus

discipuli, utrum, qui tempore Paschali recitat statutas preces de genu, non autem stando, lucrari possit Indulgentiam, Qu. Solutio hujus quæsiti?

Resp. Ille qui statutas preces recitaret tempore Paschali de genu, non lucraretur Indulgentiam. Ratio est, quia non se conformaret Ecclesiæ ritui, a primo usque sæculis introducto. Nam etiam ante Concilium Nicænum I, invaluerat hic ritus recitandi diebus Dominicis aliisque anni temporibus preces stando : sed eum non esset adhuc universalis, eumdem ad totam Ecclesiam extendet laudatum Concilium, sic decernendo can. 29 : *Quoniam sunt quidam in die Dominico genua flectentes, et in diebus Pentecostes, ut omnia in universis locis constanter observentur, placuit Sancto Concilio a Paschate usque ad octavas Pentecostes stantes Domino vota persolvere vel Deo orationes effundere.* Hic autem ritus non invenitur neque ab ullo posteriori Concilio, neque ab alio Romano Pontifice immutatus : imo confirmatus fuit a Benedicto XIV. Ut enim ritus dissonantiam tolleret, confirmatis prius Indulgentiis a Benedicto XIII concessis, recitantibus ad sonum Campanæ statutas preces, jussit Orationes illas a Vesperis cujuslibet Sabbati usque ad totam Dominicam sequentem a stantibus recitari : ac insuper durante Tempore Paschali, Antiphonam *Regina Cœli* cum versiculo, et Oratione correspondente a stantibus dicendam decrevit : ut habetur ex notif. Card. Guadagni ejusdem Pontif. in Urbe Vicarii. Romæ publicata die 20 April. 1742. Videatur *Theodorus a Spiritu Sancto*, cap. 2. § 5.

CAS. II.—Cum Lucretius Parochus nactus sit occasionem alienandi cum magna utilitate pretiosum mobile Ecclesiæ, secumque reputet, hac relicta occasione, non posse aliam tam opportunam sibi offerri, reipsa vendit dictum mobile : eoque distracto, facultatem illud alienandi implorat a Pontifice, quam consequitur. Q. I° An pœnas alienantium bona Ecclesiæ incurrerit? II° An beneplacitum Apostolicum sit subreptitium, et nullum?

Respondeo. Posse dictum Parochum excusari a pœnis latis contra alienantes bona Ecclesiæ. Videtur enim non animi perfidia, non ausu temerario alienasse pretiosum

mobile, sed errore potius, et ignorantia, putans in illa circumstantia sibi licitam fuisse illam alienationem. Atque ad hujus resolutionis declarationem animadvertendum est cum *Carolo Thesauro*, p. 1. cap. 15, quod cum lex pœnas statuit contra agentes aliquid *scienter*, *audacter*, *seu ex præsumptione*, illæ non incurruntur ab ignorantibus, etiamsi ignorantia sit crassa, et supina, non tamen affectata, et crassissima. Audacia enim, ausu temerario, præsumptione quid exprimitur? *Illud verbum præsumpserit*, ait laudatus auctor, p. 2. cap. 4. § 2, *requirit plenam advertentiam*, *seu voluntarium perfectum*, *seu dolum malum*. Itaque sola imperfectio actus excludens tale voluntarium excusabit a censura. Ita etiam *Suarez*, *Sanchez*, *Fagnanus*, qui in cap. *Omnis de Pœnit. et Remiss.* docet verbum *præsumpserit* includere eos, tantum, qui dolo et temeritate, non autem eos qui per simplicitatem, et aliqua probabili ratione ducti, legem frangunt. Quid est autem dolus malus? *Est*, inquit *Cl. Otto*, Dissert. de dolo malo c. 2. *quævis calliditas*, *fallacia*, *machinatio*, *ad circumveniendum fallendum*, *decipiendum alterum adhibita*. Cum igitur pœna infligatur præsumentibus, et dolo malo agentibus, ea non incurritur nisi ab iis, qui plena advertentia, plenoque voluntatis proposito legem violare audent. Jam vero pœna latæ in Extravag. *Ambitiosæ*, afficiunt solum præsumentes, refractarios, dolosos. Igitur prædictus Parochus, si simplicitate potius et ignorantia, quam animi perfidia et temeritate vendidit mobile pretiosum, non est judicandus pœnis obnoxius. Videtur autem Parochum alienasse hoc mobile, non animo fraudulento, et legi adverso, sed errore potius putando in illo casu; in quo de magna Ecclesiæ utilitate agebatur, habere locum *Epyckiam*. Neque enim credibile est, si novisset se agere contra legem, voluisse sine ulla privata utilitate, sine ullo proprio bono, hoc crimine se inquinare, et gravissimis pœnis sese subjicere.

Quæris an breve Apostolicum impetratum super alienatione facienda, quæ jam facta est, ipsa nempe re tradita emptori, dicendum sit subreptitium, et nullum? *Resp. affirmative*, ut cum *Bald.* in leg. *Hæc Damnosa*

n. 1 et *Rota*, part. 1, noviss. decis. 435. n. 1. docet *Carolus Thesaurus*, part. 2, cap. 2. Nam impetrans Apostolicum breve, id silentio premit, super quo versari debebat gratia, quæ in nostro casu, est sanatio rei gestæ adversus jura, non relaxatio juris ad gerendum.

CAS. III. — Antonius filius Cauponis multum sua industria ac labore lucratur Patri : a quo tamen nullam obtinuit mercedem. Putans autem Antonius sibi, præter alimenta, deberi salarium, neque illud a Patre valens impetrare, ütitur compensatione. Qu. An licite ?

Resp. Antonium exigendo salarium, parum videri gratum erga Patrem. At estne etiam injustus ? Plures Doctores injustitiæ reum dicunt filium exigentem a Patre mercedem ob industriam laboremque suum. Nam neque jure, neque consuetudo permittunt ut ex bonis paternis, ex quibus lucratur, filius salarium, vel partem lucri exigat, ut docet Glossa in l. *Cum oportet* Cod. *de bonis quæ liberis*, *Syl. Petrus Navar. Deiz. Medina*, etc. Jura, inquam, id non permittunt. Nam indistincte aiunt, quæ ex re, seu substantia Patris proveniunt, ipsi Patri acquiri : Inst. *per quas personas nobis acquiritur*, § 1, et l. *Cum oportet*. Neque ipsa consuetuedo id permittit. Vix enim unus reperitur filius qui ob hujusmodi paternorum bonorum administrationem, salarium a Patre petere audeat : et nullus fortasse invenietur, qui si petat, non illico a Patre repellatur, eo quod ex gratitudine erga Patrem dum in ejus domo degit, ad obsequii opera obligatus esse videatur. Juxta hanc sententiam nequit filius se compensare.

Hæc tamen sententia non omnibus placet, et contrarium aperte docent *Mart. Navarrus*, cap. 17, *Angelus*, V. Peculium, aliique, ut videre est apud *Layman* lib. 3, tract. 3, cap. 8, n. 6. Nam bona, quæ filius industria sua et labore acquirit ex substantia patris sunt quid mixtum : hoc est partim inter profectitia bona, partim inter adventitia numeranda esse videntur. Hinc est, ut filius partem lucri sibi possit arrogare, eam saltem ob causam quod ejus labor non sit solum mechani-

cus, qualis est servi quem fortasse posset exigere pater, sed voluntariam comprehendit etiam industriam, qua notabiliter auget patrimonium paternum. Videtur enim hoc opus esse supra debitum Filii. Jura autem de bonis quæ simpliciter profectitia sint loquuntur, atque hæc ad patrem spectare aiunt, atque a filio patri acquiri. Hinc colligunt filium posse, detractis tamen expensis, quas pater facit in illo alendo, pro suo labore et industria, tantumdem saltem exigere, quantum daretur extraneo. Tria tamen sunt necessaria. Primo, ut filius protestetur se velle lucrari : qui enim negotia alterius gerit, si mercedem velit, id debet aperte dicere. Secundo ut constet parentem non acturum per se hanc negotiationem, neque alium fore ut inveniat, qui gratis, vel minori mercede ejus negotia gerat. Tertio, ut usumfructum istius lucri non sibi vindicet ante mortem patris, vel suam emancipationem. Nam ut notum est, usufructus bonorum adventitiorum ad patrem pertinet, quousque filiusque est sub patria potestate. Ita *Lessius*, lib. 2, cap. 12, dub. 15. Juxta hanc sententiam patet utrum, quomodo, quo tempore possit filius se compensare.

MENSE MAII.

CAS. I. — Cæcilia nubere volens Mense Maio, cum omnem suam pecuniam mutuam dederit Alexandro, cum pacto illam restituendi Mense Decembri solum, cogit ipsum Alexandrum ad restituendum Mense Maio. Qu. An jure id faciat ?

Resp. Id jure facere. Quamvis enim mutuatarius non teneatur generaliter loquendo, nisi statuto tempore restituere tenetur tamen, si mutuans sit in gravi necessitate. Ita *Sylvester*, *Lessius*, aliique, etc. Jam vero Cæciliam esse in gravi necessitate, patet omnino. Nam si non posset dotem constituere, vel remaneret innupta, vel fortasse non potest aliasdecenter nubere. Posita hac necessitate tenetur debitor restituere. Atque gravissimæ id suadent rationes. I. Quia in pari necessitate melior est condi io

creditoris, præsertim cum contractus mutui sit in solam utilitatem accipientis. Unde sicut in locato et conducto, quis tenetur restituere ante tempus conventione statutum, si res locata aut conducta usibus domini inopinato fiat necessaria, ut *Sylvius*, *Molina*, etc, docent, ita etiam in proposito casu. Utrobique enim militat eadem ratio. Et quamvis in mutuo dominium rei mutuatæ sit penes mutuatarium, quod non evenit in locato, et conducto, attamen illud verum est etiam creditorem, si non habet amplius Dominium in rem individuam mutuo datum, habet tamen in æquivalentem: II. Quia in fortuitus casibus nemo censetur velle se obligare. Et certe si mulier prævidisset, fore ut occasio optima ineundi Matrimonii, sibi offerenda esset, vel non dedisset mutuo pecuniam, vel pacto inito ut tempore Matrimonii restitueretur. III. Quia dos speciali potitur privilegio, ut demonstrat *Angelus Bossius* cap. 8, de Dote, n. 181, qui putat, quod sicut Fiscus, urgente publica necessitate, potest exigere ante diem a suis debitoribus, eosque compellere; ita mulier in favorem Matrimonii possit repetere, ante tempus conventum, suam pecuniam, ut illam in dotem viro subministret.

At si mutuatarius non posset sine maximo suo incommodo restituere? Tunc considerandum esset, utrum in sua specie par sit incommodum mulieris, si ob defectum dotis abstinere cogatur a nuptiis, ac in suo genere incommodum mutuatarii, si statim restituat. Si par est utrobique necessitas, potior est conditio creditoris, adeoque restituere deberet mutuatarius, ut probabilius censent *Richardus*, *Sotus*, *Paludanus* apud *Sylvestrum* V. Restitutio q. 5, vel saltem deberet se obligare ad solvendum interesse. Est enim tunc justa ratio lucrandi ex mutuo. Nam si maritus ex pecunia in dotem statuta, non lucraretur, maximum subiret damnum. Sustineret enim onera Matrimonii absque congruis redditibus.

CAS. II. — Agatha hæres omnium bonorum Patris sui, nubens Onesimo, promisit simpliciter et in genere dotem, nulla expressa certa quantitate pecuniæ, vel qualitate rei. Qu. An præsumatur omnia bona sua

dedisse in dotem; vel potius judicandum sit nihil dedisse?

Resp. Agatha, quæ nubendo promisit simpliciter, et in genere dotem, non debet intelligi omnia sua bona promisisse. Id tanquam certum, et ab omnibus Doctoribus admissum, docet *Angelus Bossius* de Dote cap. 8. n. 113, Et revera quid promisit marito, nisi dotem constituere? Quid est autem constituere dotem, nisi ex propriis bonis aliquam portionem detrahere, ut viro tradatur in dotem? Hic certe obvius, et naturalis est hujus promissionis sensus. Neque est credibile mulierem velle se omni bono spoliare, nisi [aperte significet: neque id supponi potest, nisi expressis verbis dicat.

Dubitandum potius videtur, utrum valeat illa promissio, et teneatur aliquam Dotem viro constituere: an vero censendum sit nihil omnino promisisse mulierem. Hanc promissionem nihil valere plurimi Doctores docent apud *Bossium* cit. cap. n. 219, quia juxta leges, quas citat idem *Bossius*, promissio incerta, ratione quantitatis, inutilis est, et se habet tanquam non facta. Verum idem *Bossius* cum plurimis aliis, rectius contrarium sentiunt. Quamvis enim qualitatem ei quantitatem rei non expresserit mulier, revera tamen pollicita est dotem, eamque promissionem acceptavit Maritus tanquam veram et obligatoriam. Porro Mulier tenetur promissis stare, præsertim in re tanti momenti. Nam sine dote maxime gravaretur Maritus, absque illa sustinendo onera matrimonii, quod profecto est contra æquitatem. Idque adeo verum est, ut permulti arbitrentur, quod si Mulier dives, nedum quantitate non constituta, sed nec facta mentione dotis, nupta sit, teneatur partem patrimonii sui assignare in dotem, quia non est æquum, ut Maritus, nisi expresse consentiens, privetur dote, ad quam nubendo tacite se obligasse, aut obligare debuisse Mulierem autumant iidem Doctores. Videatur *Sanchez* lib. 1. quæst. 60.

At promissio, inquis, incerta, juxta regularis juris, inutilis est. Huic difficultati egregie respondet, *Bossius*. Talis promissio non est, proprie loquendo, incerta,

cum possit certificari ex facultatibus Mulieris promittentis, et dignitate Mariti cui Dos promissa est. Num promissio dotis præsumitur facta juxta quantitatem patrimonii ipsius promittentis, et secundum qualitatem personæ qui promittitur : et sic arbitrio boni viri, seu judicis potest Dos certificari et taxari, habito illo respectu ad patrimonium promittentis, et dignitatem Mariti, cui Dos illa, non adjecta certa quantitate, a Muliere promissa est.

CAS. III. — Theodorus Clericus, et Patritius filiusfamilias, benevolentia conjuncti, ille sine Episcopi, hic sine Patris licentia Romam se conferunt, non animo acquirendi Indulgentiam Plenariam, imo contemnentes Jubilæi gratiam, sed solatii solum, et voluptatis causa. Cum autem Romæ aliquamdiu permanserint, de Jubilæo lucrando cogitant, et statutas pietatis exercitationes serio peragunt. Qu. I. An uterque discedendo sine licentia graviter peccaverit ? II. Utrum non obstante eorum independentia, et fine a Sanctitate Indulgentiæ alieno, ipsam consequi valeant ?

Resp. Theodorum non posse discedere sine licentia Episcopi saltem si alicui Ecclesiæ sit adscriptus. Id enim Clericis prohibetur cap. *Non oportet,* de Consecrat, dist. 5, idemque docet Abbas. in cap. *Uni de Cler. peregr.* Cujus prohibitionis ea est ratio, quia cum Clerici sint addicti ministerio Altaris, et celebrationi divinorum officiorum ; ne divinus cultus deminueretur. Ecclesiæ debita servitute fraudarentur, et fideles ob penuriam sacrorum Ministrorum detrimentum paterentur ; necessarium fuit prohibere Clericis, ne propria tantum voluntate absque licentia Episcopi peregrinationem susciperent. Hinc Benedictus XIV, Epistola Encyclica de Præparatione ad annum universalis Jubilæi, exhortant Sacerdotes, et de Clero reliquos, ut Romam, lucrandi gratia tam ingentis thesauri, se conferant addit : *modo, ut par est, dimissoriales Episcoporum litteras secum ferant, non enim a nobis Lex ista tunc primum indicitur, cujus jam tum a vetustis Ecclesiæ sæculis apertissima occurrit mentio : ut patet ex Canone 41 et 42 Con-*

cilii Laodiceni anni 372, *penes Harduinum tom. 1 pag.* 789, *etc.* Confirmari potest ex trident. sess. 23, cap. 16, ubi nullum ordinari debere statuitur, nisi judicio Episcopi sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis, et nisi adscribatur illi Ecclesiæ, pro cujus necessitate, aut utilitate assumitur. Cum autem nullus reapse promoveatur hac ætate, nisi adscribatur simul aliqui Ecclesiæ, sequitur non posse Clericum inconsulto Episcopo peregrinari, ne Ecclesia ipsa debita Clerici servitute privetur.

Idem esto judicium de Patricio filiofamilias. Discedens enim sine Patris licentia, a debito erga Patrem obsequio et subjectione recedit, adeoque graviter peccat. Hinc laudata Epistola Benedictus XIV sic conscientiarum moderatores, et consiliarios alloquitur : « ne... facile » hallucinentur, ea nosse ac præ oculis habere debent, » quæ hisce in casibus Theologi, ac præ cæteris Theo- » philus Raynaudus, tom. 15, suorum Operum in Tra- » ctatu, qui inscribitur : *Heteroclita spiritualia*, sedulo » examinanda proponunt. » *Peregrinatio*, ita Raynaldus, *est opus supererogationis, et pertinet ad cultum voluntarium, quem par non officere actibus virtutis ex obligatione exercendis.* Multo magis id dicendum de Patritio, qui non Religionis, sed solatii causa discedit, et Romam se confert.

At possuntne Indulgentiam lucrari, si mutato animo, cum Romæ degunt, visitationem, et reliqua opera a summo Pontifice injuncta, præstent ? *Respondeo affirmative*, dummodo ipsos pœniteat inobedientiæ, quæque ad consecutionem Jubilæi imposuit Papa, exequantur. Indulgentia enim conceditur vere contritis et confessis, qui Ecclesias visitaverint, et alia impleverint omnia, quæ Pontifex injunxit. Ita cum *Benzonio*, *Fabrino*, *Lavorio*, aliisque *Bossius*, de Trip. Jub. Privil. Sect. 4, cas. 22, § 4, n. 39.

MENSE JUNII.

CAS. I. — Cum Camillus nullo modo queat obtinere centum aureos sibi debitos a Paterniano, utitur compensatione, et clam surripit gemmam pretiosam. Mortuo Paterniano, cum dubitetur aliqua ejus bona fuisse occultata, præcipitur sub pœna excommunicationis, ut quicumque retinet defuncti Paterniani bona manifestet, et restituat. Qu. An posita hac censura teneatur Camillus revelare, ac restituere?

Respondeo non teneri dummodo compensatio sit vera, et justa. Etenim per hujusmodi compensationem, gemma illa desiit esse Paterniani, et in dominium Camilli transiit. Porro Episcopus sub pœna excommunicationis jubet, ut manifestentur et restituantur bona, quæ ad hæreditatem Paterniani pertinent, non autem quæ ad illam amplius non spectant. Cum igitur gemma illa non sit inter defuncti Paterniani bona, Camillus non tenetur illam in lucem proferre et restituere. Multo minus tenetur, si prænoscat se non posse probare suum creditum. Nam manifestando suam gemmam, et reus furti crederetur, et amitteret quod suum est: unde, et substantiam, et famam in discrimen adduceret: ad quod profecto non obligatur innocens. Ita *Sotus* in 4, dist. 22, q. 1, art. 2. *Sylvester* V. furtum, quæst. 15, *Navarrus*, *Joannes Corradus*, etc.

At si Episcopus sciens olim Paternianum habuisse illam gemmam, in suis litteris excommunicatoriis, eam expresse nominet, jubeatque restitui, etiamsi recompensationis titulo ab aliquo retineatur, quid dicendum? Dicendum esset hanc sententiam continere intolerabilem errorem, et in foro conscientiæ nihil valere. Ita *Sylvester*, laudato loco. Sententia enim excommunicationis, ut præ cæteris ostendit idem *Sotus*, eadem dist. ferri nequi, nisi ob grave delictum. Jam vero quodnam crimen est, si quis rem suam nolit revelare, neque illam periculo, neque seipsum dedecori exponere? Vel dicen-

dum, cum eodem *Sylvestro*, litteras facientes mentionem etiam de recompensatione, esse intelligendas de recompensatione injusta, et illicita, aut quia nimia fuit, aut quia qui compensatione usus est, non erat certus de suo credito, aut in aliis hujusmodi casibus, in quibus sententia ligat. Si autem constet judicem intelligere etiam in casu justæ compensationis, ejus sententia continet intolerabilem errorem. Dixi: dummodo vera sit compensatio. Supponamus enim valorem gemmæ superare quantitatem crediti: hæc retentio tunc videretur habere potius rationem pignoris, quam justæ et veræ compensationis. In hoc autem casu deberet Camillus restituere gemmam, cujus non est factus dominus. Attamen si restituendo, aut periculo infamiæ se exponeret, aut non potens probare suum creditum, prænosceret se re sua fraudandum, posset vendere gemmam justo pretio; quodque, semetipso satisfacto superest, restituere, vel alia ratione hæredes Paterniani compensare.

CAS. II. — Thecla magna cum sollicitudine assistit Patri infirmo, qui raptus pulchritudine filiæ, eam frequenter ad malum sollicitat. Qu. An Thecla teneatur Patrem deserere?

Resp. Si nullum alium habeat Pater, a quo in infirmitate servitutem, subsidiumque sperare possit, vel si hic discessus a Patre futurus sit scandalorum occasio, Thecla non debet Patrem deserere. Illud enim vetat pietas erga Patrem hoc charitas erga proximum. Ita communiter.

Si vero hæc incommoda non sint pertimescenda, Thecla debet patrem relinquere, præsertim si ipsa sollicitationi soleat assentiri, vel se in periculo assensus videat constitutam. Tenetur enim propriæ saluti consulere, quod nulla alia ratione potest perficere, nisi a Patre se ipsam separando. Neque amor erga Patrem, illiusque lacrymæ ab hac separatione debent illam retardere. Nam Christus sic declarat: *Qui amat Patrem aut Matrem plus quam me non est me dignus*, Matth. 10. *Si quis venit ad me et non odit Patrem suum et Ma-*

trem... adhuc autem et animam suam non potest meus esse discipulus. Luc. 19. Alia his similia habemus in sacris litteris, quibus proposita quæstio enucleatur, et solvitur. Ita *Joannes Baptista*, *Corradus*, Cas. 397. cum multis aliis, imo cum omnibus, qui Evangelium potius quam infirmum rationis lumen sequuntur. Imo quamvis sollicitatio non sit Theclæ occasio spiritualis ruinæ, attamen Patrem debet deserere, ne Pater ipse in perpetuo peccandi periculo versetur. Si enim, ut docet *D. Thomas*, 2. 2, q. 43, art. 7, spiritualia ipsa opera interdum sunt prætermittenda, dummodo non deseratur *veritas, vitæ, doctrinæ, et justitiæ*, cum sine scandali occasione fieri nequeunt; multo magis charitas, quæ potior erga patrem esse debet, exiget a filia, ut suo discessu peccandi periculum proximum ab eodem Patre amoveat, si ipsa intelligat nullo alio pacto posse saluti Patris consulere.

CAS. III. — Victorius hoc votum emisit. Si Deus effecerit ut in uxorem ducam Flaminiam, honestissimam egregiisque dotibus ornatam virginem; et si usquedum eam accipiam, servavero castitatem; promitto me oblaturum Beatæ Virgini gemmam valoris centum aureorum. Ne autem cogatur adimplere votum, recusat Flaminiam sibi ultro oblatam, et data opera fornicatur. Qu. An teneatur nihilominus votum implere?

Resp. Duplicem conditionem posuit vovens. Prima est, si Deus effecerit ut ducam Flaminiam. Jam vero hæc conditio, ut luce clarius patet, non est ex illis, quarum eventus ex sola voventis pendeat voluntate et quarum propterea positionem propriæ libertati reservet vovens. Has enim conditiones posse voventem impedire ne eveniant, omnibus compertum est. Vovet enim se rem talem facturum, si ponatur conditio, non vovet autem ipsam positionem conditionis, sed eam suo reservat arbitrio; quando nimirum conditio est rei per se indifferentis, aut alias non obligatoriæ, quæ in se spectata possit sine culpa aut fieri, aut omitti. Jam vero in proposito casu conditionis eventus pendet a voluntate Dei, cui se accommodare intendit vovens. Igitur si Fla-

minia sibi ultro offeratur, eamque rennat Victorius ne voto obligetur, voti lege nihilominus adstringitur. Scio id negare *Salmanticenses*, tract. 17, cap. 1, punct. 6. § 6. num. 173, citantes pro eadem sententia *Suarez*, *Palaum*, *Dianam*, *Tamburinum*, *Leandrum* et alios, hoc potissimum confisi argumento: vovens non tenetur ad votum implendum, nisi posita conditione. Jam vero conditio, licet ex voventis culpa, revera posita non est. Igitur non obligatur vovens. At *Sanchez* in Decal, lib. cap. 23, innumerique alii qui ab ipso citantur, contrarium sentiunt. Hanc sententiam colligunt ex Regula: *Cum non stat per eum* 66. *de regul. Jur.* in 6, ex Regul. *In Jure Civile* 122, ff. *de regul.* Juris, et clarius ex lege. *In executione* 85, § Finali. ff. *de verborum significationibus*: ubi hæc habentur: *Quicumque sub conditione obligatus, curaverit ne conditio existeret, nihilominus obligatur.* Quid apertius dici potest? Salmanticenses nihilominus reponunt id verum esse incontractibus, et promissionibus humanis; quia jura sic decernunt, non autem in voto conditionato. At non recte loquuntur. Etenim, ut observat *Concina* lib. 4, in decal. disp. 2, cap. 8, n. 11, quæst. 8, quando jura absolute declarant, contractus omnes in data hypothesi valere, non ex arbitrio id decernunt, sed quia ratio sic postulat: et positiva jura in similibus casibus jus naturale interpretantur, et declarant; solum cum aliquem peculiarem contractum in tali genere excipiunt, juri naturali aliquid addunt ob peculiares fines.

Atque ut ad propositam quæstionem revertamur, dum quis vovet sub conditione ab alterius voluntate pendente, profecto se contingenti conditionis eventui accommodare intendit, atque illius causali successui sese obligare virtualiter, et reapse decernit. Debet ergo conditionem semel adjectam expectare; atque adeo si sua malitia impedierit exitum conditionis, votum nihilominus debet implere. Fraus enim et dolus nemini debent patrocinari, ut statuitur cap. *Adversus* de immun. Eccl. Ita *Concina*, et *Sanchez*, laudatis locis. Quod vero pertinet ad aliam conditionem, quam non implevit vovens, ne voto obligaretur, dico nihilominus Victorium

adstringi voto, perinde ac si conditio esset impleta. Nam Victorius data opera, et in fraudem impedivit conditionis eventum. Non debet autem peccatum et fraus in utilitatem delinquentis redundare. Ita *Sanchez*, dicto loco. Imo plures apud eumdem censent, quod etiamsi non peccasset Victorius in fraudem, sed solum neglexisset media ordinaria et solita ad servandam castitatem, voti nihilominus obligationem non effugeret. Nam ad media ordinaria et consueta censetur se virtualiter obligasse : secus vero si sola fragilitate, et gravi tentatione superatus succumberet. Ita plurimi apud laudatos *Sanchez* et *Concinam*.

MENSE JULII.

CAS. I. — Petronilla petit licentiam a suo viro peregrinationem assumendi cum suis genitoribus ad Urbem, Jubilæi lucrandi causa. Vir negat hanc licentiam. Sed Petronilla putans injuste omnino sibi denegari hanc facultatem, petit a suo Confessario, an possit nihilominus absque culpa Romam versus iter instituere. Qu. Quid respondere debeat Confessarius ?

Resp. Confessarius respondere debet Petronillæ se non posse, absque mariti licentia, peregrinationem ad Urbem assumere. Etenim peregrinatio est opus supererogationis obedientia autem marito est actus virtutis, ad quem obligatur mulier ratione vinculi conjugalis. Hæc autem subjectio importat, ut uxor non discedat, sine licentia mariti, etiam devotionis causa. Quare errat *Fabrinus a Bossio* allegatus Sect. 4. de Trip. Jub. Priv. Cas. 22, § 5, dum uxorem peccare affirmat, si absque petita licentia, secus vero si licentia petita et injuste denegata ad Urbem accedat hujus enim rei decisio satis elucescit, ex iis, quæ de cohabitationis conjugum necessitate tradunt Doctores, præsertim *Sanchez* cum aliis a se allegatis lib. 9, de Matr. disp. 4. Quare Benedictus XIV, qui in Encyc. de Præpar. ad Annum Jub. Maximo salutis animarum zelo exæstuans, omnes,

ut Romam proficiscantur ad lucrandum Thesaurum Indulgentiarum enixe precatur, nec ipsas mulieres arcet ; *sed nec ipsas quidem*, inquit, *mulieres.... arcemus:* admonet tamen, ut qui aliorum potestati subditi sunt, itineri non se committant, nisi eorum quibus subjiciuntur, voluntas accedat. Hoc eodem loco describit Sanctiss. Pontifex societatem, et vigilantiam, qua uti debent mulieres, si Romam, cum eorum conjugum consensu se conferant. Sed hoc cum non sit ad rem nostram, omittimus.

CAS. II. — Clemens Clericus invasus ab injusto aggressore, licet potuerit fuga sese eripere a periculo, ne tamen timiditatis infamia notetur, in certamen prosiliit. In ardore defensionis occidit injustum aggressorem, a quo solum se tuendi animum habebat. Qu. An incurrerit irregularitatem?

Respondeo incurrisse irregularitatem. Etenim rei illicitæ et periculosæ dedit operam, ex qua secutum, est homicidium. Rei, inquam, periculosæ. Nam licet qui se defendit, mortem non intendat inimici, in ardore tamen certaminis, non est sui dominus, neque potest ita moderari pugnam, ut non se magno exponat periculo, defensionis limites excedendi, mortemque inferendi. Rei vero illicitæ. Etenim de hoste ulcisci, et ad evitandam timiditatis infamiam, illum percutere et vulnerare, profecto opponitur charitati et humilitati Evangelicæ, quarum, sicut et cæterarum omnium virtutum, Clericus esse debet exemplar. Jam vero qui dat operam rei, aut periculosæ, aut illicitæ, ex qua mors sequatur, vel rei saltem periculosæ simul et illicitæ, juxta sacros Canones, incurrit irregularitatem effectu secuto. Ergo, etc.

Homicidium non directe intentum, ex actione tamen periculosa derivatum, saltem cum poterat et debebat prævideri, causare irregularitatem, certa est sententia; *Farinac.* quæst. 126. num. 74, *Suarez*, disp. 45, sect. 6, aliique communiter. Patet ex cap. *Is qui* in 6, ult. de Hom. *is qui mandat aliquem verberari, licet expresse inhibeat, ne occidatur ullatenus, vel membro*

aliquo mutiletur, irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens, mutilet, vel occidat: cum mandando in culpa fuerit, et hoc evenire posse debuerit cogitare. Idem evincitur ex cap. *Suscepimus* 10, et ex cap. *De cætero* 11, de homicidio, aliisque statutis Canonicis, quæ collecta videri possunt apud *Suarez*, aliosque, de hujusmodi re agentes. Imo, si quis det operam rei licitæ et indifferenti, sed non adhibeat diligentiam ne mutilatio, aut mors consequatur, irregularitati fit obnoxius. Atque ut cætera mittam, constat evidentissime ex cap. *Presb.* 7. *de homicidio,* in cujus summario hæc habentur præcisa verba: *Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.* Multo magis, si quis rei illicitæ det operam, ut ex citato cap. *Is qui*; nec non ex cap. *Sicut*, 20. de homicidio, ubi si Clericus, vel religiosus ludat cum muliere prægnante, eamque arripiat per zonam, et inde sequatur læsio mulieris cum abortu, declaratur irregularis. Denique cap. *Finali* de homic. statuitur, homicidium casuale non imputari ei, qui dedit operam rei licitæ, et debitam adhibuit diligentiam: ex quo colligunt DD. altera istarum conditionum deficiente incurri irregularitatem. Sed utraque conditio deficit in nostro casu Ergo, etc.

CAS. III. — Paschalis dedit Mense Julio mutuos duodecim modios tritici Floriano, restituendos Mense Novembris. Sed cum restitutionis tempore, tritici pretium duplo auctum sit, Florianus non vult restituere nisi sex modios. Qu. An jure nolit?

Resp. Sotus lib. 6, quæst. 1, art. 2, putat in mutuo semper posse exigi eamdem mensuram, sive idem pondus rerum. Ratio ipsius est, quia in mutuo spectatur proportio, seu æqualitas corporum, quæ permutantur, non pretiorum. Si enim pretiorum æqualitas spectaretur, esset potius emptio, et venditio, quam mutuum.

At demus *Lessio* (ita enim sentit lib. 2, cap. 20, dub. 17.) posse spectari etiam pretium, non corpus solum et substantiam frumenti; atque, hunc esse formalem contractum mutui, et si implicite venditionem et emptio-

nem contineat. Si spectetur pretium, seu si mutus detur valor etiam frumenti, non solum pondus et mensura, mutuans repetere non potest, nisi tantumdem pretii in frumento, quantum dederat in contractu mutui. Sed in contractu dederat valorem, v. g. duodecim aureorum : igitur non potest repetere nisi eam quantitatem tritici, quæ duodecim aureis respondeat. Sed tempore restitutionis sex modii duodecim aureis valent, sicut tempore contractus valebant duodecim modii. Ergo Paschalis non potest exigere a Floriano nisi sex modios. Hæc assertio ex ipsis Usuræ definitionibus manifeste deducitur. In mutuo enim committitur usura, quando recipitur aliquid ultra sortem : l. *Rogast.* § *si tibi* ff. *si cert. pet Fagnanus* in cap. *Naviganti* n. 42, *de Usuris.* Sed si Paschalis velit restitutionem duodecim modiorum tritici, exigit duplicatam sortem, seu pretium duplicatum. Ergo committit usuram. Rursus ibi est Usura, ubi plus quam datum fuerit, expectatur et exigitur : cap. *Si fœneraveris* cap. *Putant*, cap. *Plerique* et cap. *Usura* 15, q. 3. Sed Paschalis exigendo duodecim modios vult pretium duplum, ac ipse dederat. Ergo verus est fœnerator. Præterea valor rei si augeatur, domino augeri debet, cap. *Naviganti de Usur. Tambur. Molina*, etc. Sed mense Novembri Florianus est dominus tritici. Si ejus ergo valor augeatur, ipsi Floriano augeri debet, non autem Paschali.

Si autem corpus solum, et substantia frumenti spectetur, videtur tantumdem frumenti restituendum esse a mutuatario, quantum a mutuante acceptum est. Mutuum enim nudum est contractus, quo rem nostram in numero, vel pondere, vel mensura, consistentem damus alteri, ut ille tantumdem ejusdem speciei nobis restituat. Atque ita *Sotus*, *Layman*, *Tamburinus*, aliique communiter definiunt contractum mutui. Paschalis ergo, qui dedit mutuos duodecim modios tritici, totidem debet repetere.

Lessio tamen, aliisque sic distinguere placet. Si dubium sit utrum res tempore restitutionis valitura sit pluris an minoris, potest mutuator exigere parem mensuram rei æque in se bonæ, eamque suo tempore acci-

pere, etiamsi interim pretium ejus valde creverit. Ratio est, quia tunc par est utriusque conditio. Sicut enim mutuator potest lucrari, ita et amittere. Unde si lucretur, non provenit id ex obligatione mutui (quasi illud lucrum supra sortem exigatur ex pacto), sed per accidens, et casu fortuito, eo quod res tempore redditionis facta sit majoris æstimationis. Si vero certum sit, vel probabilius rem tempore restitutionis valituram pluris, quam modo valeat, non potest mutuator ad parem mensuram reddendam obligare, sed tantum ad eam, quæ tunc temporis adæquabit pretium rei traditæ. Ratio est quia non potes pacisci, ut aliquid reddatur ultra id, quod æquivalet rei tuæ, 12. autem modii tempore restitutionis pluris valent, quam duodecim modii, quos modo tradis. Ita *Lessius*, et probabilius citato loco.

MENSE AUGUSTI.

CAS. I. — Cum Fulvia, ut ad Ecclesiam se conferret, domi reliquisset duas filias, Valerianus id sciens earum domum ingreditur, et puellas abducit. Una abductioni consentit, altera resistit. Alio ductis puellis et in secretum cubiculum clausis, cum utraque habet copulam : sed quæ restitit abductioni consentit copulæ, et quæ consenserat abductioni resistit copulæ. Qu. An utraque, vel neutra, aut quæ sit rapta : et posito quod Valerianus sit reus criminis raptus, an in pœnas raptorum incurrerit?

Resp. Eam esse raptam, quæ initio abductioni restitit, licet copulæ postea annuerit : illam vero, quæ non restitit abductioni, licet copulæ postea restiterit, amotam utique esse, non autem raptam. Initium enim spectandum, in quo si violentia interfuit, est crimen raptus ; si vero defuit violentia, amotio est utique, sed non raptus, juxta illud l. 3. vers. *non solum* ff. *de incendio ruina* : *Aliud autem esse rapi, aliud amoveri palam est. Siquidem amoveri aliquid etiam sine vi non potest.* Raptus ergo importat violentam abductionem : unde illa

solum dicenda est rapta, quæ vi et impetu e domo extracta est, non illa vero quæ sponte cessit abducere volenti. Ita *Sanchez*, cum innumeris Doctoribus, quos in medium adducit disp. 12, lib. 7.

At Valerianus incurritne pœnas raptorum? Distinguendæ sunt pœnæ jure antiquo Canonico inflictæ, a pœnis statutis a Tridentino contra raptores. Pœnæ jure canonico inflictæ sunt, quod si Laicus sit Raptor, excommunicetur, si vero Clericus, a gradu et ordine Clericali dejiciatur. Can. 1. et seq. caus. 36, q. 1. et can. *Si quis* de purgat. Canon. Has pœnas incurrit raptor Valerianus; seu hisce pœnis (sunt enim ferendæ sententiæ, ut probabilior docet opinio) potest Valerianus mulctari. Nam raptus pœnis hisce damnatus, consideratur a jure Canonico simpliciter prout est luxuriæ species, licet non committatur in ordine ad Matrimonium. Ita *Sanchez* laud. disp. et *Reiffenst.* lib. 5. tit. 17.

Pœnas vero Tridentini non incurrit idem Valerianus, qui puellam rapuit libidinis solum staturandæ gratia, non extorquendi Matrimonium. Nam pœnis a Tridentino inflictis non subjicitur raptus prout est luxuriæ species, sed quatenus lædit libertatem Matrimonii: unde cum non sit rapta puella ad extorquendum matrimonium, Valerianus raptor immunis est a pœnis Tridentini. Porro Tridentinum, *in ordine ad contrahendum Matrimonium*, damnare raptum certo certius est. Etenium Trident. eo loco intendit libertati Matrimonii consulere, ut constat ex textu, et Rubrica Sessionis, quæ est *de Reform. Matrim.* Ergo intelligendum est de solo raptu, causa Matrimonii facto : præsertim quia quando textus est dubius, intelligi debet, ut conveniat Rubricæ, et valet argumentum *a Rubro ad Nigrum*, ut late ostendit *Reiffenstuel* in Procemio § 6. Idem videndus lib. 4. Tit. 1. n. 377.

CAS. II. — Ignatius relinquit legatum Francisco, cum hac conditione, ut duplum suis hæredibus restituat, si aut uxorem ducat, aut fiat Presbyter. Qu. An contractus hic sit usurarius?

Respondeo. Navar. Consil. 29. n. 4. Tit. de Usuris,

et *Fagnanus* in 5. Decret. cap. *Naviganti*, de Usuris cap. 9. n. 60. quærunt utrum memoratus contractus sit usurarius: quod adjectivum lato modo usurpant, prout videlicet significat injustus. Usura enim ex mutuo oritur: hic autem non de mutuo, sed de legato est sermo. Igitur dico hunc contractum esse injustum, et lato modo usurarium. Nam quo titulo hæredibus suis lucrari vult Ignatius? Titulo contracti Matrimonii, vel suscepti ordinis Sacerdotalis. Jam vero uterque titulus est injustus. Impedire enim Matrimonium est contra bonum Reipublicæ: impedire vero ut quis ascendat ad Ordinem est contra bonum Ecclesiæ. Imo dico, quod etiamsi Franciscus, aut Presbyter fiat, aut ducat uxorem, potest retinere pecuniam sibi legatam, absque onere, nedum restituendi duplum hæreditus, sed nec ipsam sortem, seu capitale. Idque ex iis legibus deducitur, quæ statuunt omnem conditionem *impossibilem et contra jura* haberi in ultimis voluntatibus, pro *non adjecta* § *Impossibilis* Instit. de *Hæred. Instit.* ibi: *Impossibilis conditio in institutionibus, et legatis... pro non scripta habetur.* Idem l. *Conditiones* 14. ff. de *Condit. Inst.* decernitur conditiones *aut contra leges...* aut contra *bonos mores... derisorias esse... et pro non scriptis haberi, et perinde ac si conditio hæreditati, sive* legato *adjecta non esset, capi hæreditatem legatumve.*

Jam vero Conditio duplici modo dicitur *Impossibilis:* reipsa, et jure. *Reipsa* impossibilis est quæ fieri nequit: sive *impossibilitas* ex natura rei proveniat, ut *si Solem destruxeris*; sive ex impotentia illius cui imponitur conditio, ut si pauperi ac mendico imponas pro validitate contractus, ut *mille aureos* distribuat. *Jure* impossibilis dicitur, quæ salva lege et incolumi, fieri nequit, ut est omnis conditio turpis, vel quæ alicui bono est impedimento. *Lessius*, lib. 2. cap. 18. dub. 15. *Reiffenstuel* lib. 3. tit. 16. n. 437. Igitur si conditio sit priore modo impossibilis, irritum reddit contractum (exceptis ultimis voluntatibus) sive sit de futuro, sive de præsenti, aut præterito; quia talis conditio est signum non adesse consensum serium in contractum, sed dissensum potius. Si secundo modo sit impossibilis,

irritat contractum (exceptis ultimis voluntatibus) si conditio sit de futuro. Ratio est, quia cum est de futuro, obstringeret, vel alliceret alterum ad peccandum. Secus autem se res habet in testamentis, et ultimis voluntatibus, ut ex adductis legibus sequitur. Ratio autem cur Jus ita statuerit in ultimis voluntatibus, hæc est : quia defuncto testatore, non superest qui possit ejus mentem interpretari, et explicare quomodo conditionem intellexerit, serione an joco adjecerit : unde oriri possunt innumeræ lites, ad quas amovendas, statutum est, has conditiones, pro non adjectis, habendas. Deinde si conditio sit turpis, merito rejicitur, in pœnam testatoris : si impossibilis, rejicitur tanquam vana, et stulta. In aliis contractibus non rejicitur, sed reddit contractum irritum ; quia contrahentes rursus contrahere possunt si velint. Ita *Lessius*, laudato loco.

Denique hæc conditio *si non nupseris* adjecta ultimæ voluntati, habetur jure Digestorum pro non adjecta l. *Filiæ* 190 ff. *de cond.* et *Demostr.* idque favore Matrimonii, ut Respublica augeatur. Item hæc conditio *si non fias Presbyter* pro turpi habetur expresse *Novella* 123. c. 57, ubi statuitur, legatum relictum alicui sub conditione : *Si nupserit, si liberos procreaverit* ei dandum, quamvis Religionem ingrediatur, vel Clericus fiat : qui istæ conditiones, licet in se bonæ sint, prout opponuntur tamen Monastico, vel Clericali statui, ut turpes considerantur. Ex his omnibus sequitur non teneri Franciscum ad restituendum ipsum legatum sibi relictum. Unde testator Ignatius si nedum legatum, sed duplum exigat, contractum instituit injustum, et lato modo usurarium.

CAS. III. — Paulus in periculo mortis constitutus recipit Sacrum Viaticum : postea labitur in mortale peccatum. Confitetur Parocho hoc peccatum, et Parochus putat teneri infirmum ad iterum recipiendum SS. Eucharistiæ Sacramentum. Qu. An recte judicet ?

Respondeo Parochum non recte judicare. Adest utique præceptum, cum divinum, tum Ecclesiasticum sumendi Eucharistiam in mortis articulo, ut probant

Suarez in 3. *D. Th.* disp. 69. *Bossius*, *Lugo*, aliique omnes, qui hac de re sermonem habent. Sed huic præcepto jam satisfecit Paulus Viaticum recipiendo in statu gratiæ. Accedit praxis Ecclesiæ universalis, cujus est permanens consuetudo non deferendi iterum Eucharistiam constitutis in articulo mortis, nisi post aliquot dies a prima sumptione Viatici: atque in Synodo Bononiensi nominatim sub Eminentiss. ac Reverendissimo DD. Cardinali Jacobo Boncompagno, sic ad rem nostram statuitur: *Si æger in eodem vitæ discrimine diutius perseveret, aut superato per dies periculo, relabatur in morbum, poterit iterum Viatico reficí; nec petenti denegetur, dummodo dies saltem decem intercesserint a prima sumptione Eucharistiæ*: lib. 2. c. 3.

Attamen *Dominicus Soto* in 4. d. 12. q. 1. art. 11. *Tabiena*. V. Communicare, n. 16, *Armilla*. V. Communio, n. 11, putant ægrotum, si post sumptionem Viatici, in mortale prolabatur, teneri denuo accipere Eucharistiam, priusquam migret ex vita. Nullum tamen, ut notat *Suarez*, citato loco, afferunt testimonium, aut efficacem vel probabilem rationem hujus doctrinæ: et ideo qua facilitate asseritur tale præceptum, eadem negatur; quia neque ex Scriptura colligitur, neque ex traditione, neque ex consuetudine Ecclesiæ. Dicunt, ideo teneri hominem ad recipiendum denuo Viaticum, ut illos hujusce Sacramenti salutares effectus recuperet, quos per peccatum amisit. Sed hoc nullius est momenti. Primo quia illi effectus non sunt simpliciter necessarii ad salutem, sicut est gratia ressuscitans animam, quæ acquiritur Sacramento pœnitentiæ. Secundo quia per pœnitentiam, ut notat *Suarez*, juxta veriorem sententiam, reviviscit gratia illa Sacramentalis per peccatum impedita. Tertio quia aliis modis potest in articulo mortis constitutus gratiam quam obtinuit in sacramentali confessione confirmare, et augere, nimirum precibus, lacrymis, piis meditationibus, etc. Quarto quia potest spiritualiter manducare corpus Christi, et sanguinem bibere. Jam vero *voto propositum illum cœlestem panem edentes, fide viva, quæ per dilectionem operatur, fructum ejus et utilitatem sentiunt*: Trid. sess. 14. c. 8. Denique, si

hæc ratio esset valida, etiamsi intra eumdem diem homo peccasset mortaliter post Viatici sumptionem, et eodem die timeretur mors, deberet iterum communicare, imo sæpius eodem die, sicut tenetur sæpius confiteri in tali casu. *Non est* autem *pluries in die communicandum, ut saltem per hoc quod aliquis semel in die communicat, repræsentetur unitas passionis Christi. S. Th.* 3. p. q. 80. art. 10. ad. 4. Quare suadere potest Parochum, ut post aliquos dies qui peccavit lethaliter, iterum sumat Eucharistiam, non vero præcipere. *Suarez, Bossius, Lugo, Concina*, etc.

MENSE SEPTEMBRIS.

CAS. I. — Cum Ubertus ex sententia Judicis divortium fecerit ab uxore, ob adulterium ab ipsa patratum, negat eidem alimenta, ipsiusmet dotis fructus, resque omnes eidem donatas propter nuptias. Qu. An operetur contra justitiæ legem ?

Respondeo. Certum est Uxorem propter adulterium amittere dotem, ac perinde fructus Dotis, quibus maritus alit uxorem, et onera sustinet Matrimonii. Certum est etiam amittere donationes propter nuptias. Id colligitur ex c. 1. *plerumque, de donat. inter virum et uxorem* ,ubi sic statuitur : *Si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ, aut propria voluntate a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem, vel dotalitium* (dotalitii autem nomine intelligunt Doctores, non bona Paraphernalia, ut nonnulli falso putarunt, sed vel donationem propter Nuptias, vel alia bona ex pactis dotalibus alias uxori debita, aut alia a viro uxori donata) *repetere non potest*, et l. *Concensu* 8. c. *de Repudiis*, et Novel. 117. c. 8. et 9. Hæc tamen cum multis limitationibus intelligenda sunt, ut videre est apud *Sanchez* lib. 10. dis. 8, et *Reiffenstuel*, lib. 4. tit. 10, et omnes fere juris Canonici tractatores.

Quoniam vero hisce pœnis, ut fere omnes opinantur Theologi, non subjicitur uxor nisi per Judicis sententiam ; hinc quæri potest utrum Ubertus ante senten-

tiam Judicis negans dotem et dotalitium adulteræ, peccet contra justitiam. Videtur non operari adversus justitiæ legem; quia citato cap. dicitur uxorem non posse *repetere dotem, vel dotalitium*, etiamsi *propria voluntate a viro recesserit.*

At distinctione, qua cum antiquioribus Doctoribus utitur *Sanchez*, communis illa sententia cum textu facile conciliatur. Potest nimirum maritus, *exceptionis* jure utens, retinere dotem, et dotalitium ante sententiam: non potest vero perfecte et irrevocabiliter acquirere, nisi accedente sententia. Cum enim maritus propria auctoritate divertens ab uxore adultera, vel ipsa recedente, jus habeat excipiendi contra uxorem repetentem dotem, opponens ipsi adulterium, potest retentionis jure utens nolle dotem restituere: perfecte autem, et irrevocabiliter non potest lucrari nisi post latam sententiam. Idque aperte significat textus, cum non dixerit virum lucrari dotem, sed uxorem non posse eam *repetere*, significans maritum posse ratione exceptionis adulterii quam habet uti retentione.

Si quæras, quid distet inter utrumque modum? Resp. tres esse differentias. I° Si uxor possideret et retineret bona, non teneretur ante sententiam illis se spoliare: secus lata sententia. II° Si ante sententiam contingeret virum fornicari, cum mutua delicta compensentur quoad dotis lucrum, caderet a jure excipiendi, et propterea a jure retinendi dotem. At si lato sententia sibi applicanti dotem, adulteraretur non teneretur dotem restituere uxori. III° Si ante latam sententiam vir propria auctoritate uxorem necet, tenebitur dotem, ac cætera bona reddere: secus si semel per sententiam sint sibi applicata. Ita *Sanchez* laudato loco, cum innumeris pene doctoribus.

CAS. II. — Petronius dives, sed admodum avarus nullas unquam fecit eleemosynas. Cum sit morti proximus, Confessarius illum cogit ad tantumdem relinquendum pauperibus, quantum judicio prudentum tribuere debuisset toto vitæ suæ cursu: et nisi id promittat, se dicit nolle absolutionem impertiri. Qu. An recte se gerat?

Respondeo, non recte se gerere Confessarium. Eleemosyna enim est actus charitatis, non justitiæ, dicente Joanne epist. 1. cap. 3: *qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* ubi manifeste, qui non elargitur eleemosynam pauperi, de violato charitatis præcepto, non justitiæ autem redarguitur. Quare *D. Thomas*, 2. 2. quæst. 32. art. 1, *dare eleemosynam proprie est actus misericordiæ....., et quia misericordia est effectus charitatis, ex consequenti dare eleemosynam est actus charitatis, mediante misericordia.* Jam vero peccata contra charitatem indigent pœnitentia, non restitutione, ut omnibus satis est notum. Quare Petronio persuadere poterit Confessarius, ut bona in pauperes distribuenda, testamento relinquat, non vero jubere, et absolutionem denegare, si moribundus ejus consiliis acquiescere nolit.

CAS. III. — Cum Eustachius audiret confessionem Catharinæ infirmæ, illa gravi somno oppressa est. Hanc nactus occasionem Eustachius, plurima cum ipsa nihil sentiente, inhonesta commisit. Id postea rescivit Catharina. Qu. Utrum habita hac notitia teneatur denuntiare Eustachium?

Respondeo. Hunc Confessarium esse denuntiandum docet *Graffius*, consil. 7. de Pœnit, et remiss. n. 8, *Seraphinus Freitas*, Annot. ad Rodericum Acunam p. 9. n. 10. Hic enim Confessarius actus turpes exercet in actu Sacramentalis Confessionis.

At *Bossius* in Append. de Confess. Sollicit. contrarium sentit. Quamvis enim hic scelestissimus Sacerdos possit tanquam de hæresi suspectus ab Inquisitoribus puniri, non videtur tamen pœnis obnoxius esse, quæ contra Confessarios sollicitantes a Romanis Pontificibus sunt decretæ. Nam hic Confessarius non *formaliter*, ut inquiunt, sed *materialiter* sollicitavit Catharinam. Sollicitatio autem formalis est quæ fit cum scandalo personæ sollicitatæ. Scandalum porro gignit sollicitatio, cum pœnitens audiens verba, vel opera videns et sen-

tiens, allicitur ad turpia. Id autem non contingit in casu nostro, cum femina gravi somno oppressa non percipiat actum turpem confessarii: atque propterea hoc sacrilego opere non impellatur ad turpia. Jam vero formalem sollicitationem solum, pœnis mulctari a Summis Pontificibus videtur ex eorum verbis colligi posse: *Pastoralem sollicitudinem* (inquit Benedictus XIV. Const. adversus Confessarios sollicitantes) *adhibere tenemur, ut quod.... datum est divina benignitate perfugium, per Dæmonum fraudem, et hominum malitiam, naufragis ac miseris peccatoribus luctuosum evadat exitium, et quod in salutem, et curationem animarum... institutum est... in earum perniciem atque interitum vertatur.* Hinc in eadem Constitut. dicitur, sollicitare idem esse, ac porrigere Pœnitentibus *pro curatione vulnus, pro medicina venenum.* Illa ergo solum sollicitatio videtur subjici pœnis, quæ vere stimulat et trahit ad turpia, non quæ solum est materialis.

At prima opinio nihilominus verior videtur. Nam illis pœnis sollicitatio subjicitur, non solum ob grave damnum quod inde Pœnitentibus exoritur, sed etiam ob contemptum Sacramenti. Quare in eadem Constit. dicitur: *magnopere cupientes a sacerdotalis Judicii, et sacri Tribunalis sanctitate, omnem turpitudinis occasionem et* SACRAMENTORUM CONTEMPTUM, et ECCLESIÆ INJURIAM *longe submovere, etc.* Alia his similia passim in eadem habentur Constitutione. Deinde si mulier non scandalizatur, cum actu Confessarius exercet turpia, scandalizatur, sane, cum noscit quid sibi evenerit; atque hoc scandalum ortum dixit in Sacramentali Confessione. Unde vere dici potest Eustachium dedisse pro pane lapidem, etc.

MENSE OCTOBRIS.

CAS. I. — Tarquinius publicus usurarius ad extremum vitæ redactus, multa dat pœnitentiæ signa, et in testamento usuras restituendas præcipit suis hæredibus. Quæritur I° utrum Ecclesiastica sepultura nihilominus

privari debeat? Quæritur II° utrum hæredes teneantur restituere etiam ultra vires hæreditatis?

Respondeo Tarquinium Ecclesiastica sepultura esse privandum. Ita decernitur cap. *Quia in omnibus*, de usuris, in cap. *Quanquam*, de usuris in 6. Nimirum ibi statuitur, non esse committendum Ecclesiasticæ Sepulturæ Usurarium publicum et manifestum, quamvis ante mortem multa dederit pœnitentiæ signa, et sacramentaliter fuerit absolutus, nisi prius usuras realiter et plenarie restituerit, vel idoneam cautionem præstiterit de restituendo pro viribus patrimonii sui. Quæ autem, cui, quomodo, coram quibus hæc cautio sit exhibenda, declaratur in eodem cap. *Quanquam.* Neque sufficit, quod Usurarius manifestus usuras restitui in ultima voluntate mandaverit, sed ipse debet vel restituere, vel cautionem præbere, ut patet ex eodem cap. *Quanquam*, exceptis duobus casibus. I° Si non sit solvendo, neque pignora, neque fidejussores præstare possit; tunc enim sufficit cautio juratoria, jurando se quando poterit restiturum, et jurando se tunc meliorem cautionem præstare non posse, ut Gloss. in dict. cap. *Quanquam.* II° Si ob subitam sensuum amissionem, neque restituere, neque cautionem præbere possit. Quamvis ne tunc quidem poterit statim tradi Ecclesiasticæ sepulturæ; sed necesse est ut hæredes prius restituant, vel caveant pro viribus Patrimonii defuncti restituere. Atque sic docet Glossa in eodem cap. *Quanquam.* Hanc pœnam adeo vigere voluit Jus Canonicum, ut decreverit cap. *Quia in omnibus*, illum qui ausus fuerit Christianæ tradere sepulturæ publicum Usurarium, ab Officii sui executione manere suspensum, donec ad arbitrium Episcopi satisfecerit. Hæc omnia plenius tractat *Carol. Thesaurus* part. 2. cap. 1 du Usurariorum Pœnis, et capitulis sequentibus, ubi magna copia affert Doctores eadem docentes.

At debentne hæredes restituere ultra vires hæreditatis? Notandum est, priusquam dubio respondeamus Testamentum usurarii, communi jure, invalidum esse, atque irritum, nisi prius satisfecerit, vel de satisfaciendo idonea dederit cautionem: *d. c. Quanquam, de Usur. in* 6. Interdum tamen valet hoc testamentum, atque

præsertim, si decessit pœnitens, sed non restituit, neque cautionem præbuit, quia ob subitam sensuum amissionem non potuit. Ita cum *Sylvestro, Turriano, S. Antonino, Ugolino*, etc. *Carol. Thesaurus* cap. 1. Dato igitur, quod testamentum hoc robur habeat, quærendum quid hæredes debeant restituere.

Respondeo igitur cum distinctione. Vel hæredes adierunt hæreditatem confecto *Inventario*, vel non confecto. Si primum: certum est hæredes non teneri ultra vires hæreditatis. *L. ult. C. de Jure delib.* Hæc doctrina a nemine in quæstionem vocatur: unde tanquam certam omnino eam propono. Si autem sine *Inventario* adita fuit hæreditas, dubitari jure merito potest, utrum hæredes teneantur *in foro conscientiæ* supra vires hæreditatis. Aliqui putant non teneri. Jura enim, inquiunt, statuentia, ut hujusmodi hæredes teneantur ultra vires hæreditatis, fundantur in præsumptione, quod surripuerint, vel occultaverint aliquid de rebus hæreditariis: id quod satis innuit *authent. de hæred. et falcid.* § *hic nobis, vers. Sancimus.* In foro autem conscientiæ, in quo de veritate constat, locum non habet hæc præsumptio. Quare in foro conscientiæ cessat causa, ob quam hæredes obligantur restituere ultra vires hæreditatis. Ita *Panorm. Ant. Gom.* aliique citati a *Covar.* cap. 1. de Test. n. 16. et a *Molina* tom. 1. tract. 2. disp. 117. At idem *Molina, Covar., Card. de Luca* lib. 9. part. 5. disc. 25. n. 7. et alii docent non in sola præsumptione fundari illa jura, quæ compellunt hæredem ad solvendum æs alienum ultra vires hæreditatis: sed aliis etiam de causis ita fuisse a lege sancitum. I° ad lites, aliaque incommoda evitanda; quæ possent oriri, si hæredes omisso *Inventario* tenerentur. restituere solum secundum vires hæreditatis. II° quia qui adit hæreditatem sine inventario videtur ex quasi contractu se obligare omnibus creditoribus, atque semetipsum exponere velle incommodo, vel periculo quod in adeunda hæreditate subire potest. Jam vero lex justa obligat etiam in foro conscientiæ. Ergo, etc. Hæc probabilior videtur sententia, quam fusius declarant et probant laudati auctores.

CAS. II. — Richardus occidit suam uxorem ; cumque Richardus habeat proprium sepulchrum, Prælatus illius Ecclesiæ, in qua est illius sepulchrum, contendit sibi deberi cadaver uxoris occisæ. Contradicit Parochus, et in Parochiali sepeliendum esse propugnat. Quæritur quid juris.

Respondeo. Non in sepulchro viri, sed in Parochiali Ecclesia sepeliendam esse uxorem Richardi. Quanquam enim, jure communi, mulier sepeliri debeat in sepulchro mariti, juxta *C. Unaquæque* 13. *quæst.* 2. *et cap. Is qui* § *Mulier de sepult. in* 6. attamen hæc lex locum non habet cum maritus occidit uxorem. Cessat enim ratio, quæ *c. Unaquæque* adducitur : scilicet, ut *quorum una mens fuit in vita, eorum quoque corpora sepultura non separet.* Mens enim eorum fuit divisa in vita, quia maritus hostili odio illam prosequens, necavit. Præterea si uxor post lethale vulnus, sibi a marito inflictum, supervixisset, jure potuisset sententiam divortii obtinere, ut docet *Suarez* lib. 10. de Matrim. disp. 18. num. 16. *Farinac*,, etc. Quare si justa fuisset causa recedendi a viro, justa etiam adest causa, ut ab illo separetur post mortem. Demum, Uxoricida, in rigore juris amittit jus ad sepulturam Ecclesiasticam. Quamvis enim se decedat pœnitens, illi ex indulgentia quadam et æquitate concedatur; attamen potest per sententiam Principis illa privari, saltem si ob gravissimum hujusmodi crimen ultimo supplicio afficiatur : ut fusius declarat *Carolus Thesaurus* part. 2. cap. *Parricidium.* Quapropter cum jure canonico, ut docet idem *Thesaurus,* cuilibet fideli, etiam scelestissimo decedenti cum pœnitentia ecclesiastica concedatur sepultura, ut constat ex cap. *Quæsitum*, 13. *Quæst.* 2. exceptis casibus expressis ab ipso jure, sequitur dumtaxat pœnam hanc privationis sepulturæ non ipso facto incurrere perditos hosce homines, sed solum per sententiam Judicis, non vero hanc illis non esse debitam, nec a legibus inflictam. Igitur si rigorose loquendo, vir amittit jus ad sepulturam, non est cur contendatur, utrum in sepulchro viri, quod ipse proprie non habet, sit uxor occisa sepelienda.

CAS. III. — Remigius stricto ense cogit Aliprandum ad contrahendum Matrimonium cum Plautilla ejusdem Aliprandi consanguinea in gradu prohibito ; eadem vi ad illud consummandum impellit. Aliprandus mortis aspectu territus, et Plautillam accipit in uxorem, et Matrimonium consummat. Quæritur utrum hic metus excuset Aliprandum a gravi culpa ?

Respondeo ad primam partem casus. Vel Aliprandus contrahit in gradu prohibito jure naturæ, vel in gradu prohibito solum jure Ecclesiastico. Si in gradu prohibito jure naturæ contrahit, dico peccare graviter. Nam contraxit matrimonium, quod intrinsece malum est et nullum. Neque timor illum excusat. Nam, ut notum est, timor etiam gravis, non tollit libertatem, quæ sufficit ad mortale peccatum. Quare *D. Thomas*, 2. 2. q. 115. art. 3. *Si aliquis* (inquit) *propter timorem, quo refugit periculum mortis, vel quodcumque aliud temporale malum, sic dispositus est, ut faciat aliquid prohibitum, vel prætermittat aliquid quod est præceptum in lege divina, talis timor est peccatum mortale.* Multo magis erit peccatum mortale opus ex hoc timore derivatum. Hinc sequitur timorem hujusmodi, non esse constantis viri. Timor enim cadens in constantem virum, non solum debet esse gravis, sed rationabilis. Porro irrationale est, ut quis magis pertimescat mortem, quam lethale peccatum. Negari tamen nequit hunc timorem minuere culpam ; quia *minus voluntarium est quod ex timore agitur*, ut art. 4. ejusdem Quæst. docet S. Doctor. Minuit, inquam, peccatum, non quia de mortali faciat veniale ; sed quatenus efficit, ut infra limites mortalis, sit levius, quam esset secluso metu : ut notat *Nat. Alex.* lib. 3. Theol. cap. 4. reg. 86.

Jam vero si Aliprandus timore impulsus dicat se accipere Plautillam in conjugem, intus vero dissentiat, poteritne a culpa excusare? *Respondeo nequaquam.* Nam sic fingens, mendacium committit. Etenim, *ille mentitur, quid aliud habet in animo, et aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntiat:* ait *D. Augustinus* lib. de Mendacio cap. 3. Utrum vero hoc

mendacium sit grave peccatum, aut leve, ex circumstantiis potius determinandum esse videtur, quas longum nimis esset, hic afferre. Actus tamen materialis, contrahendi nempe, non videtur a gravi excusandus, quia est de re per se, et suapte natura mala, et prohibita. Si autem Aliprandus minis coactus contrahat in gradu solum prohibito jure Ecclesiastico, peccabitne? *Respondeo non peccare*, dummodo desit fictio, quæ a consensu coacto vix abesse posse videtur. Ita *Sanchez* lib. 7. disp. 5. cum multis. Nam, ut cum communi Theologorum suffragio, notat *Nat. Alex.* Reg. 88. Ecclesia non obligat, cum vitæ, aut alterius gravis incommodi periculo. Rationem addit S. Thomas 2. 2. q. 147. art. 4. ad. 1 : *Præcepta Dei sunt præcepta juris naturalis, quæ secundum se sunt de necessitate salutis : sed præcepta Ecclesiæ sunt de his, quæ non per se sunt de necessitate salutis, sed solum ex institutione Ecclesiæ. Et ideo possunt esse aliqua impedimenta, propter quæ aliquis ad observanda... non teneatur.*

Quid vero dicemus de consummatione Matrimonii? *Respondeo eam in nulla hypothesi esse licitam.* Nam metus gravis non efficit, ut quæ sunt dirimentia impedimenta jure Ecclesiastico, non sint, cum aliquis minis territus impellitur ad contrahendum cum iisdem. Quamvis enim obligatio legis humanæ cesset in magno vitæ, rerumque discrimine : attamen quædam sunt leges adeo necessariæ ad commune bonum tuendum, ut illæ in nullo casu robur et firmitatem amittant. Hujusmodi profecto sunt leges dirimentes matrimonia ; quæ si ob gravem metum infirmarentur, facilis pateret via, ut notat *Sanchez*, illa contemnendi impedimenta, et extorquendi matrimonia, incusso metu : quæ matrimonia, quantum Reipublicæ, et bono conjugii futura essent perniciosa facillime intelligi potest. Hæc fuse *Sanchez* lib. 4. disp. 18. Si igitur impedimentum dirimens in nullo casu desinit esse tale, sequitur matrimonium Aliprandi cum Plautilla non convalidari ab incusso metu; imo magis irritari cum ipsa vis sit impedimentum dirimens: ac propterea copulam vi extortam esse incestuosam. Nullo autem metu potest induci vir con-

stans, ut lethale peccatum committat, cum nullum sit malum peccato gravius. *Peccata sunt maxima malorum; et ideo ad hoc nullo modo potest homo constans cogi, imo magis debet homo mori, quam talia sustinere:* inquit *D. Thomas* in 4 sent. dist. 29. q. 11. art. 11. ad. 2.

MENSE NOVEMBRIS.

CAS. I. — Innocentio Parocho nimis molestus est aer, in quo sita est ejus Parochia, adeo ut dolore capitis, et febribus sæpe gravetur. Quare frequenter abest a sua Parochia, rarissime in eadem pernoctat. Omnia tamen Parochialia munera commisit Capellano doctrina, pietate, prudentia eximio. Quamvis autem hac ratione Innocentius consuluerit ovibus suis, aliqui Parochiani eidem primitias non deberi contendunt, quia ipse personaliter non exerceat munera Parochialia.

Quæritur I° utrum incommoda Innocentii sint justa causa raro adeundi Parochiam? Qu. II° utrum per dictum Capellanum satisfaciat muneri suo? Qu. III° utrum memorata causa sit justa ratio negandi primitias?

Respondeo ad primum. Incommoda Innocentii non esse justam causam raro adeundi Parochiam. Atque id satis superque ex iis definitur, quæ docuit *Prosper Cardinalis Lambertinus* Instit. 17. ubi duo præ cæteris decreta affert Sacræ Congr. Concil. quibus statuitur, malam valetudinem non esse justam causam, nunquam, vel raro in Parochia commorandi. Primum decretum emanatum fuit die 7 Julii anno 1646, illudque ita se habet: *Sacra Congregatio respondit aeris intemperiem non excusare Parochum a residentia.* Alterum promulgavit Sacra Congreg. die 6 Aprilis anni 1647, quod est tenoris sequentis: *Sacra Congregatio respondit nec ætatem senilem, nec malam valetudinem excusare Parochum a residentia.* Quare Parochus qui morbo laborat, nec in propria Parochia degendo curari potest, debet ad Episcopum confugere, ab eoque veniam disce-

dendi impetrare, quam illi per plures menses potest concedere. Ita respondit Sacra Congr. Regiensi Episcopo, qui anno 1573, quæsivit utrum, si aliqua Parochia sub tanta cœli inclementia constituta sit, ut nemo in ea absque vitæ discrimine immorari possit, utrum, inquam, alibi degere Pastori liceat: *Sacra Congregatio censuit non posse. Si tamen Rector infirmus esset, et in loco Parochiali curari non posset... tunc posse ab Ordinario dare dilationem trium aut quatuor mensium, etc.* Ex his sequitur si post diuturnum tempus non posset Parochus recuperare salutem, debere potius Parochiam dimittere, quam ab ea semper, ut frequenter abesse. Ita etiam *Barbosa* de Offic. et Potest. Parochi, cap. 8.

Profluit ex his solutio ad secundum dubium. Nimirum non sufficit, ut Parochiæ præficiat Rector idoneum virum, sed ipse debet per se gerere munera pastoralia. Ipsi enim cura animorum commissa est non Capellano, qui mercenarius est, non autem pastor, adeoque ipsius personale onus est, ut ait Trid. sess. 23. cap. 1. de reform.: *oves suas.... verbi divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere*, etc. Residentia igitur non est simplex personalis habitatio in Parochiali domo, sed curam etiam complectitur, et sollicitudinem animarum, ut notat etiam *Prosper Cardinalis Lambertinus* n. 6. ejusdem Instit.

Ad III dubium venio, et dico non posse utique Parochianos negare primitias debitas, quia ad ipsos non spectat proprium punire superiorem; ipse tamen Parochus amittit, ante omnem declarationem, pro rata temporis absentiæ fructus suos, neque illos, tuta conscientia, detinere sibi potest. Nam S. Trid. Conc. sess 25. de reform. cap. 1, pœnas ibi statutas, itemque sess 6. c. 1. de reform. contra Episcopos non residentes extendit ad Parochos, et ad omnes habentes beneficium Ecclesiasticum cum animarum cura. Jam vero hæc, præ cæteris pœna infligitur Episcopis non residentibus: *pro rata temporis absentiæ fructus suos non facere*,

nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi detinere posse.

CAS. II.— Reginaldus cum audierit, die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, a multis offerri pro missa stipendium consueto majus, recusat solitum stipendium, neque vult celebrare nisi illi exhibeantur saltem duo Julii. Qu. I° utrum graviter peccet? Qu. II° utrum ad restitutionem teneatur?

Respondeo cum distinctione. Vel Reginaldus vere exigit, pactione quadam et contractu, stipendium taxato majus, vel simpliciter recusat celebrare Missam pro taxato stipendio, sciens fore ut alter illi majus exhibeat stipendium. Si primo modo se gerit Reginaldus, procul dubio avaritiæ crimen et speciem quamdam simoniæ admittit, quemadmodum ex Tridentina Synodo deprehenditur. Hæc enim Sess. 22, in Decreto de observandis, et evitandis in Celeb. Miss. sic Episcopos admonet : *quod ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, et quidquid pro Missis, novis celebrandis datur, nec non importunas, atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a simoniaca labe vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino prohibeat.* Nam ut docet *Sanctus Thomas*, Eleemosyna datur non quasi pretium Missæ, sed quasi sustentatio vitæ : 4 sent. dist. 15. quæst. 3. art. 2. quæstiuncula 1. ad 4. Qui autem pactiones facit et contractus, videtur pecuniam, quasi pretium exigere consecrationis Eucharistiæ, non quasi stipendium suæ sustentationis. Parum autem refert quod consuetum stipendium non sufficiat ad congruam sustentationem. Nam stipendia non conferuntur ad integram Præsbyteri sustentationem, sed ad illius adminiculum : ut cum *Juvenino*, advertit *Prosper Cardinalis Lambertinus*, Instit. 56. n. 4.

Si vero nullum ineat pactum, si majus stipendium non extorqueat, sed celebrare simpliciter recuset, videtur ab illis magnis criminibus excusandus. Cum enim non teneatur huic potius, quam illi impendere suum ministerium, potest acceptare stipendia potius ab hoc,

quam ab illo, cum utatur jure suo quoad hoc. Nec ex eo quod moveatur ex majori stipendio intervenit aliquod inordinatum : nam hic excessus stipendii est causa solum impulsiva celebrandi pro hoc potius, quam pro alio. Ita *Pasqualigo*, de Sacrif. novæ legis quæst. 929.

At debetne restituere si majus postulaverit, et obtinuerit stipendium ? *Vasquez*, *Suarez*, aliique plurimi, quorum nomina recenset *Pasqualigo* affirmativam docent sententiam. Fundamentum est : quia sicuti taxato pretio rerum venalium per Principem sæcularem, non licet majus exigere; ita etiam taxato stipendio per Ordinarium, non licet majus postulare. *Pasqualigus* rero eodem loco docet, tunc solum Reginaldum teneri ad restitutionem, quando ab invito extorquet majus stipendium, vel dolo ac fraude aliqua ad tribuendam elemosynam solito majorem inducit, non vero obligari, cum ille, qui missæ celebrationem petit, non omnino reluctans, nec deceptus majus stipendium tribuit Reginaldo exigenti contra legem. Nam Reginaldus non justitiam commutativam in hoc casu lædit, sed legalem solum : adeoque peccat utique, sed non obligatus videtur ad restitutionem.

CAS. III. — Hermenegildus contendo testamentum reliquit legatum Parochiali Ecclesiæ. Postea mutavit domicilium, et in aliam Parochiam se transtulit, ubi invariato testamento, mortuus est. Quæritur ad quam Parochialem Ecclesiam spectet hoc legatum ?

Resp. Joannes Andreas, *Geminan*, in cap. *Cum quis*, *de sepult. in* 6. aliique plures volunt legatum deberi illi Parochiali Ecclesiæ, in qua Hermenegildus condidit testamentum. Etenim vera testatoris mens est illa quam habet, cum actu condit testamentum. Sed cum Hermenegildus condidit testamentum, longe verisimilius est, voluisse relinquere legatum illi Parochiali Ecclesiæ, in qua tunc versabatur : tum quia supponendum est, quod illam tunc prædiligeret, utpote ad eam spectans : tum quia de mutatione Parochiæ, tunc fortasse nec cogitabat; et si cogitasset probabile est, quod ad omne dubium elimi-

nandum declarasset, num mens ejus esset legatum relinquere Parochiæ, intra cujus fines debeat, cum condidit testamentum, an illi in qua esset moriturus. Igitur ad primam Parochiam, non ad secundam spectat hujusmodi legatum.

Secunda sententia docet legatum deberi Ecclesiæ Parochiali, quam habet testator tempore mortis. Ita *Moronus* resp. 69. *Pasqualigo* quæst. 1002, aliique. Ratio est quia depositio testatoris non sortitur effectum nisi secuta morte, et proinde testator disponens non disponit pro tempore præsenti, sed pro tempore mortis. Ergo cum contemplatur Ecclesiam tanquam Parochialem, contemplatur illam, quam habiturus est eo tempore, quo testamentum habebit suum effectum. Sed testamentum non est habiturum effectum nisi tempore mortis. Igitur secundam hanc Ecclesiam, quæ est Parochia testatoris, contemplatur, ac propterea ad illam pertinet legatum. Idque paritate confirmat *Menoch.* Cons. 106, n. 82, lib. 2. Si testator hæredem vocet primogenitum alicujus familiæ usque in infinitum; et qui est primogenitus cum testamentum condit, postea sine liberis decedat, censetur vocatus, qui erat secundogenitus, et admitti debet ad hæreditatem non existente illo primo, vel ejus filiis. Ita res se habet in casu nostro. Prior illa Parochia quodammodo præmortua est testatori, et secunda hæc illi succedit: ac propterea ad posteriorem, quæ vere existit relate ad testatorem, spectat legatum: præsertim cum ipsa mutatio Parochialis Ecclesiæ, mutationem etiam affectionis secum plerumque trahat. Ita cum *Menochio, Moronus*, citato loco.

Hæc tamen locum habent, nisi aliæ sint speciales conjecturæ, quibus gnoscatur testatorem primam Parochiam præ oculis habuisse, et ejus intuitu constituisse illud legatum: puta si adhuc testator illam frequentet Ecclesiam, et specialia erga illam signa delectionis præbeat, etc. Ita laudati auctores.

MENSE DECEMBRIS.

CAS. I. — Alipius dedit mutuos mille aureos Basilio, cum onere illos restituendi intra sex menses. Hoc elapso tempore, Basilius impotens est ad restituendum. Igitur Alipius, ne sua pecunia otiosa remaneat, et infœcunda, ex ipsa constituit Censum, et annuam pensionem quinque pro centum cum eodem Basilio pasciscitur. Quæritur an attento non solum Pontificio jure, sed naturali, ac divino, hic census potuerit constitui ?

Resp. Jure Pontificio irritum esse prædictum contractum, res est satis manisfestata. Nam S. Pius non valere decrevit censum, *nisi vere fiat in pecunia numerata, præsentibus Testibus, ac Notario, et in actu celebrationis instrumenti, non autem prius recepto, justoque pretio.* Ex qua lege, communi consensu inferunt Doctores, invalidum esse contractum census, si pretium ante constitutionem Instrumenti fuerit solutum. Computari ergo nequeunt debita in pretium, qui hoc pretium solutum est antequam fiat Instrumentum.

Utrum vero illa forma contractus prohibita sit jure etiam naturali ac divino, non una est Doctorum sententia. *Azor.* 3, part. instit. mor. lib. 10, cap. 8, aliique docent illum contractum illicitum esse, etiam jure naturali et divino : quia pecunia debita, non est pretium præsens et vere existens, sed transactum et consumptum. In pretio autem non habente existentiam fundari nequit pensio. Sed *Navarrus* in com. de Usuris n. 88. et 121. *Lopez*, *Tiraquel. Salm.*, etc., affirmant hunc contractum non esse intrinsece vitiosum, dummodo duabus muniatur conditionibus. Prima est, ut debita illa sint realia et juste contracta. Secunda est, ut in creatione census, nulla vis intersit, aut dolus.

Hujusmodi sententia hac fulcitur ratione; quia natura contractus censualis illud tantum exigit ut emens censum, vere et realiter totum pretium solvat, ne venditor reddere cogatur pensionem ejus, quod non ac-

cepit; quod illi summopere noceret. At cum sensus creatur ex debitis realibus et juste contractis, et in ejus creatione nulla vis aut fraus intercedit, emptor census totum pretium vere et realiter persolvit, cum transferat in dominium sui debitoris omnem pecuniam, quæ ipsi debeatur, et quam poterat in judicio ab illo petere: nec inde aliquod damnum venditori census oritur. Ergo, etc. Pecunia autem debita, non est præsens, et actu existens, quatenus actu non numeratur; est vero præsens, et existens, quatenus actu creditori debetur, et potest actu illum exigere. Secunda ergo sententia probabilior videtur : unde qui non servaret formam præscriptam a constitutione S. Pii nullum utique efficeret contractum, non quia jure naturali ac divino sit irritum, sed quia tale declaratum fuit a legislatore.

CAS. II. — Sulpitius, et Severa futuri eorum Matrimonii publicationes fieri satagunt : cumque Parochus prima vice publicaverit hoc Matrimonium, admonetur hanc esse communem famam Sulpitium carnaliter cognovisse sororem Severæ. Quæritur an Parochus ob hanc famam teneatur denuntiationes intermittere?

Resp. Si hæc notitia ab hominibus fide dignis Parocho fuit delata gravibus nitatur conjecturis, vel hæc opinio ita invaluerit, ut nequeant sine scandalo Sulpitius et Severa in matrimonium conjungi, dico Parochum debere denuntiationes intermittere. Ita in simili casu respondit Urbanus III Episcopo Burdigalensi, cap. *Super eo quod, de consang. et affinit.* lib. 4. tit. 14. *Si manifestum est juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ; vel si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, cum esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impetitione debet absolvi :* ubi Glossa adjungit, *nota quod fama impedit matrimonium contrahendum.* Innocentius III pariter, in consimili casu, idem rescripsit Episcopo Belluacensi, cap. *Cum in tua, de Sponsal. et Matrim.* ubi docet : *si persona gravis, cui fides sit adhibenda, denuntiet quod hi qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, et de fama vel scandalo doceat,* esse istos a con-

tractu conjugali retrahendos. Sola erga fama sufficiens est causa desistendi a contractu, atque propterea ab iis, quæ ad ipsum disponunt.

Si vero rumor hic ab hominibus, qui fidem non merentur, spargatur, neque hæc fama gravibus sii fulta fundamentis, tum ejus delationi credere non tenetur Parochus, sed ultra progredi potest, denuntiationes prosequendo, et Matrimonium etiam celebrando; si partes præsertim nolint desistere. Id quoque manifestum fit ex eadem Decretali Innocentii III, in qua si prosequitur : *Si persona denuntians non extiterit talis, ut diximus* (hoc est persona gravis cui fides sit adhibenda) *et de fama, vel scandalo non potest edocere, ad desistendum monere poteris, non compellere contrahentes.* Ita *Pontas* v. Denuntiationes, cas. II.

CAS. III. — Augustinus Romæ degens scribit Bernardo amico suo vacare beneficium cujus collatio pertinet ad Romanum Pontificem. Litteræ deferuntur ad Symachum clericum. Illas aperit, et postea clausas reddit Bernardo : sed præveniens ipsum Bernardum, favore, ac sollicitudine potentium virorum, beneficium a summo Pontifice obtinet. Qu. I° Utrum Symachus simoniace consecutus sit beneficium? Qu. II° Utrum teneatur ad restitutionem faciendam Bernardo ?

Resp. Symachum, si importunis precibus, multo magis si efficacioribus mediis favorem et sollicitudinem potentium virorum sibi comparavit, simoniace obtinuisse beneficium. Solas importunas preces, quas saltem, in memorato casu, adfuisse admodum probabile est, sufficere, ut quis dici possit simoniace consecutus beneficium, apertissima est *D. Thomæ* doctrina 2, 2, quæst. 100. art. 5; *munus*, inquit, *a lingua dicitur vel ipse laus pertinens ad favorem humanum, qui sub pretio cadit, vel etiam preces, ex quibus acquiritur favor humanus, vel contrarium evitatur; et ideo si aliquis principaliter ad hoc intendit, simoniam committit.*

Excipe tamen, si qui petit beneficium sit pauper et beneficium postulet sine cura animarum. Nam non in-

tuitu precum datur tunc beneficium, sed ad indigentiam sublevandam petentis. Item si quis non pro se, sed pro alio, digno tamen, postulet beneficium cum cura animarum. *Si autem* prosequitur *Divus Thomas, preces pro digno porrigantur, ipsum factum non est simoniacum : quia subest debita causa, ex qua illi, pro quo preces porriguntur, spirituale aliquid confertur : tamen potest esse simonia in intentione, si non attendatur ad dignitatem personæ, sed ad favorem humanum. Si vero aliquis pro se rogat, ut obtineat curam animarum, ex ipsa præsumptione redditur indignus : et sic preces sunt pro indigno. Licite tamen potest aliquis, si sit indigens, pro se beneficium ecclesiasticum petere sine cura animarum.* Ex his sequitur (ut res in clariori luce collocetur) si Symachus antea favorem potentium illorum non precibus, non alio munere, sive a manu, sive a lingua, sive ab obsequio, sed virtutibus, et præclaris actibus sibi conciliaverat, et vacante beneficio eorum auxilium imploravit talibus precibus, quæ potius exprimant desiderium Symachi, quam apte sint ad cogendos potentes illos; atque viri isti non precibus adducti, sed meritis Symachi, illi obtinuerunt beneficium, non esse simoniace collatum.

At teneturne Symachus restitutionem facere Bernardo? *Resp.* si Bernardus jus habebat ad beneficium, puta vigore testamenti, vel promissione illi facta antea a Pontifice, vel alio modo tenetur restituere. Impedit olim Symachus ne rem sibi debitam obtineat Bernardus : quod idem est, ac rem aliorum auferre. Ita *D. Thomas* 2, 2, quæst. 6, art. 2, ad 4. Si vero non habebat jus ad Beneficium nihilominus ad aliquam compensationem tenetur Symachus. Etenim fraude et dolo, ut supponit casus, impedivit ne peteret, seu, quod idem est, ne tunc peteret, cum spes erat illud obtinendi. Debet autem restituere juxta certitudinem, vel probabilitatem, quam habebat, consequendi beneficium. Ita cum *D. Thomas*, *Layman*, lib. 3, tract. 1, cap. 7, multique alii ab eo citati. Rationem valde aptam adducit idem *Layman*. Nam licet Symacho jus non competat postulandi beneficium tanquam sibi debitum, illi tamen

competit jus accedendi, et supplicandi. Quemadmodum pauper, licet jus non habeat eleemosynam, tanquam sibi debitam, flagitandi; habet tamen jus mendicandi, et obsecrandi. Quare si eos ab hoc jure impedias, cogeris damnum resarcire, secundum proportionem spei, quam habebant consequendi beneficium, et eleemosynam. Ita laudatus auctor : innumerique alii, quos idem et *Lessius* citant.

INDEX RERUM,

QUÆ HOC LIBRO CONTINENTUR, LOCUPLETISSIMUS.

A.

Abortus. An ille qui per silentium suum non impedit abortum, irregularitatem incurrat, 98. An incurrat aromatarius, potionem præbens ad procurandum abortum cum errore in personam, 162. An mulier gravida ad mortem ægrotans possit sumere medicinam quæ fœtui nocere potest? 279.

Adulterium. Ad quid tenentur adulter et adultera erga filios legitimos, aut patrem putativum ratione spurii? 175.

Affinitas. An dispensatio ab impedimento occulto ex copula illicita, suum effectum sortiatur, si res deducatur ad forum contentiosum, antequam executioni mandetur? 114. An parochus possit denegare suam assistentiam ad matrimonium, eo quod occulte noverit obstare impedimentum affinitatis ex copula illicita? 228.

Altare privilegiatum. An requiratur missa de requiem, ut obtineatur privilegium? 186.

Amentes. An sacra Communio ministrari possit amentibus? 103.

B.

Baptismus. An infans in periculoso partu, secundina adhuc involutus, valide baptizetur, et in loco sacro sepeliri possit? 80.

Beneficium. Utrum qui favore potentium virorum, beneficium in præjudicium alterius obtinet, sit simoniacus, ac teneatur ad restitutionem faciendam? 354.

Bona ecclesiastica. Num ostensorium a divite benefactore donatum mutari possit cum calice sine assensu apostolico? 21.

An bona ecclesiastica alienari possint sine juris ecclesiastici solemnitate, 71. Quid si boni mobilis ecclesiæ alienatio fiat ante obtentam facultatem a summo Pontifice, 317. An Confessarius debeat acquiescere illi qui bona ecclesiasticorum per furtum abstulit, si in pauperes æquivalentem summam eroget? 198.

C.

Calix, si de auretur, denue consecrari debet? 194.

Capellania quæ ex sua institutione conferenda est sacerdoti, an jure conferatur clerico in minoribus constituto? 291.

Census est ne licitus non numerata pecunia? 352.

Cogitationes pravæ per diem integrum, sed pluries interruptæ, quot peccata numero distincta constituant? 293.

Commemoratio omnium defunctorum. An liceat hac die exigere stipendium consueto majus pro missa? 349.

Commodatum. Licet ne rem commodatam repetere superveniente inopinato eventu? 271.

Communio. An qui votum emisit communicandi qualibet feria sexta, teneatur petere communionem in feria sexta parasceve, 20. Communio ea die dari tantum potest per modum Viatici, Ibid. Dubitans se esse jejunum potest ne accedere ad Communionem, 47. Aquæ guttula quæ præter voluntatem deglutitur, non frangit jejunium, 49. Eucharistia ministratur populo post communionem celebrantis, non vero immediate post consecrationem? 178.

Compensatio, an licite cum damno creditoris anterioris, 117. Qui vera et justa compensatione usus est, non tenetur eam manifestare, 325. Qui utitur compensatione legali teneatur ne ad restitutionem, 199. Filiusfamilias, putans sibi a patre, præter alimenta, debere salarium utitur compensatione? 319, 201.

Confessarius in lethali constitutus et repente vocatus ad audiendam Confessionem, 67. Confessarius pecuniam in pauperes distribuendam ex mandato sui pœnitentis accipiens, si eam sibi, suisque dispenset, 73. Confessarius complex in re venerea, etiam insistente mortis periculo locum cedere debet alteri sacerdoti, licet hebeti et indocto, 205. Sacerdos fingens se Confessarium, Confessiones audit et dispensationem obtentam in voto castitatis exequitur, an valide, 315. Quid agere debeat Confessarius cum sponsis statim matrimonio jungendis, si ipsos deprehendat excommunicatos? 177.

Confessio. An Confessarius in actu Confessionis ad turpia sollicitans et jam emendatus, denuntiandus sit etiam longo tempore post elapso, 42. Si adsit defectus integritatis in Confessione ex quadam reverentia valida ne erit absolutio, 66. Parochus tenetur parochianorum Confessiones audire quoties rationabiliter petunt ? 287.

Consanguinitas, vid. *Impedimentum.*

Contractus de re turpi, opere completo, an validus? 146.

D.

Debitum conjugale, an negari possit ad vitandam numerosam prolem quæ vix ali potest, 155. An cogi possit ad reddendum debitum qui cum ignoto impedimento matrimonium contraxit, 77, 302. An uxor impedimenti conscia teneatur reddere debitum, 167.

Defuncti. Dum Missa diei canitur, rubrica non permittente Missam *de Requiem*, absolutio ad tumulum fieri nequit ante Missam, 166. Exposito SS° Sacramento pro publica causa, prohibentur Missæ de *Requiem* ? 75.

Delectatio morosa. Conjugatus habens delectationem morosam super aliam mulierem, peccat ne contra justitiam, 154.

Depositarius, an teneatur depositum abusuro restituere ? 304.

Dispensatio. Dum petitur secunda dispensatio, nulla fieri debet mentio prioris jam obtentæ, 247 sed secunda dispensatione executioni demandata prior non valet, 248. Dispensatus renuntiam dispensationi obtentæ a voto castitatis ? 252,

Divortium. An maritus in casu divortii, ob adulterium ab uxore patratum, peccet contra justitiam, ei alimenta et fructus dotis denegando ? 338.

Dominica die an liceat acu pingere ad otium vitandum? 249.

Dos. Mulier, hæres omnium bonorum Patris sui, nubens et simpliciter promittens dotem, non censetur omnia bona tradidisse, 321. Si pignus pro dote fruendum ceditur, an fructus pignoris in sortem sint computandi? 259.

E.

Ecclesia polluitur per copiosam et abundantem sanguinis effusionem ex vulnere peccaminoso, 203. Ecclesia polluitur per

homicidium voluntarium et graviter culpabile, patratum actione physica, quæ sit causa positiva inferens mortem, 262. Quid si causa pollutiva ecclesiæ occulta remaneat, et postea divulgetur, 263. Celebratio Missæ non sufficit ad reconciliationem ? 264.

Eleemosyna. Extreme indigenti erogata sub juramento restitutionis, si pauper ad pinguem fortunam devenerit. 133. Eleemosyna generaliter est actus charitatis non justitiæ ? 231, 340.

Emptio. Contractus emptionis cum pretio inæquali est ne justus? 225.

Eucharistia. Vid. *Communio.*

Extrema Unctio. An periculose ægrotantes, jure divino aut ecclesiastico Extremam Unctionem recipere teneantur. 45. Extrema Unctio ministratur pueris periculose ægrotantibus, qui peccati mortalis, et confessionis sunt capaces, 109. An puer adulte anteponi debeat, si uterque ad mortem ægrotet, nec possit utrique sacramentum conferri, 110. An brachium sit pars apta, quando unica unctio fieri potest, 222. Quid si ægrotus morietur forma nondum completa, 223. Extrema Unctio ministratur infirmo in periculo mortis præsumpto ? 314.

F.

Fama propria, an negligi possit, 82. An fama læsa compensari possit pecunia, 83. An graviter læsus ab alio possit istum infamare ? 18.

Feria VI *Parasceve* sacerdos debet sumere hostiam pridie consecratam, nullomodo vero quæ in ostensorio servabatur? 194.

Filiusfamilias. An qui ludens lucratus fuerit 100 aureos filiofamilias inscio patre teneatur ad restitutionem, 272. Vid. *Compensatio.*

Furtum. Capsula eleemosynarum pro mortuis ab ecclesia a lata? 200.

H.

Hæreditas pluribus legatis onerata ecclesiæ parochiali relinquitur, si legata hæreditatem absorbeant, an parochus, uti possit beneficio legis falcidiæ, detrahendo ab ipsis legatis statu tam portionem in utilitatem ecclesiæ? 30.

I. J.

Impedimentum. An qui matrimonium contrahit cum impedimento dirimente invincibiliter ignorato, cogi possit ad reddendum debitum, 77. An qui novit impedimentum ex delicto proprio et absconditio ortum, eximendus videatur ab onere denuntiandi, 86. In impedimento consanguinitatis, an dispensatio ab utraque parte sit petenda; vel an sufficiat ab una, altera ignorante, 150. An impedimentum criminis oriatur ex promissione ficta; an ex promissione vera, sed per solam taciturnitatem acceptata? 152.

Incestus. Obtenta dispensatione ab impedimento affinitatis antequam matrimonium contrahatur habetur copula, an hæc induat malitiam incestus? 99.

Indulgentia. Ultimum opus ad lucrandam indulgentiam in statu gratiæ adimplendum, 188. Si quis sit in lethali, denuo confiteatur, 189. Indulgentia dimidiari nequit illam applicando partim vivis partim defunctis, 213. Quæ indulgentiæ suspendantur tempore jubilæi, 296, 298. Indulgentia sub conditione eleemosynam elargiendi ? 297.

Infantulus. Mulier infantulum tenens in eodem lecto in quo cubat quid ? 164.

Injuria. An graviter peccet qui læsus ab aliquo, prorumpit coram amicis in graves querimonias quibus injurians infamatur, 18. An offensus, licet asserat se injuriam ex animo condonasse, jus suum in judicio prosequi possit, 254. Pacem scripto exhibere regulariter non tenemur ? 256.

Irregularitas. An clericus occidens injustum aggressorem, dum fuga poterat se eripere periculo fiat irregularis, 330. An parochus rebaptizans fiat irregularis ? 51.

Jactantia de vero crimine vel de falso ? 72.

Jubilæum. Confessarius electus tempore jubilæi habet facultatem absolvendi a quibuscumque censuris, etc. et etiam habet facultatem prorogandi consecutionem jubilæi in aliud tempus. 1. Qui tempore jubilæi obtinuit absolutionem a censuris non reincidit in censuras, licet postea non impleverit reliqua opera ad obtinendam indulgentiam præscripta. 3. Quid de casu complicis in re venerea tempore jubilæi, 5. An confessarii privilegiati tempore jubilæi, suas facultates retineant, 300.

Juramentum. An juramentum de non mutuando in Dei cultum sit validum, 26. Juramentum de fure non manifestando, si vergat in damnum innocentis, 78. An juramentum cum justa causa peti potest ab eo qui creditur perjuraturus, 90. Quid de eo

qui jurat sine animo jurandi, vel sine animo adimplendi, 211. An juramentum dandi pecuniam furi sit validum, an pecunia repeti possit coram judice, 274. An testamentum juramento firmatum mutari possit, 257.

Justitia distributiva in collatione beneficiorum, quid si lædatur? 59.

L.

Legatum ad opus pium an tradi debeat confessario illud reclamanti? 95.

Legatum cum conditione servandi virginitatem in habitu Ursulinarum, 136. Cum conditione ut fructus pertineant ad filium et non ad patrem, 201. An parochus acceptans legatum Missæ perpetuæ sine licentia curiæ incurrat aliquam pœnam; an talis acceptatio sit valida, 238. Legatum centum aureorum relictum ecclesiæ parochiali cum conditione impossibili, 251. Quid de legato contrario bono reipublicæ vel Ecclesiæ, 334. Vel cum conditione usuraria, 334. Si relicto legato ecclesiæ parochiali, testator domicilium mutet, invariato testamento, ad quam ecclesiam parochialem spectet hoc legatum? 350.

M.

Matrimonium. An matrimonium coram duabus testibus mulieribus contractum sit validum, 33. An fœminæ adhiberi possunt ut testes pro testamento condendo, 36. Capellanus a parocho deputatus valide assistit matrimonio extra parochiam, 39. An valide assistat Capellanus mortuo parocho, 76. Capellanus per epistolam scriptam sed non acceptatam delegatus pro matrimonio, 143. Ut sacerdos extraneus valide assistat matrimonio, requiritur licentia proprii parochi per litteras concessa, 219. An matrimonium sine consensu in bona substantialia sit validum, 256. An juste denegari potest absolutio illi qui invalide matrimonium contraxit, sed cum ignorantia invincibili, si debitum deneget ex odio erga uxorem, 302. Matrimonium in gradu prohibito ex metu gravi contractum et consummatum? 345.

Mercator vinum aqua mixtum vendens sed pretium minuens, an teneatur aliquid restituere, 79. Mercator emptorum monopolio coarctatus ad merces vendendas infra infimum pretium, fraudans in pondere? 65.

Missa. An graviter peccet qui jam tribus abhinc annis, et ordinatus in sacerdotem, et approbatus in confessarium, toto

hoc tempore, nec unquam celebravit, nec confessiones excepit, 12. Qui accepta pingui eleemosyna pro missæ celebratione, missam dat alteri celebrandam, retenta magna parte eleemosynæ, graviter peccat, 24. An debeat restituere et cui, 24. Parochus accitus a sodalitate ad cantandum missam, non habet jus sibi eligendi diaconum et subdiaconum, 45. Quandonam sacerdos in ecclesia aliena celebrans teneatur se conformare officio hujus ecclesiæ, 111. Non licet reservare hostiam infra missam consecratam pro expositione, sumendo hostiam minorem ab alio consecratam, 126. An legatum pingue pro paucis missis magis proficuum sit quam ordinarium pro pluribus, 160. Num ad essentiam sacrificii necessaria sit utriusque specici consecratio, 184. An liceat recusari stipendium consuetum ad majus accipiendum, 349. Quando liceat celebrare missam *pro sponso et sponsa*? 53.

Mors. An periculum mortis distinguatur ab articulo mortis, ut simplex sacerdos possit absolvere? 284 et 312.

Mulier. An mulier potest propriam prolem alteri mulieri lactandam tradere, 138. An proprium hospitali exponens, ut viri nobilis lactandum suscipiat graviter peccet sive contra charitatem, sive contra justitiam, 140. Mulier accipiens pinguem mercedem pro puero lactando cum conditione ut interim a viro abstineat, 141. Mulier partui proxima absolvi potest a quolibet Confessario etiam a reservatis? 69.

Mutuum quando licitum quando usurarium, 63, 145, 241, 331, 352. Quid de mutuo cum chyrographo et mutuo cum pignore, 193. An mutuans rem mutuatam cum fructibus suis transferat in mutuatarium, 224. An divites in gravi necessitate ex justitia teneantur mutuari pauperibus, 230. Mutuans potest ne mutuum repetere ante tempus statutum, si sit in gravi necessitate, 320. An pactum legis commissoriæ sit licitum in mutuo? 43.

N.

Nuptiæ. An nuptiæ inter viduum et viduam sint benedicendæ, 108. Quid si viduus ducat? 109.

O.

Occasio peccati. An filia assistens patri infirmo et ad malum ab ipso sollicitata teneatur ipsum deserere? 326.

Officium divinum. Qua die 2 novembris, omittit recitationem

utriusque officii, nempe octavæ, et defunctorum, an duo peccata committat, 107. An beneficiatus omittens officium defunctorum 2 novembris teneatur fructus aliquos restituere, ibid. Recitans officium pro officio, 245. An peccat qui cum voluntaria distractione officium recitat ad quod non obligatur? 283.

Oratio XL horarum. Coram exposito SS. Sacramento pro publica causa non celebrantur missæ defunctorum, 75. Excipitur commemoratio omnium defunctorum ? 76.

Oratorium. An in oratoriis publicis celebratur octava de titulari, 49. Qualis missa in festo titularis celebranda, 50. Quid de interdicto, tempore Jubilæi recipiens sacramenta Pœnitentiæ et Eucharistiæ in oratorio privato et reliqua pietatis opera peragens ? 308.

Ordo. An ordinatus cum pacto restituendi patrimonium sibi pro titulo constitutum, suspensionem, incurrat et ad restitutionem teneatur? 100.

P.

Parochus. An aeris intemperies excuset parochum a residentia, 347. Parochus debet per se ipsum gerere munera parochialia, 348. An parochus absens fructus faciat suos, 349. Quando tenetur audire confessiones, 287. An possit matrimonio conjungere sponsos quos ex confessione deprehendit excommunicatos, 177. An parochus possit propria auctoritate detrahere falcidiam a legatis relictis ad pias causas ? 30.

Peregrinatio. Clericus non potest peregrinari inconsulto Episcopo, 323. Nec filiusfamilias inconsulto patre, ibid. Peregrinatio ad urbem tempore jubilæi non assumenda a muliere sine mariti licentia? 329.

Pœnitentiæ sacramentum. Materia ejus debet esse certa et determinata? 254.

Pœnitentiaria sacra. Quid si in litteris adsint clausulæ limitantes facultates confessarii ? 38.

Promissio. Quid de promissione matrimonii violenter extorta, et de juramento non denuntiandi hanc coactionem ? 274.

Provisor an licite sibi emat merces ut vendat carius patrono suo? 131.

Pueri quando peccata confiteri debeant, 16. Quando ægrotantes communicandi? 15.

R.

Raptus irritat sponsalia eo tempore facta, 88. Quid requiratur ut raptus sit impedimentum matrimonii, 265 et 333. Quando raptor pœnas incurrat, 333. Raptus duplicis generis? 334.

Res inventæ. An possint retineri, 181. Quid si pauperibus sint distributæ et dominus compareat? 183.

Reservata. An facultas absolvendi a reservatis, omisso chirographo, limitetur per posteriorem, 244. In articulo mortis simplex Confessarius, præsente parocho, valide absolvit, sed illicite? 266.

Residentia. Vid. *Parochus.*

Restitutio. Debitor restituens per confessarium, ad quid tenetur, si mortuo confessario bona credita ad hujus hæredes transeant, 17. An ad restitutionem tenetur qui rem alienam bona fide emit, 27. Remissio creditoris excusat debitorem ab obligatione restituendi, 37. Famula Catellæ venenum præbens, ad tollendas gravissimas rixas, an teneatur ad damnum domino compensandum, 85. An rem vendens quanti communiter æstimatur sed sciens istam æstimationem niti errore, ad restitutionem teneatur, 116. An dubius de culpa teneatur ad restitutionem, 118. Quid de famulo non impediens damnum domino suo illatum, 119. An satisfecit oneri restitutionis erga creditores incertos, qui non cogitans de debito, eleemosynas magnas fecit, 123. Possessor malæ fidei tenetur restituere rem cum ejus fructibus, 174. Ad quid tenetur qui hominem occidit si alter innocens in carcerem truditur et patitur gravissima damna, 281. An restitutio est differenda, si afferat detrimentum ipsi creditori, 304. Qui dignum impedivit ne beneficium consequeretur an teneatur ad restitutionem? 58.

Rosaria numismata, an fracta indulgentiam retineant? 157.

S.

Sacerdos. Lethalis criminis conscius, repente vocatus ad confessionem hominis graviter vulnerati, et non cogitans de contritione, an peccat sacramenta administrando? 121.

Sacramenta. An liceat petere sacramenta a sacerdote in lethali sine urgente necessitate? 169.

Saltatores, funambuli et *circulatores*, eorum ars sit licita? 276.

Salutatio angelica, quomodo recitanda ut lucretur Indulgentiam? 316.

Satisfactio. An pœnitentia imp osita servari debeat quoad substantiam, licet impotentia habeatur quoad modum? 105.

Scriptura. An falsa scriptura fieri potest ad debitum obtinendum? 104.

Sepultura. Uxor a marito occisa, non in sepulchro viri, sed in Parochiali ecclesia, est sepelienda? 344.

Sigillum Confessionis. An Confessarius cum licentia pœnitentis manifestans satisfactionem quam imposuit, frangat sigillum, 9. Non expedit ut Confessarius sermonem habeat de iis, quæ illi innotescunt extra Confessionem, si eadem noverit etiam ex Confessione, 278. Quid de sacerdote quid ex notitia Confessionis aliquid facit, 235. Quid si dicat talem esse fictum amentem? 104.

Simonia. An liceat offerre eleemosynam propter laborem in audiendis confessionibus, 237. An sit simoniacus qui precibus beneficium obtinet, et an teneatur ad restitutionem? 354.

Sollicitantes. Confessarius qui non monet denuntiandos esse sollicitantes ad turpia, 180. Quid de muliere sollicitata in Confessione et denuntiationem differens, 210. An sit denuntiandus sacerdos, qui sollicitatus a muliere, consentit, 286. Confessarius qui non formaliter, sed materialiter pœnitentem sollicitat est ne denuntiandus? 340.

Sponsalia. Prioribus sponsalibus in suo robore permanentibus posteriora sponsalia invalida sunt, 7. Sponsalia, impedimentum matrimonii, si affirmet et postea ea neget sponsus, 56. Voto castitatis obstrictus, cogitans de dispensatione obtinenda contraxit sponsalia, fœmina mortua dispensationem obtinuit, et vellet ducere ejus sororem, 61. Quid de sponsalibus durante impubertate contractis et juramento confirmatis, 128. Fornicatio cum alia persona post sponsalia, 229. Sponsalia cum conditione mutandi domicilium, 215. An timor exhæredationis sit justa causa resiliendi a sponsalibus, 190. Pater habens tres filias nubiles unam in uxorem promittit juveni, promissionem acceptanti, cui spectat electio? 294.

Stipendium Vid. *Missa.*

Stuprum. Ad quid tenetur qui precibus importunis virginem defloravit? 32.

Subdiaconatus. Quid de promovendo a subdiaconatu vitio turpi habituato? 216.

T.

Testamentum. An Mulieres adhiberi possint ut testes ad testamentum, 36. Testamentum juramento firmatum, non potest mutari sine gravi causa, 257. Quid si revocetur sine gravi causa? 259.

Testis. Utrum peccet contra justitiam aut contra charitatem, qui se occultat ne testificari cogatur? 311.

Titularis. De titulo et consecratione Parochialis ecclesiæ quæ non est cathedralis, non debet fieri officium à sacerdotibus, qui non sunt de clero Parochiali, licet sub eadem parochia degant, 51. Quinam sint dies, in quibus non licet celebrare officium Titularis, 91. Quibus diebus licet celebrare Missam de Patrono, licet officium transferatur? 91.

U.

Usura. Mutuans usuram committens? etc. vid. *Mutuum.*

Usurarius. Utrum usurarius qui in testamento usuras restituendas præcipit suis hæredibus, privari debeat sepultura ecclesiastica, 341. Utrum hæredes teneantur restituere etiam ultra vires hæreditatis? 342.

Uxor. An licite faciat ingentes expensas eleemosynis, ut promoveat bonum spirituale sui mariti, 11. An licite debitum neget ad vitandam numerosiorem prolem? 155.

V.

Venditio. Contractus venditionis cum pacto redimendi, 158. Merces venditæ, sed nondum traditæ cui pereunt, 191. Vendens pretio currenti, sciens secreto edictum a principe divulgandum pro minuendo pretio, 260. Venditor, qui dolose vendit rem dubiam pro certa? 282.

Vestes. An in necessitate liceat celebrare cum vestibus non benedictis, 233. An in eodem casu benedici possint a simplici sacerdote? 234.

Viaticum. Utrum æger qui post receptum Viaticum in mortale peccatum incidit teneatur iterum Viatico refici? 336.

Vindicta. Hater a filio offensus potest reconciliationem ad tempus negare? 96.

Votum jejunandi qualibet feria secunda, si in eadem feria occurrat vigilia nativitatis Domini, 60. An vota realia et personalia defuncti afficiant hæredes, 93. Quid si sint partim realia et partim personalia, 94. Votum castitatis post sponsalia contracta et sponsam cognitam, 130. Votum contrahendi matrimonium, cum animo ingrediendi religionem, et sponsalia de super contracta, 242. Facultas commutandi votum exequenda a confessario eligendo ab ipso vovente, 268. Votum ludendi, an gravis vel levis sit culpa contra istud votum, 269. Votum impuberi quolibet sabbato jejunandi, cum animo petendi a Patre hanc licentiam, 275. An maritus potest irritare votum castitatis in uxore, in quod antea consenserat, 289. Votum sub conditione ab alterius voluntate pendente, si vovens exitum conditionis impediat, an teneatur nihilominus votum implere? 327.

FINIS.

239.6
L.176
4814
LAMBERTINI Prosper
AUTHOR
Casus Conscientiae
Tomus IV 1770-1775 Bononiae
DATE LOANED | BORROWER'S NAME | ROOM NUMBER
GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709